

EDITION: „PROGRES.”

METROPOLA NOVO MESTO.

D
O
L
E
N
J
S
K
A

Ako želite res dobre, strokovne, zanesljive in hitre **informacije** o Vaših trgovskih, kreditnih in drugih razmerah, — obrnite se na prvi najstarejši strokovni domači **informativni zavod**

VIKTOR BLAŽIČ
LJUBLJANA, Tavčarjeva ulica št. 2/I.

449

Zaloga „PFAFF“

šivalnih strojev.

IGN. VOK, Novo mesto

Zaloga „PUCH“

koles.

Ljubljanska cesta.

423

NOVA JUGOMETALIJA

tovarna

kovinastih izdelkov

d. z o. z.

LJUBLJANA

Aškerčeva ulica št. 3.

425

Ustanovljeno leta 1879.

TELEFON šte. 2553.

KLJUČAVNIČARSTVO
AVGUST MARTINČIČ

Prvo in edino podjetje za napravo jeklenih valjčnih zastorov v dravski banovini

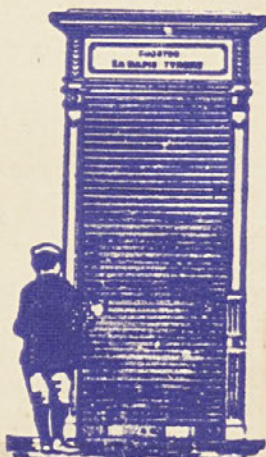
LJUBLJANA, RIMSKA CESTA 14

Priporoča se za naročila novih valjčnih zastorov (rolet) in solčnih plaht ter za popravila. Stalna zaloga vseh potrebščin za rolete in solčne plahte, raznovrstnih štedilnikov in vseh potrebščin za stavbe. Izvršuje vsa ključavničarska dela in popravila. — **Avtogensko varenje.**

Točna postrežba!

Zmerne cene!

330

Industrija perila

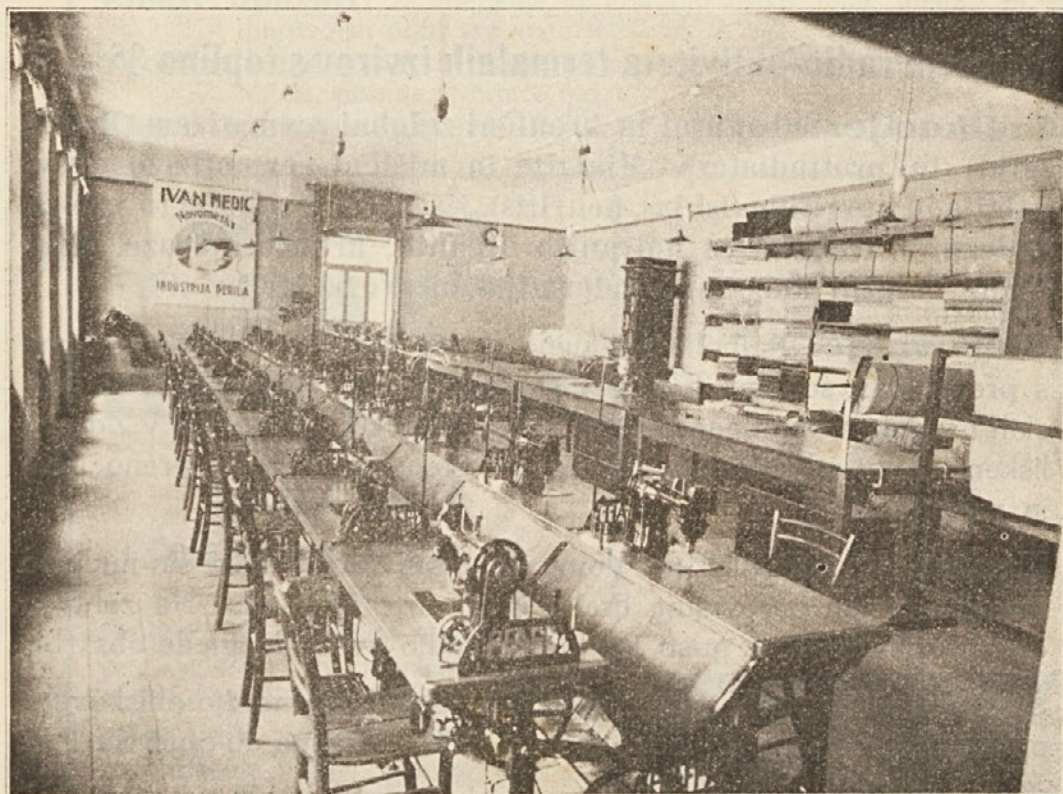
IVAN MEDIC

NOVO MESTO (dravska banovina).

Čekovni račun Ljubljana št. 12.939.

Brzojavke: Medic, Novo mesto.

Telefon št. 9.

Podjetje je bilo ustanovljeno leta 1922. Tovarna je moderno urejena ter zaposluje okoli 150 delavk, izdeluje vsakovrstno moško in žensko perilo, ki ga razpošilja po vsej državi.

Podjetje je pri odjemalcih na zelo dobrem glasu radi točne in solidne postrežbe ter prvovrstne izdelave.

Podjetnik je obrat v poslednjem času znatno povečal, tako da bo v bodoče svoje odjemalce še bolje in hitreje postregel ter v vsakem oziru zadovoljil.

RADIO-TERMALNO KOPALIŠČE LAŠKO.

Največja radio-aktiviteta termalnih izvirov s toplino $38\frac{1}{2}^{\circ}\text{C}$.

Indikacije. Subakutni in kronični zglobni revmatizem. Protin (gilt) in protindiateza. Mialgije in mišični revmatizem. Nevralgije in nevritide (tshias, neuritis). Kronična gnojenja in vnetja. Bolezni v trebuhu in notranjih organih, arterioskleroze. Kronične bolezni kože (sklerodermija), nervoza živcev itd.

Stanovanje. Najbolje stanujejo p. n. gosti v Zdraviliškem domu s preko 100 sobami. Električna razsvetljava. Prvovrstna voda gorskih izvirkov v vseh nadstropjih. (Če primanjkuje stanovanj v Zdraviliškem domu, morejo p. n. obiskovalci stanovati v raznih prenočiščih in privatno.)

Hrana. V Zdraviliškem domu je restavracija, kjer se nudi po zmernih cenah prvovrstna hrana à la carte ali menu. Na zahtevo dietična hrana. P. n. gosti imajo absolutno svobodo glede obskrbe.

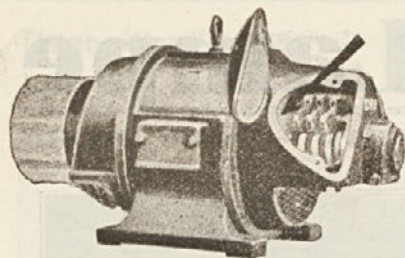
Solne kopelji in kopelji v Savinji morejo obiskovalci uporabljati vedno brezplačno iz Zdraviliškega doma ob obali Savinje.

Železniške zveze. Laško stoji ob glavni progi Beograd-Dunaj. Promet potniških vlakov številen. Postajanje brzovlakov.

Odprto celo leto in edino za zimo urejeno radio-termalno kopališče v Jugoslaviji.

Pojasnila in prospekte pošilja:

**UPRAVA RADIO-THERME
LAŠKE TOPLICE pri Celju.**

ELEKTROINDUSTRIJA

DRUŽBA Z O. Z.

LJUBLJANA, Gosposvetska cesta št. 13

(Kolizej).

Telefon interurb. 2314.

Obl. konces. elektrotehnično podjetje za visoko in nizkonapetostne naprave.

Elektromotorji: (zastop. tvornice Sachsenwerk) za centrale, industrijo, obrt in gospodarstvo.

Elektr. aparati: za merjenje in kontrolo elektr. toka, aparati za gospodinjstvo in obrt, vse vrste telefoni.

Svetilni objekti: lustri, namizne svetilke, armature, žarnice za stanovanja, hotele, pisarne, tvornice etc.

Elektr. instalac. material: varovala, stikala, žice itd. za vse vrste instalacij.

352

**SVEČARNA
„PAX“
KOPAČ & STELÉ**
DRUŽBA Z O. Z.

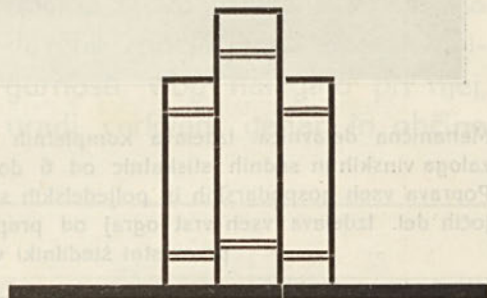
LJUBLJANA
Celovška cesta št. 14.

Priporoča čč. cerkvenim oskrbništvom, cenj. trgovcem in pogrebni zavodom: voščene oltarne sveče, pogrebne in namizne sveče; voščene zavitke in vrvice za prižiganje sveč, prvovrstno kadiilo, olje, stenje in dušice za večno luč itd. po najnižjih cenah.

Kupuje pristni čebelni vosek in voščine v vsaki množini in po dnevnih cenah.

365

**SALDA-KONTE
ŠTRACE - JOURNALE
ŠOLSKE ZVEZKE - MAPE
ODJEMALNE KNJIŽICE
RISALNE BLOKE
ITD.**

NUDI PO IZREDNO UGODNIH CENAH
KNJIGOVEZNICA
JUGOSLOVANSKE TISKARNE
PREJ

K. T. D.
V LJUBLJANI
KOPITARJEVA ULICA 6
II. NADSTROPJE

337

„STAKLO“ - B. TOBER.

Tovarniška komisijska zaloga tovarne:

Akc. spol. První česká sklárna, Kyjov. Č. S. R.

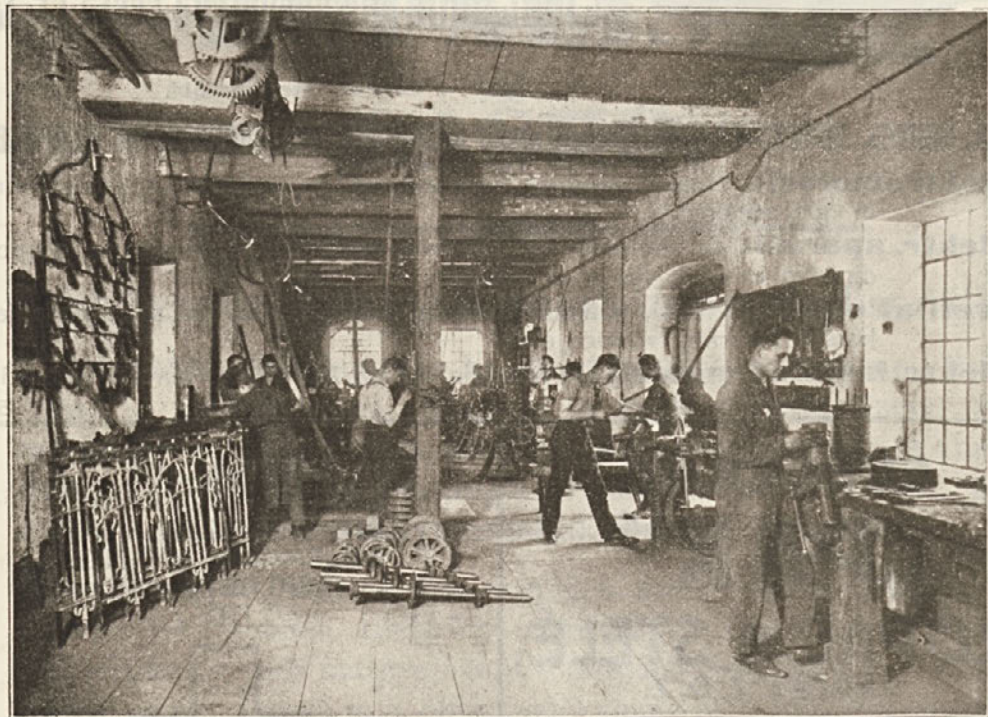
Pisarna in skladišče: LJUBLJANA, Ilirska ulica. Telefon št. 2360. - Imam v zalogi steklenice za vse lekarne, tovarne soda vode in steklo za stavbna podjetja, Češki izdelki!

Cene brezkonkurenčne!

379

Udovič in Lampe

strojno in stavbno ključavničarstvo – Novo mesto

Mehanična delavnica. Izdelava kompletnih venecijanskih jarmenikov, krožnih žag. Velika zaloga vinskih in sadnih stiskalnic od 6 do 230 litrov vsebine. Trtnih škarij za škropljenje. Poprava vseh gospodarskih in poljedelskih strojev itd. Prevzem vseh v stavbno stroko spadajočih del. Izdelava vseh vrst ograj od preproste do najmodernejše oblike. Vedno v zalogi prvovrstni štedilniki vseh velikosti za vzidavo.

Mestna hranilnica v Novem mestu

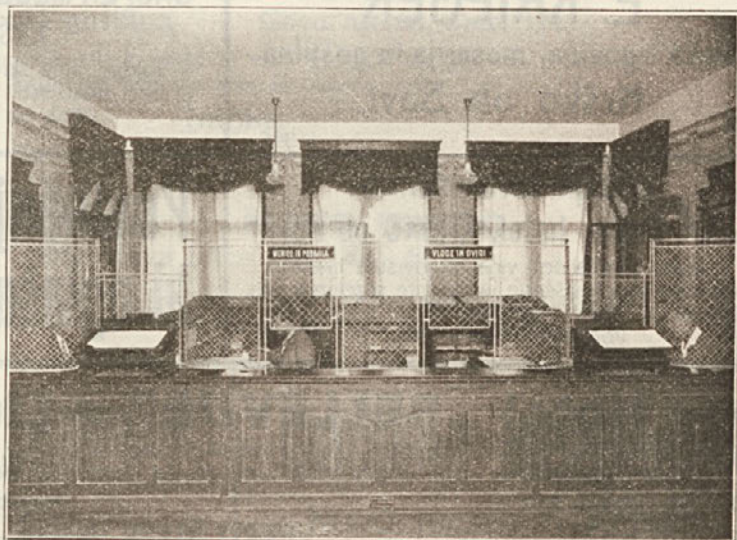
sprejema vloge na hran. knjižice
in tekoči račun. Obrestuje naj-
povolneje in sama plačuje rentni
davek, ki se vlagateljem **ne od-
teguje**.

Stanje vlog nad Din 37,000.000.

sodišča denar nedoletnikov, župni
občinski denar.

Za vloge jamči poleg hra-
nilničnega premoženja še mestna
občina Novo mesto z vso svojo
davčno močjo. Radi popolne si-
gurnosti vlog nalagajo pri njej,
uradi cerkveni denar in občine

Uradne ure vsak
delavnik od 8.—12.
in od 15.—16. Ob
sejmih in pone-
deljkih so uradne
ure od 13.—16. Ob
sobotah popoldne
se ne uraduje.

HOTEL „GREGORIČ“

B. HOFBAUER, hotelir, KRŠKO.

Sobe za tujce. — Avtogaraža, velik hlev za konje.

Žel. postaja Videm-Krško o/Savi.

Se priporoča gg. tujcem in gostom.

397

JESENŠEK LUDOVIK

avtotaks

VIDEM-KRŠKO.

Sprejema vse avtomobilске vožnje — na razpolago več vozov. Promet med mestom in postajo po najnižjih cenah.

395

Franja Krieger-Dolinšek

sodavičarstvo

Krško ob Savi.

Stalna zaloga brezalkoholnih pijač, vozi po naročilu na dom.

393

DOMINIK FABJANČIČ, krojač za gospode in dame, KRŠKO.

Izprašan na prvi krojaški akademiji v Berlinu.

Obleke po naročilu za dame in gospode po solidnih cenah. - Prvovrstna izdelava športnih in **usnjatih oblek.**

394

E. KRIEGER

lesna trgovina, mesarija in gostilna
Krško ob Savi.

396

GASPER MESESNEL, klepar in kotlar

KRŠKO ob Savi.

V zalogi: trtne škropilnice, kotli za žganjekuho in razni drugovrstni kotli. - Prevezema vsa stavbna dela po najugodnejši ceni.

390

POZOR LETOVIŠČARJI!

ANA JAMA, hotel, KRŠKO ob Savi.

Dobra pristna dol. vina, prvovrstna hrana
Abonma za letoviščarje. Abonente sprejema od Din 20.— naprej. Keglišče, vedno sveže pivo.
Pod gostilno teče Sava.

398

Poslužujte se tvrdk, ki oglašujejo v knjigi!

398a

— Hotel „BELLEVUE“ v Ljubljani. —

Priznana izborna vina in prvovrstna kuhinja, krasni prostori za večerje, bankete itd., klubske sobe, lepo urejene tujske sobe, kopel v hiši, avto-garaže. Postrežba točna, cene zelo zmerne.

Telefon interurb. 3042.

Priporoča se

350

PERO ŠTERK, lastnik hotela in restavrater.

Hotel — restavracija — avtogaraža — mesarija

JOSIP WINDISCHER

NOVO MESTO, KANDIJA (POLEG MOSTA)

Čiste komfortne sobe za tujce — Prvovrstna kuhinja — Točijo se izbrana domača vina — Na razpolago prostorna avtogaraža — Udoben senčnat vrt
Vsak dan sveže meso na izbiro — Izdelovanje umetnega ledu.

Priporoča se p. n. gostom in potujoči publiki.

44

FRANC MURN, VINOTOČ, USNJARNA, SVEČARNA, LECTARIJA

Vinotoč vsakovrstnih vin po najnižjih cenah. — **Usnjarna:** stroji vsakovrstne kože kakor tudi boks v raznih barvah; stroji tudi na dlako. — **Prodaja vsakovrstnega usnja in čevljskih potrebščin.** — Stalna zaloga vseh vrst sveč, medicarskega peciva in bonbonov.

55

Anton Kušljan

gostilna

Kandija - Novo mesto

54

Brezalkoholna gostilna

Novo mesto — Sv. Florjana trg

Naznanjam, da sem svoj obrat vsestransko povečala in izboljšala, zlasti kuhinjo. Toplo se priporočam spoštovanim abonentom kakor tudi drugemu občinstvu.

Beti Klepec, gostilničarka. 37

Gustav Murn

medičar, lektar in svečar

Novo mesto

84

Gostilna - Gustav Murn

Novo mesto

Lep senčnat vrt, kegljišče, domača vina in gorka in mrzla jedila vsak čas na razpolago.

84

JOSIPINA JAKAC

trgovina in gostilna — Novo mesto, štev. 171

Nakup gob, sadja, zdravilnih zelišč in vseh gozdnih ter poljskih pridelkov.
Najboljša domača vina in okusna jedila.

Trafika.

96

Mesarija

J. Fabjan — Novo mesto

Dilančeva ulica štev. 48—49

V zalogi vedno sveže in vsakovrstno prekajeno meso. Električna hladilnica.
Gorka in mrzla jedila. Prvovrstna dolenska vina. Kegljšče.

15

Pavla in Franc Grobovšek

gostilna in prenočišča

Novo mesto

Trg Kraljeviča Petra št. 89

94

Gostilna Mežnaršič

Novo mesto — Kandija

38

LASTNI DOM

POPOLNOMA VARNO NALOŽEN DENAR

HRANILNICA IN POSOJILNICA ZA KANDIJO IN OKOLICO

REGISTROVANA ZADRUGA Z NEOMEJENO ZAVEZO.

Uradije vsak dan od 8. do 14.

Hranilne vloge in vloge na tekoči račun sprejema od vsakogar in jih obrestuje po 5% brez odbitka rentnega davka.

Večje vloge obrestuje proti trimesečni odpovedi po dogovoru.

JOSIP MATKO

GOSTILNA

Mrzla in gorka jedila vsak čas na razpolago, prvovrstna domača vina, velik senčnat vrt. Na razpolago lastni avto, radio, tujske sobe. Cene zmerne. Postrežba solidna. 15 minut od Novega mesta. Jako prikladen manjši izlet.

LESNA INDUSTRIJA

169

A. AVSEC

Gotna vas pri Novem mestu

Izdelovanje cementne strešne opeke,
cevi, stebričkov za ograje itd.

169

Restavracija in kavarna

„ZDRAVILIŠKI DOM“

Toplice pri Novem mestu

se priporoča p. n. gostom in izletnikom za obilen poset. Solidne cene. Prvovrstna kuhinja in izbrana vina. 74

RESTAVRACIJA pri „MOSTU“

76

lastnik: MILAN ZUPAN, TOPLICE. — (Neposredno poleg zdravilišča.)

Se priporoča p. n. gostom in izletnikom iz Novega mesta in Dolenjske. — Na razpolago 10 komfortnih sob. - Zračni in svetli restavracijski prostori - Lep senčnat vrt. - Pojasnila daje lastnik.

Mesarija

119

FRANC ŠOBER

Toplice pri Novem mestu

MAKS HENIGMANN

čevljarski mojster

120

Toplice, Dolenjsko

Restavracija

75

IVAN SITAR

Toplice na Dolenjskem

Se priporoča p. n. gostom. — 16 komfortno opremljenih sob. — Izvrstna kuhinja. Na razpolago lep senčnat vrt. Razna dobra domača in štajerska vina. Pojasnila daje lastnik.

Gostilna pri „ŽAGI“, Josip Mikljič
Soteska

197

Kegljišče. - Točijo se pristna dolenjska vina. - Topla in mrzla jedila.

Gostilna in trgovina z mešanim blagom

ALOJZ PETRE

Dol. Straža pri Novem mestu.

118

Gostilna — Prenočišče

MARIJA ZAJC

Gor. Straža št. 30 pri Novem mestu.

117

GOSTILNA

122

ANTON KLINC

GOR. POLJE PRI NOVEM MESTU

Gostilna in trgovina z mešanim blagom

ADOLF PEČJAK

Toplice nad Dolenjskem. — Prenočišče tujcev.

121

Vodnik Franc

podobarski atelje
Novo mesto

296

Kmetijska družba v Ljubljani, podružnica Novo mesto

Stalna zaloga vseh vrst umetnih gnojil. Klajno apno. Ribja moka. Lanene, orehove, sezamove tropine. Modra galica in druge vinogradniške in kletarske potrebščine. Kmetijsko orodje in stroji. Vsi člani podružnice primeren popust.

42

Ladko Šetinc

modno krojaštvo

Novo mesto

Izdeluje vsa pripadajoča dela. Prevzema popravila. Najtočnejša in najsolidnejša postrežba. Najnovejši kroj. Cene zmerne.

203

Ladi Košiček

splošno kleparstvo

Novo mesto, Ljubljanska cesta

se priporoča za vsa v stroko spadajoča dela.

26

SOBNI SLIKAR

VIKTOR TOMAŽIN

NOVO MESTO

Izvršuje vsa soboslikarska dela po najnovejših vzorcih in zmernih cenah.

83

KLJUČAVNIČARSTVO IN VODOVODNE INSTALACIJE JAKOB PREŽELJ --- NOVO MESTO

FLORJANSKI TRG ŠT 124

priporoča svojo delavnico za vsa v to stroko spadajoča dela. Solidna izvršitev po zmernih cenah! Delavnica je opremljena z vsem potrebnim orodjem, stroji in avtogenskim varjenjem. Podjetje ustanovljeno leta 1905.

77

Stavbno podjetje Martin Hočevar Novo mesto

Izvršuje nove zgradbe, adaptacije, načrte ter proračune solidno po nizkih cenah.

Telefon št. 18

Se priporoča.

45

M. Fabjan

Strojno pletilstvo in galanterija — Novo mesto, Dilančeva ulica št. 48

Stalno v zalogi vse vrste pletenine. Na drobno prodaja volne in bombaža. — Točna in solidna postrežba.

Cene nizke.

15

KAROL MÜLLER, trgovina z mešanim blagom Črnomelj.

Priporoča veliko zalogo manufakture, galanterije in specerijskega blaga.

257

MESTNA HRANILNICA v ČRNOMLJU.

Mestna hranilnica Črnomelj obrestuje
vloge po najvišji obrestni meri.

Za vloge jamči cela občina, zato je
denar popolnoma varen.

Kulantna postrežba.

258

Priporoča se:

tvrdka MARTIN PLUT

trgovina z mešanim blagom
in deželnimi pridelki

ČRNO MELJ.

V zalogi umetna gnojila,
cement itd.

269

Hotel „LACKNER“ Črnomelj.

Na razpolago tujske sobe. Izborna kuhinja, pristna vina, avtogaraža.

Priporoča se

gg. potnikom, izletnikom in vsem gostom za obilen obisk.

259

LEOPOLD JERMAN ključavničar

ČRNO MELJ 99

266

se priporoča za vsa ključavničarska dela.

Alojzij Fabjan Črnomelj

zaloga usnja, trpežnih čevljev domačega
izdelka in vseh čevljarskih potrebščin.

268

Trgovina z mešanim blagom
železnino in porcelanom

I. ZIHERL MOKRONOG

Zaloga portland cementa.

Umetna gnojila.

Trgovina je bila ustanovljena leta 1906

Gostilna pri

„Zlati kaplji“

I. DEU MOKRONOG

Prenočišče. Toči se pristno domače
vino. Topla in mrzla jedila vedno
vsak čas.

172

Gostilna pri

Stari pošti

Majcen Aleksander
Mokronog

Prenočišče. Gorka, mrzla jedila ter
pristna domača vina.

Postrežba točna. Cene zmerne.

174

Gostilna Franc Majcen

Mokronog

Vedno topla in mrzla jedila na raz-
polago. Točijo se pristna domača vina.

Cene zmerne. Prenočišča. 178

Restavracija — Zaloga piva

Janko Mevželj

Mokronog

Sobe za tujce. Nizke cene. 176

Restavracija in izdelovanje sodavice
ter lesna trgovina

Franc Kolenc

Mokronog

171

Prah Andrej

gostilna in čevljarstvo

Št. Rupert na Dolenjskem

se priporoča cenj. gostom.

237

TRGOVINA Z MEŠANIM BLAGOM

Gregor Koželj

Mokronog

Solidna postrežba.

Nizke cene.

Trgovina Koželj

**DRENIK ALOJZ, gostilna
NOVO MESTO - BRŠLJIN.**

Vsak čas gorka in mrzla jedila. Toči domača
tršogorska in bizeljska vina Najlepši sprehod.

53

Staroznana

**gostilna na „HRIBU“
pri NOVEM MESTU
lastnik IVAN MRVAR.**

Toči pristna domača vina.
Topla in mrzla jedila na razpolago.
Priporoča se cenj. gostom in izletnikom.

280

**LUDOVIK KOŠIR, kolodvorska restavracija
NOVO MESTO.**

Prvovrstna vina. Mrzla in gorka jedila. Se priporoča. Postanek vlakov 10—15 minut.

52

*Trgovino in restavracijo
FRANC PLEŠKO
v ŠMIHELU pri NOVEM MESTU
priporočamo.*

281

**Gostilna FRANC KASTELIC
NOVO MESTO - BRŠLJIN.**

Lep senčnat vrt. Domača pristna vina.
Solidna postrežba. Cene nizke.

179

**M. KNEITER
KANDIJA — NOVO MESTO.**
Trgovina z deželnimi pridelki in sadjem
na debelo in drobno. — Nakup jajc.

265

**Restavracija JULIJA PINTAR
NOVO MESTO - Ljubljanska cesta.**
Vedno sveža topla in mrzla jedila po
najnižjih cenah.

34

**ZAGORC JOŽE, kamnosek
BRŠLJIN pri NOVEM MESTU.**
Nagrobni spomeniki.
Prevzema vsa kamnoseška dela.

127

Zupančič Franc
Smolenja vas št. 44. pri Novem mestu.
Trgovina z mešanim blagom in čevlarskimi
izdelki. Solidna izdelava in točna postrežba.
Cene zmerne. Se priporoča.

253

**Gostilna
IVAN KULOVEC
Valta vas pri Straži**

se priporoča
izletnikom in vsem cenjenim
gostom.

279

ANTON LUŠIN, borzni senzal za
lesno stroko

LJUBLJANA, Wolfova ul. 10/1.

Pisma: Ljubljana, poštni predal 85.
Brzjavi: Lušinant Ljubljana. — Telefon 22-90,
Račun pri poštni hranilnici Ljubljana 13.999.

363

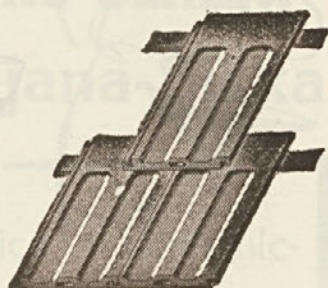
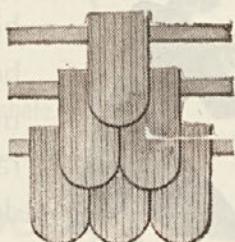
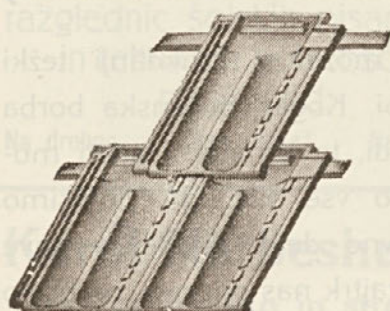
DEREANI RADO

poobl. borzni senzal za lesno
stroko

LJUBLJANA, Kolodvorska ul. 34.

Telefon 34-59.

362

„ILOVAC“, tovarna glinastih strešnikov in opeke
FRÖHLICH & BICHLER, Karlovac.

Dnevna produkcija 100.000 kom. strešnikov in zidne opeke. Proizvajanje vseh vrst opeke, strešnikov in vseh glinastih predmetov. Posebno se priporočajo **zarežani in dvakrat zarežani strešniki** v dovršeni obliki ter po zelo ugodnih cenah. Dobivajo se franco na vsako postajo.

Glavno zastopstvo za Slovenijo: **„EKONOM“, LJUBLJANA, Kolodvorska ul. 7.**

378

„GAZELA“
TERPENTINOVNO
milo

soliden in najboljši domači izdelek.

364

Gonilna jermena, žage, jermenice in ostali material za žage in tovarne
ima stalno v zalogi

RUDOLF DERŽAJ

LJUBLJANA, Kolodvorska ulica št. 28.

360

Jadransko posavska čevljarna d. z o. z., Kranj
podružnica Ljubljana, Sv. Petra cesta 25.

Prvovrstni damski in moški čevlji so znamke „Jadran“. Oglejte si našo zalogo sportnih in
turistovskih čevljev.

Prodaja na drobno in debelo. — Telefon št. 24 Kranj.

377

Nikakor ni lahko,

biti možat v vsakdanji težki borbi. Kogar življenska borba utruji, ta omaga. Napeti moramo vse sile, da dovršimo dnevno delo. Skodelica kave za zajtrk nas pripravi na težko

delo. Ena skodelica kave po delu prežene vsako utrujenost in zopet smo sveži in dobro razpoloženi za preostali del dneva. Tako nam je kava — seveda samo čista zrnata kava — najboljšo sredstvo za olajšanje dela in ohranitev zdravja.

JULIO MEINL, uvoz kave

ustanovlj.
1862.

343

Domača industrija

naramnic
nahrbtnikov
kravat
in perila

IVAN SAVNIK, Kranj

Dravska banovina.

376

„IKA“

mehanična tovarna pletenin,
nogavic in trikotaže,
družba z o. z.

KRANJ

Dravska banovina.

NAJCENEJŠA dobava vseh vrst
pletenin iz volne kakor vigonja,
raznih nogavic ter letne in zim-
ske trikotaže.

NAJCENEJŠI nakup razne volne
in bombaža.

KOPALNE OBLEKE!

375

VELETRGOVINA
M. TIČAR, Ljubljana

priporoča
svojo bogato zalogo:
razglednic, šolskih, pisarniških
in tehničnih potrebščin,
papirja itd.

Na drobno. Cene nizke! Na debelo.
316

Karol Narbeshuber
elektrotehniško in strojno
podjetje

Ljubljana - Moste.

Izvršuje vsa v to stroko spadajoča
dela: kakor privijanje elektromotorjev
in transformatorjev vseh napetosti ter
popravila avto-dynamo itd.

348

Tvornica klobukov

FRANC BERNIK

Ljubljana-Šiška.

Tvornica moških filc-
klobukov, najnovejših
fazon po konkurenčni
ceni!

355

„PRI ZVEZDI“, Mihael Vlaj
LJUBLJANA, Wolfova ul. 5.

Sukno, platno, svila, preproge, zastori, rute, kravate, nogavice. - Dobro blago.
Nizke cene. - Na malo. - Na veliko.

374

Lekarna

TRNKÓCZY
LJUBLJANA, Mestni trg 4.

Telefon št. 2186.

Poštni ček. račun 10.755.

Zaloga vseh tuzemskih in inozemskih
specialitet, mineralnih voda, obvezil. Naro-
čeno blago obratno s pošto na vse kraje.

370

Stalna umetniška razstava slik in velika iz-
bira okvirjev

ANTON KOS - LJUBLJANA

MESTNI TRG 25 nasproti magistrata.

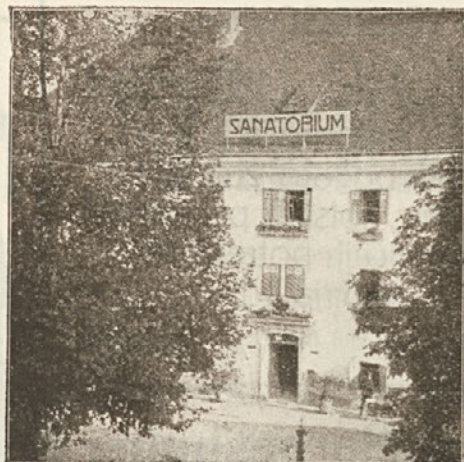
354

CIRIL DULAR

specerija, galanterija in deželni
pridelki

NOVO MESTO, Ljubljanska c. 37.

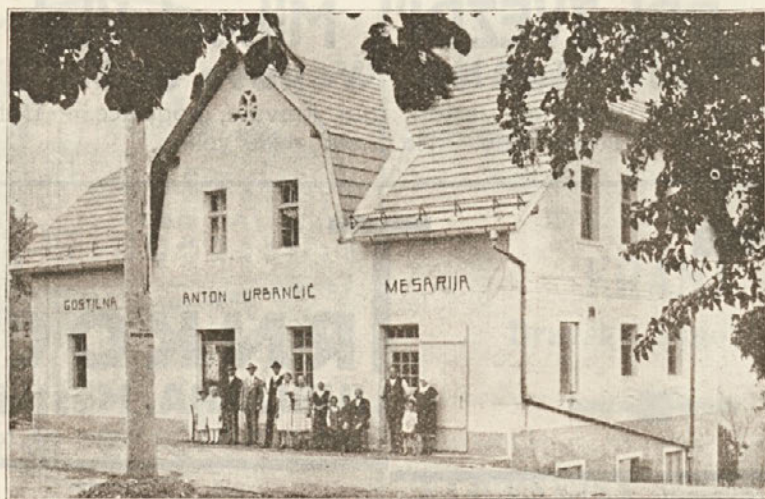
355a

Radioemanacijsko termalno kopališče DOLENJSKE TOPLICE (Toplice pri Novem mestu)

so edino in trajno sigurno zdravilno sredstvo proti reumatizmu, neuralgijam, ženskim boleznim itd. Kopališke naprave so vseskozi neposredno na izvirkih. Sezona od 1. maja do 30. septembra. Železniška postaja Straža-Toplice, dolenska železnica. Zahtevajte prospekte! Cene znižane, posebno pred sezono in po sezoni.

73

Vsem izletnikom na **Čatež** priporočamo
staroznano gostilno

URBANČIČA ANTONA.

Prvovrstna postrežba. Vedno na razpolago topla in mrzla jedila.

Najboljša domača vina.

Na razpolago tujske sobe.

165

Prepričajte se o naši trpežni in solidni izdelavi sirkovih metel

Ivan Kos

tovarna metel

Novo mesto.

460

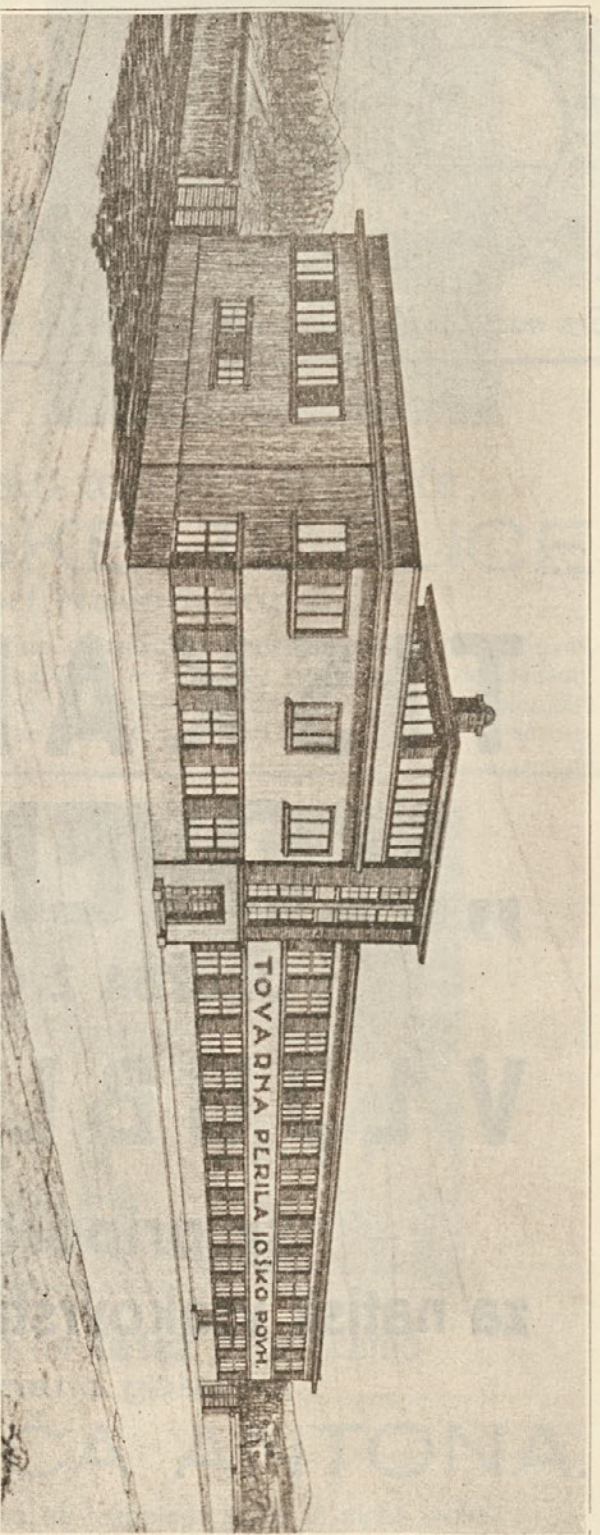
Brz. naslov: Kos Novo mesto. - Račun pošt. hran. v Ljubljani 15.109.

TISKARNA „SLOVENIJA“

DRUŽBA Z O. Z.

V LJUBLJANI

**se priporoča
za natisk vsakovrstnih tiskovin.**

TOVARNA PERILA

Telefon šte. 28.

Račun

Poštna hranilnica
v Ljubljani št. 15.644.

Bizzojavni naslov:
TOVARNA POVH
NOVO MESTO.

JOŠKO POVH

NOVO MESTO, dravska banovina.

DOLENJSKA METROPOLA NOVO MESTO

UREDIL:
ANTON PODBEVŠEK

1930

IZDAL IN ZALOŽIL „PROGRES“, Z AVOD ZA POSPEŠEVANJE MEDNARODNIH TRGOVSKIH
ZVEZ V NOVEM MESTU

TISKALA TISKARNA „SLOVENIJA“ V LJUBLJANI. (Predstavnik A. KOLMAN.)

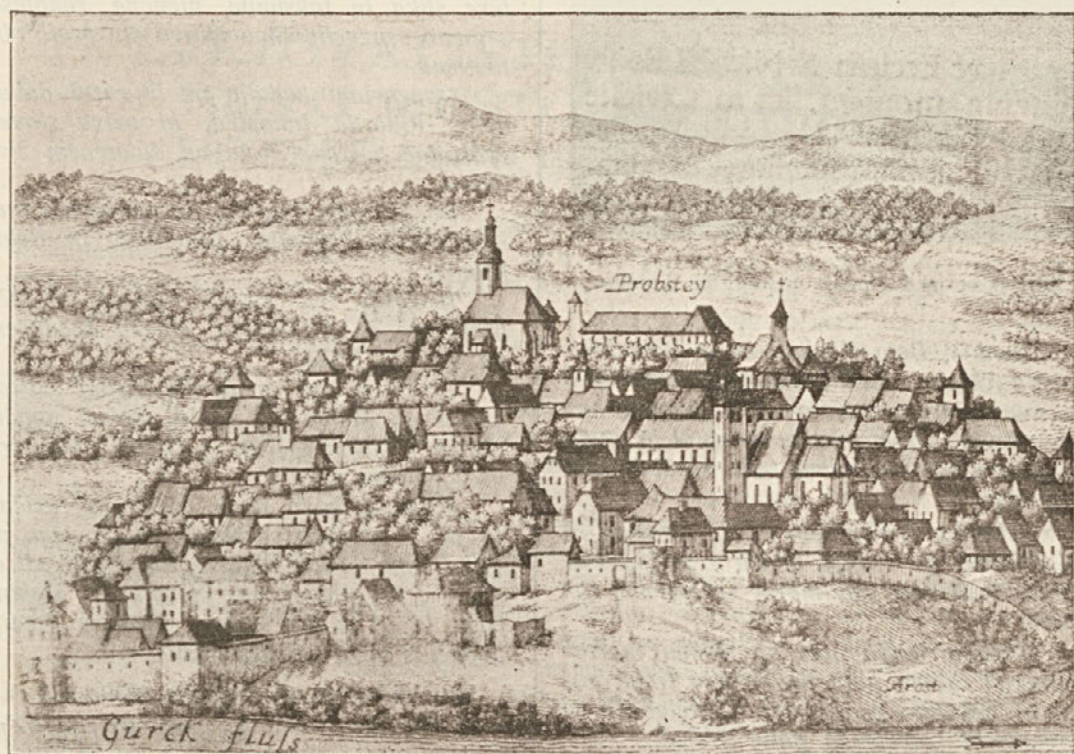
VSE PRAVICE PRIDRŽANE.

9-1944/3300

VSEBINA

	Stran
1. Urednikov predgovor	I
2. Karol Mahorčič: Ljetovalište i kupalište Novo mesto sa svojom prekrasnom okolicom	3
3. Dr. Niko Županič, bivši minister: Bela Krajina, deželica solnca in grozdja	8
4. Miran Jarc: Bela Krajina	9
5. Metlika	9
6. Črnomelj	11
7. Dr. Fran Kulovec, minister v pokoju: Dolenjski železnic, elektrike, vode in kmetijskih šol!	15
8. † Jože Cvelbar: Dolenjska	20
9. Dr. Stanko Vurnik: Umetnost Dolenjske in njene metropole	20
10. Dr. Stanko Vurnik: Dolenjci z narodopisnega stališča	24
11. Jože Karlovšek, mestni stavbenik: Dolenjske, belokranjske in kočevske stavbe	25
12. Pater Henrik Damiš: Božja pota na Dolenjskem	27
13. Inž. J. Rataj: Kako kmetuj Dolenjec, da boš imel dovolj denarja	31
14. Janez Pucelj: Spomin	33
15. Gradovi v novomeški okolici	33
16. Janez Pucelj: Želja	37
17. Zgodovina dolenjske metropole	38
18. Dragotin Kette: Na trgu	43
19. Novo mesto v preteklosti	44
20. Ivan Vrhovnik, župnik v pokoju: Spominu profesorja Ivana Vrhovca	55
21. Dragotin Kette: Na Krki	57
22. Novo mesto kot letovišče	58
23. Josip Vandot: Iz časov novomeške romantike	71
24. K dogodkom pred 10. leti v Novem mestu	78
25. Viktor Markič, soustanovitelj šentjakebskega odra v Ljubljani: Utrinki	80
26. K. M.: Industrija v Novem mestu	81
27. Državne in zasebne ustanove	83
28. Društva, klubi in korporacije v Novem mestu	84
29. Advokati in notarji v Novem mestu	90
30. Janez Pucelj: Pod Gorjanci	91
31. Kraji pod Gorjanci	91
32. Kostanjevica	95
33. M. R.: Krško	96
34. Skozi Žužemberk, Dvor in Sotesko	100
35. Po Mirenski dolini	103
36. Sela pri Šumberku	106
37. Letovišče Višnja gora in okolica	109
38. A. Skubic, dekan: Ribnica	117
39. Kočevje	121
40. Brezalkoholna industrija »Chabeso«	126

Novo mesto v Valvazorjevem času

Pričujoča propagandna brošura je izraz cele Dolenjske in Bele Krajine.

Pred kratkim je sklenil komaj ustanovljeni »Progres«, zavod za pospeševanje mednarodnih stikov v Novem mestu, da izda propagandno brošuro o Novem mestu in s tem opozori na metropolo še danes v mnogem oziru zapostavljene Dolenjske.

Kakor hitro so zvedeli ostali dolenjski kraji o tej nameri, so se začeli obračati na »Progres« s prošnjo, naj bi tudi oni imeli besedo v brošuri. Tako se je zgodilo, da je dobila knjiga, ki je bila prvotno projektirana na 40. do 50. straneh, sedanjí obseg.

Knjige nisem uredil v strogo propagandnem smislu, da bi n. pr. prikazal dolenjske kraje zgolj kot letovišča. Tega nisem mogel storiti že radi poslanih prispevkov, ki jih ni bilo mogoče zavrniti. Kljub temu pa, upam, knjiga ni izgubila na vrednosti, temveč še celo pridobila.

Zgodovinske članke o Novem mestu sem izdelal podpisani po Vrhovcu, na kate-

rega opozarjam v članku župnika Vrhovnika. Ostale članke so prispevali razni krajevni činitelji, tako da je pričujoča propagandna brošura izraz cele Dolenjske in Bele Krajine. Številni inserati iz vseh dolenjskih krajev in od drugod dajejo temu dejstvu močan poudarek.

Novomeški grb

Stari most med Novim mestom in Kandijo.

Uvod v Belo Krajino in v Dolenjsko tvorita članka bivših ministrov-domačnov dr. Županiča in dr. Kulovca. Nedvomno bosta vzbudila največjo pozornost, ki jo glede na pomembnost izvajanj tudi v polni meri zaslužita.

Nekatere članke sem moral skrajšati in jih prirediti po svojem okusu v zanimivejši obliki. Tudi sem jim moral spremeniti naslove.

Številna božja pota so močan tujsko-prometni faktor, zato jim je bilo treba posvetiti nekoliko pozornosti. Obdelal jih je novomeški frančiškan pater Damiš.

Po nekaterih člankih, n. pr. Vandotovem, ima brošura tudi veliko literarno vrednost. Opozarjam na Kettejevo Angelo, katere slika in faksimile njenega rokopisa z njeno senzacionalno izjavo sta prvič objavljena.

Opozarjam nadalje na literarni dokument Riharda Jakopiča, ki uživa sloves centralne postave v našem duhovnem življenju.

Po Viktorju Markiču je zastopana tudi »ljubljska kolonija« Dolenjcev in Belokranjcev.

Brošuro sem uredil kolikor mogoče preprosto in pregledno. Mislim predvsem na številne slike.

Inseratni del je uredil lastnik »Progresu« g. Mahorčič, ki je napisal uvodni članek v srbohrvaščini in članek »Industrija v Novem mestu«.

Čitatelji bodo imeli priliko, prepričati se, da je brošura vsebinsko in tehnično na višku, tako da je najboljšo priporočilo »Progresu«, oz. njegovemu lastniku g. Mahorčiču, ki se je s pričujočo brošuro častno uvedel v krog naših založnikov.

Ljubljana, 15. oktobra 1930.

ANTON PODBEVŠEK.

Kapelica sv. Janeza ob starem mostu

LJETOVALIŠTE I KUPALIŠTE NOVO MESTO SA SVOJOM PREKRASNOM OKOLICOM

Za par sati vanredno lijepe vožnje autobusom iz Zagreba preko Samobora ili željeznicom preko Karlovca stiže se u prestolicu jugoistočne Slovenije u ubavi grad Novo mesto, kojeg obavlja tamnozeleni rijeka Krka, da dala izgled poluostrva.

Majčica priroda u obilju sasula je toliko blaga na taj kraj i njegovu okolinu, kao da se nalazila u času nekog posebnog vedrog raspoloženja, sipala je ovamo pregršti ljepota, ljepota divlje romantike i čarnih idila, koje zadivljuju i zapanjuju. U tom sijasetu divnih prirodnih krasota i blagodatni neznaš, čemu ćeš se više diviti. Da se samo namjeriš uz zelenu bajnu Krku cestom prema obližnjim Šmarješkim Toplicama, nazvanima i »Mirni gaj«, očima ćeš gutati ljepotu pokrajine, koja te prati i koj se nikad ne zaboravlja. Obidje te želja, da bi neprestano lutao ovim krajevima, a da nikad ne bude dosta. I tako kad prolaziš kroz bujno zelenilo uz mirnu Krku, usred ljeta kroz ugodnu hladovinu šuma naidješ na velebeni pejzaž. Pred očima usred rijeke Krke iskrse otočić pun šarenih boja i bogate vegetacije, na njemu pa stari grad Otočec, ova atrakcija za svakog turista. Sagradjenog na ostrvu, sa smedje tmurnim zidovima i obrambenim tornjevima, sa odurnim streljačkim otvorima te romantičnom pozadinom saljetavaju ga rojevi roda, čaplja i divljih patka, kojima je zatočište. Vidjeti moraš sam ovaj prirodni dragulj, pa ćeš reći kao nedavno toga režiser jednog svjetskog filmskog poduzeća: »Ovakvi se prirodni biseri nadju rijetko, kao što dobivaju glavni zgoditci.«

Skrenimo od tih nekoliko uvodnih reči središnjem gradu jugoistočne Slovenije ili Dolenjske Novom mestu i posvetimo mu nekoliko nasljednih odsjeka.

Kako to opisuje na drugom mjestu historija, Novo mesto vrlo je star grad. Da prije 400 godina ne bijaše na turskim mrtvačkim lubanjama podignut grad Karlovac, koji mu je postao opasan konkurent, te oduzeo tadašnje vojničke pogranične garnizije sa svim komandama i garnizijom i sporedno tim razevalu trgovinu i obrt razblinuo u puko životarenje, razvio bi se u priličan grad. Danas braji oko četiri hiljade duša od kojih do polovine stanovnika sačinjava inteligencija. I možemo tvrditi, da Jugoslavija ima samo ovaj grad sa relativno najvećim postotkom naobraženstva. Opravdava se navedeno s tim, da grad ima brojne škole i zavode, okružni i kotarski sud, sresko poglavarstvo, veliku realnu gimnaziju, poljoprivrednu školu, školu za domaćice itd. Grad ima dvije velike moderne bolnice: mušku milosrdne braće u Kandiji i žensku, koja je na glasu kao najmodernija i najkomfortnija javna bolnica u državi.

Dolenjska metropola Novo mesto jeste atrakciona tačka za njegovu bližu i širu okolicu, koja sva Novom mestu gravitira, kao svom gospodarskom i kulturnom središtu već od davnih vremena. Atrakciona moć Novog mesta kroz historiju bila je velika, a svoj maksimum postigla je u doba prije nodignuća Karlovca. U srednjem i novom vijeku negda je rasla, a nekada opadala. Brojni požari, ratovi i nedaće turskih navala i haranja poremećivala su smjeran progres. U vreme rata pridodao je brojni novi elemenat slovenačke rase te se pomješao domaćim. Naime pribjeglice iz današnjih primorskih krajeva Julijske Venecije našli su ovdje svoje zaklonište i u velikom se broju stalno naselili ovdje, izabravši lepe predjele jugoistočne Slovenije kao svoju novu domovinu. Ovaj novi zdravi elemenat uzima maha na svim poljima privrednog i kulturnog djelovanja, isti je i povećao nagli porast stanovništva te pospješio gradjevenu djelatnost. Dobrom posmatraču ne ostaje prikrivena, može biti i podsavjestna, iz lokalnog egoizma provadjana borba avtok-

tonog elemenata spram pridošlica, koji opet goje svoj lokalni kampanilizam i imaju svoja udruženja.

Život za stranca u Novom mestu može biti vrlo prijatan, a Novo mesto samo opet tako idealno, ugodne iznenade puno boravište i oporavište, osobito u mjesecu svibanj, lipanj, srpanj i kolovoz, da ga svatko bez najmanjeg predomišljanja može odabrati kao odredište za svoje ljetovanje. Osobito se ističe kao prvoklasno kupalište. Izredno topla i mirna rijeka Krka pruži kupaću potpuni užitak kupanjem u njoj. Samo pak kupalište nalazi se na krasnom položaju smješteno i odgovarajuće svakoj zahtjevi razmaženog kupaca. Novo mesto kao kupalište na žalost nije dovoljno poznato široj publici u našoj domovini. Kriva tomu sve do sada je nedovoljna i nesistematska reklama pa u dostatnoj mjeri i privatna inicijativa.

Kako u gradu nema znatnije industrije, zrak je čist i svjež, a okolne šume obiluju ozona i bujnim mirisima raznolike flore.

Svim pravom grad možemo predvidjeti mjestom budućnosti u stranačko-prometnom pogledu, osobito kao centralno ishodište sviju turista za stotruke izletne ture u predjele cijele jugoistočne Slovenije (Dolenjske). Red i čistoća, prirodjeno gostoprimstvo naroda i gradjanstva te umjerenost, što više vrlo solidna jeftinoća i dostatni komfort sretno su spojeni prije spomenutim odlikama te najbolji jamac zadovoljstvu svakom tko odabere ovde sebi cilj za ljetovanje, da uživa u ljepoti prirode i odmara duh i živce za novi rad. Da je preboravio jednom, ponovno će se vratiti.

Elektrifikacija u gradu dobro je izvedena. Malo ima krajeva sa vrsnijom pitkom vodom, čemu se nije ni malo čuditi, ako napomenemo, da vodovod dobiva vodu neposredno iz vrela na podnožju Uskočkih gora. Grad obiluje lijepih parkova, među kojima kilometarsko dugo Kapiteljsko šetalište sa divnim razgledom na grad sam, Krku i vinorodno trškogorsko gorje dočarava nečuvenu šaroliku ljepotu. Kod svakog koraka uzduž šetališta nalazimo smještena počivališta.

Prostrta podno Uskočkih gora (Gorjancev) s jedne strane i plodnih, vinovom lozom obilatih gorica i vijugana bajnom rijekom Krkom leži puna draži, tiha i mirna novomeštanska okolica. Na svakom brdu pozdravlja nas i bijela crkvice, sve naokolo mnoštvo je starih gradova, klasičkih po historiji i svaki predstavlja turističku atrakciju za sebe. Novomeštanska okolica slovita je poradi tolikih starinskih gradova i prozvana dolinom gradova.

Tko iole voli prirodu, tko ima i samo malo smisla za njezine krasote, tomu će šetnja po divnoj i romantičnoj dolenjskoj okolici Novog mesta ostati nezaboravna. Posjet prastarog grada Luknje posadjenog visoko na pečini ispod kojeg proviruje iz zemlje rijeka Temenica jedva je dobar sat hoda iz Novog mesta, Stari grad, Hmeljnik, Soteska, Struga, Zalog itd. sve su to interesantni stari gradovi u neposrednoj blizini Novog mesta. Ili opet ogromni kartuzijanski samostan kod Št. Jerneja, pa onda vodopadi rijeke Krke kod Žužemberka sa kolosalnim starim gradom usred trgovišta, sve su to tačke, koje turistu pruže premnogi užitak. Kamo da nabrojimo sve ostale, tad nebi skoro svršili nabrojanjem. Svaki stranac i gost najpripravnije i rado će biti informiran i poslužen uputama kod podružnice Planinarskog društva ili kod društva za poljepšavanje i promicanje prometa stranaca u svemu, što će mu biti potrebno, da poduzimlje izlete.

Društveni život u Novom mestu vrlo je jako razvijen; može se tvrditi, da nema ni jednog grada u našoj državi, koji bi imao tako intenzivno razvijeni društveni život, kao što je to slučaj u našem gradu. Posebno poglavlje o lokalnim društvima u našoj knjizi brojčano najnazornije ovo predložuje: treba znati, da jeste nešto zaista osobitog, kad u jednom provincialnom gradu od 4000 stanovništva ima časova, kad se davaju predstave istodobno na troje pozornica. Da smo konkretni: Desili su se slučajevi, da je Sokolsko kazalište pa kazalište u Zanatlijskom domu i ono u Konviktu oo. Franjevac prikazivalo u jedno te isto vreme. Osim ovih troje i Obrtno društvo te vrlo blisko predgradje Šmihel podržava kazališne daske i daju predstave. Tako već samo ove činjenice dokazuju, da jest to jedan grad kulturno na visokom stepenu. Gradska glazba u Novom mestu često priređuje dobro posjećivane promenadne koncerte na Trgu Kraljevića Petra, koji je trg po svom položaju

jedinstven i kakvog nećete naći u nijednom provincijalnom gradu; tako da po svojoj harmoničnoj slici nema premca u nijednom provincijalnom gradu. Već u bližoj budućnosti grad će dotjerati svoj izgled što savremena gradjevna tendencija u tom pogledu jasno odražuje. Grad imade svoj regulatorni plan, kojeg se moraju strogo držati i koji budno pazi, da nigdje ne strada ni praktična ni estetska strana. Autobusni saobraćaj na sve strane stvara za turistiku koncentracionu izlaznu tačku za poduzimanje izleta u sve krajeve jugoistočne Slovenije. Danas saobraćaju iz Novog mesta redovite autobusne veze u pet smjerova i obratno. Te su veze:

Novo mesto—Brežice—Samobor—Zagreb.

Novo mesto—Šmarješke Toplice—Bela crkva—Leskovec—Krško.

Novo mesto—Straža—Dolenjske Toplice—Črmošnjice.

Novo mesto—Prečna—Soteska—Dvor—Žužemberk.

Novo mesto—preko Gorjanci—Metlika—Karlovac.

Željeznički spojevi takodjer vrlo su povoljni bilo prema Zagrebu, Ljubljani, Št. Janžu i Straži-Dolenjske Toplice.

Dakle u komunikacionom pogledu, koji je glavni preduslov, da neki kraj može pomišljati na promet stranaca, mora svakoga da zadovoljava. Gosti mogu si za vreme svog boravka priuštiti brojne izletne varijacije. A to mnogo vrijedi i paralizira pobudjenje osjećaja monotonosti i dosade. Okolica kako spomenuto puna je kulturno-historijskih spomenika što najbolje može svatko razabrati iz stručnog spisa o kulturno-historijskim spomenicima u jugoistočnoj Sloveniji, kao i u samom Novom mestu. Mnoge od njih pokazuju naše slike. Ako k tome priključimo i brojne atraktivne objekte vezane uz imena velikih ličnosti o kojima isto ima govora u našoj knjizi, u red kulturno-historijskih spomenika, koje smo gore u univerzalnom smislu spomenuli, a detaljno jesu: razni lijepi i privlačivi sredovjekovni spomenici iz područja arhitekture, slikarstva i kiparstva, što sve je po svojoj raznovrstnosti i ljepoti interesantno za goste, dokazuje da onaj tko izabere Novo mesto svojim ljetovalištem nije učinio loši izbor.

Da jedan kraj može strancu pružiti uslov ugodnostnog boravka potrebno je, da raspolaže dovoljnim brojem komfortnih hotela. Ova potrebna sankcija dovoljno je provedena u Novom mestu. Hoteli »Koklič«, »Windischer« i »Union« u dostatnoj mjeri raspolažu čistim i solidnim hotelskim sobama a i nekoji drugi. Priključeni im su restorani, koji vode izvrsne kuhinje i toče najbolja odabrana domaća i strana vina. Sobe, i to posve uredne, mogu se dobiti uz cijenu od nekih petnaest dinara a potpuni pension uz cijenu od cca. 35.— dinara a i manje.

Za promjenu i razonodu gosti mogu provoditi i različite grane športa. U gradu uz već u početku spomenutog sjajnog kupališta postoji tenis igrište, a lokalni športni klub goji nogomet te vrlo često su na programu međuklubske utakmice. Ljubitelji lova u brojnim lovištima takodjer mogu naći zadovoljenja. Tko želi pecati ribu, može naći u samoj rijeci Krki i nebrojnim raznovrsnim ribama obilatim okolišnim vodama dovoljno plijena. Oni koji vole provadjati ugodne časove u čamcu naišli su u rijeci Krki na idealnu rijeku za gajenje veslačkog športa. Za mali novac u pristaništu, odaljenom jedva par sto koračaja od središta grada, pozajmljavaju se čamci.

Na terasama novomeštanskih kavana, od kojih jedna može se usporediti onim u velikim gradovima, u sjeni možete čitati brojne raspoložive novine i ilustracije ili promatrati prolazeću publiku i tražiti mimohod interesantnih tipova, na kojima grad obiluje. Samo postoji bojazan, da gospodi ne zapnu suviše pogledi na ljepotice, koje svaki čas prolaze; jer da se znade: Novo mesto je grad poznat po brojnim krasoticama i laskava su topogledna priznanja sviju stranaca, koji su imali prilike boraviti u našem gradu.

Ne predjemo spomenuti samo neke dolenjske (krajeve jugoistočne Slovenije) u novomeškoj okolini (akoprem jesu svi na drugim mjestima prikazani u slovenskom jeziku), te ih osobito preporučiti turistima. Zar da to propustimo, kad smo uvjereni, da i oni pruže dovoljno udobnosti svakom, tko se zadovoljava čistim sobama, ugodnim kupanjem, odličnim sunčanjem, vrsnom domaćom hranom te dobrom kapljicom, po kojoj ne boli glava.

Kojima je potreban boravak i zdravljenje u krajevima sa ljekovitim termalnim vrelima, nadju u okolini Novog mesta dvojni izbor: Dolenjske Toplice, sveopće poznato i priznato ljekovito radioemanacijsko kupatilo 36—38° C naravne topline te kapacitetom sa preko 30.000 hl termalne vode dnevno.

Druga radioemanacijska terma jesu Šmarješke Toplice, isto vrlo poznate i koje se uslijed sjajnih uspjeha liječenja vrlo rado posjećuje. Ove druge nemaju tako visoku terminu kao je slučaj kod prvo spomenutih.

Kako jedne i druge toplice sadržavaju u termama vrsne faktore ljekovitosti, kako jesu vrlo povoljno smještene sa blagom klimom i savremenim higijenskim i kupališnim uredbama i renomirane dosadašnjim nebrojnim uspjesima u liječenju što su se postigli u ovo dvoje toplica jesu najbolja preporuka onima, koji traže zdravlja. Potanki, iscrpniji opis Dolenjskih i Šmarjeških toplica donasamo interesentima na drugom mjestu.

Kako rekosmo već prije, okolina je bogata vrlo starih gradova. O velikoj većini istih ima govora u našoj knjizi pa ćemo se ovdje samo par riječima dotaknuti nekih po svom značenju, kao i današnjoj zanimljivosti najviše vrijednih spomena i posjećena.

Dobar sat i po od samog Novog mesta već se nalazi grad Luknja. Vanredan motiv pruža pogled na ovaj nekada najutvrdjeniji grad. Pogledajte samu sliku i mašta vama može dočarati koliko je to romantičan kutić. Riječica Temenica u udubini ispod grada ovdje već po treći put buji iz zemlje, kako u svom toku već drugje na dva kraja proničuje. Strmim putem popnemo se na grad, smješten pod strmom klisurom. Okolo gradskih zidova ili pod sjenama mračnih odaja posjetioc mora, da se duboko zamisli u historiju ili da svoje utiske zabilježi u knjigu, nakon što je pregledao sve interesantnosti ove razpadajuće, nekad nepristupačne tvrđave, uz koju morala se razblinuti svaka osmanska glava. Potpisi posjetioca na stijenama unutar grada najbolje ilustriraju, kako brojno biva posjećivan ovaj kraj.

Za 1½ sata vožnje autobusom pruge Novo mesto—Žužemberk može se učiniti vrlo lijepi izlet u trgovište Žužemberk, za kojeg veli narodna prislovica »Zakrpani grad Žužemberk i razdrapana Višnja gora«. (Oboje su naime vrlo stari krajevi, koji su sve do danas obdržali i svoj starinski karakter.) U Žužemberku nalazimo na brežuljku usred tržišta kolosalnu građevinu žužemberkog starog grada. Njegov postanak siže čak u trinaesto stoljeće. Stoga i pretstavlja turističku atrakciju prvog reda. Uzdržan je još danas sa svih svojih šest obrambenih tornja. Ako potražite sliku ovog grada u knjizi, bit će vam brza odluka, da prvom prilikom posjetite Žužemberk.

No izbor svuda naokolo u sve smjerove je toliki, da ljubitelj starih građevina može upotrebiti jedan cijeli mjesec da sve posjeti i pomno razgleda. Gradovi: Stari grad, ranije u početku Otoški grad, grad Hmeljnik i nebrojno drugih (kako već jednom spomenuto), nadjemo na određenim mjestima oertane u samoj knjizi. Reasumirajući ovo jasno će biti svakom ljubitelju prirodnih i historičkih krasota, da novomeštanska okolica pruži premnogo zanimivih tačaka, do kojih se dolazi vrlo lako i koje su neiscrpivo vrela bujnih impresija. Za malene novce može se dobiti u vreme ferija djake, koji su svakom rado na razpolaganje kao vodiči.

Okolica pruža i planinarima dosta prilike, da se podadu svom plemenitom sportu. Po dosta dobrim putevima i cestama mogu praviti veoma lijepih izleta pješice i kolima ako hoću do podnožja pojedinih gora, kojima je okićena bliža i daljna okolina Novog mesta. Proputuj ju, otvori oči i gledaj netremice svaki čas na ljepote, što se izmjenjuju!

Nekoliko dulju turu pruža nam popeti se na Gorjance (Uskoki). Zaista divan je izlet tamo gore. Osobito kad se kasno u večer uputiš tako posle ponoći da dospiješ na vrhunac nazvan po slovenskom piscu Janezu Trdini »Trdinov vrh« (1118 m nadmorske visine) tamo u ranu zoru. Kako je čovjek samo suveren, kad se popne gore! U ovoj gorskoj tišini udišući svježi oštar zrak obidje te lirično-čustveno raspoloženje i moraš da zavoliš ovu našu lijepu, prirodnim bogatstvom obdarenu slo-

vensku zemlju. Tamo do bijelog kraljevskog grada Zagreba siže pogled s vrha Gorjanci za lijepog vremena. Penjajući se po dobro markiranom putu, možeš se odpočinuti kod nešto preko 800 m nadm. v. nalazećeg zdenca »Gospodična«. Ledeno hladna, čista kao kristal je njegova voda, takova, da ćeš si ju mnogokrat kasnije zaželiti. Već od tamo nudja se veličastan pogled na Novo mesto i celu pokrajinu. Nešto više leži crkvice Sv. Nikolaja, a uz nju planinsko zatočište Podružnice slovenskog planinarskog društva u Novom mestu. Od ovde nekoliko u stran, kod slovitog Krvavog Kamna vodi put na prije spomenutu najvišu tačku Trdinov vrh k cilju ture i eto slikovitog razgleda sve do tornjeva zagrebačke katedrale, kako spomenusmo.

Tamo na drugostranom podnožju Uskočkih gora divne li Belokrajine, pokrajine najčišćeg slovenskog jezika i bogate vinovom lozom obraslih brežuljaka.

Sjednemo li na stanici Novo mesto ili Kandija — ovom drugom — južnom kolodvoru novomeštanskom na željeznički voz pruge sa završnom postajom Karlovac, za nepuni sat ugodne vožnje kroz romantičku šumovitu pokrajinu zaustavljamo se za časak na stanicama, koje u ljetu više nalikuju cvjetnim baščama kao kolodvorima. Prevozili smo dva tunela evo nas već u trećem, dugom par kilometara, koji vodi ispod Uskočkih gora. Jedva voz dojuri iz tunela, očima pruži se veličastan, neopisivo slikoviti pogled na semičku dolinu i po celoj Belokrajini. Da ste gledali tu divnu panoramu, nikad je nećete zaboraviti. Obširna dolina sva zasadjena vočkama, a medju košatim granama drveća svijetle se bijeli tipični belokranjski domovi. Sva je dolina okružena brdima, koji su gusto obrasli vinovom lozom a medju njima na stotine vinskih hramova i svuda na uzvisinama crkvice, karakteristikum svake slovenske pokrajine, poveličuju te povećavaju šarolikost pogleda.

Ostavimo li železnički voz na prvoj belokranjskoj stanici Semič, možemo produljiti put spram Mirne gore. Dovoljno je par sati pješačenja kroz većinom šumovite nadasve privlačive predjele, da dospjemo na vrhunac 1048 m visok. Gore nadjemo Planinarski dom (njegovu sliku objavljam), a nešto više njega ličnu crkvicu sv. Franje. Zamaman pogled na celu belokranjsku pokrajinu, koja se razljeva očima još silnija, kao što ju obasiže pogled iz same semiške uzvisine.

Nezaboravan je to pogled, da traje i nekoliko sati, a da ne umara oči i ne postaje monoton. Jer naši dolenski krajevi nužno u duhovnom pogledu jesu i mogu biti pristojni za odmor, potstrek stvaralačkoj snazi, kad se nakon boravka u njima čovjek povratu u kolotečinu svakidašnjeg života.

Ovaj članak namijenjen specielno čitaocima srbo-hrvatske narodnosti ovime, što smo dosada u kratko ocrtali, neka posluži upoznavanju našeg kraja sa gledišta sveopćeg i temeljno orijentacionog. Braća narodnosti srbo-hrvatske našom dolenskom metropolom i njegovom okolicom detaljno može se upoznati sa pojedinim opisa na drugim mjestima. Akoprem jesu pisani slovenskim jezikom, neće to nikom biti teško, kao što Slovencu nije teško čitati srbo-hrvatske spise. Dakle držimo, da je našoj svrsi dotle izneseno dovoljno poslužilo.

Na svršetku još samo par riječi: Kamo god biste se odlučili, gdje god biste željeli proboraviti svoj odmor ili poduzimati izlete — posvuda naša je dolenska zemljica lijepa i divna, spremna, da vam pruži ugodnih časova, zaboravi svakidašnjih briga i da oživlja u vašim srcima onu veliku čeznju po vječito ljepom te savršenom.

URBAN HORVAT, NOVO MESTO (Jugoslavija).

Prodajalna knjig, papirja, pisarniških, risarskih in šolskih potrebščin.

Naročila na domaće in inozemske knjige, časopise in modne liste. Naročila na vsakovrstne tiskovine, štampile in pečatnike. Zalog a stenskih slik in igralnih kart.

Dr. NIKO ŽUPANIČ, bivši minister

BELA KRAJINA, DEŽELICA SOLNCA IN GROZDJA

Jugovzhodni del Dolenjske tvori Bela Krajina, ki se razprostira med Gorjanci in Kolpo, prejšnjo hrvaško-kranjsko mejo. Sem spadajo tudi Kostelci, Slovenci ob gornji Kolpi, ki ima tam v pečine izdolbeno globoko strugo, podobno kanjonom. To ozemlje, ki je po površini skoraj enako črnomaljskemu okrajnemu glavarstvu in šteje okroglo 24.000 ljudi, je imelo v starih časih svojo posebno zgodovino ter je bilo središče tkz. Slovenske marke s središčem v Metliki.

Samo hrbet Gorjancev loči Belo Krajino od doline Krke, posejane s premnogimi gradovi, in vendar koliko razlike! Svoje grudi ima obrnjene proti vzhodu in toplemu jugu, a hrbet kaže severu in zapadu. Zato toliki vinogradi ob belokranjskem pobočju Gorjancev in terasah kočevske visoke planote, ki pada v dolino zapadno od Črnomlja. Središča vinogradništva nahajamo v Semiču, Drašičih in Stražnem vrhu. Vse je tu obrnjeno proti solncu in ko spomladaj ob severnem vходу semiškega tunela leži še sneg, pozdravlja potnika pri južnem izhodu breskov cvet, čeprav znaša razdalja samo nekaj čez 2 km.

Kraji brez zgodovine so kakor vino brez arome, kakor bogataš brez prednikov, a Bela Krajina se ponša s svojimi stanovalci tam od mlajše kamenite dobe 2500 let pred Kristusom. Za njo so se vedno trgali narodi in plemena, zlasti ob Kolpi in Lahinji. Na samostoječem Kučarju pri Podzemlju, ki je na južni strani pokrit z vinogradi, a na severni s hrasti in javori, je bila po mišljenju samouka prazgodovinarja J. Pečnika ilirska prestolnica. Videti je, da je bilo res nekaj takega v prvi polovici prvega

tisočletja pred Kristusom, ker nahajamo na severni strani hriba mnogobrojne gomile, velike in male z zanimivim inventarjem iz dobe prvega železa (1000–400 pr. Kr.). V tej »dolini smrti« so našli krasen bronast meč in veliko ogrlico iz jantarjevih zrn, ki je tedaj pač predstavljala vrednost današnje biserne ogrlice z debelimi zrnji. Sveti se v vitrini ljubljanskega muzeja, kakor da je včeraj narejena. Opravičeno domnevajo, da je krasila vrat kake ilirske kraljice ali kneginje na solnčnem Kučarju.

V rimski dobi je spadala Bela Krajina k Panoniji, a v VII. stoletju so jo naredili Jugoslovenci za svojo domovino. Ostanke stare slovenske kulture, večinoma keramiko, so odkrili pri Črnomlju in v Gribljah. Krščanski nauk se je slabo udeleževal ob Kolpi, zato je oglejski patrijarhat l. 1227. ustanovil župnijo v Črnomlju in podružnici v Podzemlju in Vinici, da bi razsvetlil duše belokranjskih polkristjanov, ki so še častili pod drevesi vile in druga božanstva.

Samo devetnajst let po bitki na Kosovem polju (1389.) je prešlo in že so občutili Belokranjci turško divjost in razbojniško strast. Do leta 1524. je ravni del Bele Krajine skoraj popolnoma izgubil svoje prebivalce. Graščaki in habsburški vojaški poveljniki so naseljevali nove stanovalce, predvsem Hrvate, ki so se umaknili iz Like pred Turki, in Srbe, ki so zapustili svoje gorske pašnike tam blizu Livna in Glamoča.

To so bili ljudje junaškega značaja. Ni čuda, da je prva organizirana vojaška granica nastala v Beli Krajini v Žumberku že po letu 1530. Ko so utrdili Metliko in Črnomelj in je general Ivan Lenković sezidal l. 1557. na skali ob Kolpi grad Pobrežje pri Adlešičih, so te tri točke tvorile glavno obrambo proti prodiranju Turkov v Črno Kranjsko z jugovzhodne strani. L. 1579. je prevzela vlogo tega trdnjavskega trikota novosezidana trdnjava Karlovec. Šestnajsto stoletje je herojska doba Bele Krajine: takrat so bila njena tla leto za letom napojena s krvjo. Toda bojeviti duh Belokranjcev ni upal niti ob času Valvazorja (1689.), ker jih kronist hvali kot največje junake. Značilno je, da je belokranjski ženin v poročni noči snel z mečem nevesti venec z glave in ga pritrdil na strop.

Belokranjci so upodobljeni kakor kozaki v

konjeniških škornjih z ostrogami, širokimi hlačami, s kalpakom na glavi in široko sabljo ob levem bedru. Časi so se spremenili. Prišla je obnova narodnega življenja slovenskega in obče jugoslovenskega. Bela Krajina je dala svoje pospešitelje ilirizma, pozneje boritelje jugoslovenske ideje, ki je dovedla do ustvaritve kraljestva Jugoslavije. Naj bodo omenjeni: Jurij Kobe iz Poljan ob Kolpi († 1858.), Anton Navratil, dr. N. Županič in Milan Plut († 1925.). Slovenski literaturi je dala Bela Krajina znamenitega oblikovalca slovenskega pesniškega jezika Otona Župančiča iz Vinice, največjega sedanjega slovenskega pesnika, E. Gangla iz Metlike ter pesnika in filozofa dr. Frana Derganca.

Bela Krajina bi lahko postala naše pred-pri-

morje, naš Meran. Zrak je tam tako mil in tako čist in zdrav, da bi ga bilo treba v Ljubljano voziti in na litre prodajati, kakor se je izrazil ob priliki odličnega Ljubljančana. Pametno delajo oni ljubljanski zdravniki, ki pošiljajo tuberkulozne v Belo Krajino.

Semič je najlepši kraj ob železnici Ljubljana — Reka. Kakor jata belih golobov so se razsule bele zidanice med vinogradi na južnem pobočju Gorjancev. Doli po polju se vije svetla Kolpa. Dva tedna črešnjevca cvetja za goste iz Ljubljane in Zagreba, kako krasno bi bilo to! In jeseni: dva tedna uživanja grozdja v Semiču, Drašičah in Stražnem vrhu! Koliko ljudi bi se pozdravilo za mal denar in si okrepčalo živce v deželici solnca in breskovega cvetja!

MIRAN JARC BELA KRAJINA

Tiha je pot skozi brezove gaje,
vse je bleščavost, vse je sinjina.
Radost brezbrežna kakor sinjina
se je zgrnila čez solnčne te kraje.

Komu zakličem besedo naj živo,
kdo jo prestreže, kdo jo umeje?
Trave šumljajo, klasje se smeje,
breze hihitajo se porogljivo.

Vtaplja zavest se v brezčasje... Beseda
zdaj se je kakor v bojazni poskrila,
da bi teh bistril solnčav ne skalila,
ki jih srce le gleda in gleda...

METLIKA

Onstran Gorjancev blizu tam, kjer loči Kolpa slovensko zemljo od Hrvatske, stoji Metlika. Z Novim mestom je v zvezi z belokranjsko železnico, mimo tega pa tudi še z dokaj lepo cesto preko Gorjancev. Pot iz Novega mesta v Metliko je kaj zanimiva. Ko se povzpemo po klancih in serpentinah na vrh Gorjancev, se odpre razgled po vsej Beli Krajini: gričevje, obraščeno z zlahtno vinsko trto, vidimo, med njimi pa mične dolinice, prepletene prav tako kakor gričevje z zelenimi gozdovi. Daleč na obzorju vidimo Bosensko gorovje. Zelo viden je tudi stari, ponosni Klek, ki se zdi

ko velika pasja glava. Ko se spuščamo navzdol, nas pelje pot vse do Metlike mimo lepih vinogradov.

Metlika šteje danes okoli 1300 prebivalcev in je za Črnomljem po velikosti drugi kraj v Beli Krajini. Sedež je okrajnega sodišča in nekaterih drugih uradov. Ima osemrazredno ljudsko šolo. V mestu je večje število raznih trgovin. Obrtništvo je na precejšnji stopnji.

Kdaj je bila Metlika naseljena in kdaj je dobila mestne pravice, se ne da točno dognati. Domnevajo, da je bila v rimski dobi tam blizu rimska postojanka »Crucio«. To domnevo po-

trjujejo zlasti najdbe rimskih spomenikov v okolici.

Kjer je baje prvotno stala stara Metlika, se razprostirajo danes le pašniki in njive, sredi katerih se dviga znamenita cerkev Pri treh farah, nekdanje bivališče vitezov templarjev;

Metlika spada med ona mesta, ki so največ trpela pod Turki. Turki in pa kuge — posebno ona, ki je l. 1646. pomorila večino prebivalstva — so povzročili, da si mesto še do začetka XVIII. stoletja ni dosti opomoglo.

V Metliki so že v prvi polovici XVI. stoletja

Metlika

Pogled na del mesta in na grad

red je bil že l. 1303. odpravljen. Sedaj je Pri treh farah znamenita in dobro obiskana božja pot, posebno na dan žegnanja 24. avgusta.

Tri fare

Metlika je bila v XIV. stoletju še trg, slično kot Črnomelj. L. 1407. je vojvoda Albreht izdal odredbo, s katero se oproščajo vitezi in vojaki v mestih Metlika in Črnomelj vseh davčnih dajatev. To je prva listina, v kateri so zasledili naziv mesto.

Nemški viteški red, ki še danes upravlja belokranjske župnije, je imel v Metliki že l. 1223. svojo hišo. Red je bil ustanovljen l. 1128. v Jeruzalemu z namenom, da vrši samaritansko delo med onemogljeni romarji. Od l. 1735. nahajamo v Metliki sedež proštije nemškega viteškega reda.

imeli šolo. Kot učitelji se omenjajo Sebastijan Schwarz, Jurij Stander, G. Grmek in Matija Kompare.

V okolici Metlike žive poleg domačinov tudi Uskoki ali Vlahi. Jeseni l. 1530. je namreč »uskočilo« več družin iz tedanje turške Bosne v avstrijske dežele. Harambaše ali vodje teh so se podali na Dunaj k tedanjemu avstrijskemu kralju Ferdinandu in so ga prosili, naj jim dovoli bivati v svoji deželi. Ko so se v bitki pri Bihaču izkazali kot zelo hrabri in so s tem ovrgli sumničenje, da so morda turški izvidniki ali vohuni, jim je bilo izdano dovoljenje za naselitev. Odkazali so jim prebivališča v okolici Žumberka, po Kostelu in Vinici in jim ukazali braniti mejo pred turškimi napadi. Kmalu nato se je začelo veliko priseljevanje Uskokov v te kraje. Že v prvih desetih letih se je naselilo nad 3000 uskoških družin v metliški okolici, po Žumberku in Kostelu. Spočetka so vpadali v turške kraje in se preživljali z ugrabljenim plenom. Kasneje se je mednje — največ po zaslugi njihovega stotnika in cesarskega svetovalca Janeza pl. Lenkoviča — porazdelila zemlja. Sčasoma so se popolnoma vojaško organizirali. Tako je nastala pri Metliki tkz. vojaška granica.

Življenje Uskokov se povsem razlikuje od

onega Belokranjcev. Pri Uskokih je običaj, da živi več družin pod eno streho, kjer gospodari najstarejši moški, a gospodinja žena najmlajšega sina. Po njiju ukazih se mora ravnati vsa družina.

Po veri so Uskoki grkokatoliki in pravoslavni.

Naj bi izletniki mnogo posečali te kraje, ki so po svoji zgodovini in po prebivalstvu tako

zanimivi in privlačni! Priporočljivo bi bilo, da bi se oni, ki prebijejo počitnice mnogokrat v tujih, da, celo inozemskih krajih, odločili, da prebijejo svoj odmor v naših belokranjskih krajih, ki so prirodno tako lepi in narodopisno nad vse zanimivi. Metlika nudi tujcu vse ugodnosti, in kar je glavno za marsikoga: ceneno letovišče med dobrim in gostoljubnim narodom.

ČRNOMELJ

V srcu vinorodne Bele Krajine, obkroženi po Žumberačkih gorah, bajnih Gorjancih in visokih Kočevskih gorah, stoji pod Mirno goro mesto Črnomelj. Oviija ga Črnomaljšica ali Vlahinja in obdajajo ga vinogradi, pomešani med rodovitnim poljem.

stvu Mitri. Med ljudstvom krožijo o votlini najrazličnejše pripovedke.

Mesto Črnomelj ima ugodne železniške zveze z Zagrebom preko Karlovca in z Ljubljano preko Novega mesta. L. 1914., tik pred izbruhom svetovne vojne, je bila že l. 1870. projektirana

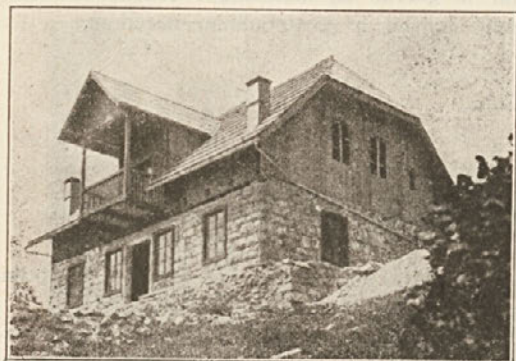
Črnomelj
Panorama

Mesto je središče sreza in središče belokranjske pokrajine; k njemu teže vsi belokranjski kraji. Dobro so razvite lesna industrija, trgovina in najrazličnejše obrti.

Črnomaljska okolica je bila obljudena že v starodavnih časih, kar se sklepa po spomenikih iz rimske dobe. Uro hoda od mesta ob cesti proti Kočevju nahajamo votlino, znamenito radi rimskega napisa in slik, vdolbenih v skalovje. Votlina je malce oddaljena od stare cerkve Sv. Jurija. Ta kraj nazivajo Judovje. Slike predstavljajo daritev v čast solnčnemu božan-

belokranjska železnica dograjena in izročena prometu. Mesto, ki je bilo preje tako rekoč od sveta odrezano, od tedaj lepo napreduje. Prej ali slej bo med prvimi slovenskimi mesti in bo moglo še v večji meri služiti domačim in tujim izletnikom kot nad vse ugodno izletišče in zabavišče; pozimi je zlasti pripravno za gojitev zimskega športa. Kraj je diven in okolica polna najlepših izletnih točk, med katerimi je posebno omeniti Mirno goro, na kateri je agilna črnomaljska podruž. Slov. plan. društva nedavno zgradila lično in komfortno opremljeno planinsko kočo,

Kot že omenjeno, se črnomaljski (belokranjski) srez razprostira ob vznožju visokega gorovja, pod katerim se vijejo srebrne reke in potočki. Mlini, tkz. vodenice in žage, se vrste ob njih. Te oskrbujejo domače prebivalstvo, dočim obratujejo v samem Črnomlju tri večje

Planinski dom na Mirni gori

parne žage, ki delajo samo za izvoz. V zadnjem času je bil urejen v mestu prvi belokranjski parni mlin, katerega delovanje je še skromno; v bodočnosti mu je zagotovljen najboljši razvoj. Prav tako je v kraju razvita premogovna industrija. Treba bo v bližnji bodočnosti investirati še mnogo denarja, da se črnomaljski premogovnik, bogat z rjavim premogom izvrstne kakovosti, vsestransko razvije. Najboljša garancija za uspešen razvoj je preizkušena dobra vrsta premoga, ki vsebuje neke posebne kemične sestavine, kakršnih nimajo drugi premogovniki. Premog ima med drugim n. pr. 27% bitumena. Torej relativno več kot vsak premogovnik v državi in več kot ga izkazujejo nemški premogovniki, kjer ima premog 5 do 7% bitumena.

Okolica je bogata tudi z bavaisno rudo, ki še čaka raziskovanja in eksploatacije. Strokovnjaki, ki so jo videli samo na površju, so izjavili, da predstavlja neprecenljivo vrednost.

Prav tako je kraj bogat s hrastovimi in smrekovimi gozdovi.

Prebivalstvo je izredno marljivo in nadarjeno. Emigracija v Ameriko je bila v predvojnih letih iz Bele Krajine nad vse velika. Po vojni je znatno padla, kar je povsem razumljivo. Ko je stekla železnica, se je nudil dotlej radi skrajno slabih komunikacij zaostali belokranjski dolini širok razmah na gospodarskem področju. Začeli sta se razvijati industrija in trgovina, ki sta nudili zaslužek in zaposlitev domačim delavcem in sta zavezili izseljevanje. Številni izseljenci, ki so se vračali na svojo rodno grudo iz vseh delov sveta, so si pridobili v tujini bogate izkušnje. In vsi ti so po povratku na svoje domove sledili vzgledom tujine. Zato so belokranjske vasi izredno lepe, zgradbe dokaj moderno in solidno zgrajene. Na glasu je živinoreja; že od nekdaj so v Belo Krajino prihajali tuji trgovci kupovat živino za izvoz. Pa tudi izvoz vina, lesa, sadja, perutnine in zdravilnih rastlin je znaten. Znani so črnomaljski sejmi, ki jih je 12 na leto in ki privabljajo kupce iz najoddaljenejših krajev: iz Primorja, Gorskega in Liškega kotarja prihajajo.

V srezu Črnomlju je zadoščno število hotelov in gostiln, ki povsem ustrezajo sodobnim zahtevam.

Društveno življenje je prilično dobro razvito. Impozanten novi Sokolski dom z najmoderneje opremljeno gledališko dvorano in odrom je lep dokaz društvene kulture. Obstoji mnogo društev, med katerimi zavzema vidno mesto mestna godba, ki obstoji že blizu 20 let.

Glede šolstva je omeniti, da je v teku zgradba meščanske šole, za katero je dovolj šolarjev. Med drugimi deluje v mestu tudi obrtno-nadaljevalna šola, ki je prav dobro obiskana.

Črnomelj kot trgovsko-obrtno središče Bele Krajine ima 4 denarne zavode. Mestna hranil-

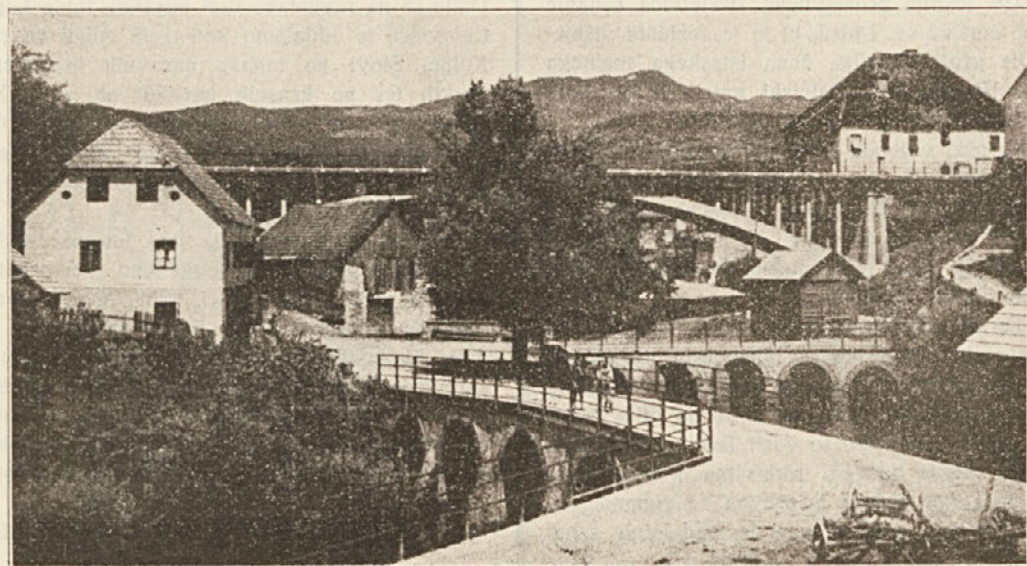
Črnomelj

Grad, farna cerkev in glavni trg

nica obstoji kot pupilarni zavod in uživa radi svoje kulantnosti in sigurnega jamstva najboljši glas. Sovrstnica Mestni hranilnici je Posojilnica, ustanovljena za kreditno podpiranje kmečkega prebivalstva. Zavod je fundiran na zelo solidni bazi; člani jamčijo vzajemno, kredite pa pode-

Kraj je preskrbljen z zdravo pitno vodo iz gorskih vrelcev na Vrčicah.

Sedaj pa še nekaj zgodovine! Belokranjska mesta so bila proti invazijam sovražnikov pri-
lično dobro utrjena. Najbolj Črnomelj in Metlika. Ta kraja sta bila l. 1407. proglašena za mesti.

Trije mostovi

luje le proti popolni varščini po zelo nizki obrestni meri. Tretji denarni zavod je Ljudska posojilnica, najnovejši pa je podružnica Ljubljanske kreditne banke. Zavod posluje v vseh bančnih poslih z meničnim eskontom in podpira ter pospešuje industrijo.

Kot že omenjeno, je Bela Krajina, oziroma črnomaljski srez, kotlina zase. V zavetju visokega gorovja, počenši od zapadne strani toka reke Kolpe, visoke Poljanske gore, vzdolž Mirne gore in Gorjancev meji na Karlovško ravnino ob ne baš visokem gorovju Ribnik. Črnomelj ima 180 m nadmorske višine. Ker od severovzhoda in jugozahoda ne pihajo vetrovi, je zavarovan proti veliki poletni vročini in severnim vetrovom. To vse ustvarja milo podnebje in blago klimo.

Razumljivo je torej, da so tu zime relativno blažje, vročina pa znosljivejša. Cela Bela Krajina ima obilo vinorodnih goric, ki so na dobrem glasu radi svojih izvrstnih vin, posebno semiške in mavrlenske. Črešnje dozore skoraj istočasno kot v Primorju. Istotako tudi ostale vrste sadja ne zaostajajo za onim v Primorju. Poleg plemenitih vrst grozdja, najboljših hrušk in breskev uspeva ostalo šadje.

Kot mesti sta uživala posebne privilegije. Že v davnih časih je bilo mesto Črnomelj nepremagljiva trdnjava. V okolici najdemo še danes prazgodovinske spomenike in ostanke iz rimske dobe. Večinoma jih je uničil zob časa, mnogo pa tudi nevešča ljudska roka. Mnogo rimskih grobov so našli po polju in na pašnikih. Kamenite skupine sredi polja in kupi kamena, poraslega z mahom, pričajo, da so bili ti kraji naseljeni. Še danes najdemo razne ostanke v malih kamenitih formah, kot glave, roke in noge. Iz tega sklepajo, da so prvotno tam stali kipi bogov in junakov. Take kamne najdemo vzdane v obeh črnomaljskih cerkvah in v mlinu poleg črnomaljskega vodobrana. Glavnega od teh nahajamo kake 4 km od Črnomlja sredi gozda pod malim gričkom. Bil je približno 2 m dolg in 80 cm visok, lepo izdelan z raznimi napisi. Znan je še sedaj pod imenom »vražji kamen«.

Med močne utrdbe je spadala tudi Metlika. Zgrajena na bregu, naravno nezavarovana, pa nikdar ni mogla kljubovati večji sovražni sili. Gradovi Krupa, Gradac, Semič, Podbrežje in Vinica so se še do danes ohranili. Mnogo drugih gradov pa je razpadlo, tako n. pr. grad grofa Kanižarja v Okluku. Še danes imenuje ljudstvo

okolico »Kanižerica«. Vseh gradov je bilo v črnomaljskem okraju 17. Lastniki so jim bili črnomaljski grofje. Kasneje so postali last grofov in knezov Zrinjskih in Frankopanov, ki so te kraje branili. Nadaljno posest brez spremembe ima Nemški viteški red. Trdijo, da se je Nemški viteški red že l. 1223. naselil v Beli Krajini. L. 1928. je bila proslavljena 700 letnica sedanje župne cerkve sv. Petra, ki jo je sezidala višnegorska grofica Zofija, žena istrskega mejnega grofa Henrika IV. Oglejski patrijarh Berthold je imenoval za prvega župnika Janeza.

Koroški vojvoda Ulrik III. je župnijo podaril Nemškemu redu, kar je oglejski patrijarh baje l. 1230. odobril. Vitezi laiki so polagoma izginili in ostali so samo duhovniki Nemškega viteškega reda, ki še danes vrše dušno pastirstvo v vseh belokranjskih župnijah.

Turki so često napadali mesto. Bili so časi, ko je prebivalstvo moralo biti noč in dan oboroženo, da si reši življenje in imetje. Bela Krajina je po svojem zemljepisnem položaju bila vedno prva dežela, v katero so vdrla Turki iz Bosanske krajine, ker je bila pač rodovitna in bogata živine in kakor nalašč pripravna za ropanje.

Letovišče grad Krupa je oddaljeno samo

12 minut od Gradaca v Beli Krajini, prve železniške postaje od Črnomlja proti Karlovcu. V letovišču je na razpolago nad 50 sob, od katerih je večji del komfortno urejen za tujce; sobe so suhe in zračne. Letovišče ima lastno električno razsvetljavo, starinski arhiv, lov in ribolov. Razpolaga s čolni in kopališči v mrzli vodi. Dalje so na razpolago tudi naravne tople kopeli. Letovišče je oddaljeno komaj 25 minut od reke Kolpe. Slovi po mičnih naravnih in umetnih parkih ter po krasnih partijah ob vodi. Kraj je miren s prelepo gozdnato okolico. Okoli letovišča se razteza lepa ravnica. Letovišče grad Krupa je kot nalašč nekakšno središče za izlete po vsej Beli Krajini.

Važno je omeniti, da ima letovišče 330 m nadmorske višine in zavetno lego. Temperatura poleti je nižja kot v okolici. V bližini so posejane semiške vinske gorice in lastni sadovnjaki. Nedaleč je lastna cerkva sv. Ane, v kateri so shranjeni starinski ornamenti, kakor kamniti vitezi; v cerkvi so tudi podzemski izhodišča.

Blizu letovišča je podzemni izvir potoka Krupa, v katerem goje ribolov. Izvrstno pitno studenčnico nahajamo tik letovišča.

V neposredni bližini letovišča so nahajališča

Letovišče

„Grad Krupa“

last

JOSIPA ZURCA

Semič.

Pojasnila na zahtevo daje
Uprava graščine Krupa.

Glej v knjigi natančen opis
pod poglavjem Črnomelj!

raznih mineralij ter podzemne jame s kapniki. Letoviščarjem se nudi prvovrstna skupna kuhinja ali pa prehrana v lastni režiji. Sočivje in sadje dobivajo iz domačih vrtov in sadonosnikov. Telefonska zveza s Semičem, lastna priprega in avtotaksi po naročilu so vsak čas gostom na razpolago. Zveze z vlaki so proti Zagrebu in Ljubljani zelo ugodne.

Centralno belokranjsko mesto Črnomelj je od Krupe prav malo oddaljeno. Cene letoviškim sobam v Krupi so najnižje, od 5 Din navzgor. Prtljaga in potrebščine se dostavljajo v letovišče. Interesenti dobe pojasnila pri upravi veleposestva v Krupi, pošta Semič.

Dr. FRAN KULOVEC, minister v pokoju

DOLENJSKI ŽELEZNIC, ELEKTRIKE, VODE IN KMETIJSKIH ŠOL!

Statistično je dokazano, da so dolenski okraji glede izseljevanja ljudstva v tuje industrijske kraje in v prekoceanske države procentualno razmeroma najbolj prizadeti. Tok izseljevanja je zajel v zadnjih desetletjih na tisoče ljudi. Število izseljencev je v predvojnih letih stalno naraščalo. Tudi po vojni opazamo z za-

lostjo isto gibanje: Dolenjec se je v velikem številu selil ali hotel seliti v Zedinjene države severnoameriške unije. Ko so severnoameriške države v povojnih letih kvoto izseljencev iz naših krajev tako zelo omejile, da so prav za prav svoje meje našim ljudem zaprle, sta postali mnogim Dolenjcem obljubljeni deželi Kanada in Argentina. Drugi zopet so iskali službo po premogokopih na Westfalskem, v severni Franciji, v Belgiji in na Holandskem. Po teh krajih si služi na tisoče Dolenjcev svoj kruh.

Naše prebivalstvo je na splošno z veliko ljubeznijo navezano na svojo zemljo, z ljubeznijo jo obdeluje in, če jo mora zapustiti, jo zapušča z žalostjo in le v potrebi. Te splošne kmetijske lastnosti ima v prav odlični meri tudi Dolenjec. Ako hodiš po kmetijskih posestvih, opaziš takoj, da je prebivalstvo marljivo, varčno, vajeno trpljenja in trdega dela, v svojih potrebah skromno in zelo navezano na svoj dom. Če se torej na Dolenjskem izseljujejo, je jasno, da je

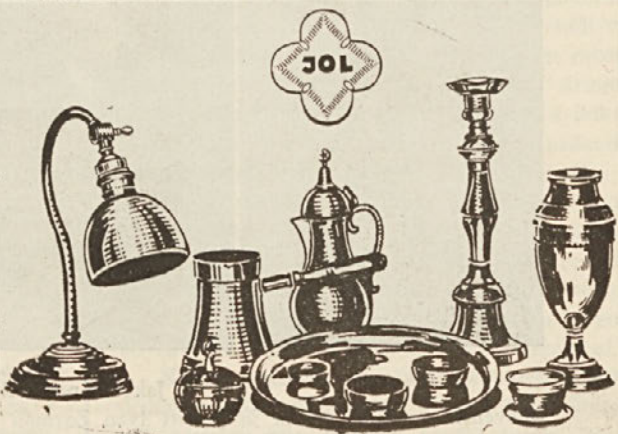
Izdelujemo
v prvovrstni izdelavi
različne kuhinjske in
gospodarske potreb-
ščine, bakrene kotle
za žganjekuho, pralnice itd.

Jos. Otorepec

d. z o. z. 334

v Ljubljani, Za gradom št. 9

(na koncu Streliške ulice).

treba iskati vzroke v narodno-gospodarskih razmerah. Najboljši delavci zapuščajo rodno zemljo deloma zato, ker ne dobe doma stalnega in primerne zaslužka, drugi — in to je najžalostnejše poglavje! — zapuščajo svoja gospodarstva začasno, da se z zaslužkom v tujini rešijo dolgov

kmetijska pokrajina. Če bi procentualno izrazil poklic, ki izključno ali večinoma preživlja Dolenjce, ne pretiravamo, če trdimo, da živi vsaj 90% prebivalstva od kmetijstva. Dolenjska ima obširna žitna polja, travnike in pašnike, dokajšno površino vinogradov ter nad polovico okrajev

Novomeški slikar Jakac v Ameriki

Novomeški slikar profesor Božidar Jakac se mudi že drugo leto na študijskem potovanju po Ameriki. Imel je že več razstav v raznih ameriških mestih in si je priboril vstop v najodličnejšo ameriško družbo. O njegovih razstavah so poročali poleg vseh večjih jugosl. listov tudi vsi večji ameriški dnevnik. Naša slika kaže Jakca pri slikanju pokrajinskih motivov v Južni Kaliforniji in del njegove razstave v Clevelandu.

in ohranijo dom in kmetijo. Resnično je seveda tudi, da je mnogo takih, ki jih ni gnala potreba v tujino, temveč želja po hitrejšem zaslužku in boljšem življenju. Vsekakor je prekomerno izseljevanje najsilnejši dokaz, da gospodarske razmere na Dolenjskem niso povoljne, da je navadno gospodarstvo teh krajev zaostalo in da je glavna panoga gospodarstva na Dolenjskem — kmetijstvo že desetletja v krizi.

Dolenjska je v gospodarskem oziru izključno

zaraščeno z razsežnimi gozdovi. Dolenjsko kmetijstvo razpolaga z vsemi glavnimi panogami kmetijskega gospodarstva, in sicer so pri večini gospodarstev razmere take, da črpa gospodar svoje dohodke iz vseh navedenih vrst. Po krajevnih razmerah je seveda treba presojati, katere vrste gospodarstvo je za poedinca prvenstveni vir dohodkov. Na splošno je pa taka razdelitev kmetijskih parcel ugodna za povoljno gospodarjenje.

Jakčevi portreti

Slovenski ameriški pesnik in pianist Ivan Zorman ter veletrgovca in zaslužna narodna delavca Franc Oglar in Anton Grdina iz Clevelanda.

Kje so torej vzroki, da je dolenjsko kmetijstvo v kljub temu v krizi in da ne more preživljati bogato z otroki obdarovane družine?

Če premotrino zemljepisno lego Dolenjske, njene klimatične razmere, kakovost in rodovitnost zemlje, dalje, kako uspevajo na tem ozemlju razne vrste kmetijskih kultur, ne more biti nobenega dvoma, da bi moralo na tem ozemlju kmetijstvo dokaj uspevati in prebivalstvo živeti vsaj v zadovoljivem gospodarskem stanju, če bi bili dani drugi potrebni gospodarski pogoji. Kje je treba iskati rane dolenjskemu gospodarstvu?

Dolenjsko je dolgo vrsto desetletij javna uprava zelo zanemarjala. Po drugih okrajih so gradili železnice, izboljševali zemljišča, pašnike in travnike, regulirali reke, potoke in hudournike, osuševali in drenirali zamočvirjena zemljišča, preskrbovali prebivalstvo z zdravim pitno vodo. Dolenjska pa je bila deležna teh blagodat javne državne in deželne uprave v bore mali meri. Vsa Dolenjska je bila do leta 1893. v prometnem oziru od širnega sveta in s tem tudi od narodnega gospodarstva sploh odrezana; bila je brez vseh železniških zvez! To je bil tudi eden glavnih vzrokov, da industrija teh krajev sploh zajela ni in kar je je v prejšnjih časih bilo, da je morala propasti! V prejšnjem stoletju so bile ob Krki na Dvoru in v Zagradcu cvetoče železolarne, ki so dajale vsej dolini lepe zaslužke. Tovarne so propadle — ubila jih je konkurenca radi boljših prometnih zvez — vsa dolina je obubožala, ljudstvo se je jelo izseljevati. L. 1893. sta dobila Novo mesto in Kočevje železniško zvezo z Ljubljano, dočim je proti jugu na morje in proti jugovzhodu ostala Dolenjska še vedno zaprta gospodarskemu prometu. Šele l. 1913. je uspelo podaljšati železniško zvezo od Novega mesta do Karlovca.

Za povoljno cirkulacijo gospodarskega življenja na Dolenjskem je pa še več železniških prog nujno potrebnih. Obljublajo jih sicer že dolgo, a potrebnih kreditov dosedaj le še niso mogli dobiti. Gospodarska nujnost in tudi drugi razlogi so pa tako važni, da se bo z gradnjo vsaj nekaterih prog v prav doglednem času moralo začeti. Za Dolenjsko so važne naslednje proge: Brežice—Novo mesto, Št. Janž—Sevnica, podaljšanje kočevske proge, zveza Črnomelj s hrvatskimi progami in dolenjska transversalna proga. Kadar bodo te proge dograjenе, bo Dolenjska kar najbolje zvezana med seboj in z glavnimi prometnimi žilami in središči gospodarskega življenja. To dejstvo samo na sebi bi bilo že zelo vabljivo za industrijo, ki bi se v večji meri naseljevala in se radi ugodnih po-

gojev tudi dobro razvijala. Obenem bi pa tudi glavna dolenjska pridobitvena panoga — kmetijstvo dobila vse možnosti razvoja.

Fran Šuklje

nestor slovenskih politikov in »oče dolenjskih železnic«.

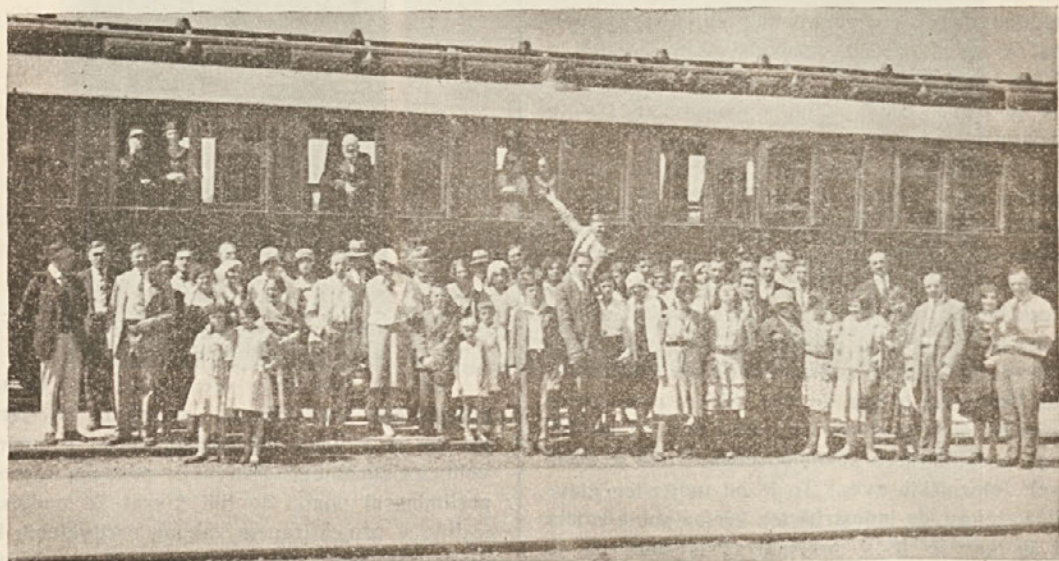
Upi na skorajšnje uresničenje vsaj delnega dolenjskega železniškega programa so realni. Ko se je l. 1927 pripravljaj zakon o uporabi velikega zunanjega državnega posojila, katerega preliminarne pogoji so bili takrat že podpisani, je bilo v projektiranem zakonu predvidenih tudi dveje navedenih dolenjskih prog. Kar se l. 1927. ni posrečilo, se mora izvojevati čimprej! Vse sile je treba napeti, da se uresniči ena izmed življenjskih potreb Dolenjske!

Napredno gospodarstvo ne more pogrešati električne energije. Tudi v tem pogledu vlada na Dolenjskem veliko pomanjkanje. Imamo komaj par malih električnih central, pa še te so v prvi vrsti za električno razsvetljavo važnejših selišč, za industrijski, obrtni in kmetijski obrat pa ni energije na razpolago. To je drugi vzrok, da Dolenjska ne more zaposliti svojih ljudi doma in da morajo najkrepkejši, najzdravejši, pa dostikrat tudi najpodjetnejši iskati zaslužka drugod. Ako hočemo iz Dolenjske napraviti gospodarsko napredno pokrajino, ji moramo ustvariti tudi vse pogoje za napredek! Ne moremo si pa misliti, da bi mogla Dolenjska konkurirati z drugimi naprednejšimi okraji doma — kaj šele s pokrajinami v tujini — ako nima enega najuspešnejših pogojev modernega gospodarskega napredka — električne energije. Zahteva cele Dolenjske mora biti: hočemo, da smo tudi mi Dolenjci deležni elektrifikacije dežele! Cela Dolenjska mora dobiti možnost, da se preskrbi z električno energijo — tako za razsvetljavo kakor tudi za pogon! To zahteva narodno gospodarstvo Dolenjske!

Nadaljno pereče vprašanje Dolenjske je preskrba z dobro pitno vodo. Pretežni del dolenjskih okrajev ima izrazito kraški teren. Posle-

dica tega je, da se voda zbira v podtalnih kotlinah in večinoma tudi pod zemljo odteka. Primanjkuje studencev in malih potokov. Radi tega je ob suši po celih občinah občutno pomanjkanje zdrave vode. Na slabem je zlasti Suha Krajina, to so občine žužemberškega sodnega okraja in po večini občine kočevskega okraja.

vodovod, ki je del Bele Krajine preskrbel z dobro pitno vodo, zgrajenih je bilo par drugih manjših vodovodov in za posamezne vasi nekaj kapnic. Bivši deželni odbor je izdelal že cel podrobni načrt za vodovod, ki bi dajal vsej Suhi Krajini dovoljno množino dobre in zdrave pitne vode. Ta načrt pa je svetovna vojna prekržala.

Naši Amerikanci zopet na domačih tleh.

Slovenska narodna podpora je letos organizirala več skupnih izletov v Jugoslavijo. Najmočnejša skupina pod vodstvom Belokranjca g. Zupančiča, tajnika izletnega urada SNPJ v Chicagu, se je ustavila na potovanju po Jugoslaviji v Novem mestu, kjer sta jo pozdravila urednik Podbevšek in lastnik »Progres« g. Mahorčič. V tej skupini je bil med drugimi tudi Belokranjec Iva Molek, slovenski ameriški pisatelj in glavni urednik »Prosvete«, ki izhaja kot dnevnik v 7000 izvodih, kot tednik pa v 40.000.

Kakor znano, je SNPJ, ki ima največ nad vse agilnih delavcev ravno iz Dolenjske, najmočnejša jugosl. prekoceanska organizacija. Letos je praznovala 25 letnico svojega obstoja. Steje okoli 65.000 članov ter ima 4.500.000 dolarjev premoženja. Sedaj se trudi, da ustvari federacijo jugosl. podpornih organizacij v Ameriki.

Pa tudi po drugih okrajih je takih občin ali vsaj vasi cela vrsta.

Zdrava voda je za ljudsko zdravje pa tudi za blagostanje nujno potrebna. Ljudje si sedaj pomagajo s kapniki, ki pa po veliki večini niso zgrajeni po higijenskih načelih, na drugi strani pa tudi večinoma nimajo zadostne prostornine. V večji suši so ljudje primorani, da dovažajo vodo ure daleč, ko je treba največ vode, je je pa najmanj! Kako naj bi v takih razmerah uspevala ljudska higijena, kako naj uspevata živinoreja in prešičjereja? Zato je v teh krajih na dnevnem redu zahteva, da preskrbi javna uprava — seveda s primernimi prispevki prizadetih občin in vasi — z vodnimi napravami zadostno množino zdrave vode!

Pred svetovno vojno se je v tem pogledu že začelo z delom. Zgrajen je bil črnomaljski

Po vojni so se razni činitelji ponovno mnogo trudili, da bi to prepotrebno delo spravili zopet v tek. Priprave za več velikih vodovodov so bile že v polnem razmahu, a sila razmer je posegla vmes in delo je ostalo zopet neizvršeno. Le državni higijenski zavod je razvijal tudi po Dolenjskem svoje res plodonosno delo. Pod njegovim vodstvom je bilo izvršenih več higijensko urejenih kapnic, nekaj jih je sedaj še v delu, več pa jih je še projektiranih. Zgrajenih je bilo tudi par manjših vodovodov. To vse je seveda za velike potrebe mnogo premalo. Ljudstvo prosi in zahteva zdrave vode, rado pomaga po svojih skromnih močeh, zato tudi upravičeno pričakuje, da se bo začelo vprašanje preskrbe z vodo v hitrem tempu sistematično reševati. Kar je nujno potrebno, se mora v prvi vrsti začeti in izvršiti. Res je, da se ne da preskrba Dolenjske

s pitno vodo izvesti brez investicij, ki bodo stale mnogo milijonov dinarjev, a te vrste investicije so vsikdar v materialnem, moralnem in ljudsko higijskem oziru pozitivne. Ali ni visoko število izseljencev morda dovolj jasno znamenje, da je Dolenjska narodno gospodarsko na nevarni poti? In ali vsi ti izseljenci ne kažejo s prstom na veliko izgubo, ki jo trpe leto za letom narodno-politično in narodno-gospodarski okraji, narod in končno tudi država? Zato se morajo milijoni za narodno-gospodarske potrebe Dolenj-

Take so prilično gospodarske razmere na Dolenjskem. Ali pa morajo take tudi ostati?

Ker imamo na Dolenjskem večinoma mala posestva, ki se bavijo skoraj z vsemi panogami kmetijstva, je jasno, da bo take vrste gospodarstvo le tedaj uspešno in rentabilno, če bo intenzivno in kvalitativno na višini. Za tako gospodarstvo je pa treba strokovne izobrazbe, ki zna uporabiti za svoj obrat vsa tehnična sredstva, potrebna in uporabljiva za napredek intenzivnega gospodarstva.

„KARTOTEKA“ d. z o. z., LJUBLJANA. Telefon 33-38.

Najmodernejše kompletne kartotečne naprave za vse vrste obratov.

Kartotečno (kopirno) knjigovodstvo sistema **ROLEX.**

357

ske dobiti! Rane se morajo zarana celiti, da ne nastanejo infekcije!

Dolenjsko kmetijstvo na splošno v sedanjem stanju ni rentabilno. Tu ne mislimo na tega ali onega gospodarja, ampak se oziramo na gospodarski položaj tisoč in tisoč poedinih gospodarstev na Dolenjskem. Če je na splošno kmetijstvo v veliki krizi — to ni fraza, to je žalostno dejstvo! — je jasno, da se mora ta gospodarska kriza mnogo bolj javljati v takih pokrajinah, kakor je Dolenjska, ki ji manjka, kakor smo že omenili, cela vrsta pogojev za racionalno in uspešno gospodarstvo. Zadolžitev kmečkih posestev zopet narašča, dogaja se zopet, da prodajajo kmečka posestva eksekutivno in po vaseh je, žal, zopet mnogo primerov, ko se zateče lastnik k zadnjemu sredstvu, ki mu je še na razpolago: da odproda zemljo, da z izkupičkom poplača vsaj del svojih dolgov in s tem ohrani sebi in družini vsaj krov nad glavo!

Kdor ima vpogled v življenje na kmetih, mora priznati in ugotoviti, da se večina kmetijskih obratov drži nad vodo le na ta način, da svoje življenjske potrebščine do skrajnosti omeji, da omeji tudi nakup produkcijskih sredstev. Dalje, da si pomaga pri obdelavi zemlje s skrajno izrabo svojih moči. Na splošno lahko rečemo, da gre omejitve v mnogih primerih tako daleč, da je padla že pod eksistenčni minimum. Nepopolne gospodarske razmere na kmetih avtomatično vplivajo na mesta in na trge. Zato je tudi mestnemu in trškemu prebivalstvu do tega, da je življenjski standard kmeta dovoljen in zadovoljiv.

Strokovni izobrazbi kmetskega ljudstva bo treba posvečati vsō pozornost! Le strokovno visoko stoječ dolenjski kmet bo mogel na svoji kraški zemlji vzdržati konkurenčni boj za svoj gospodarski obstoj. Da je v tem pogledu mnogo zamujenega, ni treba še posebej poudarjati. Za zgled bi navedli, da je bilo n. pr. na Pruskem l. 1896. 930 kmetijsko nadaljevalnih šol s 13.307 učenci, l. 1928. pa 392 kmetijskih šol s približno 19.000 učenci. Tako je stanje tam in vendar so agrarno-politični pisatelji, ki razmišljajo o stanju nemškega kmetijstva, soglasnega mnenja, da je mnogo premalo storjenega za kmetijsko strokovno izobrazbo!

Kaj naj rečemo o naših razmerah? Ne dvomno bo treba storiti najodločnejše korake in prepričani smo, da se bo gospodarsko stanje v prav doglednem času izboljšalo. Več kmetijskih šol, na vsako osnovno šolo obligatno kmetijsko nadaljevalno šolo s preciznim programom in napravili bomo pot radikalnemu izboljšanju!

Dolenjska ima svojo kmetijsko šolo na Grmu in gospodinjstvo šolo na Mali Loki. Obe bo treba povečati, da bodo nudile še več učencem in učenkam prostora in nastati morajo nove kmetijske in gospodinjstvo šole! Če je rešitev dolenjskega kmeta v intenzivnem gospodarstvu, potem ga more usposobiti za tako gospodarstvo le strokovna izobrazba. Težko je pa priti do strokovne izobrazbe brez zadostnega števila strokovnih šol.

† JOŽE CVELBAR
DOLENJSKA

Oj ti trta, ti vitkostasa,
oj ti vinograd zeleni,
nisi zrastel v črni prsti,
zrastel si v srcu meni.

Aj, če nate siplje Gospod
svoj obilni blagoslov,
v moje srce ga siplje Gospod:
v zlati jeseni beli lasje
kakor mladcu spet potemne,
moje motno oko zažari,
kakor jasne nekdane dni,
moje srce zapoje ti
pesmi zahvalne.

Če pa nate siplje Gospod
hudi, temni čas
in če nate pošlje Gospod
beli, zgoči mrz —
o tedaj bo posivel mi las,
o tedaj bo zvenel mi obraz,
o tedaj bom umrl jaz!

Dr. STANKO VURNIK

UMETNOST DOLENJSKE IN NJENE METROPOLE

V umetnostnem oziru naša Dolenjska še ni sistematično raziskana. Treba bo še podrobnega topografskega dela, preden bomo mogli končno presojati umetnostno življenje na Dolenjskem v zgodovini. Vendar se da že sedaj reči, da Dolenjska ne zaostaja za Gorenjsko, Štajersko, Koroško po gostoti in bogastvu umetnostnih spomenikov, da, v nekih ozirih vsebuje redkosti, ki bi jih zaman iskal po ostalem slovenskem ozemlju, rekel bi tudi, po vsej Jugoslaviji. Marljiva raziskavanja nas vsako leto presenetijo z novimi umetnostnimi odkritji na Dolenjskem in bodo gotovo spravila še marsikatero zgodovinsko zanimivost, marsikateri umetnostni biser še na dan.

Iz Dolenjske izvira, mimogrede rečeno, večina danes znanih prazgodovinskih izkopnin, da omenim samo šmarješke, novomeške, mokronške, virske, stiške in šentviške najdbe, dalje najdbe keltskega in rimskega izvora. V Rožancih pri Črnomlju imamo ohranjen celo mitrej.

Če začnem kratek opis vloge Dolenjske v zgodovini naše umetnosti, naj se najprej pomudim nekoliko pri arhitektonskih spomenikih.

Eden najvažnejših romanskih spomenikov na Slovenskem je stiška samostanska cerkev. V XII. stoletju zidana je bila to romanska tro-ladijska bazilika z ravnim stropom. Nekaj podrobnosti iz te dobe je še ohranjenih. Baziliko so zidali tuji z zapada, med temi se imenuje v listinah neki Mihael, »homo latinus«. Romanski je tudi ohranjeni osuarij pri Sv. Petru pri Mokronogu, dalje cerkev v Dragi pri Stični, ki ima razen zvonika še vse romanske dele ohranjene. Samostanska cerkev v Kostanjevici je nastala v času prehoda romanskega v gotski stil sredi XIII. stoletja. Tamošnja župna cerkev je nekako iz srede XIII. stoletja. Ima ohranjena tudi še dva značilna romanska portala. Tudi novomeški kapitelj je bil zidan še za časa romanike, vendar je dobil svojo sedanjo obliko šele v poznogotski dobi.

Druga plodna gradbena epoha je bila na Dolenjskem doba XV. stoletja, ko se je gotika že izživljala in se jela prepletati počasi z rahlimi renesančnimi elementi. Takrat so nastale poleg novomeškega kapitla, ki je bil tedaj znova pozidan, tudi veliki cerkvi v Št. Rupertu in v Trebnjem, ogromni stavbi, zelo masivni in monumentalni, dalje cela vrsta manjših, umetnostno izredno zanimivih cerkvic na Muljavi, Visokem, Št. Petru nad Želimljami, Kamen vrhu itd. Te primitivnejše stavbe so danes zanimive zlasti radi svojih slikarij na presni zid.

Italijanska renesansa menda ni jako preobrazila obličja naše dolenjske arhitekture, pač pa je polagoma z novim duhom prepojila stavbarstvo XVI. in XVII. stoletja, ki se na Dolenjskem ni dvignilo kdo ve kaj nad zaostalo podeželsko produkcijo. Nova doba je za umetnost napočila zopet koncem protireformacijske dobe, na pragu prosvitljenega veka. Rodila je posebno slovensko varianto poznega baroka in rokokoja. Na področju arhitekture se na primitivnih kmečkih cerkvah na Dolenjskem, ki so tačas kar tropoma vstajale, italijanizem ni ravno močno kazal, čeprav je zanesel neke značilnosti vanjo; cerkvice dobe banjaste svode, počivajoče na venčnih zideh, ohranijo zvonik nad vhodno lopo, ki je značilna za dolenjsko cerkev, ki ima pred prezbiterijem slavolok, prezbiterij pa je večidel enostavno štirikotno zaključen. Pač pa se je kiparstvo tedaj razmahnilo. Renesansa in barok sta vtisnili jačji pečat posvetni arhitekturi, zlasti gradovom. Eden najlepših primerov renesančnih grajskih stavb na Slovenskem je Turjaški grad iz XVI. stoletja. Hmeljnik se more postaviti za najlepšimi arkadnimi hodniki pri nas, lep primer baročne grajsčine pa je grad Auerspergov v Soteski iz XVII. stoletja.

V XIX. stoletju se je na Dolenjskem mnogo zidalo v tkz. historičnih stilih: v novem klasicizmu, novi renesanci, novi romaniki, novi gotiki. Med njimi je omeniti lepo novoromansko cerkev v Kočevju. Važnejših umetnostnih spomenikov na Dolenjskem iz stoletja tehnike ni. Danes je stavbarstvo večidel utilitarno, cerkve se pa prav redko še zidajo.

Preidemo h kiparstvu. V Mrzslavi vasi pri Čatežu imamo še deloma ohranjen gotski krilni oltar. Tudi monštranca iz Gotnice iz l. 1514. še kaže gotski stil. Srednjeveški spomeniki plastike so se že pogubili in uničili, vendar je upati, da še kaj pride na dan. Omeniti je napisno tablo na Turjaškem gradu (XVI. stol.), enega najlepših renesančnih spomenikov plastike pri nas. Ogromna pa je postala rezbarska cerkvena obrt na Dolenjskem v XVII. in XVIII. stoletju.

Takrat so nastale silne množice oltarjev v italijanističnem baročnem stilu, z mnogimi stebri opremljeni nastavki, ki nosijo silne, zlomljene in upognjene arhitrave z volutami, vse prepreženo s trtjem in grozdem, posejano z debeloličnimi angeljci, lesketajoče se v zlatu in barvah, svetnik v oltarju pa je bil obsejan po rmeni luči okna v ozadju. Žal, umetnostno-zgodovinska raziskavanja glede odkritja rezbarskih delavnic in imen mojstrov naših baročnih oltarjev še niso zelo napredovala. Vsekakor pa je na Dolenjskem imela vidno vlogo šentjernejska šola. Eden najlepših podeželskih baročnih oltarjev, kar jih imamo, je glavni oltar na Muljavi iz konca XVII. stoletja. Zanimivi so tudi oltarji v cerkvi na Trški gori, dalje v Gumnišču pri Šmarju, na Slevici in v Stopičah, dalje oltarji, ki so potekli iz bivše samostanske cerkve v Kostanjevici — dalje prižnica na Golem, ki je tudi prišla od tamkaj, izredno lepo reliečno delo slikovitega značaja iz XVIII. stoletja. Iz konca XVIII. stoletja imamo zabeležene v zgodovini tri slavne novomeške kiparje: Fr. Šega (umrl 1787.) je postal celo bavarski dvorni medaljer; slovel je tudi njegov brat Jernej, dočim je bil njun nečak Bernard Hribernik zaposlen kot kolajnar na napolitanskem dvoru.

V slikarskem oziru se naša Dolenjska ponša z izrednimi zanimivostmi. Zlasti koncem srednjega veka oživi pri nas cerkveno freskantstvo, ki je napolnilo naše cerkvice, hoteč dati analfabetškemu verniku poučnih slik mesto črk. Preplavilo je vse cerkvice z barvno dekorativnostjo, ki jo tudi razvajeni tujci pri nas izredno toplo obrajtajo. Najbolj znan nam je danes mojster Johannes de Laybaco, Ljubljanski Janez, ki je premagal staro gotško stilno tradicijo in se že trudi uveljaviti v cerkvi rahel naturalistični element pod italijanskim in nizozemskim vplivom. Danes je v Sloveniji odkritih nad sto cerkev s freskami iz XV. in XVI. stoletja. Med temi ima na Dolenjskem najstarejše freske cerkev sv. Nikolaja v Žužemberku, najzanimivejše pa so one, ki jih je slikal Janez Ljubljanski na Visokem pod Kureščkom (1443), v Kamen vrhu pri Ambrusu in zlasti one na Muljavi (1456), ki so nedvomno najboljšrne ohranjene poznogotske slikarije pri nas. Zanimiv primer te dobe je tudi poslikani prezbiterij pri Sv. Petru nad Želimljami, dalje slikarije v »lutriš« kapeli na Turjaškem gradu. Renesančni spomenik te vrste je pa ohranjen v cerkvi Tabor pri Grosupljem.

Ena najslavnejših slik v Jugoslaviji sploh je pa Tintoretijeva slika sv. Nikolaja v glavnem oltarju novomeškega kapitla. Naročil jo je kon-

cem XVI. stoletja pri slavnem italijanskem mojstru novomeški prošt Polidor de Montagnana, oglejski arhidijakon. Slika predstavlja zgoraj na oblaku sv. Nikolaja, hitečega v nebo, odkoder mu prihaja nasproti Križani, pod svetnikom na zemlji pa stojita dva druga svetnika. Slika je

Tintoretijev Sv. Nikolaj v Novem mestu, največji umetniški zaklad Slovenije

izredno umetniško delo z viška italijanskega, tedaj svetovnega renesančnega slikarstva; še danes imponira po svojem pikantnem kolorizmu, svoji dinamični slikovitosti v svetlobi in senci in v svoji zanosni, dasi precej uravnani kompoziciji. Žal, je radi neumevanja precej trpela; šele v našem času so jo renovirali in balzamirali. Na to sliko je naša Dolenjska lahko upravičeno ponosna. Kdo ve, kakšne slavne slike so še imeli tedaj naši gradovi? V starih seznamih grajskih inventarjev po Dolenjskem čitamo o Tizianovih, Correggijevih, Palmovih, Dürerjevih slikah. Kje so neki sedaj?

Nikakor tudi ne smemo prezreti Valvazorjeve šole, ki je v drugi polovici XVII. stoletja skoraj največ storila za razvoj domačega slikarstva, zlasti risarstva in grafike, in je imela svoj sedež v Bogenšperku na Dolenjskem. V osemdesetih letih XVII. stoletja je tamkaj Valvazor zbral celo kopo domačih in tujih risarjev,

ki so risali in rezali v baker slike za njegova zgodovinska in topografska dela. Bili so to Matija Greyscher, Peter Mungerstorf, Ivan Koch, Pavel Ritter Vitezovič, Andrej Trost in Ivan Wierix, dalje Atzelz, Boenner, Schnabell itd. Wierix (Birič ali Virič) je bil bržkone rojen na Turjaku.

XVII. stoletje v slikarstvu na Dolenjskem ni pokazalo važnejših cerkvenih spomenikov. Pač pa so dolenjske cerkve v XVIII. stoletju izredno obogatele z visokokvalitetnimi slikami.

Naš največji baročni mojster, Janez Valentin Metzinger (1699—1759) je svoj mojstrski kos izdelal za Brežice in je tamošnji sv. Anton sploh najstarejša njegova znana slika. Naslikal je za Dolenjce zelo številna dela. L. 1733. je opremil vse kapiteljske oltarje v Novem mestu s slikami, nekaj poprej je slikal sedem slik za frančiškane v Novem mestu, v poznejših letih je slikal za cerkve v krajih: Ambrus, Čatež ob Savi, Črnomelj, Golo, Kostanjevica, Leskovec, Lipoglav, Mirna, Žalostna gora pri Mokronogu, Poljane pri Kočevju, Sajevec pri Ribnici, Semič, Sodražica, Soteska, Svibno, Št. Jernej, Št. Jurij pod Kumom, Št. Peter pri Novem mestu, grad Otočec, Št. Rupert (Vesela gora), Škocjan pri Turjaku, Šmarje pri Grosupljem, Šmarjeta (Vinji vrh), Šmihel (Grm), Vina gorica pri Trebnjem, Velika dolina itd. Naš največji baročni freskant Franc Illovšek (1700.

Metzingerjeva Sv. Barbara v Novem mestu

do 1764.) je poslikal Žalostno goro pri Mokronogu in je delal za kostanjeviško samostansko cerkev, slavní Fortunat Wergant (1721. do 1769.) je slikal križev pot za štíško cerkev, za Veselo goro pri Šent Rupertu, slikal pa je tudi kostanjeviške opate. Anton Čebelj, četrti v vrsti

umetnosti na Dolenjskem v zgodovini. V modernem času je Gorenjska dala več slikarjev Slovincem, pa tudi Dolenjci so jih pokazali nekaj. Omeniti moramo slikarje prof. A. Germa, Božidarja Jakca, Ivana Vavpotiča, Ančika, Cvelbarja, brata Kralja, Dobrepoljčana. Med kiparji

Metzingerjev Sv. Janez Nepomuk
in Sv. Ana v Novem mestu

naših najboljših baročnih in rokokojskih slikarjev, pa je slikal slike v oltarjih na Vinici, za Trško goro pri Novem mestu, za Žužemberk, Dobropolje itd. Med slikarji na prehodu v XIX. stoletje sta za Dolenjsko slikala Potočnik in Herlein. Veliko je naslikala tudi kranjska Laverjeva šola.

Med starimi domačimi slikarji na Dolenjskem poznamo imena: Baselijs iz Brežic (1681.), I. S. Breckerfeld (Št. Peter, XVIII. stol.), Franc N. (Višnja gora 1677.), Gabrič A. (Krško 1762.), Kastelic M. in J. (Višnja gora XVIII. stol.) itd.

Tako sem kratko podal splošen pregled

imamo Dolenjca Meštrovičevega učenca Hudočkina iz Šentjerneja, med arhitekti graditelja »Rdeče hiše« v Ljubljani I. Mušiča, Stanka Rohrmanna in dr.

Dolenjska je imela živahno stavbarsko epolo v romaniki, za časa pozne gotike in v XVIII. stoletju, plastika ji je cvetela zlasti v XVII. in XVIII. stoletju, slikarstvo pa je pokazalo najlepše cvetove v XV. in XVIII. stoletju. V moderni imajo vodilne vloge pri nas tudi deloma dolenjski slikarji in se nam Dolenjcem umetnosti od nekdaj in sedaj pred drugimi Slovenci ni treba sramovati.

Knjigarna in prodajalna I. KRAJEC nasl., NOVO MESTO.

Priporoča tiskovine za šole, župnije, občine in privatnike. Različen papir in pisarniške potrebščine. Bogata zaloga poslovnih knjig. Zaloga knjig za osnovne, meščanske in srednje šole. Velika zaloga leposlovnih in pripovednih spisov domače in tuje založbe. Molitveniki v preprostitih in najfinejših vezavan. Krasne podobe, kipi in rožni venci v veliki izbiri. Venci in šopki za neveste kakor tudi nagrobni venci in umetno cvetje.

Dr. STANKO VURNIK

DOLENJCI Z NARODOPISNEGA STALIŠČA

Iz dolenjske etnografije

Kmečko znamenje iz okolice Vel. Lašče, Dolenjka iz XVIII. stoletja, Dolenjec pri rezilniku in brusu

Slovenci smo v narodnem oziru stisnjeni med Nemce, Italijane, Madžare in jugoslovanske sosedo na Balkanu. Ta okolnost in pa dejstvo, da si prav v Sloveniji podajata roke evropski zapad in vzhod, sta vtisnila našemu narodopisnemu življu nekaj njunega značaja. Dolenjska je baš ono prehodno ozemlje pri nas in je še najmanj vidno zunanje vplivana, kar se kaže že v narečju, ki je najčistejše slovensko.

Dolenjci pripadajo dinarskemu plemenu, so srednjeveliki in kostanjevih las ter svetlejših oči. Psihološki je zanje značilna močna čustvenost in družabnost, zaupljivost, čeprav so tudi malo lahkomišljeni in celo površni v primeri z ostalimi Slovenci. Pretežno so poljedelci, delo-

ma tudi vinorejci, kulturno so zelo konservativni v primeri z bolj zapadnimi rojaki: Gorenjci in Korošci in so torej ohranili, kakor Belokranjci, še precej ostankov iz folklorno zanimivih starejših časov.

Dolenjci prebivajo v kupčastih vaseh, grajenih brez pravega reda na pobočjih gričevja ali pa v urejenih obcestnih vaseh, to zlasti v dolinah in na ravnejših mestih in v novejšem času. Hiše so bile poprej vse lesene, le okrog ognjišča in peči je bilo malo zidu. Vhodi so na podolžni strani in vodijo v vežo, nje konec je kuhinja, rahlo oddeljena od veže ali pa sploh nepredeljena. Kuhajo na Dolenjskem in v Beli Krajini v peči. Bolj proti severu imajo Dolenjci v hiši tele prostore: hišo, vežo, nasproti hiše pa štibele in ponekod še kambro. Bolj proti vzhodu so tlorisi simetrični: prva hiša, veža, zadnja hiša. Ta preostanek se je ohranil še iz časa zadrugarstva in se po njem Dolenjci z Belokranjci ločijo od vseh ostalih Slovencev, dasi so v tem oziru močno vplivali na Kočvarje. Toliko o hiši, več v članku g. Karlovška. Dvori so postavljeni v vrsto ali pa v neprisiljen četverkot; enoten dvor Dolenjcu ne prija.

Pred tristo leti so se Dolenjci takole oblačili: na glavi so moški imeli ali kučme ali pa visoke, zgoraj ozko uštljene, širokokrajne klobuke, na nogah škornje, kratke hlače, kratek jopič, imenovan kazaka, ki je imel na ramah ostro končujoče ovratnike, okrog pasu pa so se prevezovali s ped debelim črnousnjenim pasom. Ženske so nosile na italijanski način vrhu glave trde peče, ošpetlje, modrce, modre in vezene pasove in medene sklepance in zelo široka krila. Predpasnikov kakor Gorenjke niso imele. Sto let pozneje so nosili moški kučme ali širokokrajne klobuke, kratke vamse z debelimi, srebrnimi gumbi, dolge hlače, do kolen povite z jermenjem od opank, dočim je dolga suknja segala do srede meč in ni imela rokavov. Ženske so nosile peče po italijanski modi zavezane, za ušesi so imele cvetlice, nosile so dolge srajce brez rokavov ali pa zelo drobno nagubane ošpetlje, ki so imeli tudi ovratnik guban. Okrog pasu so imele širok moder ali črn volnen pas.

Dolenjske svatbe je vodil starejšina, nevesto je vodil tkz. »tovarš«. Ko pridejo svatje po nevesto, jih domači sprva varajo z našemljenimi starimi ženskami, šele končno oddado dekle. Posebnost pri dolenjskih svatbah je komedija z volom, ki ga prodaja v štirinožca našemljen

ozemlja so se z nošami vred ohranili le še v Beli Krajini. Dolenjci in Belokranjci so folklor-no močno vplivali tudi na nemški kočevarski otok, ki pa je vendarle še ohranil nekaj svojega prvotnega, bavarsko-švabskega značaja.

Dolenjsko-belokranjska stran se v ljudski

»Toplar« iz velikolaškega okraja in »samček« iz Biške vasi pri Mirni peči

barantač. Starejšina prodaja na svatbi tudi oglodano petelinovo glavo in kremplje. Kuharici namečejo svatje v ogromno žlico veliko denarja. Na svatbi so plesali v starih časih »ringltanc« in končno »povštrtanc«.

Najstarejši običaji z vzhodno-slovenskega

umetnosti jarko odraža od naturalistično in slikovito mislečih Gorenjcev in Korošcev po svoji zelo abstraktni in tektonski strani, ki zlasti v ornamentiki in v gradnji hiš že kaže močne vzhodno-evropske elemente.

JOŽE KARLOVŠEK, mestni stavbenik

DOLENJSKE, BELOKRANJSKE IN KOČEVSKÉ STAVBE

Dom kmeta, živečega v rodovitnih ravninah in v vinskih gorah, je precej drugačen od gorenjskega. Več ali manj reven svet in način življenja določata njegovemu domu obliko in lego. Zato tvorijo dolenjske in belokranjske stavbe povsem drugačen tip hiš, ki se bistveno razlikuje od zapadnega alpskega in je značilen že za vzhodno Evropo.

Vasi so organizirane obcestne skupine gospodarskih dvorov, ki so enakomerni in v majhnih razdaljah oddaljeni drug od drugega, ali so pa kupčaste oblike, posebno po gričih, kjer stojijo posamezna gospodarstva poljubno in raztreseno.

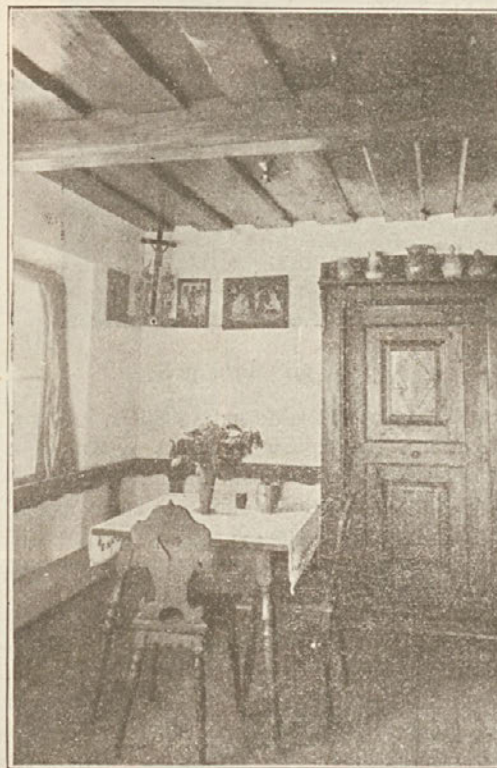
Poljedelstvo zahteva obširne shrambe za žito, seno, vozove in drugo poljedelsko orodje, zato ni več samo hlev glavno gospodarsko poslopje kakor pri alpski hiši. V vinorodnih krajih so potrebni posebni prostori za stiskalnice in obširne vinske kleti, zaradi tega je za te kraje klet jako značilna.

V kupčasti vasi so posamezna gospodarska poslopja grupirana brez vsakega reda okoli hiše in za hišo v večji ali manjši razdalji ter brez prave medsebojne zveze. V obcestni vasi pa stoje poslopja v direktni, pravokotni medsebojni zvezi ter značijo precejšen napredek v stavbarstvu.

Posebno značilni so za dolenjske kraje enotni kmetijski dvori, prislonjeni navadno na pobočje, vendar pa niso prav redki tudi v ravnini. To so enonadstropne stavbe, pri katerih nahajamo v nadstropnih delih stanovanjske prostore, mnogokrat tudi kašče in druge shrambe, v pritličju pa hlev ter eno ali več kleti. Dostop pri pobočnih hišah v zgornji del je tudi ob pobočni strani po zemlji, pri drugih pa vodijo lesene ali zidane stopnice zunaj poslopja do balkona, ki je pokrit s podaljškom strehe. Leseni hodniki so krajši kot pri gorenjskih hišah; prosto viseči so ali pa podzidani, tako da tvorijo spodaj pred kletjo majhno lopico. Stopnice in hodnik tvorijo pri-

zidek hiše, komunikacija je objektivnejša, razvidna in prostori so tako organizirani, da so razvidni tudi od zunaj. Pri hišah, ki so napol zidane, napol lesene, tvori spodnji zidani del podlago za leseno stavbo zgoraj.

Iz hodnika se pride v vežo, ki deli stavbo v dva prostora; v tkz. dolenjo in gorenjo hišo.

Kmečka soba na Dolenjskem

Kuhinja je navadno v veži brez predelka ali pa oddeljena po polkrožnem loku. Pri večji hiši sta še »štibelje« in pa kuhinjska shramba. V podstrešju so kašča, podstrešni prostor »dile« za sušenje perila in večkrat tudi soba, ki pa je često nad vežo v obliki strešnega nazidka, posebno pri zidanih hišah. Te nazidke imenujejo »frčara« ali »frčada«.

Strehe imajo ob koncu čope ter so krite s slamo ali pa s strešno opeko »bobrovci«. Okna imajo po navadi žaluzije »polkence« na deščice in so brez kamnitega okvira in zidca ter imajo kvečjem preprost okvir iz ometa. Vrata so štiroglata, zaokrožena v segmentnem loku ali pa polkrožna. Polkrožna so običajno v pritličju pri vinskih kletih, ki morajo biti posebno velika zaradi sodov. Dimnik je nastal v novejšem času, prej in tudi še sedaj pri starejših hišah se vali dim ob stropu veže in skozi podstrešja ven na prosto. V vinorodnih krajih krasj golo zidovje

vinska trta, ki se opleta okoli oken in hodnika do strehe.

Pritlične hiše so zidane ali lesene ali pa oboje. Sredi je veža, ki je obenem kuhinja, in ob straneh sta gorenja in dolenja hiša. Večja hiša ima tudi shrambo in majhen štibeljc. Pri lesenih stavbah nima čelni opaz tako velike odprte line kakor na Gorenjskem, temveč ima manjše odprtine v enostavnejši obliki. Podaljšek hiše tvori običajno klet mesto hleva kakor pri alpski hiši.

Obcestne hiše, posebno gostilne, so deloma dvignjene nad zemljo in imajo spodaj kleti. Dohod v vinsko pritličje tvorijo lesene ali zidane stopnice z ene ali dveh strani na balkon, nad katerim nahajamo spredaj na stebrih podstrešno sobo.

Sredi dvora je dvorišče z gnojščem, okoli pa so svinjaki, hlevi, kozolci in druga gospodarska poslopja.

Glavno hlevsko poslopje je razdeljeno na dva dela: za govejo živino in za konje. Poleg hleva je še odprt prostor stelnica za steljo. Nad hlevom je pod za mlačvo in skedenj za slamo ter krmo. Domača živina je bila kmetu že od nekdaj najdragocenejše premoženje, zato skrbi še dandanes bolj zanjo kot za svojo družino: hlev je često večji in lepši kot hiša. Večje kmetije imajo še dvovrstne kozolce, kjer suše v letah žito, deteljo, fižol itd. Spodaj spravljajo vozove, zgoraj krmo. Posebni gospodarski prostori so še za stiskalnice »prešo« ter kolarnico, kjer popravljajo vozove.

Tipične belokranjske hiše so večinoma lesene, pritlične in s slamo krite ter imajo tako tektoničen značaj. Na »podvalu« stoje »slopi«, na njih »greda«, vmes pa so na obeh straneh obtesani hlodi, dočim so gorenjske stavbe zgrajene iz ujedjenih vodoravnih hlodov, ki se na koncu med seboj vežejo. Ako je hiša zunaj pobeljena, so stebri ali slopi drugače pobarvani kot stene. Podprti hodnik dobi često peripteralni značaj kakor v vzhodni Evropi. Ako je hiša nadstropna, je leseno nadstropje tudi često malo ven pomaknjeno od spodnje stene. Kakor dolenjske so tudi belokranjske stavbe splošno trostranične. Belokranjec kuha v veži, to se pravi, kuhinja in veža tvorita en prostor. Glavno sobo imenujejo sprednjo hišo, malo sobico pa zadnjo hišo. Ta služi v glavnem kot shramba za obleko, pa tudi kot spalnica gospodarju in gospodinjici, oziroma preužitkarjem.

Pri hiši kakor tudi pri ornamentiki so belokranjske oblike objektivne in tektonske, nasprotno pa so gorenjske oblike bolj realistične in subjektivne.

Kočevska hiša je bavarški tip, ki je nastal pod vplivom naseljenih Nemcev. Pri tipični hiši nahajamo vežo sredi med stanovanjskim prostorom in gospodarskim poslopjem, torej ne sredi

stanovanja. Na Gorjancih pa obstoje še zelo primitivne enostanične hiše, kjer kuhajo in stanujejo obenem.

Hiša v Beli Krajini

PATER HENRIK DAMIŠ

BOŽJA POTA NA DOLENJSKEM

Tudi naša lepa Dolenjska se ponaša s številnimi cerkvami, na gosto posejanimi po hribih in dolinah, po mestih in vaseh. Med njimi je mnogo cerkev, h katerim zahaja ljudstvo o raznih prilikah v letu prav posebno rado in v velikem številu. To so naše božjepotne cerkve — posvečeni kraji, kamor hodijo romarji s prav posebnim zaupanjem. Brez dnevnih brig in skrbi se podaja verno dolenjsko ljudstvo na romanja, da se duševno in telesno poživijo.

Na Dolenjskem imamo naslednja božja pota: Novo mesto. V kapitelski cerkvi so shranjene relikvije sv. Feliksa. Svetinje mučenca sv. Feliksa s posodico krvi je dobil v dar novomeški prošt grof Germanik Thurn (1666. do 1679.), ko se je v svetem letu 1675. mudil v Rimu. Na praznik vseh svetnikov 1677. jih je v slovesni procesiji ter ob udeležbi velikega števila vernikov izpostavil na oltarju sv. Nikolaja v kapitelski cerkvi v javno čiščenje. Av-

tentika, datirana v Rimu 25. julija 1675., pravi, da so relikvije vzete iz grobišča (katakomb).

Svetinje s posodico so bile shranjene pozneje ob stranskem oltarju na ženski strani, dokler jih ni prošt in prvi goriški nadškof grof Attems dal 1756. prenesti pod veliki oltar, kjer so še sedaj.

Tkz. Feliksova nedelja se praznuje vedno po 12. septembru; med romarji, ki hodijo častit in »plazit« sv. Feliksa, so po večini Hrvati; prihajajo v soboto, v nedeljo po prvem cerkvenem opraviilu pa navadno že odhajajo.

Število romarjev je takoj po vojni močno padlo, zdi se pa, da se zdaj zopet dviga.

Trška gora pri Novem mestu (podružnična cerkev v šentpeterski fari Blažene Device Marije). Častijo tudi sv. Izidorja. Največji shod je o malem šmarnu 8. sept. ko pride do 3000 romarjev, od teh precejšnje število že

prejšnji dan. Iz Novega mesta vozijo do vznožja gore številni vozovi, avtotaksi in avtobusi.

Sv. Rok v šmihelski fari pri Novem mestu. Cerkev sv. Roka je sezidal grof Paradajzar in sicer l. 1694., ko je razsajala in morila kuga. Sveti Rok je zaščitnik zoper kugo

leznih. Romarski shodi so trije na leto: tiho nedeljo v postu, šesto nedeljo po veliki noči in nedeljo po sv. Jakobu.

Krka-Videm pri Stični. Tamošnja cerkev sv. Kozme in Damjana je staroznana božja pot. Vsakoletna dobro obiskana shoda sta

Sv. Feliks v kapiteljski cerkvi v Novem mestu

in druge bolezni. Vsako leto na Rokov dan imajo pri sv. Roku dve maši. Nekoč so prihajale k sv. Roku velike trume ljudstva iz najoddaljenjših krajev. Pekli so jance in točili vino v prijetni gozdni hladovini okoli cerkve. Še danes je pri Sv. Roku zelo veselo. Kramarji, medičarji in gostilničarji razpno šotore in ves dan prihajajo romarji.

Stopiče pri Novem mestu (župna cerkev Marije Tolažnice).

Prečna pri Novem mestu (cerkev Marijinega vnebovzetja v Dolnji Straži).

Soteska pri Straži. Božjepotna cerkev sv. Erazma, škofa in mučenika v Soteski, stoji nad globoko gorsko tesno (ali sotesko), ki jo je vrezala Krka med Pešivico (590 m) in kočevskim Rogom. Kraj je poln naravnih krasot. Zeleni travniki in rodovitna polja se tukaj družijo z veselim vinogradi in divjimi gozdovi. Spomlad je tu par tednov zgodnejša nego po ostalem Dolenjskem, poletje je zmerne vročine, jesen lepa, zima kratka. Dolenjska Švica!

Cerkev je starodavna. Stoji 223 m nad morjem. Lastnega duhovnika je imela že l. 1396. Bil je to »magister Derkonis«, rodом iz Kostanjevice. Veliki oltar je zanimiv radi fresk in stropnih kaset, še bolj pa je zanimiv baročni stranski oltar Krist. trpljenja. Župni patron sveti Erazem je bil po svojem mučeništvu v mestih Singidunum (sedaj Beograd) in Sirmiji (sedaj Mitrovica), pravi Jugoslovan. Cesar Dioklecijan mu je ukazal iztrgati drobovje. Zato se mu romarji priporočajo za pomoč v notranjih bo-

o Binkoštilh in v nedeljo po godu sv. Kozme in Damjana. Romarjev pride vsako leto nad 5000.

Zaplaz pri Čatežu. Dolenjskemu ljudstvu nad vse priljubljena, znamenita božja pot Zaplaz ima 544 m nadmorske višine. Romarska cerkev, posvečena Materi božji, je dokaj velika. Na Zaplazu so glavni romarski shodi na veliki šmaren, v petek po vel. šmarnu in o binkoštilh. Na shodu v petek po vel. šmarnu igrajo romarji »vrtec«. Letno obišče to božjo pot nad 8000 romarjev. Izletniki iz vseh krajev naše ožje domovine prirejajo semkaj številne izlete, posebno ob nedeljah in praznikih.

Primskovo nad Temenico. Kraj slovi kot eden najlepših na Dolenjskem. Župna cerkev Marijinega rojstva ima 592 m nadmorske višine. Največji shod se vrši na dan Marijinega rojstva. Mnogo pa prihaja romarjev ob delavnih in nedeljah skozi celo leto.

Vesela gora pri Št. Rupertu ima zelo veliko baziliko sv. Frančiška. Vsakoletni glavni shod se vrši na angeljsko nedeljo pred malim šmarnom. Božja pot je nastala takoj po dograditvi cerkve l. 1733.

Žalostna gora pri Mokronogu. Na prijaznem hribu tik nad Mokronogom stoji mična cerkev, posvečena Žalostni Materi božji, odkoder naziv Žalostna gora. Od tu je prelep razgled po mirenski dolini proti Št. Janžu in Trebelnem, lahko rečemo, eden najlepših na Dolenjskem. Čemu in v kakšen namen so cerkev zgradili in kdaj, ni točno znano. Valvazor jo omenja l. 1670. Skoraj gotovo pa je bila dode-

lana šele l. 1797. To letnico namreč najdemo vsekano na vratih ob ženski strani. Glavni oltar je bil postavljen l. 1675. Daroval ga je baron Janez Daniel Kaizel, posestnik mokronoške graščine. Tudi ta cerkev ima »svete stopnice«, ki jih je skupaj 28. Izdelane so iz črnega marmorja, obok pa je ves poslikan s slikami, ki predstavljajo Kristusovo trpljenje. V bližini »svetih stopnic« so postavljeni kipi ali »štacijoni«, znamenja, ki predstavljajo sedem žalosti Matere božje. Na Žalostno goro prav radi romajo pobožni ljudje iz cele Dolenjske in tudi od drugod. Letno pride do 10.000 božjepotnikov. Shodi so vsako mlado nedeljo, glavni in največji shod pa je o sv. Jerneju, namreč v nedeljo pred praznikom tega svetnika. Ob tej priliki so tudi dobro obiskani sejmi v Mokronogu. Na tiho soboto v postu in tiho nedeljo so istotako večji shodi. Na sam glavni shod o sv. Jerneju se zbirajo romarji že v četrtek, nekateri celo s križi in banderi, ter romajo potem na Zaplaz pri Čatežu, kjer je istočasno shod. Z zaplašimi romarji se vrnejo nato na Žalostno goro, kjer so v soboto in nedeljo glavne pobožnosti. Nekaj posebnega je za tujca v nedeljo o mraku dolg obhod od cerkve. Vsi romarji drže v rokah goreče sveče, dekleta imajo vence na glavi, moški pa so odkriti. Sprevod se pomika proti farovžu in na travnik pod goro. Bolj znani med seboj se zbero v oddelkih in vsak oddelek se pregiblje v mnogih ovinkih, kakor to dela in kaže načelnik. Mogočno se razlega iz sto grl pobožna pesem, kar globoko vpliva na gledalce. Temu pravijo »voditi vrtec«. Pravi mojster v tej umetnosti je Žutkov Tonel, čigar edini poklic je romanje od ene božje poti do druge.

Stopno pri Škocijanu. Romarska cerkev Matere božje na Stopnem stoji na gori 355 m nad morjem. Romarji jo imenujejo tudi Dedno goro ali Srobotno goro. Cerkev je 22 m dolga in 7,25 m široka ter ima 4 lepe oltarje. Štiški kronist jo imenuje cerkev »Marije Čudodelne na Stopnem«. Bila je nekdanje sloveča božja pot, celo Ogri so romali na Srobotno goro, kar potrjuje tudi Valvazor. Božja pot je še danes dobro obiskovana. Na Stopno romajo največ žene in dekleta. Letno je od fare v Škocijanu šest shodov. Romanje je skozi celo leto v navadi.

Radohova vas (cerkev z relikvijami sv. krvi).

Kum v fari Dobovec. Na Kum, 1219 m visok, se ne vzpenjajo le turisti, temveč tudi božjepotniki. Na Kumu sta dve romarski cerkvi: Sv. Neže in Sv. Jošta. Obiskujejo ju poleg Dolenjcev tudi Belokranjci in Hrvati. Na prvo nedeljo po sv. Jerneju se vrši najbolj ob-

iskan shod. Ostali, tudi dobro obiskani, pa se vrše peto nedeljo po vel. noči, na binkoštni ponedeljek in prvo nedeljo po kresu. Letno roma na Kum okoli 4000 ljudi.

Sv. Anton Pad. v Štangi nad Litijo. Slovečo božjo pot k Sv. Antonu Padovanskemu v Štangi nad Litijo omenja že Valvazor. Po njem je položil temeljni kamen l. 1677. štiški opat Maksimiljan. Valvazor omenja tudi čudeže, ki so se zgodili na priprošnje sv. Antona in navaja ozdravljenja raznih hib, sleposti itd. Letno se vrše trije shodi: na nedeljo po sv. Antonu, na angeljsko nedeljo in nedeljo po sv. Simonu in Judi 28. oktobra. Tedaj prispejo romarji iz cele Slovenije (okoli 3000). Božja pot sv. Antona v Štangi spada med najbolj obiskovano v Sloveniji.

Nova Štifta pri Ribnici. Ustno izročilo pripoveduje, da so cerkev sezidali radi prikazovanja Matere božje pobožnemu kmetu Matiji Furlanu iz Sušja. Začetek, zgradbo in blagoslovitev romarske cerkve je opisal župnik dr. Janez Lj. Schönleben in vložil rokopis v pozlačeno jabolko nad kupolo. Schönleben je v prisotnosti duhovništva in ljudstva vložil v jabolko 17. februarja 1671. poleg že omenjenega rokopaša tudi več drugih svetinj, kakor lesen španski križ. Cerkev stoji na položnem hribu tik Velike gore, poleg nje kapelica sv. Jožefa ter zgradba za stanovanje duhovnikov in prenočišča romarjev. Prelep razgled se nudi po vsej ribniški dolini in tja po Kočevskem.

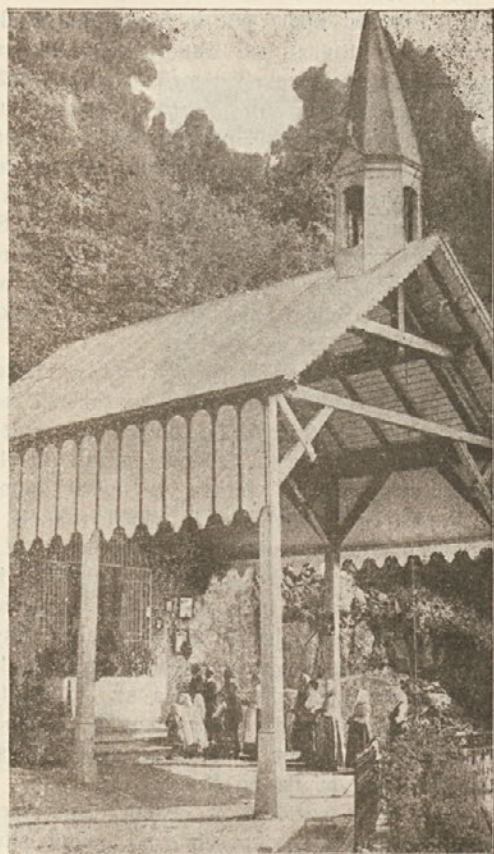
Cerkev je sezidana v čistem romanskem slogu. Božja pot slovi posebno po »svetih stopnicah« na severni strani cerkve. Ljudstvo jim pravi »svete štenge«. Zgrajene so bile l. 1780., kar je razvidno iz napisa, vsekane v kamnito ploščo nad vrati sv. stopnic. Preveden v slovenščino se glasi:

»Popotnik, glej stopnice svete,
da moliš tu iz duše vnete!
Pribežališča pot —
Mati Marija ti bod'!»

Ozidje stopnic je poslikano in obloženo z marmorjem. Nad vsako stopnico je v marmor vsekana molitev, ki jo verni romarji izmolijo, ko »plazijo« kleče navzgor. Na vrhu pa je oltarček sv. Križa. Shodi so trije: na velikonočni ponedeljek, v nedeljo presv. Trojice (tedaj pride posebno mnogo kočevskih romarjev) in na praznik Marijinega rojstva, ko pridejo romarji celo iz daljnih hrvaških krajev.

Novi Lurd pri Št. Jerneju. L. 1908. je katoliški svet obhajal 50 letnico čudovitega prikazovanja v Lurdu na Francoskem. Tedaj je podaril pleterski samostan šentjernejski fari soho

Matero Božje ki jo je izdelal samouk, bivši fran-
coski grenadir, pozneje pa samostanski brat.
L. 1888. je blagoslovil to soho grenobelski škof.
L. 1908. so jo ponovno blagoslovili in prenesli

Novi Lurd

v nad vse slovesnem sprevodu ob številni ude-
ležbi ljudstva od blizu in daleč v Rakovnik pri
Št. Jerneju. Tam so jo postavili nad studenček,
ki tam izvira. Za prvo silo je bila skala nad
studenčkom samo toliko izklesana, da je bilo
mogoče tjakaj postaviti Marijino soho. Kmalu
zatem so začeli verniki prihajati sem molit, od
začetka posamič, pozneje pa v skupinah. Neka-
teri so dosegli po priprošnji Brezmadežne po-
sebne milosti in pomoč v veliki stiski. O tem
pričajo premnogi zahvalni spominki na stenah.
Ker je nad studencem primanjkovalo prostora,
so kraj l. 1912. splanirali in zgradili močno
škarmo.

Novi Lurd je cilj mnogim romarjem, katerih
število se iz leta v leto množi. Poleti je malo-
katera nedelja brez romarjev. Največ jih pride
11. februarja, ob obletnici prvega prikazovanja
v Lurdu, na binkoštni ponedeljek, na praznik
Sv. Petra in Pavla in na praznik male maše.
Nekaterikrat se zbere 3000 do 4000 romarjev.
Kraj je samotni, sredi gozda, tako da se človek
tu res lahko duševno in telesno pokrepča.

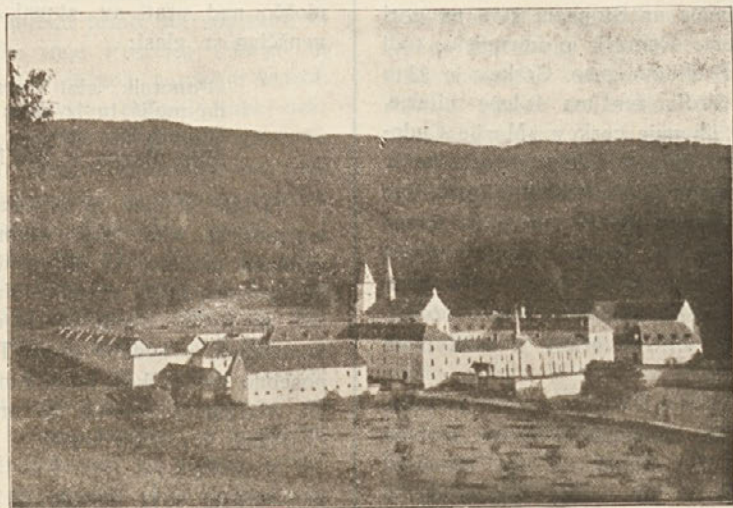
Krško (cerkev sv. Rozalije). Večji shod je
na angeljsko nedeljo, več manjših pa med letom.
Letno pride do 5000 romarjev.

Semič (podružnična cerkev Matero božje
na Smuki).

Vinica v Beli Krajini (Marijina
cerkev v Žeželjah in cerkev sv. Roka v Hrastju).

Črnomelj (Mariji posvečena cerkev v
Vojni vasi).

Tri fare pri Metliki. Zelo stara
božja pot pri Treh farah je dobro znana vsem
Dolenjcem in Hrvatom. Letno pride do 4000 ro-
marjev.

Pleterje

KAKO KMETUJ DOLENJEC, DA BOŠ IMEL DOVOLJ DENARJA

Napake današnjega dolenjskega kmetijstva obstoje v tem, da je še vedno preveč vezano na stare metode. Včasih je kmetovalec moral iz svoje kmetije kriti vse svoje potrebe v naruri. Zato pa ni imel nikakih denarnih izdatkov. Tudi davke, dnine in druge neizogibne izdatke je kril s svojimi pridelki. Danes pa so povsem drugačne razmere. Kmetija mu daje samo še vse potrebno za prehrano, vse druge potrebe čine in izdatke pa mora kriti z denarjem. Danes ne zadostuje več za mirno in zadovoljno življenje samo polna kašča, danes se vedno tudi rabi denar. Če ga ni, je življenje težko. Jasno je torej, da je

treba kmetijsko gospodarstvo tako urediti, da bo donášalo poleg vsakdanjega kruha tudi še dovolj drobiža. Da pa se to doseže, je treba kmetijsko produkcijo trgovsko usmeriti

ali z drugimi besedami, kmetijsko gospodarstvo je treba komercializirati. Kmetovalec je treba učiti, ga s praktičnimi vzgledi navajati na to, da bo predvsem gojil tiste panoge, ki največ donášajo v gotovini.

Kot osnovno panogo celokupnega dolenjskega kmetijstva je za prihodnost smatrati živinorejo. V

zapadnem »planinskem« delu Dolenjske:

Ribnici, Vel. Laščah, Višnji gori in v dolenskem delu ljubljanske okolice bodi glavni smoter take intenzivne živinoreje

vzreja kvalificirane, na kombinirano dajatev usmerjene živine.

Kot zelo važna pomožna panoga pride vpoštev mlekarstvo v obliki sirarstva, dočim kaže v bližini Ljubljane, baviti se s prodajo mleka. Vsa pozornost naj se posveti v teh krajih tudi že od nekdaj udomačenemu načinu svinjereje.

V vzhodnem »vinorodnem« delu Dolenjske

posebno v Krški dolini, bo imela vbodoče istotako važno vlogo

živinoreja z glavnim ciljem intenzivne produkcije konsumnega mleka.

Zagrebski trg je preblizu in predragocen, da bi ga pustili neizkoriščenega. Že od nekdaj razvita svinjereja, in sicer specijalno v smeri vzreje mladih prešičkov, je tu že od nekdaj tako udomačena, da ji bo treba posvetiti vso mogočo skrb. Ta

samoroden tip krškega prešiča je treba ohraniti; s smotrenim odbiranjem ga je treba vzgojiti v hitrorastlega in zgodnje-zrelega pršutarja in prešiča — mesarja.

Zelo važno gospodarsko nalogo imej v vinskem delu Dolenjske vinogradništvo. Nujno potrebno pa je, da se to čim preje prilagodi modernim zahtevam.

Poskrbeti je treba, da se napake današnjega, sicer zdravega in priljubljenega vinskega pridelka, kolikor mogoče odpravijo in da se ustvari tip, ki bo sposoben tudi za širši trg. Uspeli, ki ga je doseglo klevevško vino, torej iz srede Dolenjske, na mednarodni razstavi v Barceloni na Španskem, nudi dovolj jamstva za to, da se da tudi v dolenski vinski coni doseči vsaka poljubna kakovost. Pota in sredstva, ki se jih je treba v ta namen poslužiti, so: odprava današnjih slabih vrst iz trsnih nasadov, uvedba modernega kletarstva in pa izboljšanje tržnih prilik. Popolno uveljavljenje vseh teh sredstev pa omogoča le

strumna organizacija vseh dolenskih vinogradnikov v vinarske zadruge

po območjih posameznih vinskih gor.

Prevažno nalogo ima v dolenskem kmetijstvu izpolniti tudi sadjarstvo, ki je bilo do danes popolnoma zanemarejeno. Predvsem gre tu za

kulturo črešenj, marelic, breskev, kostanja in namiznega grozdja.

Vse te sadne vrste so danes po Dolenjskem komaj znane. Prikladne so za to sadje brego-

vite lege dolenskih gričev, ki so morda manj pripravne za vinogradništvo in s svojim vinskim pridelkom morda samo škodujejo dolenskem trgu. Če pomislimo, da se iz Dalmacije, Banata, večkrat celo iz Italije, uvožene navedene vrste sadja dobre kakovosti — kakršne bi se na Dolenjskem tudi vedno lahko pridelovale — plačujejo po 10 do 15 Din 20 kg, potem si lahko izračunamo dobičkanost označene sadjereje. Istotako tudi nikdar ne pride na trg domače dolensko namizno grozdje. In zakaj ne? Ker takih namiznih vrst na Dolenjskem sploh nimajo v vinogradih. In vendar bi mogla Dolenjska ne samo kriti potrebe domačih trgov, temveč tudi izvažati vse navedene vrste sadja.

Za dosego večjega denarnega uspeha v dolenskem kmetijstvu je zelo važna tudi

racijonalizacija, ki stremi za tem, da se zmanjšajo produkcijski stroški.

To racionalizacijo so najprej začeli uvajati v ameriški industriji. Njena naloga je, nadomestiti človeško ročno delo s stroji, ki delo hitreje, včasih tudi bolje izvršijo in tako prilhanijo

delavske mezde. Te vrste racionalizacijo omogoča na malih posestvih le organizacija združništva. Nedvomno bo treba vse storiti, da se

tovrstna racionalizacija omogoči tudi malim posestnikom, t. j., da se ti čimprej združijo in si tako omogočijo vse prednosti strojnega dela v modernem kmetijstvu.

Kot racionalizacijo kmetijskega obrata pa smatramo lahko tudi

razne obratne metode,

ki so zmožne v veliki meri hraniti na stroških kmetijske proizvodnje. Med takimi obratnimi metodami bi mogli navesti moderno pašništvo, skupne združno organizirane kmetijske obrate itd. Racionalizacijo lahko tudi zelo pospešujejo

razne melioracije zemljišč,

ki omogočajo z istimi ali celo manjšimi obratnimi stroški mnogo večje pridelke. Enak uspeh bi se dal doseči s komasacijo ali zlaganjem zelo raztresenih zemljišč itd.

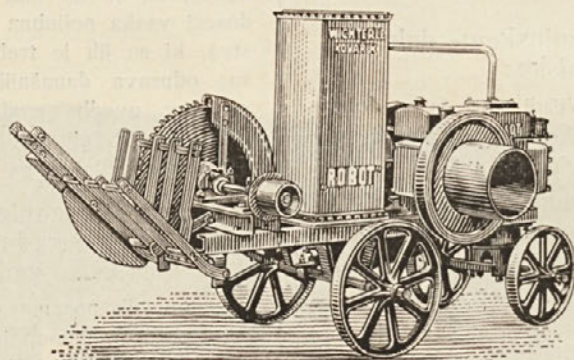

Prostejovske tovarne strojev WICHTERLE & KOVÁŘÍK D.D.

centralno skladišče v Vukovaru.

**Naši
motorji
ROBOT
zmagujejo
ker so**

**solidni,
enostavni,
sigurni,
trajni
in
štedljivi.**

Blagovolite se informirati pri naših številnih, nad vse zadovoljnih odjemalcih v Sloveniji. — Opozarjamo tudi na vse naše ostale izdelke: mlatilnice, elektromotorje, kosilce, sejalice itd.

Informacije dobite pri našem zastopniku **g. Antonu Kržišniku v Novem mestu.**

JANEZ PUCELJ

SPOMIN

Zbogom, oj solnce dolensko, jasno dolensko nebo,
 zbogom, bela ti cesta, ki pelješ v bajne Gorjance,
 viješ se tiho med polji; to hrepenenje je naše:
 tiho gubi se, kdo ve, ali doseže kdaj cilj.
 Beli kantoni ob cesti ti kažejo: naprej;
 beli kantoni — okameneli spomini
 toplih pomladnih večerov, toplih pomladnih noči.

Dušica, veš, še, kako sva šla?
 Mračno je bilo nebo — a kot bi trenil zbežali
 črni oblaki naprej so čez širno ravan.

Kam so se skrili,
 kam so zbežali
 črni oblaki,
 duša, povej!
 Morda se skrili,
 morda zbežali so
 v moje srce.

Da si poznala ti moje srce,
 ne bi zdaj bilo tak žalostno moje srce!
 Pa ko boš stala kdaj v svoji gredici,
 pa privršali bodo oblaki vsi črni,
 takrat se spomniš morda na tiste oblake,
 črne oblake — cestico belo,
 takrat spoznaš morda moje srce.

GRADOVI V NOVOMEŠKI OKOLICI

Novo mesto šteje danes okoli 4000 prebivalcev in je torej največji kraj na Dolenjskem. Mesto ima lepo, celo romantično lego na široki, visoki, kraški skalnati plošči, okrog katere se v velikem kolobarju ovija Krka, na nekaterih mestih 8 do 9 m globoka. Njeni bregovi so zelo strmi; na južni strani dosežejo do 20 m strmine.

Okoli mesta se kopičijo proti severu z vinsko trto obsajeni holmci in se razširja valovit svet; na jugu zapirajo razgled Gorjanci, na zahodu odrastki kočevskih gora, le proti vzhodu je odprto ter se s Kapiteljskega hriba vidi čez Šentjernejsko polje do Krškega in Brežic. Daleč tam v sinjem ozadju pa vzpenjajo čez dolensko gričevje Kamniške planine svoje bele, snežne glave.

In kakor bi bil moral dati človek tej naravni lepoti še okras svoje roke, je obdal ta lepi kraj z velikim vencem prijaznih in nekdaj mogočnih gradov. Kot mogočen čuvaj nad mestom, sto-

ječim globoko doli ob njegovem vznožju, je stal in še stoji

Hmeljnik

O njem pripovedujejo, da je stal že v rimskih časih in da je vodila mimo njega velika rimska cesta proti Emoni na eno stran in proti Novodunu na drugo. Koncem preteklega stoletja so praznovali v njem 1900-letnico njegovega obstoja.

Zgodovinar zmajuje seveda z glavo pri takih pripovedih, vsekakor pa je Hmeljnik eden najstarejših gradov na Dolenjskem. Že l. 1223. so gospodarili v njem imenitni gospodje. Pozneje so bivale tu rodbine, katerih imena so v kranjski zgodovini na najboljšem glasu: grofi Turjaški, Ruess pl. Ruessenstein, Jankovič, grofi Paradajzarji, baroni Zierheimi, Coronini itd. Zgodovina Hmeljnika je tesno združena z zgodovino Novega mesta; marsikatera huda, zlasti turška vilhra, ki je prihrula nad mesto, je razsajala tudi okoli Hmeljnika.

Še više nad mestom, a na njegovi južni strani in Hmeljniku ravno nasproti, se je vzpenjal

Mehovski grad

Mehovski graščaki so sluli že v XII. stoletju daleč po svetu. L. 1198. je napadal eden izmed njih celo ogrske trdnjave tako hudo, da je moral poslati ogrski kralj Bela III. nalašč vojsko nadenj, da ga ostraši. Pozneje je postal last goriških in zatem mogočnih celjskih grofov. Ko so ti izumrli, je pripadel habsburškim vojvodam, ki so ga dajali raznim plemenitim rodbinam v najem ali užitek.

Tudi Mehovski grad je bil za Novo mesto velike važnosti, posebno v turških časih. Marsikateri naval, ki bi bil postal mestu nevaren, se je razbil ob njega zidovju. Kadar so prihrumeli Turki čez Gorjance, so morali zadeti obenj in nikoli jih menda ni bilo v okolico Novega mesta, da se ne bi bili ustavili pred njim. In če so drli nato tudi proti mestu, je bilo to vsaj opozorjeno na pretečo nevarnost in se je moglo še pravočasno pripraviti, da jih krepko sprejme.

Ob prvem kmečkem upor na Kranjskem l. 1515. so kmetje v tem gradu grozno razsajali. Vlomili so vanj in vrgli takratna najemnika brata Mindorferja, Maksa Clisso, Gašperja Wernecker-

grofu Ernestu Paradažarju. Njegov sin Josip Ernest Paradažar je začel l. 1641. zidati dobro uro od Mehovega, a globoko pod njim, na prijaznem holmcu gradič

Ruperč vrh

Dozidal ga je l. 1657.

L. 1726. je pripal Ruperč vrh samostanu Cistercijancev pri Kostanjevici. Ko je dal cesar Jožef II. l. 1786. pozapreti samostane, je postal Ruperč vrh lastnina verskega zaklada, ki pa ga je prodal. Sedanji lastnik Ruperč vrha je g. Stare iz Mengša.

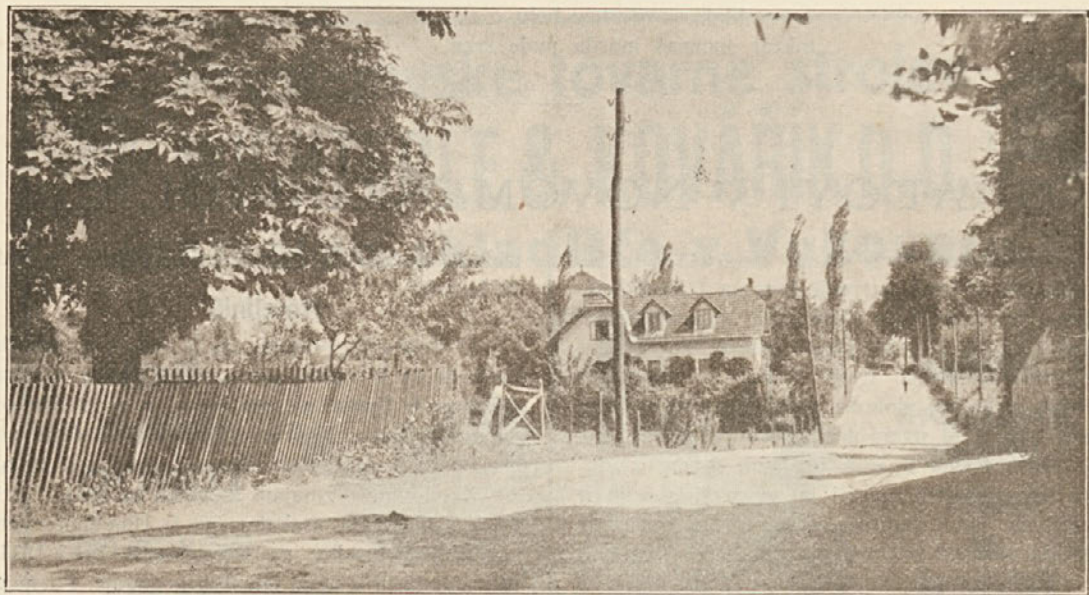
Od nekdanje velike posesti mehovske graščine se je odcepil razen Ruperč vrha tudi grad

Poganci

kake $\frac{1}{2}$ ure od Novega mesta. Kdaj so ga zidali in kdo, se ne ve, najbrže pa kdo Mindorferjev, kajti leta 1547. ga je prodal Sigmund Mindorfer baronu Lenkoviču, Lenkovič rodbini Gušičevi, ta pa Paradažarjevi. Eden Paradažarjev, Rudolf, je dal sezidati dober streljaj od gradu oddaljeno

Cerkev sv. Roka

o priliki, ko je razsajala v Novem mestu

Cesta iz Novega mesta proti Grmu

ja in še drugih petnajst plemičev čez obzidje v globok jarek. Umorili so mlada Mindorferjeva sinova in njuno mater; le hčerko je rešila pestunja.

L. 1622. je prodal cesar Ferdinand II. ta grad

huda kuga. Zgodilo se je to o Valvazorjevem času.

Od Paradažarjevih naslednikov je kupila Pogance bogata novomeška rodbina Langer, ki je še sedaj lastnica te graščine.

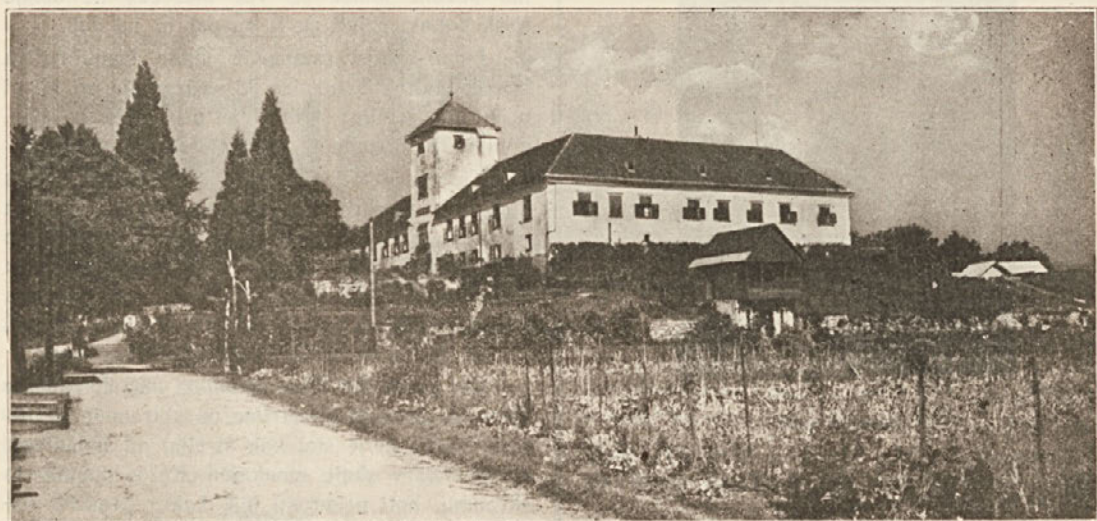
Še bliže mesta, komaj četrť ure oddaljen od njega, stoji grad

Grm

sedaj last dravske banovine, prej kranjske dežele, ki je znano kmetijsko šolo s Slapa na

na holmu, nekako na pol pota med Grmom in Grabnom.

V Zaborštu in na Grmu so bivalj baroni Mordaxi le malo časa. Že pred Valvazorjem so Zaboršt kupili Gušiči, pa ga zopet prodali. O Valvazorjevem času je gospodoval v Zaborštu

Grad Grm, kjer je zdaj nastanjena kmetijska šola

Fotoatelje Gvido

Notranjskem prestavila semkaj. Z Grma je prekrasen razgled na Novo mesto, ki se ti ne zdi od nobene strani tako prikupljivo kakor od tod.

Ta grad je dal sezidati baron Krištof Mordax, graščakov sin z

Grabna

neznatnega gradiča tik Krke, dobre pol ure od mesta oddaljenega.

Graben je kaj star grad; že v početku XIV. stoletja so bili grabenski gospodje slavni; pozneje so se kot pravi junaki odlikovali v turških vojskah. Zvali so se »Turnerji« po gradu, ki je bil bolj stolp nego grad. Valvazor pravi o njem, da je bil pred časom le močan štirioglat stolp; njegova vrata so bila vdolana visoko sredi stolpa. Dolga, lesena brv je segala od tal pa do teh vrat, skozi katera so hodili Turnerji v svoj stolp. »Torej se jim sovražnika ni bilo treba dosti batl«, pravi Valvazor.

Sredi XVI. stoletja je izumrla ta rodbina, ki jo Valvazor imenuje »die von Graben«. Novi gospodarji na Grabnu so se zvali Mordaxi. Sredi XVI. stoletja so gospodarili tu trije bratje Mordaxi, ki pa so si skupno posestvo razdelili med seboj. Eden je ostal na Grabnu, druga dva pa sta si sezidala vsak na svojem zemljišču svoj grad; eden na Grmu, drugi v

Zaborštu

baron Franc Rettenfeld, stotnik Saurauovega polka. A tudi Rettenfeldi ga niso dolgo obdržali.

L. 1755. ga je kupil Franc Avgust pl. Zois, graščak z Grma, ki je dal zanemarjeni grad l. 1769. podreti do tal.

Vsi trije gradovi: Graben, Zaboršt in Grm so imeli mikavno okolico, prekrasno polje in velike gozdove, kamor so Novomeščani prejšnjih časov ob nedeljah in praznikih kaj radi zahajali. Poleg goste sence jih je vabil tukaj sem izvrsten studenec, edini dober studenec s trdo vodo daleč naokoli. Zato so ga imenovali in ga še danes imenujejo Trščak.

L. 1675. je dal sezidati Wolf Ferdinand Mordax streljaj od Grma

Božji grob

s petimi postajami. Božji grob je sedaj last profesorja g. Janka Krajca.

Še bliže mesta, takoj onstran Krke, sta se bliščala iz zelenja in vej gradiča

Pod malim mostkom in Mostek

sedaj Šukljetov grad Kamen.

Nihče, ki se le par ur mudi brez posla v Novem mestu, naj ne zamudi obiskati

Lukenjskega gradu

dvojčka istotako imenovanega notranjskega gradu. Dolenjski »Luegg« gotovo ni manj zanimiv. Tudi tu se je neki potikal — kakor trdi Costa v svojih popotnih spominih iz Kranjske — tolo-

Lukenjski grad

Pod gradom izvira Temenica, ki se od Luknje naprej imenuje Prečna. Tu je električna centrala za Novo mesto.

vajski vitez Erazem iz Jame. Imel je — pravili so Costi — svoja skrivališča tudi tu.

Iz Novega mesta do Luknje je le pičlo uro hoda; pot vodi od vasi Prečne ob rečici istega

imena. Zadaj za vasjo se dolinica bolj in bolj oži; rebra, ki spremljajo obrežje, postajajo vedno strmejša, višja in tesnejša, čim bolj se bližajš romantičnemu gradu. Kar ti zmanjka poti. Kamor pogledaš, na vse strani ti štrle nasproti strme in visoke skalnate stene, tako visoke, da jim pozimi solnce po več mesecev ne obsije sivih bokov, poleti pa le za par ur na dan.

Izpod divje raztrgane skale šumi rečica Prečna, odtok Temenice, ki se izgublja pri Mirni peči pod zemljo; komaj je prišumela na dan, goni že velik mlin in še večjo žago.

Kje pa je kak grad, da ga ni videti? Tam gori, visoko gori nad izvirkom Prečne stoji na mogočni skali, za gradom samim pa se dvigajo zopet strme skale okoli in okoli. Poleti je tu zaradi hladu kaj prijetno. Meščani so že od njega dni zlasti ob nedeljah zahajali semkaj; pozimi pa ga skoraj ne iztakneš žalostnejšega kraja.

Ta grad, ki živo spominja na notranjsko Jamo, je prevzel svoje ime po starem in prvotnem gradu, ki je stal kak streljaj od sedanjega, pa še bolj v skale umaknjen. Ko je postalo to skromno, bolj preprosti hiši kakor graščini podobno zidovje pretesno, so ga postavili na sedanji kraj. Pa tudi še tu sem prestavljeni grad je imel tako močno lego kakor, razen Mehovega, noben drug na Dolenjskem.

Velika, daleč v goro segajoča kraška jama,

Romantični grad Otočec, biser dolenjskih gradov

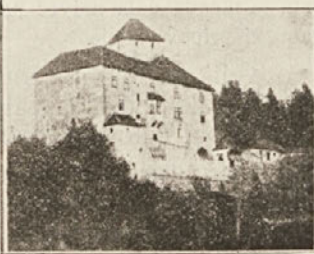
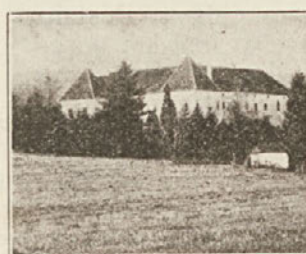
ki je pa ni še nihče preiskal, je že kmalu pri vходу okrašena s kapniki.

Popolnoma drugačno lice kaže

Stari grad

kako dobro uro od Novega mesta. Še Hoffu, historiografu kranjskemu, se je zdel ta grad,

Otočec z ostanki svojih utrdb na nekdanjo svojo moč. Že l. 1265. je gospodoval v njem Ulrik de Werde. Pozneje so dobili to graščino tirolski plemiči Vilanders, katerih zadnji je umrl l. 1547. Za temi so se gospodarji otoški hitro menjavali: Lenkovič, Dovolič, Solnce, Breckerfeldt; koncem XIX. stoletja so ga imeli baroni Schweigerji pl.

Gradovi Zalog, Klevčevž in Stari grad

sedaj nekoliko zanemaren, tako lep, da ni mogel najti dovolj lepih besed za njega mi-kavnosti.

Le pol ure od Starega gradu stoji stari

Otočec

v mirno mimo tekoči Krki. Na nizkem, tako nizkem otoku sredi reke stoječ, da preplavi v hudih povodnjih Krka njegov vrt, spominja

Lerchenfeldski. Grad je sedaj last grofa Villavencenzia, ki namerava zgraditi poleg gradu moderno letovišče.

Drugi gradovi: Zalog, Slatenk, na Golem, ki so ga koncem minulega stoletja do tal podrli, Weinhof, nekdanj zatiškega samostana lastnina, Struga, Volavče in drugi so izpopolnjevali in izpopolnjujejo lepoto novomeške okolice.

JANEZ PUCELJ

ŽELJA

Na Trški gori raste trta,
da moja bila bi to last;
v Gorjancih raste dob stoleten,
da moj bi bil ta hrast!

Posekal bi ga, da naredil
sodar bi mi iz njega sod
in vanj bi shranil zlato kapljo,
bogati trški plod.

In da mi dal je hišo belo,
in širni travnik, polje Bog,
pa bi oženil se z dekletom,
z dekletom kmečkih rok!

ZGODOVINA DOLENJSKE METROPOLE

Ta lepa, zraven pa tudi trdna lega Novega mesta je menda dala največ povoda onim pravljicam, ki pripovedujejo

o velikanskem mestu, ki se je raztezalo tod in segalo v rimski dobi celo do Hmeljnika.

V tem velikanskem mestu je imel cesar Decius — tako pripoveduje pravljica — močno vojsko. Sredi tretjega stoletja po Kristusovem rojstvu je neki napal tedanjega, v Novem mestu vladajočega cesarja, gotovski kralj Chininga, Chniva, Chimhiga ali Chnimhiaga, ko je drl z vojsko ob Savi in Krki na Hrvaško, toda prebivalci in posadka v Neostasiju ali Noviju ali Eustesiumu — tako poročata Breckerfeldt in po njem Hoff — so ga zgrabili pod vodstvom J. Decija Celera ter zapodili njega in njegovo vojsko preko Bosne celo do Nikopolja.

Tudi siloviti Atila je drl tod mimo ter mesto tako razdejal, da se pozneje niti poznalo ni več, kje je stalo.

Zagotovljena zgodovina Novega mesta se pričinja šele s 7. aprilom l. 1365. Tega dne je povzdignil Rudolf IV. ta kraj v vrsto mest ter mu podelil mestne pravice. Mesto je imelo nalogo, polagama

vso Slovensko krajino privedi pod avstrijsko oblast. Postalo naj bi središče avstrijskih posestev na Dolenjskem.

A kakor marsikateri drug, dostikrat več stoletij v prihodnost segajoči naklep Rudolfa IV., je bil tudi ta ljudstvu neumljiv; dogodek se je vtisnil tedanjikom in njihovim potomcem tako živo v dušo, da so mesto takoj od prvega trenutka imenovali le Novo mesto. V listinah srednjega veka pa so rajši rabili obliko Rudolfswert. Slovenila bi se Rudolfovo brdo ali še natančneje Rudolfov otok. Wert, Wörd in Wördl so srednjeveški izrazi za otoke ali kraje, ki jih na več straneh ali celo na vseh obliva voda. Znano je, da so se zvali blejski gospodje »die Herren von Wert«. V novomeški okolici je mnogo krajev, ki so imeli ta imena vsaj v minulih stoletjih, čeprav je danes to že pozabljeno. Še v preteklem stoletju se je zval kos zemljišča, ki ga pri Šmihelu tik Novega mesta obteka Težki potok nekako tako kakor Krka Novo mesto, Wördl am Schwenrenbach. Isto tako je z gradom Otočcem, Wördlom, dobro uro od Novega mesta.

V neki listini izza časa Leopolda I. so našete vasi, kjer je še veljala sodna oblast

Pogled iz Ragovega loga na Trško goro
Fotoateljé Gvido

Semanji dan v Novem mestu

Sejmi v Novem mestu so še danes najbolj obiskani v Sloveniji
Fotoamater Rant

mestnega sodnika: Ločna, Mačkovec, Lešnica, Jelše, Češnjice, Trška gora, Ždinja vas, Dolenje in Gorenje Kamne, Dobrava, Boršt, Daljni vrh, Hudo, Potočna vas, Velika in Mala Bučna vas, Irčna vas, Kal, Prečna, Češča vas, Griblje, Bršljin, Cegelnica in Paka.

Brez dvoma je, da je bil ta obseg novomeške sodne oblasti tudi deloma povod oni pravljici o velikanskem starodavnem mestu, ki se je neki raztezalo do Hmeljnika. Tudi Trška gora (der Stadtberg), dobro uro od mesta, je pripomogla nekoliko. Zakaj bi se sicer zvala Trška gora, Stadtberg? Stala je kedaj gotovo v mestu, ugrabili so meščani prejšnjih časov. Ni se nam čuditi, da je bilo večini meščanov dodobra neumljivo, kako to, da so zlezli njihovi mestni očetje vsako leto po enkrat v svetovalski obleki na konje, objahali v slovesnem sprevodu vse omenjene vasi, ustavili se pri vsakem »konfinu« ali mejniku ter pri njem izpustili strel iz osemfuntnika. Godilo se je to zato, da ne bi zastarele mestne sodne pravice, kajti sosedje grajščaki so prežali venomer, kako bi odtrgali mestnemu sodišču eno ali drugo vas, in to že zgolj iz

dobičkarstva, ker je bilo s sodno pravico združenih tudi mnogo dohodkov.

Za časa turških bojev je Novo mesto z lahkoto odbijalo turške napade.

Postalo je zbirališče brambovcov proti Turkom. Tu sem je pridrla skup vsa dolenska vojska, če je zašumelo po deželi.

Turki so si večkrat prizadevali, da bi zavzeli Novo mesto. L. 1429. ga je napadel Ali paša z 10.000 možmi. Bitka je bila krvava in vroča. S pomočjo kranjskih vitezov in njihovih vojakov, okoli 4000 po številu, pa so Novomeščani pognali Turka v beg in ga ostrašili tako, da ga dolgih 30 let ni bilo videti blizu Novega mesta. Ta napad je bil po Valvazorjevem zatrjevanju eden najhujših.

O sv. Mihaelu l. 1491. so se Turki zopet prikazali pri Metliki ter jo čez Gorjance udarili na Mehovo, Hmeljnik in na Belo cerkev. Da so se poskušali tudi nad Novim mestom je pač nedvomno, ker so morali mimo njega. Pri Beli cerkvi so se ustavili in čakali, da upade močno

narasla Sava, čez katero so menili kreniti na Štajersko. Medtem pa so razgrajali po novomeški okolici. Sila so trpeli Hmeljnik, Št. Jernej, Otočec, Prežek, Mehovo itd.

Naslednje leto so zopet prišli in naskočili Novo mesto, a vzeti ga niso mogli, zato pa so se zopet znosili nad njegovo okolico. Valvazor pripoveduje, da so uganjali grozne stvari: nabadali so glave kristjanov na sulice, razbijali otročičem glave ob kamenje in drevje, zvezavali ljudi skupaj kakor pse itd. Valvazor ne more najti dosti besedi, da bi opisal njihovo krvočnoost.

Kljub vsemu temu pa je bila ta doba najlepša, kar jih je Novo mesto kdaj imelo. Odkar je postalo zbirališče brambovcev proti Turkom, se je stekalo tu vedno veliko ljudi; tu so pregledovali in urili vojake, tu jim izplačevali plačo, ki so jo ti ljudje veliko ali rajši vso pustili v mestu. Višjih in nižjih oficirjev ter vojaških uradnikov je bilo v Novem mestu takrat premnogo.

V mestu so bile velike žitnice in obilne shrambe. Trgovstvo je postalo silno živahno. Trgovci so prihajali posebno s Hrvaškega in Ogrskega. Priganjali so ponajveč živino in jo zamenjavali za tukajšnje blago. Prinašali so na novomeške sejme tudi mnogo stvari, pri katerih so meščani zaslužili lepe dobičke.

Spomin na te lepe čase se je ohranil deloma še skoraj do današnjih časov

v arkadah: obokih v pritličju.
Z arkadami je bil obrobjen
takrat ves glavni trg.

Ko je trgovstvo v poznejših časih pojemale in naposled popolnoma minulo, so jeli zazidavati te arkade ter so sčasoma vzeli glavnemu trgu njegovo karakteristično trgovsko lice. Zadnje arkade so zazidali šele pred par desetletji; ohranjene so le še pri rotovžu in Bergmannovi hiši, le da so v sedanji obliki mnogo manjše.

To je bila tista srečna doba, v kateri je nastal v Novem mestu

lepi in prostorni Glavni trg, sedaj
Trg kraljeviča Petra

najlepši in najprostornejši izmed vseh mestnih trgov na Kranjskem, prostornejši kakor ljubljanski in gotovo tudi lepši. Prav velikost glavnega trga priča o imovitosti tedanjega Novega mesta. Prostorni trgi so bili v nekdanjih, z dragim obzidjem ograjenih mestih, veliko večja potrata, in torej dražji kot v sedanjih. Takrat se je porabila v mestu vsaka ped zemlje, ulice so se stisnile kolikor mogoče druga k

Stara Bergmannova hiša z arkadami

drugi, ljudje so stanovali v tesnih, a visokih hišah. Mesto, ki si je moglo privoščiti najprostornejši trg na Kranjskem, je bilo vsekakor imovito, bogato.

Škoda, da je zadela meščane v njihovi najljepši dobi velika nesreča.

O postu leta 1540. je vpepelil
grozen požar skoraj vse mesto,

porušil stolpe mestnega obzidja in tudi obzidje samo močno poškodoval. Komaj so mesto vnovič zgradili, jih je zadel nov udarec. Z zavzetjem Kaniže po Turkih je bila zaprta pot ogrskim trgovcem, ki so prihajali poprej v velikem številu skozi Novo mesto na Dolenjsko.

Še groznejša nesreča je prišla nad mesto

l. 1576. Pred postom 1. marca je
mesto vnovič pogorelo skoraj
do tal.

Pogoreli so mestni rotovž, kapitelj in kapiteljska cerkev z vsem blagom in listinami. Zgorelo je vse, kar so Novomeščani zgradili v dolgih letih. Na stotine družin je ostalo brez strehe. Zgorela je stolna cerkev, pogoreli so oltarji v njej, razpela, zastave, podobe, ves cerkveni lišp, raztopili so se celo zvonovi. Tudi kmetom, podložnim kapitlju in mestu, je zgorelo vse.

Najhujši udarec pa je bil za mesto, ko je dal nadvojvoda Karol (od l. 1570. do 1580.) sezidati Karlovec, ki je potegnil nase vse dobrate, ki so do takrat pritekale v Novo mesto.

Glavni trg v Novem mestu
Fotoateljé Gvido

Zbirališče za obrambo mej sklicanih vojakov je bilo prestavljeno v Karlovec, z njim pa tudi vsa vojaška skladišča. Za skladišči in vojaki je bila prestavljena iz Novega mesta vsa obila četa civilnih in vojaških uradnikov. Nalašč za vojake zgrajene hiše so ostale po požaru sesute, rokodelci so odpustili svoje pomočnike, gostilničarji so se zastonj ozirali po gostih: kakor vihar je pometel odhod vojakov vse blagostanje iz mesta. Le vojaška krdela so se pomikala skozi mesto, ki pa je imelo odslej zaradi surovosti in brezobzirnosti od njih več škode kot dobička.

Kolikor je ostalo hiš po požaru l. 1576., so zgorele nekoliko let zatem l. 1583., z njimi vred pa tudi mnogo novih, pravkar sezidanih in pokritih poslopij. L. 1605. je vpepelil velik ogenj nad 60 hiš v mestu.

L. 1664. je pogorelo mesto že zopet do tal; ostala je tu pa tam kaka hiša.

Prošnja, ki so jo poslali Novomeščani leta 1606. nadvojvodi, je živa slika bede, v katero so zabredli v nekaj desetletjih: »Leta 1599. je razlil vsegamogočni Bog svojo pravično jezo čez nas,

ko je razsajala kuga čez pol leta po mestu

in pobila k tlom ne le vse trgovstvo in obrtništvo, ampak tudi nad 800 ljudi, med njimi 149 gospodarjev. Polovica mesta je sedaj praznega, hiše so zapuščene in se podirajo...«

O kugi pripoveduje Valvazor, ki pa jo deva v l. 1590., da je razsajala tako,

da je Novo mesto skoraj do-
dobra izumrlo; po glavnem trgu
je rastle trava, da bi jo lahko
kosili.

L. 1625. se je vnovič pojavila grozna kuga, za katero je umrlo 322 ljudi, med njimi 15 gospodarjev.

V dobi Marije Terezije do francoske okupacije je l. 1747. dobilo Novo mesto

okrožno glavarstvo za celo Dolenjsko.

Poleg tega okrožnega glavarstva je imela bivša Kranjska samo še dvoje glavarstev: v Ljubljani za Gorenjsko in v Postojni za Notranjsko.

L. 1749. je dobilo Novo mesto prvič svojo garnizijo.

Prvi polk, ki je tu bival v garniziji, je bil polk Palfy; pozneje so bivali tu polki Moltke, Browne, Botha, Thurn, Terzy, nadvojvoda Jožef in drugi.

L. 1766. je bila osnovana v Novem mestu predilna šola, l. 1801. pa glavna vojaška bolnica in preskrbovalna zadruga (Verpilegsmagazin).

Novo mesto je bilo obenem zbirališče vseh onih, ki so spadali k bolnicam v Kostanjevici, Karlovcu, Zagrebu in morebiti še drugod na Hrvaškem.

Zanimivo je, da je izvrševalo Novo mesto po svojem mestnem sodniku tudi

krvavo sodstvo.

Pri krvavem sodišču so včasih sodelovali tudi kmetje iz novomeške okolice. L. 1764. na pr. so obsodili na smrt neko Jero Bradaševko. Obsodili so jo na kolo, na katero so ji glavo z žebli pribili, najbrže, ko je bila že mrtva. Kmetje iz Cegovnice so bili dolžni, da preskrbe to kolo. Ta dolžnost je bila sramotilna in najbrže kaka stara kazen iz prejšnjih časov za pregreške ondotnih kmetov. Da bi se tej sramoti vsaj sebi v tolažbo odtegnili, so kmetje ukradli kolo nekemu Josipu Muhiču, ki je bil

kapiteljski in ne mestni podložnik kakor oni. Zavoljo tega so nastali prepiri in tožbe. Ne le okradeni kmet, ampak tudi kapiteljska gosposka se je čutila žaljeno in osramočeno ter je prisilila mestne očete k izjavi, da niso vedeli nič o tem, da jim je žal, da se je to zgodilo, ter da se obvežejo skrbeti, da se kaj takega ne ponovi več.

To krvavo sodstvo so vzeli mestu šele Francozi.

Za časa napoleonskih vojsk je bilo Novo mesto prvič v francoskih rokah l. 1805. Takrat je prišlo 1700 vojakov pod poveljstvom generala d'Espagneja, ki so zasedli vso Dolenjsko do hrvatske meje. V poznejših osvobodilnih bojih se je zlasti odlikoval

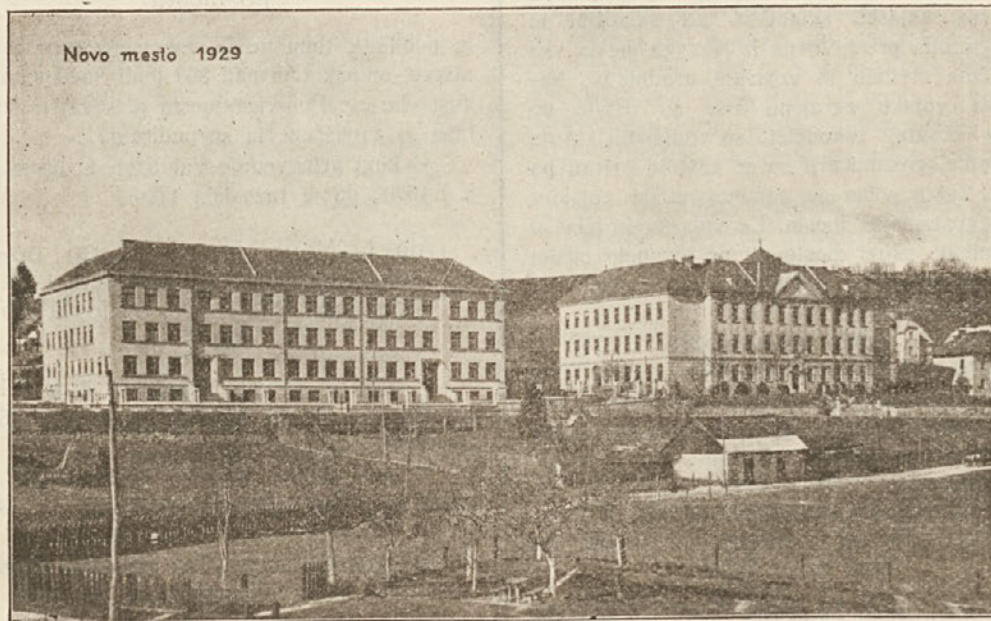
novomeški brambovski bataljon,

katerega komandant je bil poganški graščak Franc Ksaver Langer, praded sedanjega graščaka g. Langerja. Za njegove zasluge je po njegovi smrti povzdignil cesar njegovega sina Fr. Henrika Langerja v plemenitaški stan.

S pismom cesarja Maksimiljana I., l. 1493, je bil ustanovljen

novomeški kapitelj.

Izvršitev tega cesarskega dovoljenja je naročil papež Aleksander VI. zatiškemu opatu, zapovedujoč mu, naj ustanovi kapitelj tako, da

Najlepša šolska palača v Sloveniji

Nova monumentalna novomeška osnovna in meščanska šola ter novo gimnazijsko poslopje

Fotoatelje Gvido

bo štel 13 kanonikov; prvi med njimi naj bo prošt, drugi dekan. Vsi kanoniki naj bodo pod eno streho ter obedujejo pri eni mizi. Proštu je dal pravico, nameščati župnike po farah, kaplitlu podložnih, popolnoma po svoji volji. Ob enem s temi pravicami je dobil kapitelj tudi svoj grb.

Mnogi novomeški prošti so zavzemali imenitna cerkvena dostojanstva. Eden od teh je bil

nadškof (grof Attems), 6 jih je bilo škofov, 1 je bil protonotarij, 4 so bili generalni vikarji in 4 arhidijakoni (nadzorniki) nad kapitlom in celo Dolenjsko.

V šolskih zadevah se Novo mesto sme ponášati, da ni

dosti zaostajalo za Ljubljano.

Svojo šolo, ki je nadomeščala gimnazijo, je imelo že v srednjem veku. L. 1778. je bila osnovana ljudska šola »normalka« s 3 razredi, ki se je preosnovala pozneje v 4 razrednico. Zanimivo je, da so morali hoditi v to šolo otroci iz vseh okoliških vasi, oddaljenih do uro daleč iz Novoga mesta. Največ šolarjev je štela šola l. 1824. (254).

L. 1816. je dobilo Novo mesto tudi

dekliško šolo,

dočim je dobilo

gimnazijo že dolgo poprej (l. 1746).

Lani je končno dobilo

meščansko šolo.

DRAGOTIN KETTE NA TRGU

Noč trudna
molči,
nezamudna
beži
čez mestni trg luna sanjava.
Vse v mraku
mirno,
na vodnjaku
samo
tih veterc z vodoj poigrava.

Vodice
šume
in rosice
prše
brez konca v broneno kotanjo;
brezdanj je
ta vir,
šepetanje,
nemir
brezkončna, kot misli so nanjo.

Pa blizi
ni cest,
ah v Elizij,
do zvezd
ne morete kaplje šumeče.
In smeje
želje
do Angele
moje
hitite zaman hrepeneče...

MIHELČIČ, Miran

Ekonomika poslovanja / Miran Mihelčič.
- [1. izd.]. - Ljubljana : Fakulteta za
elektrotehniko in računalništvo, 1991
(Ljubljana : Univerzitetna tiskarna). - 94
str. : graf. prikazi ; 24 cm

300 izv.

ISBN 86-7739-042-1

a) poslovanje - podjetja - ekonomika - visokošolski učbeniki
336.64(075.8) 658(075.8)

23392512

Sn 19913021

Noč trudna
molči,
nezamudna
beži
čez mestni trg luna sanjava
in ruši
pokoj
moji duši
nocoj;
brezskrbno pa ljubica spava.

NOVO MESTO V PRETEKLOSTI

Od daleč, recimo z Gorjancev ali s Hmeljnika, zlasti pa s Kapiteljskega hriba pogledano, je delalo Novo mesto — tako zatrjuje Hoff — prav prijeten vtis. Mestne hiše in hišice so se svetile iz drevja in zelenja, kakor bi stale v gozdičku, ki ga je zasadil človek v zabavo in razvedrilo. To so bili mestni vrtovi. Že v XVIII. stoletju je bila malokatera novomeška hiša brez vrta. Ti vrtovi so nastali polagoma in drug za drugim iz nekdanjih pogorišč. Dasi tudi prijetni za oko in gospodarja, vendar niso bili veselo znamenje za mesto, ampak žalosten dokaz za vedno bolj pojemajoče blagostanje meščanov, ki si po obilih požarih niso mogli več sezidati ali vsaj iz lesa zgraditi novih hišic, temveč so morali prostor spremeniti v vrtove.

Kapiteljski marof

Kapiteljski hrib ali Kapiteljska pristava je grič tik mesta — običajno mu pravijo Kapiteljski marof. Odtod je kaj zanimiv pogled na mesto. Najstarejše njegovo ime je Rosenbüchel ali pa tudi Rosenberg, ki ga nahajamo že v začetku XVI. stoletja. Dokler je imelo mesto pravico obsojati celo na smrt, je bilo na Rosenbüchelnu mestno morišče, ki pa so ga Francozi predstavili zadaj za Žabjo vas k gozdu, kjer so vezbali vojake v orožju. Avstrijska vlada je preložila morišče zopet nazaj na Kapiteljski hrib, a na drugo, desno stran ceste. Spomin na to, da je bilo morišče nekoč vrh Kapiteljskega hriba na levi strani ceste, je še ohranjen v ljudski govorici, ki imenuje ozko dolinico ob Krki ravno pod Kapiteljskim hribom.

Pod gavgami

Tako je spremenil Kapiteljski hrib svoje prvotno in lepo ime Rosenbüchel naposled v ime žalostnega pomena. Imel pa je med tem še več drugih imen.

Koncem XVI. stoletja je kupil Kapiteljski hrib

mestni svetovalec pl. Raab. Ljudje so ga jeli po njem imenovati Rabensberg. Raabova rodbina je izumrla ali pa odšla iz Novega mesta, a ime »Rabensberg« je hribu in zemljišču vendarle ostalo. Sčasoma se je seveda pozabilo, odkod ta priimek. Ljudje so čutili potrebo, hrib slovenski imenovati ter so mu rekli Na krokarjih. Tej prestavi je mnogo pripomoglo to, da so Na krokarjih obežali zločince. A tudi to ime hribu ni ostalo.

Sredi XVII. stoletja so bili Krokariji last hmeljniškega graščaka Jurija Jankoviča in njegove žene Sidonije, roj. pl. Ruessenstein. Takrat so si prizadevali očetje kapucini, da bi se naselili v Novem mestu ter sezidali tu svoj samostan. Sedaj je Kapiteljski marof večinoma last kapitla.

Kapucinski samostan

Na Kranjsko so prišli kapucini kmalu za jezuiti. Svoj najstarejši samostan so imeli v Ljubljani že l. 1608. L. 1634. so ustanovili samostan v Krškem, l. 1640. v Kranju. Prizadevali so si, da pridejo tudi v Novo mesto. Tedanji prošt Mihael pl. Chumberg jih je kljub temu, da je bil frančiškan, na vso moč podpiral. Časi so bili takrat slabi; frančiškani so v Novem mestu težko živeli, bilo jih je le 8 v samostanu in vendar je prošt Chumberg gladil kapucinom pot v Novo mesto, vsekakor v škodo frančiškanov. Zakaj je to storil, je težko reči. Kljub temu pa se v njegovem času niso še naselili; prošt pl. Chumberg je umrl prekmalu, že l. 1653.

Nasledoval mu je prošt Ivan Andrej Stemberg; tudi ta je napel vse žile, da uvede kapucine v mesto, zlasti ker so prosili tudi meščani zanje. A stvar je bila zaradi prevelike revščine meščanov neizvršljiva, dokler se ni z bogatim darilom oglašil hmeljniški graščak Jankovič. Ta pobožni mož je daroval z ženo Sidonijo kapucinom l. 1658. svojo pristavo Na krokarjih.

Staro in novo pokopališče

Kapelica na starem pokopališču z bivšim kapucinskim samostanom, Kapi-teljski marof s palačo osnovne in me-ščanske šole ter gimnazijo ob vznožju.

A da bi sezidali na njej samostan, se jim je zdela od mesta preoddaljena.

Tu jim je prišel na pomoč tedanji prošt Stemberg.

Kapitelj je imel zunaj mesta, in sicer tik mestnega ozidja, zemljišče, ki ga je bil prošt pripravljen zamenjati za Krokarje. A to zemljišče je bilo z davkom mestu podložno; plačevalo je v mestno blagajno okoli 4 goldinarje na leto. Zato je prošt zahteval, naj osvobodi Jankovič najprej Krokarje mestnega davka.

O tem so se vršile z mestnimi očeti dolgotrajne obravnave. Jankovič jim je stavil tri ponudbe. Prevzeti je hotel plačevanje davka od kapitelskega zemljišča ali pa pripisati mestu kmetijo, ki bi plačevala prav toliko davka, ali pa naložiti pri deželni gosposki 66 gold. 30 kr., iz katerih 6% obresti naj bi se plačeval mestu davek.

Ker so pritiskali kapucini, prošt Jankovič in meščani, so mestni očetje dovolili zidanje, ker tudi oni niso želeli, da bi jih taka malenkost zadrževala. Dejali so, da se bodo v kratkem odločili za eno ali drugo teh ponudb. Dne 11. junija l. 1658. je vložil prošt Stemberg vogelni kamen.

Zidanje se je pričelo l. 1660.; kar ustavi velik požar l. 1664. komaj do polovice izvršeno delo. Za kapucine je bil to hud udarec. Zgolj na darove meščanov navezani niso mogli od pogorelcev ničesar več pričakovati.

Prenehali so z zidanjem do ugodnejših

časov. Vendar se jim je še dosti hitro posrečilo, nabrati po deželi za zidanje potrebnih novcev.

Nova cerkev in novi samostan sta bila blagoslovljena 4. septembra l. 1672., o čemer je pričal napis na cerkvenih vratih. V samostan pa so se vselili kapucini šele 9 let zatem.

Samostan je stal dobrih 100 let. Dne 2. junija l. 1786. pa je prišel od cesarske vlade odlok, naj se preženo kapucini iz samostana, samostan zapre, njegovo imetje pa pripiše verskemu zakladu.

Zadnji gvardijan je bil p. Didacus iz Idrije, ki je postal notar in pridigar, neki p. Eusebius iz Krškega pa vikar v kapitlju.

Izpraznjeni samostan je vzel vojaški erar za 60 goldinarjev letne najemnine v najem ter ga je imel za shrambo vojaških potrebščin. L. 1809. so se Francozi polastili vseh javnih poslopij in seveda tudi nekdanjega kapucinskega samostana ali provijantnega skladišča. Po njihovem odhodu pa je pripal zopet verskemu zakladu. Vojaškemu erarju je bilo provijantno skladišče neobhodno potrebno, zato ga je kupil l. 1843. Poslopje, ki je še vedno dobro ohranjeno, je sedaj last mestne občine. V njem so nastanjeni naslednji uradi: pošta, sreska finančna kontrola in davčna uprava. Vrh tega je v njem tudi več stanovanj.

Staro in novo pokopališče

Na zanemarijenih Krokarjih je dal prošt Stemberg sezidati več gospodarskih poslopij.

Kapiteljski hrib se je odtlej imenoval Kapiteljski marof. O nesrečnem ustanku proti Francozom oktobra 1. 1809. je pogorela pristava do tal.

Del kapiteljskega zemljišča Na krokarjih so že l. 1785. uporabili za pokopališče. Do Jožefa II. so namreč po vsem krščanskem svetu pokopavali mrlične po cerkvah in okoli cerkva. Zaradi zdravja pa je cesar Jožef II. to prepovedal in odredil, da se morajo pokopališča kolikor mogoče odstraniti od človeških stanovanj. Za novo pokopališče so izbrali del Kapiteljskega hriba, nekdanjega Rabensberga, ki je dobil sedaj ime Friedensberg. Posvetil je pokopališče prošt Jabacin 24. septembra l. 1785. Prvi tu pokopani mrlič je bil Ivan Mauracher.

Spomenik barda dolenske metropole

Po smrti cesarja Jožefa II. so l. 1799. po prizadevanju tedanjega prošta barona Zierheima prestavili pokopališče zopet h kapiteljski cerkvi, kjer je ostalo do francoske dobe, do l. 1810. Takrat pa se je moralo zopet premakniti proč od cerkve, a ne tako visoko na Kapiteljski hrib, kakor je bilo prej, ampak na njega vznožje tik nekdanjega kapucinskega samostana. Francozi so v ta namen odstopili velik kos nekdanjega kapucinskega vrta in prevzeli tudi dolžnost, vzdrževati ves zid, kolikor ga meji s pokopališčem.

L. 1856. so sezidali na tem pokopališču kapelico in jo posvetili 1. novembra istega leta. Kapelica je bila zgrajena največ po zaslugi kanonika Franciška pl. Fichtenau in Benjamina Fichtenau, ki sta darovala več sto goldinarjev.

Rosenbüchel, Rosenberg, Rabensberg, Na krokarjih, Friedensberg, Kapiteljski hrib in Kapiteljski marof se je imenoval priazni holm, odkoder je še sedaj najlepši razgled na mesto in tja proti Gorjancem.

Pred vojno, ko je bilo pokopališče že prenapolnjeno z grobovi, so zgradili ob Ločenski cesti novo pokopališče. Dne 28. julija l. 1915. so

izročili kot prvega materi zemlji na novem pokopališču pešca 46. pešpolka Vetra Martona, roj. l. 1885. v Földcau na Ogrskem, ki je v tukajšnji rezervni bolnici podlegel na južnem bojišču zadobljenim ranam. Pogreba se je udeležilo vojaštvo s častniškim zborom, na čelu mu štacijski poveljnik nadporočnik Hastreiter, nadalje mestna in meščanska garda z godbo in svojimi častniki ter prebivalstvo vseh stanov.

Ljubljanska ali gorenja vrata

V dobi Marije Terezije je bilo mesto obdano od vseh strani z močnim zidovjem in na mnogih krajih utrjeno z visokimi stolpi.

Vhod v mesto je bil kaj impozanten. Veliko cesto so zapirala mogočna »ljubljska« ali tudi »gorenja vrata«, »das obere Stadthor« imenovana. Utrjena so bila na levi in desni z mogočnimi stolpoma, katerih eden je še sedaj ohranjen ter je del Škabernetove hiše. Zraven vrat je imel vratar malo sobico, iz katere je nadzoroval vse v mesto prihajajoče ljudi ter pobiral mitnino. Njegovo stanovanje je bilo nad vrati; stolpa zraven mestnih vrat pa sta bili ječi za meščane, ki so prišli s postavo navzkriž.

Ta severna stran mesta je morala biti najbolj utrjena, ker edino tu ni bilo mesto že po naravi zavarovano. Povsod drugod je bila Krka okoli in okoli mesta že sama po sebi močna zagraja. Tu je bila nevarnost največja, tu bi bil prilomastil sovražnik najlože v mesto. Zato so bili tu največji in najmočnejši stolpi, najvišje in najdebelejše mestno obzidje. Ljudje imenujejo ta kraj še danes Na šancah. Eden teh stolpov stoji še sedaj in je spremenjen v hišo ge. Fajdigove.

Na nasprotnem koncu mesta so stala »dolenja ali karlovška mestna vrata« (das untere oder Karlstädter Stadthor), zaprta z dvojnimi debelimi železnimi durmi, od katerih so se ena odpirala v mesto, druga na most. Vrata so bila kakor ljubljanska utrjena s stolpi. Tudi nad temi je bilo vratarjevo stanovanje, tik njega pa ječa za zločince.

Ta dvojna vrata sta bila edina vhoda v mesto, okoli katerega se je razprostiralo ozidje. Le tu pa tam so bili skozi njega vsekani prehodi, skozi katere se je moglo do Krke, kakor nam kaže podoba v Valvazorjevi knjigi »Ehre des H. Krain«. Med obzidjem in hišami je bil prazen prostor, ozka pot, da so mogli meščani ob nevarnosti prihiteti na vsak kraj, kamor je bilo treba.

Odkar so ustanovili Karlovec in je poenjajala turška nevarnost, so meščani zanemarjali obzidje; saj je bilo nepotrebno vzdrževati ga in trošiti zanj mnogo denarja.

Trg sv. Katarine

V ozadju vhod v mesto, ki so ga zapirala nekoč »gorenja« ali »ljubljska« vrata
Fotoateljé Gvido

L. 1786. je ukazala vlada vse nekdej za obrambo namenjeno ozidje in njega stolpe podreti ali pa poprodati. Po cenah, ki so se iztržile za sedem na dražbi prodanih stolpov,

smemo sklepati, da so bili večinoma že vsi porušeni in skoraj za nobeno rabo več.

Ljubljanska ali gorenja vrata so pustili še nekoliko let, čeprav so bila tako ozka, da so

»Jutrova« in »Slovenčeva« podružnica, kjer zavije Ljubljanska cesta
na glavni trg

Veliki škropilni avto mestne občine v akciji.

dali v mestni zid nad sedanjo okrajno sodnijo in vojašnico izkopati luknjo in napraviti cesto tu skozi. Za obrambo ali sicer varnost mesta so bila vrata popolnoma nepotrebna, celo škodljiva; ovirala so promet ter kazila mesto, vendar so stala še koncem XVIII. stoletja. Pustili so jih zaradi tega, ker je bilo nad njimi stanovanje za mitničarja.

Zraven teh vrat je bil stolp, ki pa je bil že ves porušen ter je moral kupec obljubiti, da ga bo podrl.

Znotraj tega mestnega obzidja je bilo l. 1792. 268 poslopij, torej okoli 180 manj nego danes. Največje med njimi in od vseh strani najbolj vidno in morebiti tudi najstarejše je bilo kapiteljsko poslopje s kapiteljsko cerkvijo.

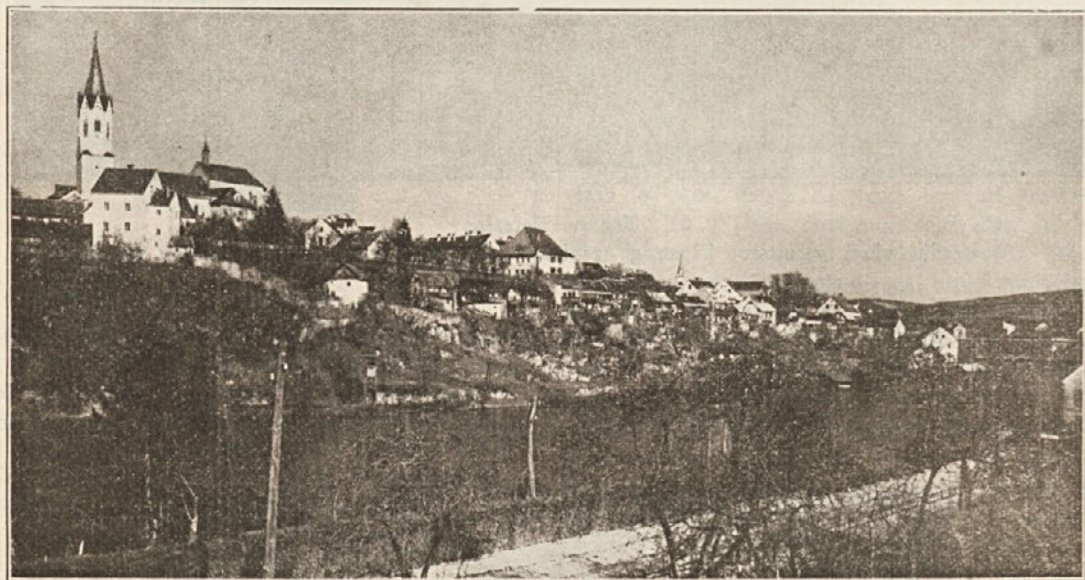
Kapiteljska cerkev

Na tem mestu, kjer stoji sedaj, je stala cerkev sv. Nikolaja, še preden so kapitelj ustanovili. Bila je podružnica mirnopoške fare; a kdaj

cerkve nastal v dobi zgodnje gotike, morebiti že v dobi Rudolfa IV. in obenem z mestom. Ta misel je jako zapeljiva; imeli bi potemtakem pred seboj cerkev, ki je bila priča vseh usod Novega mesta od njegovega prvega početka pa do danes. Novejši čas, sreda XIV. stoletja, taki trditvi prav nič ne oporeka, saj so zidali na Kranjskem cerkve v gotskem slogu celo še prej, n. pr. ono v Svibnem l. 1323.

V vsej svoji sestavi in v vsem obrisu je gotški prezbiterij kapiteljske cerkve čudovito podoben onemu v novomeški frančiškanski cerkvi. Čisto mogoče je, da je zidal kapiteljski in frančiškanski prezbiterij eden in isti stavbenik ali pa da je poznejši mojster posnel kapiteljski prezbiterij po frančiškanskem, le da je kapiteljski zidan za spoznanje v večjih dimenzijah. Vrh tega se loči še po tem, da ima kapiteljski kriptof, ki pa jo je, o tem ni dvoma, povzročil neravni teren.

Frančiškansko cerkev so dozidali po l. 1472.

Novo mesto z znamenitim Bregom in kapiteljsko cerkvijo.

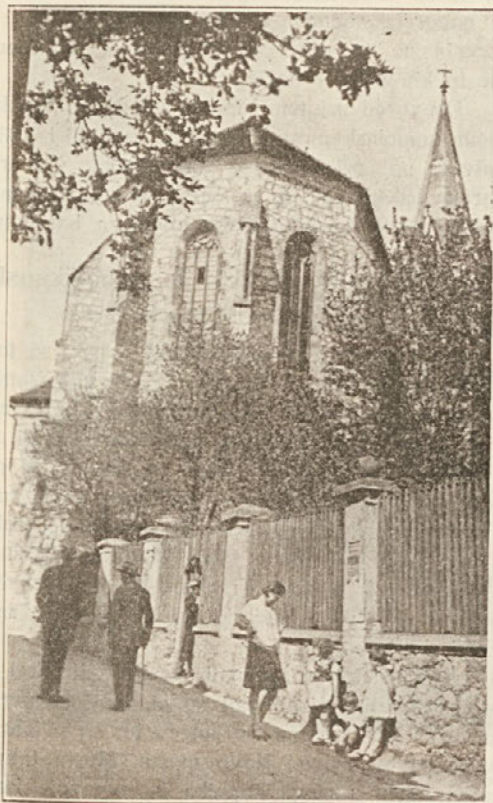
Smaragdni objem mehke Krke ne popusti nikdar, uporna skala se ne pogrezne niti za ped v kraško zemljo in kapiteljski vrh bo bleščal v večnost kakor božja roka

Fotoatelj Gvido

Josip Vandot

so to staro cerkev zidali, ne pove nobena listina. Stara je najmanj toliko kakor mesto, če ni celo starejša. Taka, kakršna je cerkev danes, je nastala pozneje, in sicer v dveh dobah. Sestoji namreč iz dveh delov: iz prezbiterija in ladje. V gotskem slogu zidani prezbiterij je precej starejši del; pod njim je kriptof, katere oboki slone na dveh vrstah močnih stebrov. Vse zidanje je jako primitivno, preprosto in okorno in glede na to trdijo Hitzinger in za njim drugi, da je ta del

Dve desetletji zatem se je ustanovil kapitelj, ki je mislil takoj na zidanje kapiteljnu dostojne cerkve. A ker so bili njegovi dohodki spočetka kaj skromni, so mogli zidati le v presledkih. Najprej so zgradili sedanji gotški prezbiterij. To je bila obenem tudi vsa nova kapiteljska cerkev. Nadaljevanje dragega gotskega zidanja so ustavili hudi časi po ustanovitvi kapitla. Morali so počakati. Sprva cerkev tudi zvonika ni imela. Zvonove so obesili v staro, trdnjavi podobno

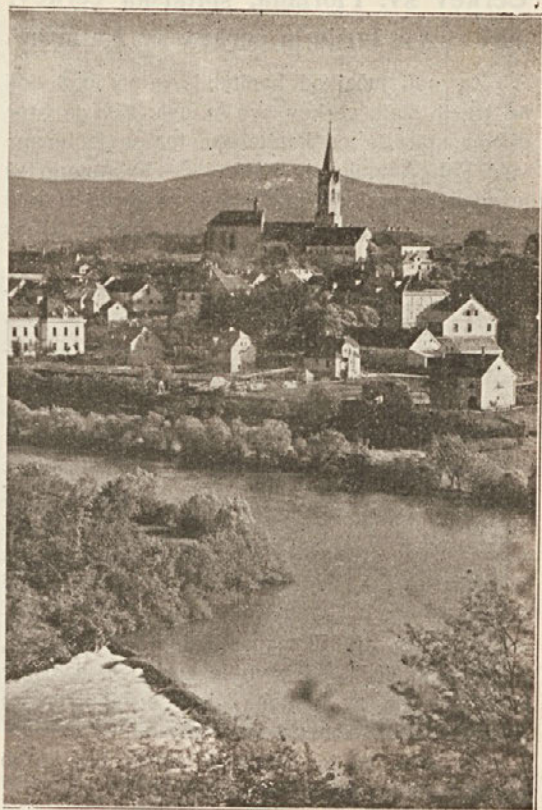

Kapiteljski prezbitarij
Fotoamater Rant

zidanje, ki je stalo tik cerkve na najvišjem kraju mesta, odkoder so se videli vsi kraji v okolici in se je odtod že v veliki daljavi zapazila nevarnost.

Slabe letine, zlasti pa turške vojne, so kapiteljske gospode prisilile, da opuste drago gotško zidanje in dozidajo cerkev v skladu z denarnimi sredstvi kar najpreprosteje. Zato so potegnili ladjo od gotskega prezbitarija naravnost do negotskega starega stolpa ter se niso brigali za to, da so jo postavili proti prezbitariju v lomljeni črti.

S požrtvovalnostjo za sveto stvar vnetih mož — kakor prošta Polydorusa de Montagnane, ki je plačal vse cerkvene dolgove iz svojega, pokrtil in popravil za silo cerkev po požaru l. 1576. ter je dal napraviti tudi iz svojega lep veliki oltar, ki so ga ljudje le kar proštov oltar imenovali — se je notranjščina cerkve polagoma izpopolnjevala. O Valvazorjevem času je bil proštov oltar nadomeščen s še lepšim novim, za katerega je naslikal sloveči italijanski mojster Tintoretto še sedaj ohranjeno podobo svetega Nikolaja. Valvazor trdi o njej, da je neprecenljive vrednosti.

Eden najlepših motivov iz Novega mesta

Kak tiho, lahno, viješ se krog mesta,
zelena Krka, ko mlada nevesta
krog ženina, ljubo ga objemaje,
ko mora proč od nje na tuje kraje.

Dragotin Kette

Fotoatelj Gvido

V kapiteljski cerkvi hranijo že od l. 1677. lépo, pozlačeno posodo s kostmi sv. Feliksa, ki jih je dal l. 1675. prinesiti prošt Germanik grof Thurn iz rimskih katakomb. O tem svetniku pravi ljudska govornica, da je bil doma s Potovega vrha pri Novem mestu. Pri Belokranjcih so kosti sv. Feliksa v veliki časti. Vsako leto so prihajali v nedeljo po 12. septembru v velikih trumah častit sv. Feliksa čez Gorjance. Po vojni je to romanje precej ponehalo.

V kripti, ki je baje še iz poganskih časov, so vsak veliki petek postavljali božji grob in praznovali slovesnost, h kateri so drli ljudje iz vseh bližnjih krajev. Procesija na ta dan ni bila dosti manj slovesna kakor ona v Ljubljani.

V cerkvi je bilo več grobov in nagrobnih spomenikov, ki pa so izginili deloma že v dobi Jožefa II., deloma pa v poznejših časih.

Cerkev sv. Florjana, špitalska cerkev, cerkev sv. Jurija in cerkev sv. Katarine

Za mali lučaj od kapiteljna in na poti doli na trg je stala cerkev sv. Antona. Bila je brez dvoma starejša od kapiteljske ter se je imenovala »St. Antonius in silvis«. Že Valvazorju se je zdela ta cerkva kaj stara; za njeno starost priča tudi najstarejši novomeški sejem, ki se je vršil na praznik tega svetnika.

V poznejših časih je cerkva močno obogetala, ostala pa je kljub temu mala in preprosta; lepo ozaljšana pa je vendarle bila — vsaj Valvazor zatrjuje tako. Povečali so jo šele v njegovem času. Pogorela je namreč l. 1664. z večino drugih poslopij v mestu. Ko so se je lotili popravljati, so ji prizidali mestni očetje na mestne stroške kapelico sv. Florjana, da bi si zagotovili vbodoče pomoč tega varuha proti ognju. Dali so naslikati vanjo veliko podobo sv. Florjana, ki jo hranijo sedaj v kapiteljski cerkvi.

Kapelica sv. Florjana je bila tako velika, če ne celo večja od prvotne cerkvice, da so v kratkem ime sv. Antona čisto pozabili in so imenovali cerkvico po sv. Florjanu.

L. 1810. so jo Francozi zaprli, ker so jo potrebovali za solno skladišče.

L. 1825. je cerkvico kupila na dražbi mestna občina in jo preuredila v shrambo za gasilsko orodje. Koncem preteklega stoletja so jo do tal podrli. Prostor, kjer je stala, je sedaj javni trg.

Morebiti prav toliko stara kakor ta in od kapiteljske cerkve tudi ne delj proč je stala špitalska cerkev ali cerkev sv. Martina. Prizidana je bila meščanskemu špitalu in je stala tam, kjer je bilo okrožno sodišče. L. 1779. so cerkev podrli in njeno gradivo porabili skupaj z gradivom meščanskega špitala za zgradbo nove hiše št. 56 na istem kraju.

Cerkev sv. Jurija je stala na Bregu na severozahodnem pobočju holmca, na katerem stoji mesto. Po Valvazorju je bila velika in lepa. Imela je tri oltarje: sv. Jurija, Fabijana in Sebastijana. Prodali so jo na javni dražbi l. 1790. Kupil jo je neki Ludovik Seyfried, duhovnik, in se zavezal, da jo bo podrl. Nedavno je stala tam hiša g. Lehmann, sedaj last g. Košička.

Cerkev sv. Katarine je stala nekoč na mestu sedanjega drevoreda nasproti okrajnega glavarstva in okrožnega sodišča. Sezidana je bila l. 1664. v spomin na strašen požar tega leta. Meščani, ki so bili prepričani, da je bila ta nesreča le dobro zaslužena kazen za njihove obilne grehe, so jo znotraj in zunaj bogato okrasili. Požar je bil vzrok, da so cerkev sezidali,

požar pa tudi, da je izginila iz mesta. L. 1794. je pogorela obenem z več bližnjimi hišami. V spomin na to nesrečo so postavili na njeno mesto kip Matere božje.

Drevored pri tem kipu in onega ob nekdanjem kapucinskem samostanu so zasadili l. 1830. največ po prizadevanju takratnega glavarja barona Rechbacha. K zasajanju so največ pripomogli vojaki tu bivajočega lovskega bataljona.

Frančiškanska cerkev in frančiškanski samostan

Ko so se bili polastili Turki Bosne, so pribekali pred njihovo krutostjo tamošnji frančiškani najprej na Hrvaško, potem pa — ker tudi tam niso bili varni — na Kranjsko. Izbrali so si Metliko za svoj novi dom in se naselili pri Treh farah. L. 1469. so se prikazali Turki tudi tu; privrelo jih je nad deset tisoč iz Bosne preko Kolpe. Utaborili so se blizu Metlike, divjali v njeni okolici, požgali Tri Fare in se naposled polastili Metlike same, ki so jo dodobra razrušili.

Frančiškani so spoznali, da jim tudi tukaj ne bo prestajati. Prizadevali so si, najti primeren in varen kraj tostran Gorjancev ter so si izbrali tedaj dovolj močno Novo mesto. Mesto takrat še ni imelo svojega župnika in ne svoje fare, ampak je spadalo pod mirnopoško, kajti kapitelj so ustanovili dvajset let pozneje. Duhovska opravila je opravljal vedno kak mirnopoški kaplan. Meščani so frančiškanom, ki so jih prosili, naj jih sprejmejo v svoje ozidje, ustregli drage volje, zlasti še, ker sta to želela cesar Friderik IV. in papež Pavel II. Zato je ukazal Andrej, škof ferentinski in generalni vikar oglejski l. 1469. kostanjeviškemu opatu Tilnu, naj uvede frančiškane v Novo mesto, kar je ta tudi storil in jim odkazal leto dni kasneje staro cerkvico sv. Lenarta, sedanjo frančiškansko cerkev. V to cerkvico je ljudstvo zahajalo že takrat v obilnem številu in sta bili v nji že dve bratovščini, in sicer sv. Lenarta in sv. Petra.

Samostan so si morali pa šele sezidati. Lotili so se dela in ga dovršili v dveh letih.

Prvotni samostan je bil pač majhen: imel je le 12 celic, toda zadostovale so; kajti prvih frančiškanov je bilo le 8. Za nakup zemljišča in za zidanje samostana je podarila denar Elizabeta Snopčan, vdova hrvaškega bogataša Jana Snopčana, rodom iz sloveče rodbine črnomaljskih gospodov. S tem denarjem so kupili frančiškani tri vrte in osem tik samostana in cerkve stoječih hiš, kjer so bivali zgolj rokodelci. To najstarejše zidanje je ohranjeno še danes. To je oni četverkotnik, v katerega središču je

Edini vhod v mesto z južne strani, spominjajoč na nekdanja »dolenja« ali »karlovška« mestna vrata, ki pa so bila niže ob Krki na levi strani sedanjega mostu.

Fotoatelj Gvido

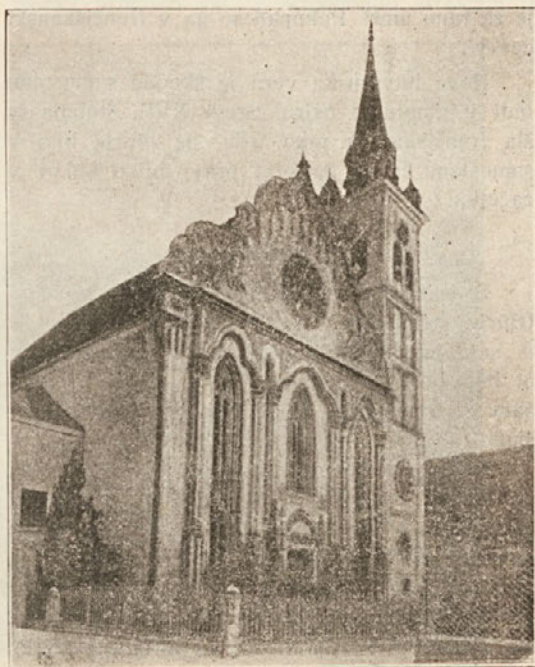
samostanski vodnjak, ki so ga izkopali isti čas, ko so gradili samostan.

Kmalu potem, ko je bil samostan dodelan, so začeli prezidavati cerkev, ker jim je bila premajhna. Zidali so jo prav tako kakor kapiteljsko v prestankih. Staro kapelico so podrli in začeli zidati prezbiterij v gotskem slogu. Prav tak je kakor kapiteljske cerkve, le da nima kripe.

Neugodni časi, predvsem turški napadi, so ustavili nadaljno zidanje tudi tu za tako dolgo, da se je do takrat, ko so začeli zidanje nadaljevati, gotski slog popolnoma primrzil okusu stavbarjev in so gotskemu prezbiteriju prizidali ladjo v renesančnem slogu.

Pogorela sta cerkev in samostan po onem groznem požaru, ki je Novo mesto pokopal za vselej, t. j. l. 1664. Ker se je vdrl takrat še leseni cerkveni strop, so ostale v cerkvi samo gole stene. Pogorelo je vse, kar je bilo v cerkvi; med drugimi predmeti tudi mnogo vojaških zastav, ki so visele po cerkvi. Porušili so se celo stari kamniti kipi.

Zidanje in prenovitev cerkve se je vršilo kaj hitro. Že l. 1668. so delali orglje. Prizidali so ji tudi sedanjí stolp in ji dali novo pročelje. L. 1674. je dal sezidati Lenart Mellar kapelico

Pročelje frančiškanske cerkve.

sv. Antona in do l. 1686. so tudi samostan precej povečali.

Malo let zatem, l. 1692., je dal sezidati Breckerfeldt, graščak na Impolci, pozneje na Starem gradu, škapulirsko kapelico. Ker so cerkev tako zelo prezidali, so jo tega leta znova posvetili. Med leti 1586. do 1589. so sezidali trakt proti Krki, l. 1694. pa tisti del, v katerem so velika vozna vrata.

Večjega zidanja so se lotili l. 1723. ko se je število frančiškanov vedno množilo in se je pričel tkz. filozofični študij. Vrh tega je bilo treba varnega prostora za knjižnico in arhiv. Dozidali so del, ki se je pozneje imenoval »professorium«.

L. 1731. so postavili na poti od samostana do Božjega groba pri Grmu križev pot; prva postaja je bila blizu cerkve. Les je dal Siegfried Gallenberg ter velel tudi slikati vse podobe, a že l. 1735. so prestavili križev pot zaradi več nepravil v cerkev; zlasti pozimi je bil neugoden čas za izvrševanje te pobožnosti.

L. 1866. so preuredili cerkveno pročelje in cerkev znotraj zelo ozaljšali. L. 1868. sta napravila v njej slike frater Procop Galdner in posestnik Chefarini.

Nova vera je spravila tudi frančiškane v zadrego. L. 1548. so se je bili zlasti odličnejši meščani že tako oprijeli, da v mestu ni bilo več varno javno pridigati. P. Joanes de Hungaria je moral ta čas za svoje versko prepričanje umreti. Ranil ga je neki luteran tako hudo, da je za rano umrl. Pokopali so ga v frančiškanski cerkvi.

Nova luteranska vera je škodila samostanu tudi v gmotnem oziru. Sredi XVII. stoletja je šla frančiškanom tako trda, da jih je bilo v samostanu le še 8, torej prav toliko kakor v začetku.

Špital

S špitalsko cerkvijo je bil združen špital (Bürgerspital). Špital (hospitalium) je imelo že v srednjem veku vsako večje mesto. Špital ni bila bolnica, ampak hiša za uboge, obubožane in onemogle, ki si niso mogli več sami služiti kruha.

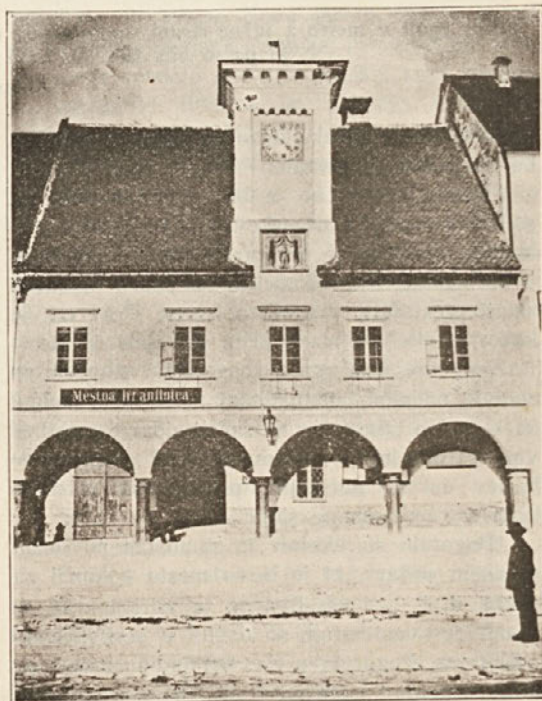
Kdaj so ustanovili špital v Novem mestu, se ne ve, najbrže pa kmalu po ustanovitvi mesta. L. 1428. je že stal, kajti to leto je dal oglejski patrijarh odpustek 40 dni vsem tistim, ki bi obiskali špitalsko cerkev o praznikih Gospodovih, Matere božje, sv. Janeza Krstnika, sv. Petra in Pavla, sv. Mohora in Fortunata, tedanjih deželnihih patronov, in o sv. Rešnjem telesu, ali pa če bi podarili kaj za reveže v špitalu.

Špital je postal sčasoma imovit zavod. Milosrčni ljudje, dobre duše, so se v svojih oporokah spominjali ubogih someščanov in jim volili vinograde, travnike, vrte, njive, tudi cela zemljišča s podložnimi kmeti vred, ki so živeli na njih. Kot špitalski podložniki so morali ti kmeti robotati, obdelovati špitalsko polje ter opravljati vsa dela, ki jih je špitalu dajalo zemljišče. Bilo jih je veliko. Najemati špitalu ni bilo treba. Edini človek, ki ga je špital plačeval, je bil »majar« na špitalski pristavi v Bršlinu. Vsa poljska dela so lahko opravljali tlačani.

Rotovž

Med posvetnimi poslopji je bil za meščane in meščansko življenje minulih stoletij najvažnejši rotovž. Sezidan je bil, kakor je pričal originalni latinski napis na njegovem stolpu, l. 1720., »v letu skazenega vina«. To leto je bilo za vino tako slabo, da so ga rabili pri zidanju namesto vode.

Kakor pravi Vrhovec, so morali biti takratni mestni očetje veliki bahači, kajti najslabše vino je vendar dražje nego voda. Mestni dohodki gotovo niso bili v najboljših rokah, če

Stari rotovž, za katerega so delali Novomeščani malto z vinom

se je tako gospodarilo z njimi. In res je razvidno iz zgodovine mestnega zbora, da takega gospodarstva kakor takrat ni imelo mesto še

nikoli. Čisto brez vzroka se pa mestni očetje le niso širokoustili. Novomeščani so se smatrali v prejšnjih stoletjih Ljubljančanom v vsem enaki ter so si prizadevali, da ne bi v nobeni stvari zaostajali za njimi razen pri plačevanju davkov. L. 1718. so si zgradili Ljubljančani svoj sedanji rotovž. Novomeščani seveda niso smeli več zahajati v stari rotovž, zato so ga podrli in si zgradili novega. Z ljubljanskim se, pa vendar ni mogel meriti, dasi je bil zidan v istem slogu in skoraj po istem načrtu. Ker se torej mestni očetje niso mogli kosati z Ljubljančani glede na velikost svojega rotovža, so jih pa prekosili v drugi stvari: delali so malto z vinom, česar Ljubljančani seveda niso mogli storiti, in čast je bila rešena!

Rotovž je bil zidan v eno nadstropje ter je imel tri sobe. Največja je bila mestna dvorana, v kateri se je razvijalo vse mestno politično in deloma tudi kulturno življenje. Kadar so prišli glumači v mesto, je postala mestna dvorana gledališče, kamor je drlo vse, kar se je le količkaj štel; o pustu pa se je na rotovžu zbiral prav tako ves boljši svet k plesom in balom.

Na rotovžu je bila tudi ječa, in sicer pri tleh, kjer je še danes. Imela je dva predela: enega spredaj proti Velikemu trgu, drugega zadaj. Ta del ječe se je imenoval »Na kuglah«. »Na kuglah« se omenjajo hudodelci že l. 1647.

Pred rotovžem je stal sramotilni steber, ki so ga imenovali »pranger«. Marsikateri obrtnik

je moral stati pri tem stebru s tablico okoli vratu, na kateri je bil popisan njegov pregrešek. Pomočnikom in rokodelskim vajencem so prisojali tudi palice; 10 do 25 ali pa tudi šibe.

Sedanji rotovž je bil l. 1905. temeljito predelan. V pritličju so sedaj prostori mestne policije in policijski zapori. V prvem nadstropju so prostori Mestne hranilnice, v drugem pa mestnega občinskega urada in mestna posvetovalnica.

Kresija

Kresija, pozneje okrožno sodišče, se je vselila l. 1850. v poslopje takrat razpuščenega okrožnega glavarstva. V tem poslopju je bil poprej špital, ki je bil prizidan špitalski cerkvi.

Vojašnica

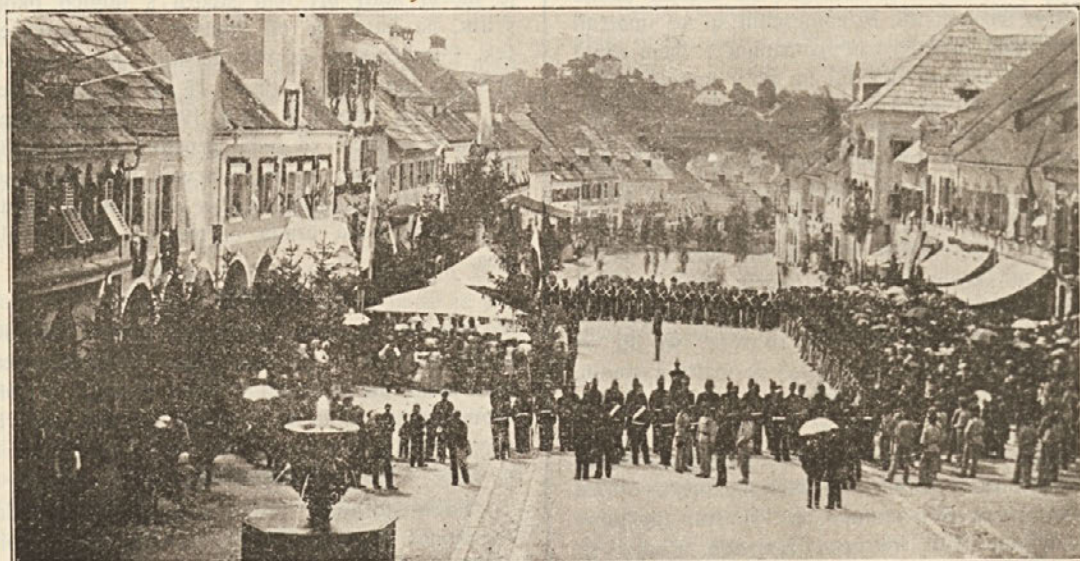
Najprostornejše poslopje v mestu je bila nedvomno vojašnica. Stala je tam, kjer stoji sedaj okrožno sodišče. Sezidati jo je dala dežela l. 1779. pod vodstvom feldmaršallajtnanta barona Lattermanna. Preskrbela jo je z vsem potrebnim in jo podarila vojaškemu erarju. Prostora je bilo v njej za 650 mož.

Strelišče

L. 1807. je bilo sezidano strelišče v ravnici ob Krki nasproti Ragovega loga. Kakor meščani drugih mest, so se vadili tudi Novomeščani v streljanju že v XVI. stoletju. Na strelišče so morali prihajati vsi. V vzpodbudo strelcem je

Novo mesto s Krko in kapitlom iz Ragovega loga
Na levi okrožno sodišče, kjer je stala nekoč vojašnica

Blagoslovitev zastave mešarske garde na glavnem trgu l. 1875.

bil dovolil nadvojvoda Karol nagrado 15 goldinarjev, za katero so streljali od Velike noči ali od binkošti do sv. Mihaela.

Strelsko društvo se je ohranilo do francoskih časov. Iz strelskega društva je vzrasla mešarska garda, ki so jo po svetovni vojni razpustili. Zadnji njen stotnik je bil lekarnar Bergmann.

Gimnazija

Gimnazija je bila ustanovljena l. 1746. in je torej ena najstarejših na slovanskem jugu. Za njeno stavbo so porabili hišico in vrt nekdanjega mestnega sodnika Frička zraven frančiškanske cerkve. Gimnazija je imela do l. 1776. šest razredov, od l. 1776. do prihoda Francozov pet, l. 1811. in 1812. dva, l. 1813. in 1814. tri, po odhodu Francozov od l. 1814. do 1815. štiri, l. 1816. do 1819. pet, l. 1820. do 1853. šest in od l. 1854. dalje osem razredov. Učitelji so bili z malimi izjemami frančiškani.

Najiminitnejša pravica novomeške gimnazije je bila, da se v šolske zadeve ni smela vti kati nobena oblast: ne posvetna ne duhovna. Predstojnik gimnazije »prefektus« je bil neomejen vladar v šoli. Za vse, kar so dijaki počenjali, so bili odgovorni le njemu. Še tedaj celo, ko so po mestu razgrajali, jih niso smeli prijeti mestni sodnik ali njegovi stražniki, temveč so jih morali naznaniti prefektu, ki jih je kaznoval, kakor se je njemu prav zdelo.

Frančiškanska, torej zasebna, je ostala gimnazija do l. 1870., ko jo je prevzela država. Zadnji njen ravnatelj frančiškan je bil p. Ladislav Hrovat, znan širom Dolenjske kot pater »Lacko«.

Število dijakov na novomeški gimnaziji se je gibalo od l. 1855. dalje, ko je postala gimnazija osemrazredna, od 250 do 350.

L. 1912. se je gimnazija preselila v novo poslopje ob Ločenski cesti.

Šoferska šola I. GABERŠČIK
LJUBLJANA, Bleiweisova cesta št. 52.

IVAN VRHOVNIK, župnik v pokoju

SPOMINU PROFESORJA IVANA VRHOVCA*

L. 1886. je bila v Novem mestu izpraznjena profesorska služba za zgodovino. Dobil jo je Ivan Vrhovec, dotedanji nadomestni učitelj na ljubljanski realki. Tri leta nato je dosegel profesorski naslov. Z njegovim prihodom je vzkrnilo novo družabno življenje v Novem mestu.

V pravkar sezidanem Narodnem domu je osnoval Vrhovec gledališče in mu bil zvest voditelj. Čitalnica je tičala v jako slabih gmotnih razmerah in čuli so se glasovi, da bi ji nič bolj ne koristilo kakor gledališki oder. Kot tajnik Čitalnice — predsednik ji je bil gimnazijski ravnatelj Andrej Senekovič — je Vrhovec oživitvoril to misel. Izvoljen je bil gledališki odsek, kateremu so bili poleg predsednika članj: župan dr. Albin Poznik, profesor Sturm, poznejši krščanskosocialni poslanec in deželni odbornik na Dunaju, in Vrhovec. Šli so na delo. Nadaljevala se je l. 1886. pričeta zbirka, ki je v kratkem narastla na 250 gld. Za napravo garderobe so imeli predavanja: profesor Rajko Perušek, ravnatelj Rihard Dolenec, profesor Ignacij Fajdiga in Vrhovec, ki je predaval o zgodovini Novega mesta («Slovan» 1887, 1894). Predavanja so vrgla nad sto goldinarjev. Pred pustom l. 1887. je stal v novomeškem Narodnem domu oder, prvi na Slovenskem, s kakršnim se tedaj niti Ljubljana ni mogla ponasati. Glavne kulise so naročili na Dunaju (600 gld.); kar jih je še manjkalo, so jih nabavljali sproti iz do-

neskov predstav. Začetkom decembra istega leta so imeli že kulise za tri sobe, gozd, vrt, pokopališče, vas, divji gorski svet, jezero in lepo mesečno pokrajino. Razen nezatnega dolga 70 gld. je bilo vse plačano.

Kot igralci in igralkе so nastopali člani najuglednejših novomeških rodbin. Duša gledališča je bil Vrhovec: dramaturg, režiser in tudi igralec komik. Razvoju gledališča je posvetil vse svoje moči, žrtvoval mu je ves svoj prosti čas. »Ne le, da sem nastopil pri vsaki predstavi razen ene« — je pisal 4. dec. l. 1887. Levcu — »sem vodil tudi diletante, ki jim je treba za vsako predstavo najmanj 4 do 5 vaj za igro enega večera, ker dajemo po dve igri, torej 10 vaj za eno predstavo, in ker smo igrali doslej skoraj vsakih 14 dni, si lahko misliš, da mi ni ostajal niti en prost večer. Vsakega sem prebil pri vajah v Čitalnici. Reči moram, da sem se z delom za gledališče zelo žrtvoval.« Pri tem delu — sam ga zove nehvaležno početje — se je Vrhovec moral boriti z Novomeščani, ki niso bili nič kaj zadovoljni z njegovim dramatičnim okusom.

Novi oder je doživel prvo predstavo 13. marca l. 1887. (DN).^{*} Zaradi nje in gori omenjenih predavanj je izšel ostuden napad na Senekoviča in Vrhovca v celjski Deutsche Wacht.

Velikanski naval meščanov in okoličanov v Narodni dom je povzročila leta 1888. predstava Kristovega trpljenja po amergauskem vzorcu. Kristus je bil dr. Treo. Igro so morali ponavljati.

Kakor pri čitalničnih predstavah je bil Vrhovec eden glavnih činiteljev tudi pri vsakoletnih muzikalno-deklamatoričnih akademijah, ki so jih

* Kolikor je bilo moči dognati, so se vpriporile za Vrhovčevega bivanja v Novem mestu naslednje igre: Zapravljevec (1887.); Požigalčeva hči (1888.); Kristovo trpljenje (1888. dvakrat, tudi 1889. in 1891.); Čevljar baron. Izbiralka, Deborah (1889.); Šolski nadzornik, Eno uro doktor. Na Osojah, Krojač Fips, Zamujeni vlak (1891.); Ravni pot najboljši pot, Popolna žena, Ona me ljubi, Svetinova hči, Pravda (dvakrat 1892.); Veliki dobiček (1893.); Stara namesto mlade, Sam ne ve, kaj hoče, Čevljar baron (1894.); Longimanus, kralj duhov, Mlinar in njegova hči (1895.); Nenavaden strah (1896. — DN in SN).

* Odlomek rokopisne razprave o Ivanu Vrhovcu, obsegajoče življenjepis, korespondenco in bibliografijo njegovih spisov.

prirejali novomeški dtjaki v korist Dijaškemu podpornemu društvu. Slovenil je igre in vežbal dijake v posameznih vlogah. Omembe vredna je zlasti slavnostna akademija v spomin 150 letnega obstoja novomeške gimnazije 18. novembra 1896., ko se je med drugim izvajala dramatična bajka v štirih senčnatih podobah »Nenavaden strah«, katere prevod in vprizoritev je oskrbel Vrhovec (SN). Ko se je bilo v Novem mestu ustanovilo Katoliško rokodelsko društvo, je tudi njemu pri prirejanju veselice prišel Vrhovec nekaterikrat na pomoč.

Jako občutna rana tedanjega Novega mesta je bila zaostalost ženstva v izobraženosti. »Z dekleti zabavati se je sila težko; le dr. Razpetovi* in Rudeževa gospodična se morajo izvzeti,« je tožil Vrhovec Levcu pred pustom 1887. To rano je nameraval zaceliti z žensko nadaljevalno šolo, ki jo je hotel osnovati z nekaterimi tovariši. Nudila naj bi mladim Novomeščankam pouk v humanističnih in realnih predmetih (SN). Njegovo namero je pokopala brezbržnost prizadetih krogov.

Vrhovec je osvetlil Novemu mestu preteklost. Lotil se je tega dela z nič manjšim veseljem kakor prej zgodovine svojega rojstnega mesta Ljubljane. Kmalu po svojem prihodu v Novo mesto, je pisal uredniku LZ: »Pričakujem, da bom iztaknil tu v Novem mestu kaj, kar bi utegnili Zvonovce zanimati. Obljubljen mi je celo kapitelski arhiv; frančiškanski samostan mi da na razpolaganje svojo kroniko, iz katere je objavil raniki Klemenčič že posamične odlomke. Županu celo ustrezem, ako pregledam mestni arhiv, ki pa je jako skromen, vendar pa upam, da bom v prihodnjem Zvonovem tečaju mogel že pričeti s sestavki, tiščimi se Novega mesta.«

Da bi zbudil Novomeščanom zanimanje za

* Z Amalijo Razpetovo se je poročil Vrhovec 8. sept. 1887.

njihovo preteklost, je predaval, kakor je bilo že omenjeno, v postu 1887. o Novem mestu v starih časih. Potem so izšli v LZ pod zaglavjem »Iz domače zgodovine« članki, segajoči v novomeško minulo: »Kakšne volje je ljudstvo?« »Vojaška nastavitve«, »Francozje v Novem mestu« (LZ 1888.). Naposled je prišla »Zgodovina Novega mesta« (1891). Njen zarodek je imel Levce že l. 1887. v rokah, a dotični spis je Vrhovec zahteval nazaj: »Prosim Te, da mi o priliki pošlješ oni rokopis o Novem mestu, ki sem Ti ga poslal lani. Skušal bom vendar kaj iz njega napraviti; morebiti ga bo mogla sprejeti Matica, če nima že preveč gradiva za Letopis« (12. maja 1888). O počitnicah l. 1888. je Vrhovec javil Levcu, da bo drugo leto poslal Matici »Zgodovino Novega mesta« ali vsaj zgodovino novomeške gimnazije. Dne 9. febr. 1889. mu je pisal: »Za Matico pripravljam rokopis Novo mesto, ki bo morebiti v dveh mesecih gotov.« A gotov je bil šele po novem letu l. 1890., kar je sporočil Levcu: »Zgodovino Novega mesta imam dogotovljeno ter jo sedaj pilim in popravljam glede ortografije in stilistike. Če bi Matica ne imela še tretje knjige za letos, bi se mi zelo ustreglo, če bi hotela sprejeti to mojo zgodovino. Kolikor morem jaz presoditi, utegne biti lahko prebavljiva, v nekaterih poglavjih celo zabavna. Odpošljem jo takoj lahko, če bi bilo treba.« Dne 24. jun. l. 1890. je poslal Vrhovec Levcu »Zgodovino Novega mesta« s prošnjo, da bi jo predložil Matičnemu odboru. Kako se je godilo Vrhovčevemu rokopisu pod kritičnimi drobno-gledi ocenjevalcev, povedo Vrhovčevi dopisi Levcu. Levčev vpliv je naposled premagal vse pomisleke in odprl »Zgodovini Novega mesta« pot v tiskarno, kar mu je kot pravemu prijatelju Vrhovec hvaležno priznal.

V »Zgodovini Novega mesta« je popisal Vrhovec, kako je mesto nastalo, zacvetelo, po-

Gostilna
LEOPOLD PEČARIČ
PREČNA
pri Novem mestu.

Dobra pijača.
Gorka in mrzla jedila.

Priporočamo manufakturno trgovino

JULIJA KOBETA
NOVO MESTO.

Vedno velika izbira sukna in kamgarna za moške obleke. Svileni, volneni in perilno blago za ženske obleke. Belo platno in šifon, posteljna pregrinjala, preproge, voščeno platno, namizni prti.

Svileni robci, nogavice, pletenine.

Moške obleke po meri. Krojač v hiši.

tem pa jelo zaradi raznih neprilik propadati. Kakor pri Ljubljani je tudi tu ugotovil staro mestno topografijo. Izpod stoletnega prahu je spravil na dan mnogo novega in zanimivega. Navzlic nekaterim malenkostnim nedostatom glede na novomeško prazgodovino je kritika pohvalno sprejela Vrhovčevo »Zgodovino Novega mesta« kot samostalno in vestno sestavljeno delo (LZ), ki bo ohranilo stalno ceno zaradi novih zanimivih podatkov, nabranih iz 5 arhivov (DS).

Iz novomeškega mestnega arhiva je zajel Vrhovec črtico »Ein Defraudationsprocess aus dem Jahre 1782«; izšla je v izveštvju novomeške gimnazije l. 1892.

Kot konservator za ohranitev zgodovinskih in prosvetnih spomenikov je Vrhovec prepotoval Dolenjsko; poročal je deželnemu odboru o ka-

peli Božjega groba na Grmu pri Novem mestu, osrednji komisiji pa o stari cerkvi v Kočevju. Isti komisiji je obširno opisal staro gotško cerkev v Šent Rupertu na Dolenjskem. Bolan se je napotil v daljne Pleterje, da si je ogledal ostanke starega samostana in poročal o njih osrednji komisiji.

Iz Novega mesta je Vrhovca pregnala bolezen — izprijenje hrbtenice. V drugem polletju l. 1897. je jel poučevati na II. ljubljanski gimnaziji, začasno tja premeščen. Z majhnimi presledki je bil v šoli neprestano delaven, kot pisatelj pa do poslednjega hipa. Umrli je 19. sept. l. 1902., star 49 let.

Dolenjska metropola je zabeležila z zlatimi črkami v svoje anale Ivana Vrhovca kot svojega prosvetnega preroditelja in zgodovinarja.

DRAGOTIN KETTE

NA KRKI

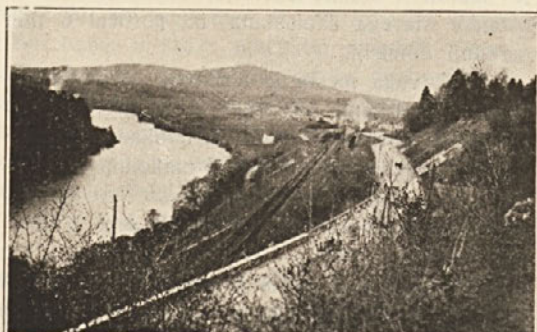
Tiha in nema
se vije okrog mesta
in ga objema
kot ljubica zvesta.

Zadnja luč sije
še tam izmed vej,
Krka se vije
počasi naprej...
Adijo, adijo!

Ljubica, naj se obliče ti zjasni,
ljuba, ne joči nikar!
V daljno krajino, ah, v boj opasni
kliče me car.
Da se še ljubiva, da se še vidiva,
ljubica upaj,
morda še kdaj ali morda ne prideva
nikdar več skupaj...
Morda še kdaj bom gledal ti v lice
v sladkem zavetju...
Ali morda počival v tuje zemljice
hladnem objetju.
Adijo!...

Kakor meglice,
kakor vodice
sredi te reke
časi hitijo...
Morda na veke,
ljuba, adijo!

NOVO MESTO KOT LETOVIŠČE

Pogled na Kolodvorsko cesto s Krko in z novo-
meškim kolodvorom v ozadju.

Fotoamater Rant

Kakor smo že omenili, ima Novo mesto lepo, romantično lego na visokem polotoku temnozelene Krke. Kot križišče železniških prog in relativno dobrih cest z naglo razvijajočim se avtobusnim prometom je Novo mesto izhodišče in prehodna točka za najlepši del Dolenjske.

Novo mesto ima 200 m nadmorske višine, letnih padavin pa 1120 mm, kar je skoraj najmanj na vsem slovenskem ozemlju. Podnebje je izredno milo. Srednja letna temperatura znaša $9,4^{\circ}\text{C}$, zimska pa $0,7^{\circ}\text{C}$, kar dokazuje, da je malo bolj toplih krajev v Sloveniji.

Novo mesto se vedno bolj razvija kot tujsko-prometno središče in letovišče. Znano je bilo že pred vojno kot uvaževano, zdravo in prijetno poletno počitniško bivališče. Domačini kakor tudi tujci so že od nekdaj imeli največje veselje s kopališčem na Loki, ki so ga pred leti povečali in preuredili, da se sedaj lahko meri z največjimi kopališči v Sloveniji.

Poznavalci naših vod trdijo, da Krke ne pozabiš, čeprav si se samo enkrat kopal v njej. Prijetno zelena je, mirna, topla in mehka; ni valov, ki bi ti neprijetno pluskali v obraz, ni deroča, da bi te zanašalo v vrtince. Nekako podzavestno čutiš, da se koplješ v vodi, ki ji smeš brez skrbi zaupati. Na dolgo in široko lahko plavaš, a se počutiš varnega in srečnega, da si v njej, ki ji daleč ni enake, pa če obhodiš pol sveta.

Novemu mestu je podarila Krka najlepši del in hvaležni Novomeščani so ji dali, kar ji ni mogla dati priroda — pestro življenje na vodi. Za menda najmanjšo vstopnino izmed vseh kopališč v Sloveniji dobiš kabino. Če znaš plavati, ne boš dolgo premišljal in že boš v vodi, da se osvežiš in ohladiš v njej. Plaval boš dolgo in vedno lepša se ti bo zdela novomeška okolica.

Če hočeš videti prav lep stil v plavanju, si ga oglej v Novem mestu! Štiri skakalne deske, vsa barijera, železniški most in njegov kameniti podstavek nudijo kopalcem dovolj prilike za skoke. Včasih skačejo 12 m nad teboj drug za drugim v krasnih lokih v vodo in ko se prikažejo na površju, jim množica burno ploska.

Za neplavače je več bazenov na razpolago, v katerih se naučiš že po par dneh plavati.

Kopališče ima poleg številnih kabin tudi solne kopeli.

Krka je v okolici Novega mesta plovna za čolne do nad 5 km. Poleti se dnevno vrše bitke med malimi, brzimi čolni. Veliko je veselje, če se prevrne ta ali oni čoln in mora »posadka« splavati na suho. Precej je na Krki tudi večjih

Hotel - restavracija „KOKLIČ“ NOVO MESTO.

Sredi mesta, tujske sobe, senčnat vrt,
zimski lokal.

Prevoz s postaje in obratno na zahtevo.

Telefon št. 23.

Avtogaraža.

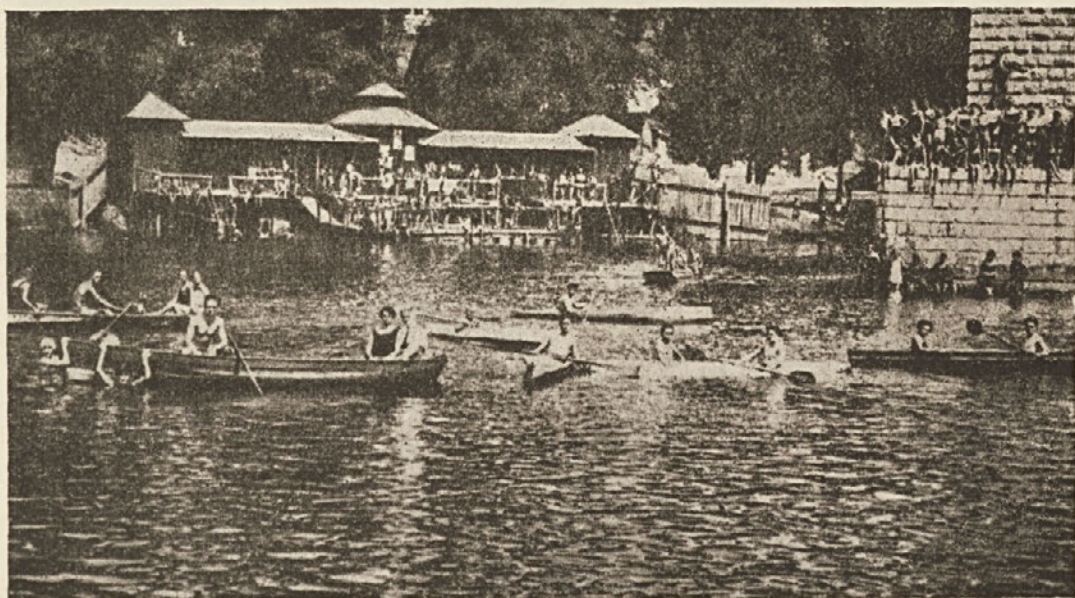
340/341

čolnov, ki jih dobiš v pristanišču za čolne v vsakem času na posodo za mal denar.

Očarujoč je pogled na Krko, kadar prirede na

njej »beneško noč« z bengaličnim ognjem. Krka sama in obrežje zažarita vsak čas v drugi čarobni barvi. Na čolnih, okrašenih s cvetjem

Vrvenje v kopališču ob Krki

Novo mesto je imelo prvo kopališče v Sloveniji, ki so ga zgradili Francozi.

Igrišče Sportnega kluba »Elan« na Loki

EVGEN TUJEČ

LJUBLJANA, Smoletova ulica št. 5

se priporoča za nakup inštalacijskega materiala in žarnic, motorjev, generatorjev, transformatorjev, vseh vrst Dieselnovih motorjev, železnih ognja varnih blagajn itd.

Telefon 2689. Ček. račun 10.960.

Pogled na Novo mesto s Kapiteljskega marofa
Okolica Novega mesta je med najlepšimi krajinami Jugoslavije
Ferdo Seidl

Fotoamater Rant

in zelenjem, vidiš nešteto lampijonov, visoko v zrak se dvigajo rakete, daleč naokoli pa se razlegajo petje in melodije vnetih muzikantov.

Če se ti da parkrat dvigniti čoln, se lahko naveslaš za ves teden: gori do Straže in doli do romantičnega gradu Otočec sredi Krke, kjer spoznaš najlepšo dolensko panoramo. Ostrniš, ko nehote splašiš na tisoče čapelj, divjih rac in drugih ljubiteljic vode, ki imajo tamkaj svoj raj.

Novo mesto je imelo svoje kopališče, ko ga še nikjer v Sloveniji niso imeli; zgradili so ga Francozi pred 120 leti blizu sedanjega kopališča. Kopališče je večkrat menjalo svojo lego. Tako je stalo dolgo nasproti idiličnega Ragovega loga na nekdanjem starem strelišču. Pred približno 25 leti je zopet na Loki, kjer je največ solnca in je teren najbolj pripraven za solnčenje, kopanje in druge sporte, kakor n. pr. za nogomet.

Brivski in frizerski salon
za dame in gospode

JAKOB KRIŽKA
NOVO MESTO.

Izvršuje trajno ondulacijo
na najnovejšem „Fuva“
aparatu.

Električno striženje.

== Manikira. ==

Priporoča se p. n. občinstvu.

400

Ivan Obrez

gostilna „na vratih pri Rozmanu“

Novo mesto

se priporoča za obilen poset.

Vedno samo izvrstna domača vina,
sveže pivo, gorka in mrzla jedila vsak
čas. **Sprejemajo se abonenti.** Pokrit,
udoben vrt s pokrajinskimi slikami,
pripraven za prirejanje zabav.

347

Kapiteljski marof

Nekdanje mestno morišče in pokopališče je danes spremenjeno v najidealnejše izprehajališče. S »Krokarjev« je krasen razgled na novo mestno kolonijo in na Trško goro
Fotoamater Rant

Na Loku imajo Novomeščani že dolgo vrsto let sokolsko telovadišče. Na vzpodbudo agilnega novomeškega sportnega kluba »Elan« je bilo zgrajeno pred leti nogometno igrišče, nedavno pa nad Loko krasno tenis igrišče.

V Novo mesto se zelo radi vozarijo z avti

na izlet avtomobilisti iz vseh krajev; predvsem iz Ljubljane in Zagreba.

Novo mesto se že od nekdanj ponaša z divnimi šetališči in drevoredi: na Grmu, dalje ob Ljubljanski cesti, na »marofu« in končno ob Krki.

Blago za

moške in ženske obleke,

perilo, opremo za neveste, duhovniška oblačila

dobite v trgovini

KARL BARBORIČ, Novo mesto.

Motiv s Kapitelskega marofa

Paradiž menda ne more biti lepši in sijajnejši kakor svet, ki se blesti v objemu smaragdne Krke
Fotoamater Rant Josip Vandot

V mestu je več hotelov in restavracij, kjer se dobe poceni prav mično opremljene letoviške sobe in kjer postrežejo z dobro hrano in pristno dolenjsko kapljico. Nekateri hoteli imajo krasne vrtove in so opremljeni z vsem komfortom.

Novo mesto pa nudi še celo vrsto drugih razvedril in zanimivosti. Zelo slovi sobotna večerna ali nedeljska dopoldanska koncertna promenada na Glavnem trgu v zvezi z revijo novomeških krasotic. Zanimivi so nadalje godalni koncerti v kavarnah iz izbranim glasbenim spordom in nastopi priznanih domačih igralcev kakor tudi gostovanje raznih igralskih družin. Zadnja leta se prirejajo vedno pogostejše tudi sportne prireditve.

Ugodne železniške zveze in na vse strani speljane avtobusne zveze ter številni avtotaksi dovolj oskrbujejo promet.

Mamljivo vabljeni so izleti v novomeško okolico. Priporočamo te-le izlete:

1. Z vlakom do Straže in nato peš ali z vozom do Dolenjskih Toplic.

2. Z vlakom do Straže in nato peš do Soteske, ki je bil za Valvazorja najlepši grad v

deželi. Odtod je tura na bližnji kočevski Rog (1100 m), ki skriva veliko in velezanimivo ledeno jamo in kjer so pragozdovi z medvedi, volkovi in merjasci.

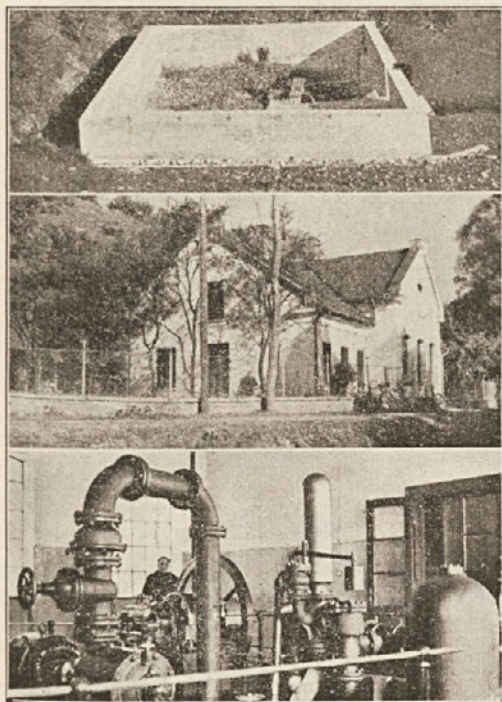
3. Z vlakom do Stične, z avtobusom do Žužemberka in potem skozi Sotesko do Novega mesta.

4. Iz Novega mesta preko Bršlina in Prečne v Luknjo, zatočišče slovitega klativiteza Erazma Predjamskega. Pod gradom bruha ponikalnica Prečna in vzdržuje električno centralo za Novo Mesto.

Pred kratkim je kupil staroznano Drenikovo gostilno v Prečni g. Anton Košir, ki se je nedavno vrnil iz Amerike, kjer je imel restavracijo. Gostilno je prenovil in sedaj se trudi v tujini pridobljeno strokovno znanje tudi v novem obratu na domači grudi izvrševati v zadovoljstvo svojih gostov in izletnikov. Gostilna ima na razpolago tudi sobe za tujce. Fotoamater je prav tako na razpolago gostom.

5. Na Trško goro in še naprej skozi vinske gorice na Hmeljnik.

6. V Šmarješke Toplice in nazaj ob Krki.

Mestni vodovod v Stopičah

Pitni vodi iz novomeškega vodovoda pripisujejo veliko zdravilno moč. Naša slika kaže gorski izvirek, poslopje mestnega vodovoda in strojnico s črpalkami

Onstran je grad Struga, malo naprej pa so gradovi Otočec, Stari grad in Bajnof.

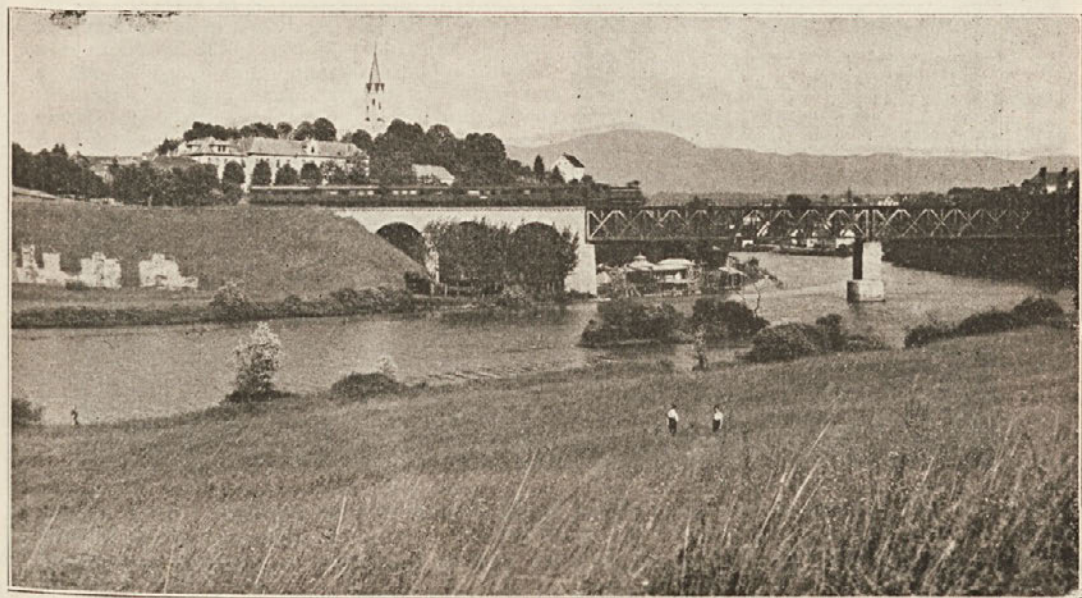
Moška bolnica usmiljenih bratov v Kandiji

7. Skozi Ragov log in Ragovo do graščine Graben in nato ob Krki do Otočca, nazaj pa po drugi strani preko Št. Petra in Ločne.

8. V Šmilhel, kjer počiva na pokopališču ob kapelici Primčeva Julija, Prešernov ideal, in na Ruperč vrh.

9. Čez grmsko kmetijsko šolo in Regerčovo vas mimo cerkve sv. Roka in gradu Poganci na Mehovo. Ustavili bi se pri Zajcu, kjer je vzdignjena spominska plošča Janezu Trdini, in bi se vračali po stari cesti nazaj.

10. Z avtom do tovarne v Gorjancih in nato na Trdinov vrh (1181 m), najvišji vrh Gorjan-

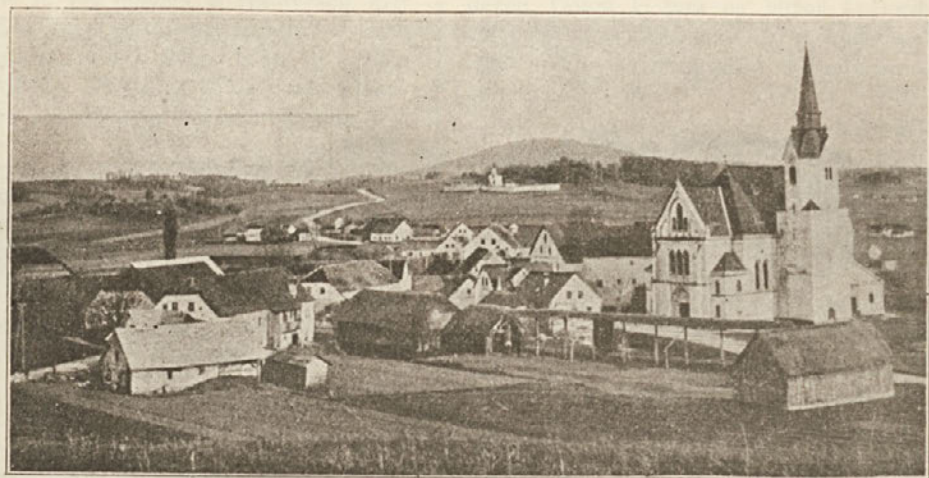
Novo mesto od zapada z železniškim mostom in žensko bolnico

Onkraj Krke se šopiri zelenje in valovita polja se smejejo preko bliskajoče se vodne gladine

Josip Vandot

Kandija in Gorjanci s stolpa kapitelske cerkve
Fotoamater Rant

Mirna peč, kamor delajo krajše izlete iz Novega mesta

cev. S Trdinovega vrha je diven razgled po Dolenjski. Daleč v ozadju se vidijo Triglav, Kanin, Snežnik in celo Pohorje. Če se obrnemo proti Beli Krajini, opazimo Klek, Velebit in bosanske gore. V eni uri smo pri sv. Miklavžu,

kjer je prenočišče novomeške podružnice SPD in se vrnemo mimo Krvavega kamna in studenčka Gosposdične do tovarne.

11. Z avtom do kartuzijanskega samostana Pleterje tik ob Gorjancih. Spotoma bi si ogle-

Trdinov vrh

Cerkvica sv. Miklavža

Izvir Gospodične

dali gradove: Tolsti vrh, Vrhovo in Prežek. Vrnili bi se lahko preko Bele cerkve, najstarejše fare na bivšem Kranjskem.

Možnih je seveda še sto drugih krajših in daljših izletov. Komur ni všeč pešhoja, ima na izbiri avtotakse na novomeškem Glavnem trgu, ne

glede na to, da je med Novim mestom in tudi najoddaljenejšimi kraji uveden reden avtobusni promet.*

* Več o izletih v članku Ferda Seidla pod naslovom »Društva, klubi in korporacije v Novem mestu«.

JOSIP ZURC, „Pri Štemburju“.

Gostilna, ki obstoji že od l. 1762. ter je ena najstarejših gostiln v Kandiji in okolici Novega mesta. Ljudstvo jo je nazivalo tudi gostilno pri „KOVACU“, in to radi tega, ker so bili v spodnjih prostorih nastanjeni kovači. To gostilno so obiskovali že od vsega početka njenega obstoja Ribničani, Žužemberčani, Kočvarji, zlasti pa vinski trgovci in njih vozniki, ki so prihajali iz Bele Krajine in Hrvaške. Tedaj še ni bilo železnic, zato je bil ves promet odvisen od voznikov, ki jih je vedno bila polna cesta. Že od takrat je bila ta gostilna na najboljšem glasu radi prvovrstne kuhinje, izbornih vin in gostrežbe sploh.

Da je pa tudi danes najbolj upoštevana gostilna v tem kraju, dokazujejo vedno polni gostilniški prostori in velik vrt, ki je po zaslugi sedanjega gospodarja, dobroznanelega „Štemburja“ urejen tako, da ima lep razgled na Krko, ki teče tik pod njim. Sedanji gospodar je preuredil najmoderneje vse prostore, tako da razpolaga s številnimi, komfortno urejenimi tujskimi sobami. Razpolaga tudi z velikim konjskim hlevom, v katerega spravi po potrebi do 60 konj.

Tik za vrtom ima moderno urejeno kegljišče, ki ga posečajo jako radi Novomeščani. Tudi tujci, ki prenočujejo v tej gostilni, zaužijejo marsikatero prijetno urico na tem kegljišču.

Poudarjamo še to, da je bil g. Zorc senior 25 let župan največje občine bivše kranjske dežele, 27 let načelnik cestnega odbora, od l. 1911. do 1919. pa deželni poslanec, ki je zastopal našo Dolenjsko v vseh ozirih. Bil je tudi nad 18 let predsednik kraj. šol. sveta, nad 12 let podnačelnik Kmetijske družbe ter je bil odlikovan v Avstro-Ogrski z zlatim zaslužnim križcem, z redom za civilne zasluge itd. L. 1926. je bil odlikovan z redom sv. Save V. razr.

Toplo priporočamo to prvovrstno, renomirano in strogo solidno gostilno vsem izletnikom, tujem in novomeški publiki.

FRISEUR SALON

za dame
in
gospode

Založa parfumerije
--- kozmetike ---

Ferdo Buk
Novo mesto, Ljubljanska cesta

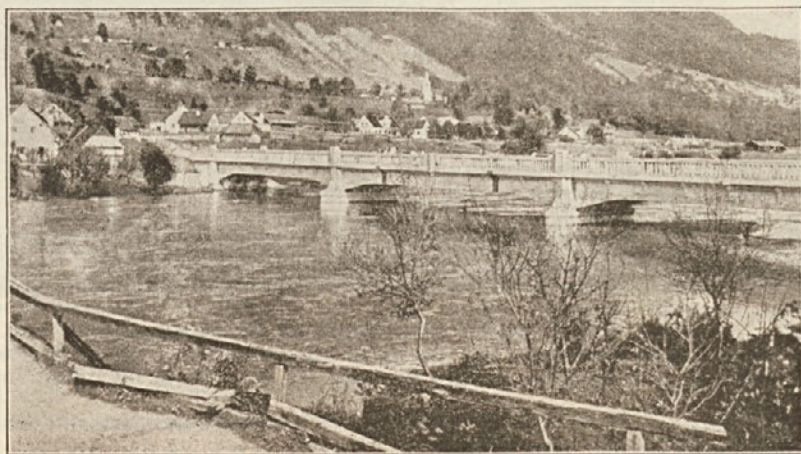
1a

Dolenjske Toplice, radioemanacijske terme

Če je mehkužnežu Krka prehladna, ga na zapadu in na vzhodu Novega mesta vabijo gorki in zdravilni vreli Dolenjskih in Šmarjeških Toplic.

Dolenjske Toplice so se ljudem zelo priljubile, kakor priča število obiskovalcev, ki narašča od leta do leta. Tudi med svetovno vojno je bilo nekaj obiskov, toda največ je bilo vojakov; bilo jih je nad 15.000 ranjenih in drugače

bolnih, ki pa so večinoma vsi ozdraveli. Večina gostov je iz uradniških krogov, a tudi železničarska bolniška blagajna pošilja tu sem svoje člane. Med vsemi obiskovalci pa je vedno tudi precej tujcev, kajti lega kopališča je res privlačna in zelo lepa. Kopališče je 3½ km oddaljeno od železniške postaje Straža-Toplice in stoji v lepi gozdnati in z ocnom prepojeni dolini. Zelo udobno in moderno je urejeno ter ima dosti lepih sprehajališč. Tudi je izhodišče krasnih izletov, kakor k cerkvi sv. Antona v Nemško vas, v Podturn z grajskimi razvalinami in pod-

Straža pri Novem mestu

zemesko jamo s kapniki, k Barbiču ob Krki proti Soteski, v Gorenje Polje itd. Bližnja izprehajališča sta stari in novi park.

Dolenjske Toplice so eno najstarejših kvalitnih kopališč vse Evrope. Vojvoda Braganza in prof. dr. Lehm sta bila po izkopanih starih grobovih na robu starega parka mnenja, da so se topliških izvirkov v zdravilne svrhe posluževali že v IV. stoletju pred Kristusom. Valvazor pravi v II. knjigi »Die Ehre des Herzogthums Krain« str. 227, da je bilo kopališče »radi svoje zdravilne moči od daleč obiskovano«. V III. knjigi str. 378 nahajamo analizo in indikacijo Toplic dr. Johanna Burekharta, ki hvali izvrstne zdravilne učinke Toplic. Od XII. stoletja do l. 1922. je bilo kopališče last knezov Aueršpergov.

Ko je po svetovni vojni prevzel kopališče sedanji lastnik dr. Konvalinka, je bilo kopališče popolnoma preurejeno. Zlasti krasno je preurejen Kopališki dom (sanatorij). Veliki bazen (knežja kopel) je bil prenovljen ob popolni pieteti starinskemu spomeniku stavbne umetnosti iz XVII. stoletja. Krasna je družabna soba v sanatoriju, ki se najbolj odlikuje po svojem starinskem pohištvu. Ena menda najbolj akustičnih dvoran vse države pa je jedilnica v Zdraviliškem domu. Da je kopališče opremljeno z vsem komfortom (elektriko, tekočo vodo v sobah, parketi, kloseti itd.), je samo ob sebi umevno. Krasno in higienično so urejeni zlasti skupni in separadni bazeni.

Posebnost Dolenjskih Toplic je dejstvo, da so vse kopeli neposredno nad izvirki in da se polnijo z lastnim pritiskom brez črpalk in brez vodovodnih cevi. Tako prilajajo vsi zdravilni plini s termno v kopališke naprave. Kopališče ima

Prijatelji!

Zakaj so francoske linije najkrajše in najboljše v Južno in Severno Ameriko?

Zato, ker je črta **Le Havre-New-York** najbolj priljubljena in ima velike prednosti posebno zato, ker so velikanski francoski brzoparniki „**Ile de France**“, „**Paris**“ itd. v hitrosti neprekosljivi in priljubljeni, ker imajo tudi v 3. razredu udobne kabine, izborno postrežbo, okusno domačo hrano in znamenito **vino „Bordo“ brezplačno** pri vsakem obedu.

Vse to pa dokazujejo
priznalna in zahvalna
pisma.

Najkrajša pot v **Južno Ameriko** pa gre preko pristanišča **Marseille** 14 do 15 dni v **Argentino**.

**Cie. Gle. Transatlantique, Chargeurs-
Réunis, Transports - Maritimes.**

Pojasnila daje brezplačno

IVAN KRAKER, Ljubljana

Kolodvorska ulica 35. 369

Dolenjske Toplice v Valvazorjevem času

Sedanje Dolenjske Toplice

Topliški izvirki vro na dan iz zemeljske razpoke, ki sega več km v zemeljsko notranjost.

Za kopalno zdravljenje služijo: veliki bazen (knežja kopel) z velikimi galerijami, krasnimi oboki in venecijanskim križem, jamski bazen (Karlova kopel) in 5 separatnih bazenov, ki imajo prav tako stalni odtok in pritok terme. Ozdravljajo se različne bolezni, kakor revmatizem, neuralgia (ischias), živčne bolezni, kro-

nični katarji, razne ženske bolezni, kronične kožne bolezni itd. Resnica je, da vsaka tukajšnja kura okrepča človeka in ga pomladi.

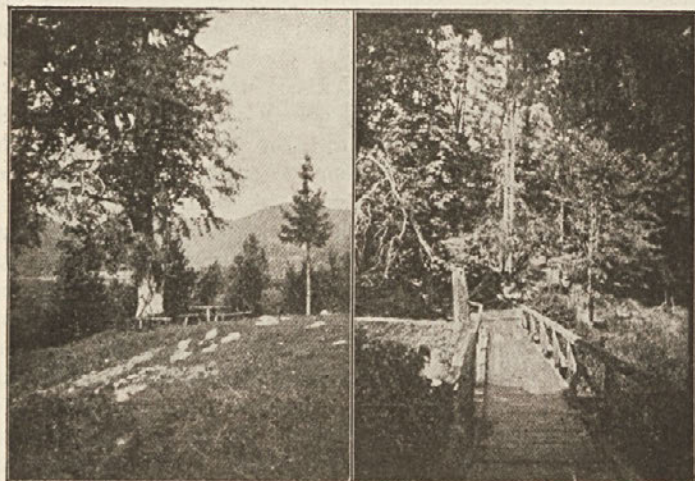
Poleg vseh teh izvrstnih zdravniških naprav in dobrega zdravljenja pa je poskrbljeno tudi za primerna stanovanja. V prvi vrsti v Kopališkem domu: dvonadstropni starinski hiši, kjer so tudi kopeli, kar je za paciente neprecenljive vrednosti. Sobe v tem domu so tudi opremljene

Mednarodni informacijski zavod
VIKTOR BLAŽIČ
LJUBLJANA.

z mrzlo in toplo tekočo vodo. Kurjava je centralna, in sicer na vročo vodo. Nadalje v Zdraviliškem domu, elegantni in moderni stavbi, ki ima poleg restavracije in kavarne tudi veliko najmoderneje in najudobneje opremljenih sob

Tudi prehrana je izborna in po zmernih cenah. V restavraciji hotela Zdraviliški dom stane n. pr. povprečno 25 Din dnevno. Na zahtevo servirajo tudi v sobe. Tudi v drugih gostilnah cene niso pretirane.

Motiv iz Dolenjskih Toplic
Razgled pri sv. Antonu in
brv pri Starem parku

na razpolago. Za tem hotelom je tudi krasen park. Samo ti dve poslopji imata električno luč iz lastne električne centrale.

Za goste je v Toplicah tudi več sob v raznih boljših gostilnah: Ignacija Sitarja, Adolfa

Bolnikom je treba tudi zabave in razvedrila, da vsaj malo pozabijo na svojo bolezen. Tudi na to je mislila kopališka uprava in zato je uredila in zasadila lepe parke, kjer se gostje lahko poljubno gibljejo in šetajo ter se tako v

Pogled v Stari park

Pečjaka, Milana Zupana, Pelka Gašperja (pri Gašperju), Ivana Sitarja, Oskarja Klemenčiča ter v nekaterih privatnih stanovanjih. Kopališka uprava rada pove, oziroma preskrbi prenočišča svojim gostom.

pogovorih razvedre. Kakor že omenjeno, se nudijo gostom lepi izleti v bližnjo okolico. V zdravilišču pa blaže gostom duha in srce reproducirana godba in radijski koncerti. Včasih prirejajo tudi druge vrste koncerte. Gostom so na

„POSEST“ - Realitetna pisarna, družba z o. z. LJUBLJANA, Miklošičeva cesta 4. Telefon 2182.

Posreduje najuspešneje pri nakupu, prodaji in zamenjavi nepremičnin, oddaji in preskrbi lokalov in stanovanj. — Ima stalno na prodaj vsakovrstna posestva, hiše, gostilne, v Ljubljani, na deželi, kmečka posestva, industrije, graščinska posestva, stavbišča v Ljubljani, predmestjih in na deželi po najugodnejših cenah.

razpolago tudi kegljišča, društveno gledališče, razne družabne igre in različne prireditve. Klavir je v zdraviliški dvorani gostom vedno na razpolago.

Pri vsem tem, kar nudijo Dolenjske Toplice svojim gostom glede na svojo visoko zdravilnost, moderno in higijenično opremo ter svoj neusiljiv komfort so vendar med vsemi kvalitetno upoštevanja vrednimi kopališči najcenejše.

V posebnih primerih in na zahtevo sporoči ravnateljstvo najugodnejšo železniško zvezo. Pri njem se naročajo tudi vozovi. Ob navadnih zvezah iz Ljubljane pa čakajo itak vozovi na kolodvoru.

Sicer se pa gostom ni ravno ozirati na vlak ali vožve, ker imajo ugodno zvezo z avtobusom avtopodjetja Kokalj v Novem mestu, ki vozi vsak dan na progi Novo mesto—Toplice—Črmošnjice in nazaj, a poleg tega še posebej na progi Novo mesto—Toplice. Omenjeno podjetje ima na razpolago tudi še rezervni avtobus za 20 ljudi.

V kratkem bodo tlakovali cesto od Straže do Toplic.

Dolenjske Toplice zelo lepo napredujejo in se razvijajo, tako da smemo upati, da bodo postale še svetovno znane.

V Toplicah je poštni urad z brzozavom in telefonom kakor tudi farna cerkev. Sezona traja od 1. maja do 30. septembra.

Šmarješke Toplice z okolico

Šmarješko termalno emanacijsko kopališče ima 5 velikih bazenov direktno nad izvirki, ki

posebno zdravilno učinkujejo proti revmi, vsakovrstni nervozi in ženskim boleznim.

Okrog Šmarjeških Toplic se razprostirajo bujni smrekovi in bukovji gozdovi, ki nudijo obiskovalcem lepe izprehode. Malokomu so znane gomile, ki jih je na stotine v okolici. Največ skupaj jih je pod Vinjim vrhom nad Strlacem proti Beli cerkvi. Tu je cel podolgast grič, ki mu pravijo Gomile. Lepa hrastina je pokrivala te stare grobove, dokler jih niso l. 1878. začeli pregledovati. Proti Toplicam je še prav veliko neprekopanih gomil, ki čakajo premožnejših raziskovalcev. Največja je bila za Klevevžem na Griču. Ta je bila 5 m visoka in 22 m široka. Gomile so bile družinski grobovi. Kolikor večja je katera, toliko več imenitnih stvari je v njej. V majhnih se le kaj malega, bolj slabega dobi.

Niso pa vsi enako svojih pokojnih pokopavali. Po nekaterih gomilah so tudi cela trupla, po drugih vrči s pepelom sežganih mrličev. Te so pokrili s ploščami. Potem so prsti nanесли okrog ter napravili gomile. Okoli pepelnikov in zunanjih vloženih plošč leži lepoticje in orodje, ki so ga mrtvim v znamenje svoje ljubezni pridelali. Lepoticje v teh gomilah nam kaže, kako veliko lepega so znali iz bron izvirno in umetno kovati in kako lepe lončene posode so že imeli.

Starinoslovci trdijo, da dosedaj še nikjer niso zapazili toliko takih starinskih spominov kakor ravno na Kranjskem. Na Kranjskem pa zopet nikjer toliko kakor ravno v Šmarjeti. In zopet izmed vseh takih v gomilah najdenih starin,

Šmarjeta pri Novem mestu

Šmarješke Toplice z Aleksandrovo kopeljo

pravijo, so šmarješke najstarejše. To tudi kaže, da tukaj ni živel pastirski narod. Tu so bili stanovalci, ki so obdelovali polje in gorico in se bavili z živinorejo. To so bili umni in omikani ljudje, ker arheologi trdijo, da so krasno posodje in orožje, ki ga izkopavajo, izdelovali doma.

Sploh pa stavijo učenjaki šmarješke in najd-

be na Vačah v eno vrsto z znamenitimi »hallstattskimi«, namreč v pozno bronasto ali v najstarejšo železno dobo. Posebno razpravo o teh naših izkopanih starinah je spisal l. 1883. Ferdinand pl. Hochstetter v knjigi »Die neuesten Gräberfunde von Watsch und St. Margarethen in Krain«.

JOSIP VANDOT

IZ ČASOV NOVOMEŠKE ROMANTIKE

Za trgom, ki ga zalivajo solnčni žarki in ki je vedno poln živahnega življenja, stoji samostansko poslopje mirno in pokojno, kakor da je zadremalo v blagodejni poletni senci. Nič se ne gane po samotni ulici; le tu pa tam se privije iz sosedne, neznatne uličice pohlevna ženica in drsa počasi proti cerkvi, ki se s samostanom vred skriva v topli senci. A je že spet mir povsod in povsod in le zamolklo prihaja sem šum s trga, koder se smeje veselo vrvenje tržnega dne ali bahavega sejma. Počasi, s sklonjeno glavo gre po ulici temna postava, za hip se ustavi nasproti cerkvenega portala in sname pobožno z glave ozko, okroglo čepico. A že zatone tam ob samostanskih vratih in tišina in mir se spet senčita po samotni ulici.

Stara, zapuščena gimnazija zre obupno preko vse ulice in preko samostanskega poslopja. Onkraj Krke se šopiri zelenje in valovita polja se smejejo preko bliskajoče se vodne gladine.

Ragov log se koplje v solncu in glasnem ptičjem petju. A starikavo, neboljeno poslopje molči in človeku se zdi, da je to samo velikanski panj, ki so ga že davno zapustili zadnji, glasni roji razbrzdanih čebel in se razkropili sam bog ve kod po bôžjem svetu. A panj je ostal sam, v nemoči in brezdelju strmi preko mesta in še delj po sočni, jasni okolici, ki je tako prenašena od samih solnčnih žarkov, da se človeku zdi, da je v tej svetlobi postala preutrujena in bo hipoma zadremala. Črv zavidnega časa gloda neprestano in neumorno po starem panju, doslužil je in se je postaral. Raztrosil je svoje darove učenosti, po vsem svetu jih je razmetal in je ohranil zase samo poslednjo reč, ki jo je smel še pridržati — melanholično romantiko, ki se je v njo zavil in je videti v nji v sedanji bridki modernosti kot bolesten, globoko v duši užaljeni anahronizem.

Služil je ves čas romantiki in ko se je ro-

mantika razsula, se je razrušil tudi sam. Panj, iz katerega so zajemali mladi, razboriti duhovi svoje zaklade in se krepili za neusmiljeno življenje; kjer so se bleščale bogate matice in raztresale s polnimi rokami svoje bogastvo, da se je naš svet čudil; kjer se je šopiril marsikateri brezplodni trot in hinavsko živel od sadu, ki so ga nabirale mlade, naivne čebele. A pri vsem tem je prevladovala romantika, sama mlada in drzna romantika, brez katere bi Novo mesto ne moglo biti Novo mesto in se ne bi moglo vzdržati v oni neprestani mladosti in svežosti, ki ju je bogato dobivalo prav iz onega poslopja, ki je v moderni dobi izgubilo svoj čar in svojo svežo moč.

Stoletja so se rušila ob mirnih novomeških zidovih. Patrijarhalnost je razprostirala nad njimi svoje pokojne roke. Ljudje so se ljubili v miru in v miru in Bogu vdani umirali. A mladina je bila, ki je usmerjala življenje zadovoljnih in vedno vedrih meščanov; mladina, ki je drla s svojim smehom v staro gimnazijsko poslopje in je stremela za cilji, ki so bili visoko nad vsakdanjostjo. Brez one mladine bi bilo Novo mesto prazno in bi bilo umiralo vsak dan od jutra do večera. Brez novomeških modric bi bil slovenski svet prazen. Tihi ideali, skrivajoči se po nizkih, a vendar prijaznih meščanskih kamricah, so vtisnili Novemu mestu pečat, brez katerega bi bila dolenjska prestolica neznamenita in brezpomembna.

Od Vodnika preko Tavčarja, Jenka, Gangla, Župančiča do Ketteja, Puglja in Podbevška in še do drugih, ki so načrtali ostre brazde v slovensko življenje, gre pot naprej in naprej in se ne ustavi nikjer. Novo mesto samo jim je določilo smernice, ki jih niso zapustili nikdar. Te smernice so pa bile kolikor toliko prežete od neke tihe, sanjave romantike, ki pa ni bila nikoli izraz slabosti, temveč je bila polna mla-

dostne moči in iskrenosti, kakršno je pač Novo mesto v svojem življenju — iskreno, resnično in brez samoljubja. Vpliv tega življenja je šel z mladimi ljudmi v svet in pozabili niso nikoli tega življenja; zvesti so ostali svojim smernicam, dasi so bile polne romantike in je v njih trepetala boleest neizpolnjene prve ljubezni. Bridkost, ki pa je bila vendarle polna romantične sladkosti in ki jih je gnala v svet, v življenje, v največji kontrast novomeškega življenja...

Pater Lacko

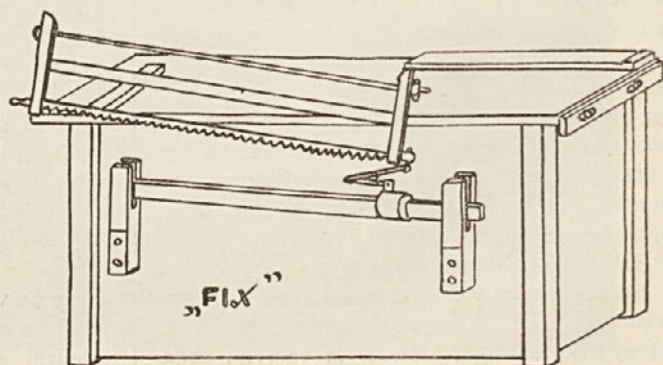
Zdelo se je, da bo železnica strla vso romantiko, ki se je zavijalo Novo mesto vanjo od turških časov pa do fin de siècle. Železnica je pač pospešila in zgostila tujski promet, a na novomeško življenje in miselnost ni vplivala prav nič. Novo mesto se ni zganilo in je živelo dalje svoje posebno življenje. Kulturno se je dvignilo, a je ostalo zvesto svojim lastnim idejam in veselim tradicijam, in to po zaslugi študentovstva, ki nikakor ni bilo voljno, da bi kar namah izdalo in opustilo svoje svete privilegije. Mladi poet Župančič je rano zapustil mesto, a je bil tedaj še neznan in njegovo bivanje se ni poznalo takrat prav nič med študenti. A v devetdesetih letih je bilo prav v Novem mestu nekaj mož, ki so se proslavili v slovenski literaturi.

Pater Lacko Hrovat, tip pravega franjevca in zagrizenega učenjaka, ki je bil popularen širom vse Dolenjske, original v življenju in v cerkvi. Starček, zamišljen nekam vase, godrnjav in vesel, čemerin in dovtipen. Kot profesor je bil bog študentovstva, brez katerega ni mogel živeti niti potem, ko so ga upokojili. Obraz se mu je zasvetil, če je na samotnem potu srečal študenta. Kolegijalno mu je mahal z rokami in ga že vnaprej pozdravljal: »Servus, servus!« — V cerkvi se je rad zapiral v spovednico in kljub starosti spovedoval ure in ure. Ker je bil jako

ŽAGA „FIX“

je nova, silno praktična iznajdba, ki omogoča vsakomur, tudi tistemu, ki še ni imel v svojem življenju žage v rokah, da bo odžagal desko ali remelj popolnoma gladko, vodoravno in pravokotno brez vsakega najmanjšega napora tako točno kakor najboljši strokovni - poklicni mizar.

JOSIP PETRIČ, „OLKA“
ŠMARTNO ob Paki.

liberalen in širokogruden, je bila njegova spovednica vsak dan naravnost oblegana. Seveda so se redno dogajali komični prizori, da je vsa cerkev sredi maše le težko zadrževala glasen smeh. Zakaj pater Lacko je bil temperamenten človek in malo mu je bilo mar, če je na ves glas ozmerjal nesrečnega grešnika zaradi nespodobnega greha. Vsa cerkev je bila polna njegovega glasu in maša je zastajala, a grešnik se je moral s kislim obrazom požuriti, da je dobil odvezo in se s smehom odstranil od spovednice. No, pater Lacko je bil tolerant in na glasu kot izvrsten jezikoslovec, ki ima veliko zaslug pri brušenju našega jezika. A med ljudstvom bo živel še dolgo, dolgo, ker je med narodom o njem razširjenih nebroj anekdot.

Ivan Vrhovec

Ali pa Ivan Vrhovec. Naš najboljši in najspretnejši zgodovinar. Žal, v onih časih je bil že bolan in je bil radi tega strašno siten in nervozen. A humor ga kljub temu ni zapustil in je gospodaril med študentovstvom z grozno roko. Posebno še v najnižjih razredih, kjer so mladi pobiči naravnost trepetali pred njim, a vendar so ga ljubili že zaradi njegove srčne dobrote in zaradi mehkega srca, ki ni privoščilo nikomur nič slabega. Bil je majhne postave, suhljat, a oči so se mu neprestano svetile in se obenem smehljale. Dasi je bil precej robat, je vendar pokazal fine manire, kadar je bilo treba. Bil je velik učenjak in popolnoma zatopljen v svojo zgodovino, ki jo je preiskaval od jutra do dne, od večera do jutra. Novo mesto mu mora biti hvaležno, saj se je s posebno vnemo bavil prav s prošlostjo dolenske stolice.

Janez Trdina

Janez Trdina, tretji original, ki je oživiljal koncem stoletja Novo mesto. Poznal ga je kmet in meščan, otrok in starec. Brez njega bi Novo mesto nikakor ne bilo Novo mesto. Dasi Gorenjec, se je čudovito lahko prilagodil dolenj-

skemu življenju, ki ga je poznal bolj nego najtrši Podgorec. Njegova markantna osebnost se je čudno odražala sredi vsakdanjosti Novega mesta. Mož je bil velik čudak in bi se v navadnih prilikah norčevala iz njega hudomušna mladina. A nihče se ni zaradi njega niti posmehnil. Zakaj vsak je videl v njem samo genialnega pisatelja

Janez Trdina

in velikega duha, ki je ustvarjal v samoti in je bil zakrknjen sam vase. Njegova zunanost je bila na prvi pogled smešna — mož se je oblačil prav čudno in je bil videti zanemarjen. Krog vratu je imel ovit velik robec, držal se je sključeno in pod pazduho je stiskal ob vsakem vremenu starodavno marelo. Šel je skozi mesto, a ni pogledal nikogar in tudi odzdravljaj ni nikomur. Malo se je brigal za svet; ob najživahnejši promenadi je sedel sam zase v drevoredu na klopi; mirno in nepremično je gledal predse in snoval, snoval sam bog ve katero gorjansko bajko. Kljub njegovemu zakrknjenemu značaju in odkritemu čudaštvu ga je mladina silno rada imela in ga je meščanstvo spoštovalo, dasi je izrekel marsikaj pikrega in resničnega na račun novomeških filistrov.

KONCESIONIRANO
ELEKTRO **TEHNIČNO**
PODJETJE
HAVLIČEK FRAN
LJUBLJANA - SV. PETRA C.5 - TELEFON 3421

Napeljava in poprava električnih naprav v mestu in na deželi. - Strokovna poprava elektrotehničnih aparatov, predelava električnih likalnikov, kozmetičnih aparatov itd. - Priznani oddelek za hišne telefone, zvonila in specialne - signalne - naprave. Naprava in preizkušnja strojstvom. Pavalno vzdrževanje telefonskih naprav. **Specijalna delavnica.**

Cene zmerne!

Posrežba točna!

Proračuni brezplačno.

šivalni stroji so najboljše, najcenejši in najlepši.

Zaloga za Slovenijo:

KRŽIŠNIK-HROVAT, Novo mesto.

389a

Fran Detela

Njegovo živo nasprotje je bil Fran Detela, veliki ljudski pripovednik in učenjak elegantnega stila. Živel je umerjeno življenje ter se ni nikdar spuščal v družabne ali literarne boje, ker je ljubil mir in mu je bila duševna ravnovesnost nad vse. Obenem je bil skrajno religiozen in je to religioznost kazal brez strahu tudi v javnosti. Na prvi pogled bi ga bil človek smatral za malomestnega filistra, ki skrupulozno opravlja svoje dolžnosti in se tišči svoje družinice. A Detela je bil vendarle mož ogromne naobraženosti in je preživel vse ure svojega življenja pri učenju in snovanju svojih velikih in posrečenih ljudskih povesti in romanov. Bil je izvrsten pedagog, ker je do potankosti poznal svoj predmet, da se je kar igral z njim. Pri poučevanju

je bil živahen in je znal mrtvo stvarino oživljati z duhovitimi, včasih sarkastičnimi opombami, da je nehoti pri poslušalcih vzbujal zanimanje za stvar. Študentje so imeli pred njim velik rešpekt; a to ni bil strah, temveč spoštovanje do moža, ki so ga po pravici smatrali za velika učenosti. Bil je važna osebnost v novomeškem življenju, ker je izvrstno poznal to življenje, a še bolj novomeško slavno zgodovino, saj jo je nazorno opisoval v svojih delih.

Ignac Hladnik

V to skladno, učenjaško romantiko je svetil razbrzdani muzik Ignac Hladnik s svojim jasnim, solničnim značajem in humorjem. Njegova duševnost je bila sestavljena samo iz ubranih akordov in harmonij; v življenju ni videl nikjer spotike in je hodil naravnost in odkrito po svoji solnčni poti. Desetletja in desetletja je bil diktator novomeškega glasbenega življenja, brez njega ni bilo družabnega življenja in orgle po obeh cerkvah so pele svečano leta in leta, če se jih je mojster dotikal s svojimi uglajenimi prsti. Sam mogoče ne ve za število svojih kompozicij, a tujec bi jih moral prešteti tedne in tedne, če bi hotel vse prešteti. Njegova markantna, prav v umetniškem stilu zgrajena oseba bo pač živela vedno sredi novomeških ulic in v srcu meščanov, ko se bodo rodovi že premešali in bo romantika živela samo še kot jasen, pravičen spomin po dušah neznanih potomcev in v zaprašenih knjigah naše povestnice.

Razen Hladnika počivajo vsi ti možje že v preraščenih grobovih. Zgodovina jim je odmerila zasluženo, častno mesto v svojih najlepših registrih. Za Novo mesto pa nikakor še niso umrli, temveč živé, živé še vedno svoje blesteče življenje, ker duha nikdar ne more uničiti prazna minljivost. Če gre človek po novomeških ulicah, pričakuje vsak hip, da se prikaže izza vogala ta ali ona osebnost, ki je nekoč posegala z veliko silo v novomeško vsakdanje življenje. A teh učenjakov in umetnikov ni nikjer več. Samo njihov duh kroži nad idiličnim mestom in nad solnčno okolico in človeku se zdi, da se njihov duh nikakor ne more ločiti od tega koščka sijajnega raja in ostane rajši tu, ker paradiž menda ne more biti lepši in sijajnejši kakor svet,

Zahtevajte cenik naših gospodinjskih predmetov celega sveta zastoj in franko
Za naše predmete dajemo 1000 dni garancije.

JOACHIM SCHAPIRA

Razpošiljalnica „OMNIA“ 407

LJUBLJANA, Miklošičeva cesta 14.

Brivski salon za dame in gospode

ŠEKŠ IVAN, Litija

se priporoča cenj. občinstvu.

ki se blesti v objemu smaragdne Krke. In čemu bi človek zamenjal paradiž za paradiž, če pa ni treba?

*

Drugo žareče poglavje one dobe je bila mladina. Ponos in ljubezen starih Novomeščanov. Brez mladine, ki je hrumela ob stari, sedaj mrtvi gimnaziji, bi bilo mesto prazno in bi se bilo gotovo popolnoma zagrizlo v filistrstvo. A mladina je skrbela, da se meščanstvo ni nikoli pomelkužilo in otopelo v dolgočasju. Tedanja mladina, ki je obiskovala gimnazijo, je bila suverena država zase in je popolnoma vplivala na javno in zasebno življenje ter mu je začrtavala smer. Bila je še daleč, daleč od modernega sporta, imela je še svoje trdne ideale in je bila povsem romantično navdahnjena. Temu romantičnemu razpoloženju so bili v veliki meri krivi patri frančiškani, ki so bili učitelji na osnovni šoli in so z največjo ljubeznijo skrbeli za duševne in telesne potrebe svojih malih učencev. Bili so velik idealisti in izvrstni pedagogi, ki so živeli samo za svojo šolo. Kakor pravi očetje so se zavzemali za mladino in so ji cepili v srce nauke, ki so bili daleč od mrzle vsakdanosti. In zato ni čuda, da se je mladina že v prvi mladosti navzela romantičnega mišljenja, ki se ga ni mogla otresti niti v poznejših letih.

Kakor rečeno, železnica ni v novomeškem življenju vzbudila novih momentov. Študentje so ostali isti kakor v prejšnjem času: mali so se pripravljali za veliko življenje, a starejši, bradatji so veseljačili po mestu in okolici ali pa so si v samotni Kapiteljskega hriba zdravili rane prve ljubezni. Življenje je bilo živahno, osobito ob nedeljah na promenadi v drevoredu ali pa ob sobotah zvečer na Glavnem trgu, ko je pozno v noč koncertirala godba stare meščanske garde. Trg je bil poln šetalcev, študentovska mladina se je drenjala vsepovsod in koketirala z zalimi dekleti, katerih v Novem mestu ni nikoli zmanjkalo. Ljubezen se je zbužala na novo, če pa je že gorela v srcu, se je le večala, da si siromašni študentje niso vedeli druge pomoči, kakor da so po koncertu izginili v samotno, dobro skrito krčmo v stranski ulici, kjer so bili varni pred argusovimi očmi osovraženega profe-

sorja in so v miru praznovali svoj veliki, obupni krok. A še rajši so odhajali v bližnjo okolico, v Emavz pri Čefidlju, Jelencu ali Müllerju, kjer jih ni mogla doseči nervozna roka špijona v osebi zavistnega profesorja.

Meščani so ljubili vso to mladino, podpirali jo ter ji dajali še celó potuho, ker so vedeli, da je mladina delala prestopke samo radi mladostne razbrzdanosti. Sovražnikov ni imela mladina nikjer, niti pri fantih okoliških vasi, kjer so študentje nemoteno veseljačili in se muzali zardelim vaškim dekletom. Samo v mestu je prišlo tu pa tam do neznatnega pretepa, ki so ga iz ljubosumnosti uprizorili pomočniki, ker jim je postalo nezvesto to ali ono dekle in se oprijelo mladega študenta. No, takih incidentov je bilo malo in sovražnika sta se kmalu pobotala in priredila skupen, vesel krok.

Produktivna zadruga knjigovezov in sor. strok

reg. zadr. z om. zav.

v Ljubljani, Igriška ulica 6

nasproti drame, je najmoderneje opremljena in izvršuje vsa v knjigoveško stroko spadajoča dela najkulantneje, trpežno in po najnižjih cenah.

Lastna čitalnica.

Moderni stroji.

420

HALO!

Oglejte si začetkom novembra 1930. nanovo, moderno urejeno galanterijsko trgovino

IVAN SAMEC, LJUBLJANA, Mestni trg št. 21.

Največja izbira daril za božič, godove in poroke, dalje igrač, parfumerij, različnih potrebščin za potovanja in turiste, razgladnic in drugih v galanterijsko trgovino spadajočih predmetov.

Postrežba točna in solidne cene.

372

Dragotin Kette

Kljub razbrzdanemu življenju pa mladina nikoli ni pozabila svojih dolžnosti. V veliki meri se je posvečala lepim umetnostim in znanostim ter se z ljubeznijo oklenila zlasti poezije. Saj takrat skoraj ni bilo študenta, ki bi se ne bavil s kovanjem verzov v čast svoji izvoljenki ali domovini. Posobno še tedaj, ko je priromal na novomeško gimnazijo Dragotin Kette, ki so ga bili radi nedolžnih, mladostno razposajenih ver-

Dragotin Kette

Kettejeva Angela

Zakaj sem bil v kapiteljnu, zakaj!...
Tam stala pred oltarjem razsvetljenim,
in v lila — krilu s slamnikom rumenim,
žarela je ko v jutru rosi maj

Dragotin Kette

zov, zloženih na ljubljanskega škofa, izključili iz ljubljanskih gimnazij. Kette je bil že tedaj znan kot prvi pesnik takratne prebujajoče se slovenske moderne. Ni čuda, da se je dijaštvo takoj zbralo okrog zrelega, bradatega tovariša in mu sledilo povsod. Kette je ustanovil literarno

Za zavarovanje proti požaru, vlomskim tatvinam, nesrečam na potovanju z avtomobili, železnico itd. in za vse vrste zavarovanja življenja se priporoča

domača zavarovalnica

t. j.

„SLAVIJA“

jugoslovanska zavarovalna banka v LJUBLJANI, d. d.

**Podružnice so v Beogradu, Zagrebu, Sarajevu,
Novem Sadu, Osijeku in Splitu.**

Lastne hiše v Ljubljani, Sarajevu in Osijeku.

Brzjav: Banka Slavija.

Telefon št. 2176.

zadruho, katere člani so bili skoraj vsi inteligentnejši študentje. A dasi je bil Kette propagator modernega realizma, vendar ni mogel pregnati stare novomeške romantike in ji je nezavedno podlegel tudi sam. Posledica tega je bila, da je zložil prav v Novem mestu svoje najlepše pesmi, ki bodo ostale kot trajni biseri v slovenski literaturi. Iz vseh teh pesmi pa diha sveža, solnčna lepota Novega mesta in okolice, tiha romantika se zavija okrog njih, a središče in žarišče pa jim je romantična ljubezen do Angele, do krasnega bitja, ki je za vse čase stopila k Prešernovi Juliji in se za večno posestrila z njo.*

Milan Pugelj

Po Kettejevem odhodu in njegovi nenadni smrti je pričelo idilično življenje v Novem mestu od dne do dne vedno bolj propadati. Moderna doba je s svojimi novimi in mrzlimi zahtevami trkala na vrata; romantika se je še siloma zdržala par let v novem stoletju. Mladina se je preorijentirala v svojem mišljenju in tudi meščanstvo je krenilo na resna pota. Romantika je umirala v mladih srcih; stari, bradati študentje so postajali vedno redkejši na gimnaziji in mlada srca niso bila več dostopna onim idealom, ki so prevzemali starejše generacije. Edini romantik večjega kova je bil še Milan Pugelj, ki je odrasel v samem novomeškem okolišu in je bil ves poln novomeške duše. Hotel je rešiti vse, kar je ostalo za Kettejem. A bil je osamljen in se ni mogel upirati modernemu pritisku. Hotel je prebuditi staro novomeško romantiko, a je propadel popolnoma in je moral

* Zanimivo je, da se je Prešeren zaljubil v Primčevo Julijo v trnovski cerkvi v Ljubljani (l. 1838.). Kette v Smolovo Angelo pa v kapiteljski cerkvi v Novem mestu (l. 1897.).

*I Kettejem nisem nikdar govorila
tudi se mi, da je bil v osmi holi, ko
mi je pisal pisne in razne v
njem svojo ljubezen.*

Angela Smola - Vojska

Ga. Angela Smola-Vojška o svojem razmerju do Ketteja

Ga. Angela Vojška živi sedaj v svoji vili v Ljubljani. Njena fotografija, ki jo kaže kot mladenko za časa Kettejevega bivanja v Novem mestu, in faksimile njenega rokopisa sta prvič objavljena

prezgodaj v svet. Toda Novega mesta ni pozabil do zadnje ure in ga je opisoval z njegovimi značaji in tipi v svojih novelah, ki bodo še pozne rodove spominjali časov proslavljene novomeške romantike.

Življenje je šlo povsod po svoji novi poti. Svetovna vojna je pomedla s pozorišča vse, kar se ne sklada z modernim življenjem in modernimi nazori. Ostali so samo še spomeniki, silni spomeniki, katerih pa čas ne more razrušiti nikdar. Ljudje imajo drugačne skrbi in misli kot nekoč, a njihova naravna okolica je ostala še vedno taka, kot je bila nekoč. In Novo mesto bo ostalo kljub prevratu v življenju še vedno ono, kar je bilo stoletja in stoletja — paradiž romantike, ki pač leži v grobu pokopana, a so njeni spomeniki tako živi, tako polni življenja, da jih ne more zrušiti niti blede, mrzki čas. Smaragdni objem mehke Krke ne popusti nikdar, uporna skala se ne pogreze niti za ped v kraško zemljo in kapiteljski stolp bo bleščal v večnost kakor božja roka, usipajoča na svojo okolico luč in solnce prežive romantike...

Commercial Union

— delniška zavarovalna družba —
v Londonu.

Zavaruje: požar, vlom, nezgode, jamstvo, Transporte, Chomage in automobile.

Zajamčena glavica 60 milijonov funtov šterlingov.
Zastopnik za Novo mesto Mirko Pavlin.

K DOGODKOM PRED 10. LETI V NOVEM MESTU

Dragi gospod Podbevšek!

Povabili ste me, da Vam napišem za knjigo »Dolenjska metropola Novo mesto« zgodbo nepozabnega dne, ki smo ga praznovali v Novem mestu 26. septembra 1920.

Žal mi je, da Vaši želji ne morem ustreči v taki meri, kot bi zaslužil oni povojni umetniški pokret, katerega duša in gonilna sila ste bili Vi. Bolan sem — morda samo bolehen, zdelan od preobilice dobrot — ne vem. Pa čemu o tem razmišljati? Saj vendar ne bo drugače! In komu tudi naj bo kaj do tega, da bi bilo drugače? Tako je pač! Po glavi mi brenči, kakor da bi svirale vse ljubljanske slavne in neslavne muzike vsaka svojo obenem.

Pa pozabljene naj bodo vsaj za nekaj trenutkov vsakdanje nadloge in v spominu naj ožive tisti minuli, vihravi časi, ko so bila srca polna hrepenenja in poželenja po novem življenju — po novem razodevanju! Kakor ploha po moreči soparici je prišlo.

Kmalu bo 12 let. Krvave manifestacije človeške neumnosti in podlosti so ponehale. In bestija, nasičena grehov in sramote, se je pripravila k prebavljanju. Mrzel jesenski veter je zapihal po deželi. Od zapada sem so se vlekli ostanki slavnih armad, lačne, zbegane priče ponižanja in suženjstva, bežeče na svoje domove. Daleč je že vse to od nas odmaknjeno, pa v spominu se mi dostikrat prikažejo podobe iz tistih mračnih časov. Dolge vrste vozov vidim, ki se vlečejo od Brezovice sem preko Viča proti Ljubljani. Po cesti je razmetano razno blago, cunj, posode, zaboji, papir, knjige... Večer je. V nos mi sili vonj golaža. Sive postave v razcapanih vojaških uniformah se gnatejo topo in pohlevno v smeri, odkoder prihaja vonj. Vlaki piskajo. Po pustih travnikih se pasejo konji; povsod jih srečavam; v Tivoliju, po mestnem logu, po ljubljanskih ulicah tavaajo zgubljeni-

brezdomci krotko, iskajoči živeža. Pa že zdavnaj so travniki pokošeni; hrana je pičla. Usmiljeni ljudje jih krmijo — pa število je preveliko, zaloge revne; vojna jih je požrla. Izmučeni po vojnih naporih se opotekajo in padajo in umirajo od glada in žeje.

Po ljubljanskih ulicah se razlega vriskanje. Goste mase ljudstva se pehajo proti deželnemu dvorcu. Z balkona proklamira predsednik Pogačnik narodno vlado. Vriskanje se razlega po vsej domovini: »Živijo mir!« »Živijo svoboda!« »Živijo narod!« — Bežen žarek upanja je posijal na nesrečni narod...

Pri Rostoharju sedimo in pijemo na zdravje domovine in vriskamo in pojemo in se pomenkujemo o velikih dogodkih in se posvetujemo, kako urediti svojo lastno hišo, no, in zopet vriskamo in pojemo. — Meni pa je tako grenko pri srcu, kakor da mrkava solnce, kakor da se trgajo kosi življenja...

»Vrskajmo! Pojmo! Veselimo se, dokler nam sveti še dan, ker potem pride noč!« ... »Ali slišite? Lahki prihajajo — so že v Logatcu in... Tiho, tiho — zbežite gnusne sanje! Saj vse to ni res! Glejte, kako se Ljubljana smeje! Kako uživa in pleše in se zabava, kakor da bi praznovala večern praznik! — Bolan sem, prenašičen obilice dobrot, po glavi mi pleše, da vidim vse narobe, živci so razdraženi in duša se mi senči. Proč ostudne misli! Ne zastirajte mi solnca, ki sveti za vsem, kar je zasenčenega! — Zasijaj bežen žarek, za trenutek zasijaj skozi sive megle in pokaži mi majhen košček jasnote, da se bo moglo moje žalostno oko razveseliti!

Zima je prešla, sneg je skopnel. Pomlad ga je vzela. Tam, kjer so bile — zavoljo raznih čednosti — razdejane pokrajine in vasi in je gnojila človeška kri razteptano prst, poganja trava. Povsod naokoli se zemlja radostno oživlja, kakor da bi se nikdar nič hudega

IVAN MALEŠIČ

trgovina z mešanim blagom in delikatesami
v Metliki

vis à vis gostilne „Makar“.

Najstarejši, najbolj znani in dobro
upeljani edini popoldanski dnevnik
v dravski banovini

„SLOVENSKI NAROD“

Mesečna naročnina samo 12 Din.

Najboljši insercijski organ.

Mali oglasi vsaka beseda 50 par. Naklada 15.000.

Uprava: Ljubljana, Knafljeva ulica 5.

430

na njej ne godilo. Vse zeleni, solnce se smeje, tički pojo in ljudje se gibljejo in razgovarjajo — seveda samo o pametnih in čednih stvareh... Včeraj so se še klali in danes? Hm, vsaka stvar ob svojem času, kaj ne? pa vse po višjem povelju. Včeraj sovraštvo in pobijanje, danes bratstvo in ljubezen. Tako je prav, zabita drhal! Pomlad je šla in žito je dozorelo.

Dolgo že je kililo v mladih srcih na skrivaj hrepenenje po življenju, po razodevanju, po besedi. Na tihem se je pripravljalo in sililo na dan. Ko je dozorelo, tedaj je z radostnim krikom izbruhnulo in splamtelo v svet.

Dne 26. sept. 1920. je bil v Novem mestu velik praznik. Sorodne duše so se našle in združile. Bili so to mladi umetniki: pisatelji, slikarji, kiparji, glasbeniki. Združili so se, da dajo duška svojemu hrepenenju in da stopijo prvič skupaj na plan. Ljubljana je to početje malo postrani gledala, nekako nezaupljivo. Mi pa, ki sočustvujemo z vsem, kar je živega, smo pohiteli tja, da se z njimi veselimo.

Mesto je bilo v svečanem razpoloženju. S streh so vihrale zastave, plakati pa so vabili občinstvo k proslavi.

Že zgodaj zjutraj so se zbirali Novomeščani

in se sprehajali v gručah po Glavnem trgu, živahno se razgovarjajoč v pričakovanju dogodkov.

Okrog 12. ure se je vršila otvoritev umetnostne razstave v Vindišerjevem salonu v Kandiji. Udeležba je bila izredna, kakršne mi Ljubljančani že dolgo nismo vajeni. Z zanimanjem so sledili obiskovalci besedam razstavljalcev, ki so jim kazali in razlagali svoja dela. Razstavili pa so Novomeščani: Cvelbar, Čargo, Jakac, Mušič, Skalicky, izmed naraščaja Avsec in Grad, dalje Ančik in Zupan. Končno sem razstavil tudi jaz eno sliko (»Pod oknom«), da pokažem s tem svoje zadovoljstvo nad mladim pokretom.

Po kosilu smo se podali na dom dvornega svetnika Šukljeta. Tam se je vršil intimen glasbeni popoldan, na katerem se je posebno izkazal temperamentni Marij Kogoj s proizvajanjem svojih kompozicij. Sledile so debate o problemih sodobne glasbe, ki so se zavlekle tako dolgo, da je prišel čas za odhod v Narodni dom. Tu je bila zbrana že množica občinstva, ki je nestrpno čakala na literarni večer. — Dvorana je bila zasedena.

Ob splošni tihoti se prikaže mistična postava Mirana Jarca. Pobožno kakor romar, k

se poda na božjo pot, je stopil na oder in s skrivnostnim glasom je bral odlomke iz svojega »Skrivnostnega romarja«. Ko je bil končal, je sledilo pristrčno priznanje besedam odhajajočega mladega upapolnega pisatelja.

Nato pa je prišel človek — človek iz bojnih poljan. Po oblakih je priplaval, poln napetosti, in iz višav fantazije je jel spuščati med preseščeno občinstvo sikajoče kače-klopotače in s smelim pogumom in mirnim srcem metati svoje učinkovite bombe. Občinstvu je zastajala sapa in nastalo je gibanje. — Eni so bili mnenja, da se nam ponižnim Slovencem ne spodobi imeti posla z bombami, drugi zopet so bili nasprotnega mišljenja, češ, da so prav bombe pravi instrument za sodobno razodevanje. Vnela se je nato živahna debata, ki je trajala do pozne noči. Seveda je bilo po vsem tem treba pomiriti in potolažiti razvnete duhove, kar se je zgodilo v restavracijskih prostorih z zalivanjem z najboljšo kapljico s Trške gore. Tako je končal ta slaven dan. Ni pa bilo še vse pri kraju. Prihodnji dan je bil namenjen oddihu in prebavljanju. Prišel pa je večer. V počastitev gostov se je

vršila v Narodnem domu slavnostna predstava. Ne spominjam se več, kaj so igrali. Prišli smo malo prekasno. Igra se je že pričela. Po hodnikih pa je bilo nabito polno občinstva. Kar začujemo iz notranjščine silno pokanje in divje kričanje... Aha! Bombe! Na pomoč! — Na odru so se prepirali in vpili, da je odmevalo od vseh strani, in streljali so, pa le s pištolami! Dva sta se že po tleh zvijala. Vse to pa ni bilo zares; šlo je le za primerno počastitev gostov.

Po končani predstavi smo se zbrali, da zaključimo ob pogrnenih mizah v krogu novomeške elite in ob zvoku muzike, s plesom in petjem to znamenito slavlje

Jaz pa sem se zamislil. Nekaj mi je šlo po glavi in sem ugibal sem in sem ugibal tja, kdo ima prav: ali ti ali oni? In po temeljitem razmišljanju sem spoznal glede na, no, na gotove, recimo lastnosti, da imajo oni drugi prav. Za nas Slovence so edinole bombe.

Kako se je ta pokret dalje razvijal in kake posledice je rodil, o tem pa prihodnjič, ko boste izdali knjigo: »Slovenska metropola Ljubljana«.

Najlepše pozdrave!

Jakopič.

VIKTOR MARKIČ, soustanovitelj Šentjakobskega odra v Ljubljani

UTRINKI

Blaženi dolenski kotic! Omamila me je opojna romantika in zasanjanost tvojih številnih gradov, skrivnostna začaranost bajk in pripovedk Trdinovih Gorjancev, mehka melodika tvojih vinskih gor, zelenih gričev in livad, oplodilo me je bogastvo tvoje rodovitne zemlje in okrepila me je zdravilnost tvojih vrelcev.

Pridi, popotnik, da te z Angelo in Kettejem zaziblje tišina in nemost zelene Krke v sladki sen, da te vzdrami žuborenje bistril potočkov... Pridi, da prisluhneš dobri in pristni besedi originalnega dolenskega kmeta! Pridi in dvigni še neodkrita zaklade skrite Dolenjske — terrae incognitae!

1911.

Dvignila se je zavesa... Ti sveti Talijin hram novomeške narodne čitalnice! Kako so takrat plamtela naša mlada srca, polna volje in neslutnih iskanj!... In takrat se je zgodilo, da smo prvič nastopili na odru, ki pomeni svet: Mira Roginova, Lončar Franc, Pirnat Ferdinand, Cesar Ivan, Bučar Danilo in drugi. Uprizorili smo v Legatovi režiji Jurčičeve »Tihotape«.

Prvi trije že snivajo večni sen... Blag jim pokoj!

1913.

Kako živo ga imam še pred očmi. V novomeški sokolski telovadnici je bilo. Ura je bila polnoči. Trideset mladih, navdušenih prepodašev nas je stalo krog nega, ki nam je s prepričevalnim entuzijazmom in z gromkim glasom preroka oznanjal sveti evangelij o vstajenju Jugoslavije, velike in mogočne. Zdaj pa zdaj je klonila njegova glava, da so mu dolgi prameni las skoro zakrili lice, se nenadoma zopet strumno zravnaval, sunkovito dvignil desnico, zaiskrile so se oči in — beseda je postala kleno zрно.

To je bil — Pavel Endlicher, mučenik — spasilatelj.

1918.

In — raztepeni vsa dolga vojna leta po širnem svetu — smo se zopet sešli v svobodni Jugoslaviji, o kateri smo sanjali pred leti v sokolski telovadnici. Oživela si zopet, novomeška

narodna čitalnica! Anton Podbevšek nas je s svojim zanosnim, globoko doživljenim igrozom povedel na »Brdo Kalimegdan«, ki mu je Jakac na platno vdihnil umetniški lik. Pod večšo taktirko Danila Bučarja je poln navdušenja in s toplim čustvom zasviral dijaški tamburaški zbor: Bože pravde... Zasanjal je stari, slepi guslar, zaplesale so vile-odrešenice in zaigral je narod kolo.

1921.

Pa smo prišli v Ljubljano, vsi korajžni fantje novomeški... Tudi Ti, blagopokojni Ru-

dolf Binter, naš mentor in rojak. In še Ti, podgorjanski Cesar Janez in malolipovski sportnik-hrust Gnidovec Ante! In Ti, Homocorda gramofonskih plošč priznani kupletist Danilo Bučar ter vihrava, neugnana novomeška srajca Ogrinovega Rajka!

Prišli z ljubeznijo smo »Pelikana«
v dolino šentflorjansko,
kjer hiša »Šentjakobskega odra«
deset že let stoji..

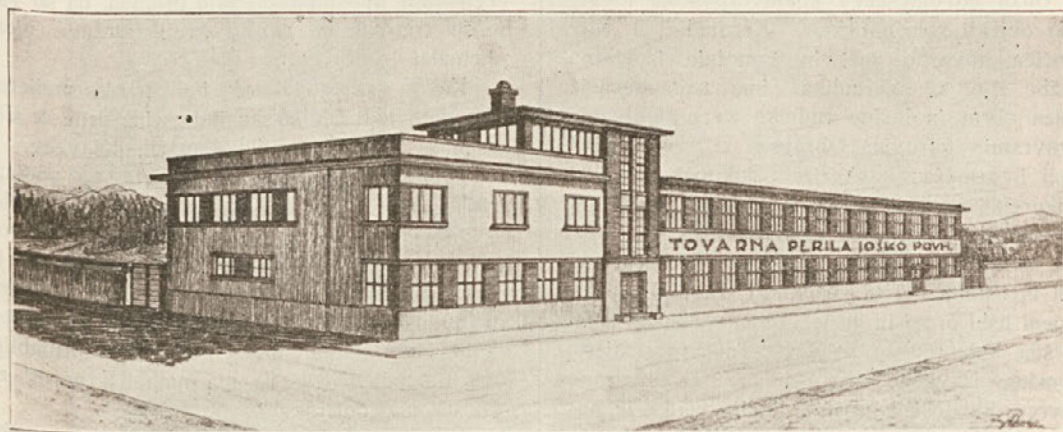
K. M.

INDUSTRIJA V NOVEM MESTU

Agilni in podjetni industrijalec g. Joško Povh je pravkar dogradil moderno opremljeno in po zunanosti impozantno tovarno perila, kot jo kaže naša slika.

fakturnim blagom, galanterijo in pleteninami, in to samo na debelo. Na Dolenjskem je to prva in edina veletrgovina te vrste.

Važno mesto v novomeški industriji zavze-

Lastnik se je potrudil, da zgradi tovarno ustrežajočo sodobnim zahtevam: strogo je pazil na predpise modernega zdravstva. Pogonsko silo si oskrbuje tovarna sama; v to svrhu so v lastnem objektu montirani stroji. Tovarna ima tudi avtomatično telefonsko centralo, kar omogoča čim smotrenejše obratovanje. Zaposlenih je nad 150 delavk. Tovarna izdeluje perilo vseh vrst in njena kapaciteta je zelo velika; njena interesna sfera je ozemlje cele Jugoslavije. Toplo priporočamo to domačo tovarno vsem konsumentom in prepričani smo, da ji je zagotovljen pod strokovnim vodstvom lastnika samega najboljši procvit. Omeniti je tudi, da je priključena k tovarni tudi veletrgovina z manu-

ma splošno znana in širom Jugoslavije uvedena tovarna perila Ivana Medica. Lastnik tovarne se ne straši truda in žrtev, da svoje podjetje, ki uživa najboljši glas, stalno izpopolnjuje in povečava. Letos je izvršil adaptacijo tovarne; povečal jo je za eno nadstropje.

To renomirano podjetje zaposluje nad 150 delavk ter precejšnje število nameščencev in uradništva. Tovarna producira vseh vrst perilo in dela s polno kapaciteto. Bilo bi odveč poudarjati, da se je radi svojega vsestransko solidnega poslovanja zelo priljubila pri svojih stalnih odjemalcih, katerih krog vedno narašča. To je povsem razumljivo, ker posveča vso pozornost izdelavi; njeni izdelki so se radi izvrstne kako-

KREDITNI ZAVOD ZA TRGOVINO IN INDUSTRIJO LJUBLJANA, Prešernova ulica 50 (v lastnem poslopu).

Obrestovanje vlog, nakup in prodaja vsakovrstnih vrednostnih papirjev, deviz in valut, borzna naročila, predjmi in kredit vsake vrste, eskompt in inkaso menic ter nakazila v tu- in inozemstvo. Safe deposita itd, itd, itd.

Brzjavke: Kredit, Ljubljana.

Telefon št.: 2457, 2040, 2548. Interurban: 2706, 2806.

541

vosti zelo priljubili. Hvalevredno je, da so v tovarni zaposlene samo domače delavke.

Obrat je moderno urejen na električno pogonsko silo, a samo poslovanje na principu najširše delitve dela, tako da predstavlja smotrenost v najširšem smislu. Menda ne bi našli v vsej državi kraja, kamor še niso prodrli in si še niso osvojili trga odlični izdelki te industrije, ki obeta tudi v bodočnosti najboljši procvit.

Blizu novomeškega kolodvora stoje tovarniški objekti splošno znane »Keramike« J. Klemenčiča, tovarne peči in šamotnih izdelkov, družbe z o. z. »Keramika« ima najmoderneje urejen obrat in lastne rudnike za pridobivanje prvovrstnih surovin. Obratuje z najnovejšimi stroji in uspešno konkurira celokupni tuzemski konkurenci v svoji stroki. Prevzema lahko tudi največja naročila in jih točno izvršuje. L. 1924. je n. pr. dobila in prevzela izvršitev vseh pečarskih in ostalih del te stroke na dolgi, tedaj dograjeni liški progi in jih je v dogovorjenem roku izvršila kulantno in solidno. Tudi to podjetje zaposluje izključno samo domače kvalificirane delavce. Skladiščni prostori nudijo veliko in bogato izbiro peči in keramičnih izdelkov najboljšee kakovosti. Tovarna se stalno povečuje in zavzema najvidnejše mesto v novomeški in sploh dolenjski industrijski delavnosti.

Tudi industrija obutve je zastopana v Novem mestu po čevljarški industriji Grile & Co. Podjetje si je v razmeroma kratkem času pri-

dobilo dober renome. Izdeluje vseh vrst čevljev, ki jih razpošilja po vsej državi. Znano je, da stremi podjetje za tem, izdelovati samo solidno izdelano blago, in to po najnižjih cenah. Zaveda se, da mora biti za odjemalca odločilna samo solidno izdelana obutev, ki docela ustreza zahtevam konsumenta, bilo po dovršeni izdelavi, formi in, kar je glavno, da se uporablja kvalitetni material. Baš te zahteve podjetje v največji meri upošteva in zato ni čuda, da so vse boljše trgovine v raznih krajih države njeni odjemalci.

Kakor vsa ostala naša industrijska podjetja, tako daje tudi čevljarška industrija Grile & Co. zaslužka večjemu številu domačih delavcev.

Prepričani smo, da bo podjetje na podlagi pridobljenih izkušenj še rapidno napredovalo, za kar jamči že ves dosedanji njegov razvoj. Poštene delavne metode, dobra izdelava in vestna postrežba pridobivajo podjetju v krogu njegovih odjemalcev rastoče zaupanje in upoštevanje. Prav dober sloves podjetja in priljubljenost pri odjemalcih pa sta najboljši porok za uspešen nadaljni razvoj.

Kot vsa ostala tuzemska industrija te stroke občuti tudi gornja, da ni dovolj zaščiten z uvozno carino za slične inozemske izdelke, ki jih radi nezavednosti mnogih naših ljudi vse preveč uvažamo, mesto da bi se ravnali po geslu: Svoji k svojim! in s tem pripomogli k lastnemu blagostanju.

E. PETERKA „pri Ažmanu“, Šolski drevored 2, za vodo.

Vsakovrstna manufaktura, pletenine in odeje v bogati zalogi.

Solidne cene!

Točna postrežba!

432

DRŽAVNE IN ZASEBNE USTANOVE

Mestni uradi

Županstvo mestne občine.
Mestna policija.

Mestna podjetja

Mestna Hranilnica.

Ustanovljena je bila l. 1894. Telefon št. 16.
Čekovni račun pri poštni hranilnici v Ljubljani

št. 10.807. Stanje vlog nad 37 milijonov Din. Za vse vloge jamči poleg Mestne hranilnice še mestna občina z vsem svojim premoženjem in vso svojo davčno močjo. Rentni davek plačuje hranilnica sama in se strankam ne odteguje.

Radi popolne varnosti vlog nalagajo vanjo sodišča denar nedoletnikov, župni uradi cerkveni denar in občine občinski denar.

Uradne ure so vsak delavnik od 8. do 12. in

„DUNAV“, zavarovalna delniška družba v ZAGREBU, podružnica v LJUBLJANI.

Nova palača podružnice v Ljubljani, Aleksandrova cesta.

zavaruje

po najugodnejših pogojih proti škodam: Radi požara, vlomskih tatvin, razbitja stekla, transporta, nezgod in zakonitega jamstva. — Prevzema tudi zavarovanje avto-kaska, avtojamstva ter sklepa **življenska zavarovanja** vseh vrst z zdravniško preiskavo in brez nje za primer doživetja in smrti, otroška in štedilna zavarovanja po najmodernejših kombinacijah in cenenih tarifih. Police naše družbe sprejema ministrstvo vojne in mornarice kot kavčijo pri ženitvi gg. oficirjev.

Vsa potrebna pojasnila so na razpolago pri naših glavnih in krajevnih zastopnikih.

od 15. do 16. Ob ponedeljkih in sejnih so uradne ure od 13. do 16. Ob sobotah popoldne se ne uraduje.

Državni uradi

Davčna uprava.
Državno pravdnštvo.
Glavni oddelek finančne kontrole.
Katastrska uprava.
Okrajno sodišče.
Okrožno sodišče.
Postajni in prometni urad na kolodvoru.
Poštno-brzojavno-telefonski urad in uprava.
Progovna sekcija drž. železnic.
Sresko načelstvo.
Zemljiška knjiga.
Žandarmerijska četa.

Cerkvene oblasti, uradi in zavodi

Mestni župni urad.
Samostan oo. frančiškanov.
Serafski kolegij sv. Antona.

Šolstvo

Osnovna deška šola.
Osnovna dekliška šola.
Meščanska šola.
Višja realna gimnazija.
Nižja kmetijska šola.

Obrtna nadaljevalna šola.
Trgovska nadaljevalna šola.

Strokovne zadruge in udruženja

Gremij trgovcev za politični okraj Novo mesto.
Kovinarska zadruga za srez Novo mesto.
Zadruga gostilničarjev, krčmarjev, kavarnarjev, žganjetočnikov in izkuharjev za politični okraj Novo mesto.
Zadruga krojačev, krojačic in modistinj.
Zadruga mizarjev.
Zadruga rokodelskih in sorodnih obrtov.

Bolnice

Bolnica usmiljenih bratov v Kandiji.
Ženska bolnica.

Denarni zavodi

Hranilnica in posojilnica v Kandiji, registrovana zadruga z neomejeno zavezo.

Ustanovljena je bila l. 1898. Št. čekovnega računa je 10.928. Stanje vlog je znašalo 30. junija t. l. 6,846.691 Din. Za vloge jamčijo vsi zadržniki, ki jih je okoli 2500. Rentni davek plačuje hranilnica sama. V ta zavod nalagajo denar skoro sami kmetje. Uradne ure so vsak delavnik od 8. do 14. Ljubljanska kreditna banka, podružnica Novo mesto.
Ljudska posojilnica.

DRUŠTVA, KLUBI IN KORPORACIJE V NOVEM MESTU

Olimpijski prvak Leo Štukelj

Novomeščan Leo Štukelj, ki je izšel iz novomeškega Sokola, se je udeležil do danes vseh mednarodnih tekem po prevratu, in sicer:

l. 1922. v Ljubljani,	l. 1926. mednarodne tekme v Lyonu,
l. 1924. olimpijade v Parizu,	l. 1928. olimpijade v Amsterdamu,
l. 1930. mednarodne telovadbe v Luxemburgu.	

Dosegel je l. 1924. na olimpijadi v Parizu absolutno prvenstvo v telovadbi in olimpijsko prvenstvo na drugo (2 zlati kolajni, tedaj dvoje prvih mestl).

L. 1928. na olimpijadi v Amsterdamu zmagovalno mesto III. posameznikov z dvema Švicarjema in olimpijsko prvenstvo na krogih (1 zlato, 1 bronasto).

L. 1924. so ga pozvali Finci na Finsko, l. 1929. pa Madžari v Budimpešto.

L. 1922. se je udeležil tekme za jugoslovensko sokolsko prvenstvo v Ljubljani (III. mesto), letos pa tekme za slovansko sokolsko prvenstvo v Beogradu (na orodju prvil).

Čebelarska podružnica.

Društvo hišnih posestnikov.

Društvo katoliških rokodelskih pomočnikov.

Ustanovil ga je l. 1886. dr. Marinko in je torej eno najstarejših društev v Novem mestu.

Društvo »Krajevne Matice Saveza železničarjev Jugoslavije«.

Francoski krožek.

Glasbena Matica, podružnica.

Godbeno društvo.

Katoliško prosvetno društvo »Soča«.

Krajevni odbor Rdečega križa kraljevine Jugoslavije.

Društvo Rdeči križ je delovalo v Novem mestu že od leta 1914., vendar se je po pravilih, odobrenih po vel. županu ljubljanske oblasti, ustanovil l. 1924. Krajevni odbor Rdečega križa za ves politični okraj. Takratni predsednik je bil vladni svetnik g. Rajko Svetek. L. 1927. je prevzel predsedstvo vladni svetnik g. Matej Kaki, pod čigar vodstvom je začelo društvo živahnejše delovati. Lani je razdelilo za 12.340 Din podpor.

Kolo Jugoslovanskih sester, podružnica.

Njena naloga je, nuditi pomoč še neosvobodnim bratom in sestram, pospeševati medsebojno spoznavanje in duševno zблиževanje našega naroda ter podpirati moralno in materialno izvršitelje narodne osvoboditve in združitve kakor tudi one, ki so radi vojne navezani na sestrsko pomoč.

Predsednica je ga. Olga Skalickyjeva, podpredsednica ga. Zinka Marinčkova.

Lokalna organizacija Saveza Jug. srednješolskega udruženja »Prosveta«.

Moška podružnica sv. Cirila in Metoda.

Novomeška sokolska župa.

Novomeški šahovski klub.

Obrtno društvo za Novo mesto in okolico.

Ustanovljeno je bilo l. 1919., da združi vse obrtnike v nepolitično stanovsko organizacijo. Društvo zastopa obrtne interese pri raznih oblastih in ustanovah. Podpira obrtno-nadaljevalno šolo, ima svoj odsek za posmrtnino, ki daje

podporo svojcem umrlih članov, podpiralo je že veliko in še podpira podpore potrebne člane. Ima svoj pomočniški odsek z lastno blagajno in lastnimi statuti ter gledališki oder za naraščaj v društveni dvorani v Sokolskem domu. Od obstoja do danes predseduje društvu znani obrtni organizator in bojnik za obrtne pravice in zboljšanje položaja obrtništva g. Filip Ogrič, dentist v Novem mestu.

Olepševalno in tujskoprometno društvo.

Okrajna kmečka zveza.

Okrožna skupina (O. S.) državnih nameščencev za okrožje.

Pevsko društvo »Gorjanci«.

Društvo ni staro, vendar si je v kratkem času priborilo mesto med najboljšimi slovenskimi zbori. Ko so se v zboru novomeške Glasbene Matice, ki ga je l. 1925. ustanovil in vodil sedanji pevovodja »Gorjancev« g. Ludovik Puš, prefekt na kmet. šoli na Grmu, pojavila nesoglasja in je bil lepi matični zbor v razsulu, je jeseni l. 1927. zrastle iz razvalin pevskega zbora, ki številčno ni velik, a je dosegel po kvaliteti svojih prireditev priznanje od vseh strani. Nadel si je ime po prelepem in bajnih prestli polnem gorovju Gorjanci, ki obrobja novomeško in krško kotlino od kočevskih hribov do Save.

Zbor šteje 24 mešanih glasov, enakomerno razdeljenih. Ustanovil ga je in ga vodi g. Ludovik Puš, ki je v Novem mestu pa tudi drugod znan kot dober pevovodja in pevec. Novomeščanom je še živo v spominu njegov kvartet, ki je bil tako izvežban in lepo upet, da so ga vsi: domačini in tujci občudovali in radi poslušali.

Pevski zbor »Gorjanci« je priredil več zelo uspelih koncertov, od katerih omenjamo le cerkveni koncert l. 1929., na katerem so se izvajale najmodernejše slovenske cerkvene skladbe in je izvajanje kritika soglasno pohvalila in priznala zboru visoko umetniško potenco, in pa koncert slovenskih narodnih pesmi l. 1930., o katerem sta se občinstvo in kritika zelo laskavo izrekla.

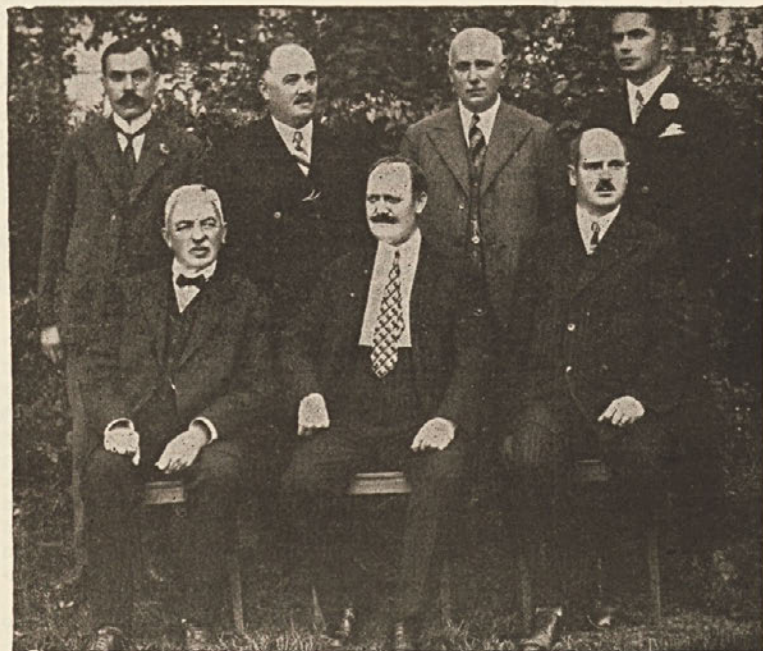
Zbor je nastopil tudi izven Novega mesta v Št. Jerneju, Kostanjevici, Št. Vidu in Trebnjem, povsod z velikim uspehom. Zanimivo je tudi, da

Odbor, del rednega in podpornega članstva ter dose-danji predsedniki pomočniškega odseka

praznuje zbor vsako leto na vrh Gorjancev pri cerkvi sv. Miklavža svoj god.

Za dvig pevske kulture v Novem mestu in okolici je društvo »Gorjanci« mnogo žrtvovalo in je danes nedvomno najboljšo pevsko društvo na Dolenjskem in Novemu mestu v ponos.

Pomočniški odsek Obrtnega društva za Novo mesto in okolico.

V njem so včlanjeni izučeni pomočniki in pomočnice vseh strok. Za svoje člane goji petje, prireja izlete in predavanja strokovnega in kulturnega značaja, zabave in zabavne večere ter pospešuje zblizanje vseh strok obrtništva. Ima lastno knjižnico strokovnega in zabavnega čtiva.

Podružnica Ferijalnega Saveza državne gimnazije. Podružnica »Jadranske Straže«.

Ustanovil jo je učitelj g. Viktor Pirnat, ki je l. 1927. obiskoval pomorsko-propagandni tečaj v Splitu. Podružnica se zelo uspešno udejstvuje. Članov ima že nad 300.

Odbor novomeškega Olepševalnega društva

Od leve na desno sede: Otmar Skale, predsednik Ferdo Buk in Josip Kobe. Stojte: Josip Turk, Urban Horvat (blagajnik), Fran Erjavec in Andrej Agnič (tajnik). Manjka odbornik Ivan Pirnat, šolski referent pri sreskem glavarstvu.

Olepševalno in tujsko-prometno društvo je praznovalo nedavno 30 letnico svojega obstoja. Društvo je eno najagilnejših na Dolenjskem. Neumorno se trudi za olepšavo in povzdigo tujskega prometa v Novem mestu in na Dolenjskem sploh. Kot tako je izposlovalo letos poskusni nedeljski izletniški vlak iz Ljubljane v Belo Krajino. Žal, da je vlak železniška direkcija ukinila.

Društvo daje tujsko-prometnim interesentom vsa potrebna pojasnila.

Podružnica kaznilniškega jetniškega nadzornega osobja.

Podružnica Sadjarskega in vrtnarskega društva. Podružnica Slovenskega planinskega društva.

Odbor podružnice si je postavil za glavni cilj, da postavi na Trdinovem vrhu razgledni stolp (12—14 m visok) v zvezi s praktičnim zavetiščem. Ta želja se zaradi velikih stroškov še dolgo vrsto let ne bo izpolnila. Za nadomestilo se opira po-

Del članstva in odbor pomočniškega odseka Obrtnega društva

družnica glede zavetišča na dobrohotnost posestnikov lesne tovarne (670 m) nad Dolžem (v prvih letih g. Ottenfela v Zagrebu, potem g. Heinriherja v Škofji Loki in naposled g. J. Šiške v Ljubljani). Drugo začasno zavetišče je priredil odbor v idilskem miru pri cerkvi svetega Miklavža (969 m). Na razpolago turistom sta ondaj dva skromno opravljena prostora v hiši poleg cerkve (v mežnariji).

Vodstvo podružnice se je nadalje zanimalo za znani studenec »Gospodična«, ki je v višini 822 m na severnem pobočju Trdinovega vrha daleč na okoli edini trajni, hladni, kristalno čisti studenec in zatorej neprecenljiv dar prirode. Studenec se bo po načrtu inž. arhitekta Marjana Mušiča nanovo zajel in obzidal, tako da bo ustrezno dejanski potrebi in gradbenemu okusu. Bližnja okolica naj bi se naposled spremenila v planinski vrt in tako dovršilo zaslanjano prizorišče Trdinove pravljice.

Pri studencu se namerava postaviti še skromno krito zavetišče. Postojanka bo tudi pripravna za taborenje mladine.

Med prve obveznosti vodstva planinske podružnice se šteje zaznamovanje (markacija) potov do priporočljivih izletnih točk v okolici sedeža podružnice. Okolica Novega mesta je med najlepšimi krajinami Jugoslavije. Odlakuje se v celoti in v podrobnostih z očarujočo milino oblik, z neizčrpno raznoličnostjo krajskih prizorov in njih lahko preglednostjo z obilnih, lahko pristopnih višinskih točk.

Novo mesto stoji slično kakor Celovec v prostori (50 km dolgi, 10 km široki) dolinski kotlini, ki se razteza od Kočevskega gorovja (Rog 1100 m) proti severovzhodu preko mesta Brežice ob Savi, preko Sotle do Krapinskega gričevja. Dno kotline je v zapadnem delu valovito, ima pri Novem mestu višino 180 m (Trg kraljeviča Petra) in preko njega teče v znanem mirnem teku kraških voda reka Krka. Kotlinskemu dnu tvori srednje gorovje lep gorski okvir. V dnu in istotaku v okviru vladajo mehko zaokrožene, milo valovite črte, oboje pa pokriva zelenje gozdov, trat in polj v premnogih barvenih osenah. Tako nastaja v celoti in podrobnostih enotna krajinska slika, izdelana vseskozi v neizmerno prikupljivem, milem slogu.

Na dnu obsežne kotline se v središčni legi slikovito prostira ob obeh obalah Krke Novo mesto kot kulturno in gospodarsko središče; po obronkih in vrhovih holmov širokega okoliša pa so posejane ob belih cestah in po stranskih zatišjih idilske vasi, se dvigajo svetle cerkve in prostorni veleposelstniški gradovi. Ti kulturni pridevki približujejo pokrajino človeškemu zanimanju še bolj toplo in prikupno.

Spričo takega krajinskega položaja se nudi prijatelju prirode za izlete štiri cilji. A: gorovje na južni strani Novega mesta (Gorjanci s Trdinovim vrhom 1181 m, gorski prelaz 571 m proti Metliki pri vasi Veliki Cerovec), nadalje B: na zapadni strani Kočevsko gorovje (Rog 1100 m, Sv. Peter 889 m nad Sotesko, Gače 942 m nad Črmošnjicami in Mirna gora 1048 m), nadalje na severni strani C: nižja srednjegorska panoga (Srobotnik 592 m nad Stražo, Sv. Ana 408 m nad Mirno pečjo, Hmeljnik 507 m in Trška gora 429 m, Vinji vrh 389 m). Na bližnje izletne točke D: pa vabi brdovita okolica Novega mesta.

Markirana so naslednja mesta:

A. 1. Novo mesto (N. m.)—Zabja vas—Št. Jošt

grč grm—studenec »Gospodična«—Trdinov vrh. 1181 m.

2. N. m.—Zabja vas—Janšice—Hrušica—Pan-grč grm—studenec »Gospodična«—Trdinov vrh.

3. N. m.—Zabja vas—Janšice—Hrušica—Gabrije—Jugorje—Krvavi kamen—Sv. Miklavž—Trdinov vrh.

4. Gabrije—levi breg Šumečega potoka—»Gospodična«—Stirje topoli—Trdinov vrh.

5. Tovarna—Stirje topoli—»Gospodična«.

6. Gostilna Zajec v Velikem Cerovcu ob državni cesti N. m.—Metlika (nasproti hiše, na kateri je vzdana Trdinova spominska plošča)—Iglenska luža—točka 689 m ob Ogljarski cesti—Tovarna.

7. Krvavi kamen (920 m)—Trdinov vrh.

8. Sv. Miklavž—proti Opatovi gori.

9. Sv. Miklavž—Sošice (582 m).

10. Sv. Miklavž—Huda peč—Ponirjevka.

11. Trdinov vrh—Metlika.

12. Točka 689 m ob Ogljarski cesti—čez Ponikve ob meji med dravsko in savsko banovino nad Popovo rustino na Trdinov vrh.

13. Gostilna Zajec (Vel. Cerovec)—cesta do zadnjega ovinka nove drž. ceste proti jugu ob zapadnem znožju gore Strmec 620 m do podzemeljske dupline (jame).

14. N. mesto—Šmihel—Ruprč vrh—Viševac (293 m)—kolodvor Birčna vas—Koroška vas—Podgrad pri razvalini Mihovo 571 m.

15. N. m.—Gotna vas—Poganci—Mihovo.

B. 16. Straža—Valta vas—Toplice—Podturn—Podstenice—Rog 1100 m).

17. Soteska—Sv. Peter (889 m)—Dvor.

18. Uršna sela (železn. postaja)—Laze—Črmošnjice—Gače (942 m)—Mirna gora (1048 m).

C. 19. Novo mesto—Prečna—Luknja—Sv. Ana—Ponikve (železn. post.).

20. N. m.—Bučna vas—Hmeljnik (507 m)—Trška gora (429 m)—N. m.

21. N. m.—Prečna—Luknja—Brezova reber—Ajdovec (439 m)—Dvor.

22. Straža (204 m)—Gorenje polje—Lipovec (459 m)—Ajdovec (439 m).

D. 23. N. m.—Mačkovec—Stari grad—Šmarješke Toplice (169 m).

Markirana pota od N. m. do gorskih višav gredo v začetnem delu preko nižave do gorskega znožja. Služijo torej tudi kot markirana nižavska pota.

Ob začetku zaznamovanih potov in ob križiščih so postavljene kažipotne table — nad 40 jih je. Večje orientacijske table visijo v Novem mestu na bivši Rozmanovi hiši (nasproti starega okrožnega sodišča), dalje na Vindišerjevem hotelu (v Kandiji) in na obeh kolodvorih, manj obsežne pa v kavarnah.

Markacije prijazno vabijo prijatelja prirode na sonce, na svobodo, na čisti krepilni zrak in v prelepo krajino!

Ferdo Seidl.

Podružnica Udruženja jugoslov. nar. železničarjev. Podružnica šteje 135 članov.

Podružnica Udruženja vojnih invalidov kraljevine Jugoslavije.

Podporno društvo za dijake na državni gimnaziji. Podporno društvo za služkinje.

Prostovoljno gasilno društvo.

Ustanovljeno je bilo l. 1876. na vzpodbudo pokojnega trgovca Adolfa Guština. Društvo šteje 130 podpornih in 80 rednih članov. Danes še žive na-

slednji člani, ki so stali ob zibelki našega društva: Viktor Nifergal, Leopold Fišer, Jurij Gregore in Vincenc Zbevnik.

Savezna streljačka družina.

Sportni klub »Elan«.

Novo mesto je tudi središče sportnega življenja na Dolenjskem. K temu je zlasti pripomogel sportni klub »Elan«, ustanovljen l. 1922., ki je

od Ambrusa in Suhe Krajine pa doli do. Orehovice pod gorjanskim sv. Miklavžem, tam od kočevskih hribov noter v mirenko dolino. Iz matičnega društva sta nedavno nastali dve društvi: za novomeški in trebanski sodni okraj ter za žužemberški. Novemu novomeškemu učiteljskemu društvu predseduje sedaj učitelj g. Viktor Pirnat.

Vinarska podružnica.

Novomeški gasilci so na glasu najboljšega gasilskega moštva na Dolenjskem

zbral okoli sebe vse mlajše najboljše ljudi dolenjske metropole: nedavno je postal prvak province ljubljanskega okrožja. Po zaslugi društvenih funkcionarjev in novomeškega občinstva, ki je vedno znalo ceniti pomen sporta, je povečalo nogometno igrišče na Loki in zgradilo tenis igrišče. Poleg tenis sekcije obstojita v klubu še plavalna sekcija — o kateri upamo, da bo postala ena prvih v Sloveniji — in hazena. Klub namerava v kratkem ustanoviti lahkoatletsko in zimsko-sportno sekcijo.

Srednješolska organizacija »Vesna«.

Organizacija ima 10 odsekov (socijalni, kulturno-zgodovinski, umetniški, literarni [list »Vesna«], Ciril-Metodijski, misijonski, ruski [ruščina], dramatski, glasbeni in pevski). — Organizacija kaže tudi na zunaj svoje delo z vsakoletnimi akademijami. Ob 10 letnici je dvakrat uprizorila Grillparzerjevo klasično delo »Ljubezni in morja valovi«.

Telovadno društvo Sokol.

Učiteljsko društvo okraja Novo mesto.

Ustanovljeno je bilo l. 1890. Društvo je prvotno obsegalo vse ozemlje novomeškega sreza gori

Vincencijeva konferenca sv. Nikolaja.

Konferenca vrši eminentno človekoljubno delo. Požrtvovalno vodi že nekaj let skrb za uboge. Ustanovljena je bila l. 1928. in beleži prav lepe uspehe. Mesečno podpira do 30 ubogih. Podpornih članov ima okoli 370. Delavni člani (odbor) imajo redno tedenske seje, kjer se presoja o potrebi in se potem nakazujejo redno živila, obleka in izredno denarne podpore. L. 1928. je izdala za 11.178 dinarjev podpor, l. 1929. pa 15.396.50 dinarjev.

Skupno s konferenco dela za isti cilj ženski dobrodelni odsek, ki skrbi za nabiranje denarnih prispevkov.

Železničarska jubilejna knjižnica.

Ob priliki 10 letnice Jugoslavije so dolenjski železničarji na vzpodbudo g. Potočnika, bivšega šefa prometne službe, ustanovili javno Železničarsko jubilejno knjižnico. Knjižnica je bila zelo potrebna, kar dokazuje že njen razvoj. Nabavila si je že okoli 1000 leposlovnih in zabavnih slovenskih, več srbohrvaških in nemških knjig.

Ženska podružnica družbe sv. Cirila in Metoda za Novo mesto in okolico.

Vozni red avtobusne proge Novo mesto-Toplice-Črmošnjice. Velja od 5. maja 1930.

Dnevna vožnja	km	Odhod	POSTAJE	Prihod	km	Dnevna vožnja
6.30	—	↑	Črmošnjice	↑	28	5.30
6.36	1		Novi Tabor		27	5.24
6.42	5		Stara Zaga		23	5.16
6.45	6		Srobotnik		22	5.15
6.50	7		Občice		21	5.10
6.57	9		Poljane		19	5.03
7.05	11		Podturn		17	4.55
7.15	1.30		Toplice		14	10.45
7.20	1.35		Gradišče		12	10.40
7.30	1.45		Rumanja vas		10	10.30
7.37	1.52		Vavta vas - Straža		9	10.23
7.40	1.55		Jurka vas		8	10.20
7.42	1.57		Potok		7	10.15
7.46	2.01		Volavče		6	10.14
7.49	2.04		Sredbrniče		5	10.11
7.55	2.10		Brod - Irča vas		2	10.05
8.00	2.15	↓	Kandija - Novo mesto	↓	—	10.00

Avtopodjetje KOKALJ, Novo mesto.

291

Avtobusna proga Žužemberk - Dvor - Prečna - Novo mesto.

VOZNI RED.

Ne-vadne dni	Samo ob pone-deljkih in novo-meskih sejmih	km	Odhod	Postaje	Prihod	km	Ne-vadne dni	Samo ob pone-deljkih in novo-meskih sejmih
6.15	4.15	—	↑	Žužemberk	↑	30	2.00	3.00
6.23	4.23	3		Brod pri Ožbovtu		27	1.53	2.53
6.27	4.27	7.30	5	Dvor		25	1.48	7.15
6.32	4.32	7.34	8	Kot dol.		22	1.42	7.12
6.50	4.50	7.49	13	Soteska		17	1.25	7.02
6.55	4.55	7.53	14	Gaberje		16	1.20	6.59
7.03	5.03	8.00	15	Gornje Polje		15	1.12	6.54
7.25	5.25	8.15	19	Gornja Straža		11	12.50	6.42
7.33	5.33	8.21	21	Dolnja Straža		9	12.42	6.37
7.38	5.38	8.25	22	Podgora		8	12.37	6.34
7.45	5.45	8.33	24	Prečna		6	12.30	6.27
7.53	5.53	8.39	27	Bršljin, gostilna Drenik		3	12.22	6.21
7.56	5.56	8.42	29	Novo mesto, gostilna Osolnik		1	12.19	6.18
8.00	6.00	8.45	30	Novo mesto, gostilna Skaberne	↓	—	12.15	6.15

Avtopodjetje Ivan Klinar, Novo mesto - Ločna.

Ob prostem času je avtobus kakor avtotaks na razpolago!

ADVOKATI IN NOTARJI V NOVEM MESTU

DR. ČESNIK IVO

ADVOKAT

Čekovni račun 13.596

DR. FURLAN ANTON

ADVOKAT

DR. GLOBEVNIK JOSIP

ADVOKAT

Čekovni račun 13.246

DR. GROS DAVORIN

ADVOKAT

DR. IVANETIČ FRANJO

ADVOKAT

Čekovni račun 13.149 — Telefon 11

DR. REŽEK JOSIP

ADVOKAT

Čekovni račun 13.643 — Telefon 13

DR. VAŠIČ IVAN

ADVOKAT

Čekovni račun 12.223 — Telefon 10

DR. ZUPANČIČ ADRIJAN

ADVOKAT

Čekovni račun 13.753

M. MARINČEK

NOTAR

JANEZ PUCELJ

POD GORJANCI

Fantič šel je v vinograd,
da bi trtice sadil;
pa ko šel skozi Črmošnjice,
v belo krčmo je zavil,
kar cel dan ostal je v krčmi
na večer domov prišel.

Pa zvečer ga vpraša očka:
»Hej, moj sinko, sinko Janko,
kaj da nisi prišel v Roje,
da bi trtice sadil?
Tam je bela zidanica
kakor krčma v Črmošnjicah,
v zidanici dosti vina,
več kot v krčmi v Črmošnjicah!«

Sin se je namuzal malo,
molčal in na tihem mislil:
»Res je bela zidanica,
kakor krčma v Črmošnjicah,
res je vina v zidanici
več kot v krčmi v Črmošnjicah,
ni pa tam Ivanke moje.«

KRAJI POD GORJANCI

Nepopisno lepa in zanimiva sta bregova Krke skozi tja do izliva v Savo. Na eni strani temni, a večno lepi Gorjanci, na drugi bujne vinske gorice Trške gore, Grčevja, Malega in Velikega Vinjega vrha, nato pa tajinstveni Krakovski gozd. Tik pod sv. Miklavžem zgodovinski kartuzijanski samostan Pleterje, kjer delajo pokoro beli menihi, po večini Francozi in Nemci,

ki cele noči premolijo in se z jutranjim svetom zopet vračajo v samotne celice, kjer žive ločeno drug od drugega. Edini samostan belih menihov v naši državi, ki slovi po zanimivi gotski cerkvi, mirno rečeno, najlepši v dravski banovini, v kateri počiva mogočni celjski Herman II. Kartuzijanci so znani po svoji gostoljubnosti; ni ga še bilo obiskovalca, ki ga ne

Potov vrh pri Novem mestu in pogled na Gorjance

S Potovega vrha je bil baje doma sv. Feliks, čigar kosti imajo shranjene v kapiteljski cerkvi v Novem mestu

bi pogostili. V samostan smejo le moški, v cerkev je pa vstop vsakomur dovoljen. Vendar tudi ženske ne odženo kar tako — saj je tudi zanje vedno pogrnjena miza v zunanji obednici.

Ob stoletnici rojstva gorjanskega pripovednika pok. Janeza Trdine, znamenitega po »Baj-

Šentjernejčani imajo najlepšega ptiča...

Lepšega ptiča ni, kot je petaln,
lepšega kraja ni, kot je Št. Járn.

Narodna.

kah in povestih o Gorjancih«, ne smemo prezreti njemu toliko priljubljenih gradov: Tolsti vrh, Vrhovo in Prežek, katerega lastnik je bil nekoč Andrej Smole, znan širom Dolenjske zlasti po izborni kapljici in po znameniti kleti, v kateri je še dandanes videti na steni lastnoročni podpis

našega velikega Franceta Prešerna. Grad Vrhovo slovi tudi po tem, da se je v tem gradu drugič oženil znameniti V. Valvazor. Marsikatera bajka in povest o Gorjancih se je porodila v gori omenjenih gradovih, za kar J. Trdini večna čast in hvala!

Tam v dolini med plodnosnim poljem pa se ti sveti »mejstu Št. Jarn« (Št. Jernej), kjer imajo najlepšega ptiča, ki se mu pravi, »p'tjaln« (petelin). Ako se hočeš naučiti čistosti, vzornega reda, pojdi v Št. Jernej! Od priljubljenih Št. Jernejčanov se boš kaj kmalu naučil reda in snage, kar moramo na tem mestu poudariti. Je to kraj ob veliki glavni cesti na križišču potov s prikupnim ljudstvom, ki ti prav rado postreže z vsem mogočim. Čedne, tudi enonadstropne hiše se vrstijo ob vsaki strani ceste in se razširjajo v lep trg sredi kraja, tako da se ti zazdi, da si prišel v pravcato provinci-jalno mesto. Vedno čista cesta, velike trgovine, hoteli, restavracije, snažne gostilne, krasno urejeni vrtovi in struga potoka s kristalno čisto vodo, ki teče sredi kraja, tako vplivajo na vsakogar, da se mu na mah priljubi. In dobra, ki jih nudi Št. Jernej, lahko rečemo, so že tako popolna kot v vsakem letoviškem kraju na Gorenjskem. In kako tudi ne? Dobiš krasno urejene komfortne sobe, prvovrstno hrano, vse to po zelo nizkih cenah. Dalje so za zabavo kegljišča, balinišča in prekrasni izleti, ki ti jih kar po vrsti naštejemo: na Dobravo, v Maharovec, Pleterje preko Stare vasi,

Štiri motivi iz Št. Jerneja, kjer prirejajo slovite konjske dirke

Lepa fara šentjernejska
tri ure od Novga mesta,
še koroški furman vej
za ta precartan krej!

Daleč ni take ravnine
in take Fruhtne doline,
to Ljubljanci povedo,
ki po vince dolj gredo.

Narodna.

Vrbovcev v sloviti Mali Lurd in sploh v podnožje Gorjancev. Kje je še kaj lepšega kakor med zeleno trtico ob zidanicah in v hladnem bukovju? Št. Jernej pa slovi tudi po svoji veliki vsakoletni dirki na dan sv. Petra in Pavla. Tu se ti nabere iz cele Dolenjske, so-

Selakovi gostilni, pa tudi po blaženem miru, ki tod kraljuje. Miren kotiček tam ob mehko valujoči Krki te zaziblje v lahen sen, tako da preslišiš čredo dobro rejene živine, ki se gnete mimo tebe ter hiti na sočno pašo na »gmažno«, ki se razteza tja do Dobruške vasi. V zelo

Vinji vrh pri Dobruški vasi
Dvoje motivov s trgatve

sednje Štajerske, Hrvatske, pa tudi iz drugih krajev, množice ljudi. Priporočamo najtopleje vsem, ki so namenjeni na poletni oddih, da pohite mesto drugam — v Št. Jernej! V tem kraju nudijo vsakomur za mal denar vsega in kdor bo enkrat letoval v tem kraju, se bo z zadovoljstvom zopet vračal vsako leto k gostoljubnim Št. Jernejčanom.

Ko pa te pelje pot po Šentjernejem polju, se tam ob zeleni Krki zabeli izza bohotno razraščeni vrb vas Dobrava. Idiličen kraj, poln lepote, ki slovi zlasti po čistosti kmečkih dvorov in hiš, po stari dolenjski gostoljubnosti in po

prijetnem zletišču Dobruška vas se ti nudi v širom cele Dolenjske dobro znani gostilni pri »Zamanu« slastna južina in prvovrstna kapljica iz vinovrških gor. Sedanji lastnik g. Prijatelj ti kaj rad postreže tudi z ribicami, ki jih kar z roko nalovi v bližnjem potoku Radlji. Na željo pa te tudi popelje skozi dobruški drevored v zidnico, kjer stojе cele vrste sodov, večjih od tebe — same pristne domače kapljice. In ko vprašaš končno za račun, se čudoma čudiš; denarja, ki si ga imel pripravljenega za poravnavo računa, ti ostane še toliko, da se lahko popelješ še v Škocjan, ki je oddaljen le kakih 20 minut.

Škocjan pri Mokronogu

ŠTAMPILJE**TEODOR RABIČ**

in vse grafične izdelke priporoča

tvrdba 431

LJUBLJANA, Miklošičeva cesta 15.

Po lepo uglajeni cesti, po kateri brzi 4 krat na dan avtobus proti Krškemu in Novem mestu te stalno spremlja v hladu košatih dreves potok Radlja, ki teče tik ceste skozi tja do Škocjana. Iznenaden obstaneš, ko stopiš izza ovinka. Prikaže se ti tipična dolenska vas Škocjan. V prijazni kotlini so hišice med sadnim drevjem tako lepo porazstavljene in razvrščene, da se ti zazdi, kakor da vidiš tropo ovčic s pastirjem, zlasti, ko zagledaš prijazno cerkvico na brežičku. Rojstni kraj slavnega misijonarja dr. Ig. Knobleharja, ki so mu nedavno domačini v počastitev vzdali spominsko ploščo, ki oznanja, da nisi prišel v kraj, ki je popolnoma pozabljen in ki nima smisla za kaj več. Ker ima Škocjan — sedež županstva veliko štiri-razredno šolo, poštni urad, žandarmerijo, oddelek finančne kontrole, se ti kar čudno zdi, da ni to trg. In dalje: v kraju samem nahajamo

7 dobro idočih trgovin, v njem dobiš vsakovrstne obrtnike — celo avtomobil dobiš! In če ne pozabiš še kakih 10 gostiln, ki ti po večini nudijo komfortno urejene sobe, se začudiš in vprašaš, — kje se je dosedaj zapravljal denar po počitnicah, zakaj se je nosil tja na morje ter po raznih letoviščih, kjer odirajo, zakaj ne rajši v naše lepe kraje, kjer še ni zlobe, ni oderuštva, kjer je mir in so iste udobnosti kot drugod?! Saj se ti vendar nudi poleti tudi tukaj krasno naravno kopališče (temperatura vode do 26°C) — cele toplice! Krasni izprehodi po okolici, gostoljubje povsod, ugodne cene, postrežba pa tudi zadostna, komoditeta pa kakor doma. Vse to te prevzame, tako da skleneš, vsako leto prebiti v naši idealno-romantični Dolenjski svoj vsakoletni dopust. Krasota, ki ti jo nudijo lepi dolenski kraji, je zares nepozabna!

ALOJZIJ PUNGERČIČ

ŠKOCJAN pri Mokronogu.

Trgovina
z mešanim blagom,
jajci, deželnimi pridelki in lesom.

Stalna zaloga cementa, cementne
strešne in zidne žgane
opeke.

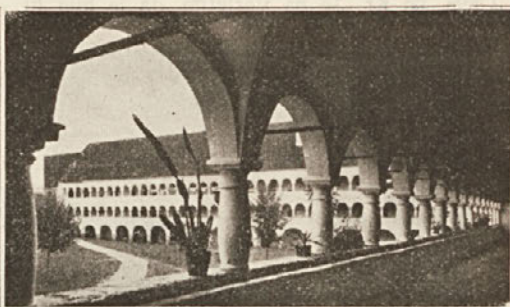
KOSTANJEVICA

Ni veliko, vendar pa je zelo lepo in prijazno mesto. Razprostrto je na ravnici in ovija ga Krka, ki ustvarja sredi ravnice otok. Stoji ob glavni cesti Ljubljana—Zagreb, jugovzhodno od Novega mesta, s katerim ima dosti ugodne zveze avtobusne proge Novo mesto—Zagreb in Novo mesto—Brežice.

v hiše, hleve in gospodarska poslopja. Skoraj vsa živina je utonila, pridelki pa so bili uničeni. Mesto je po vsem tem čisto obubožalo in bi kmalu izgubilo mestne privilegije.

V neposredni bližini Kostanjevice ob vznožju Gorjancev nahajamo v idilčni plitvini obsežno starinsko poslopje. To je zgradba bivšega, nek-

Pogled na »dolenjske Benetke« Kostanjevico in na kostanjeviški grad z arkadami

O postanku mesta Kostanjevica je prav malo zgodovinskih podatkov. Ne ve se niti, kdaj je dobilo mestne pravice. Kraj je bil že po naravi močno utrjen ter je zato uspešno odbijal sovražne napade. V prvi polovici XIII. stoletja je bilo mesto last »gospodov Kostanjeviških« in je bilo najvažnejši kraj v Slovenski marki. Že v drugi polovici XIII. stoletja pa je postala Kostanjevica last koroških vojvod. Ti so v tem času kovali tu denar, imenovan »kostanjeviški novac«. Bila je to doba, ko je bilo mesto na višku slave in razvoja.

Za časa turških napadov je mesto prav posebno trpelo. Kronika tudi pripoveduje, da so l. 1563. pognali turško vojsko, ko je pridrvela na Dolenjsko, v beg proti Kostanjevici. Krka jim je zaprla pot in tako so na tisoče in tisoče Turkov pobili, dočim so ostali utonili v Krki.

Druga šiba božja so bili bližnji Uskoki, ki so prihajali v kostanjeviško okolico ropat. Opustošili so mnogokrat vsa polja in odpeljali iz kleti vino. Kar se ni dalo odnesti, so porazbili in razrušili. Celo cerkvi niso prizanesli. Ljudje niso bili varni življenja; kogar so Uskoki dobili v roke, so ga najprej oropali, potem pa brez usmiljenja zaklali.

Mesto je veliko trpelo tudi radi požarov, ki so ga večkrat upepelili do tal. Taki hudi požari so bili l. 1617., 1663. in 1674. L. 1681. je Krka tako narasla, da je preplavila vsa polja daleč okoli mesta. Voda je vdiral skozi okna in vrata

daj tako mogočnega in oblastnega cistercijanskega samostana, ustanovljenega l. 1234. Ko je cesaroval Jožef II., ki je razpustil toliko samostanov, tudi kostanjeviškemu ni prizanesel. Razpustil ga je l. 1786. Samostan je imel dotlej 64 opatov — poslednji je bil Aleksander Haler pl. Halerstein.

Kostanjevica je kaj pripraven kraj za letoviščarje. Okolica je bogata prelepih izletov v okolico, polna zgodovinskih gradov in spomenikov ter naravnih krasot. Pohodi v vinske gorice tja gori pod Gorjance, kopanje v topli Krki, ribarjenje in čolnarjenje: vse to je letoviščarjem v najboljšo razvedrilo. Tujsko-prometno društvo je interesantom na razpolago za vse potrebne informacije. Komur se hoče prebivati pod inilim podnebjem v miru in zadovoljstvu daleč proč od velikomestnega šuma, tovarniških dimnikov in sopihanja železniških lokomotiv, bo našel v Kostanjevici najlepši kraj. Prav poceni bo živel in se še vračal.

Najugodnejše kupite vse vrste blaga za
obleke v manufakturni trgovini
IVAN STROJANŠEK, PRI „ZVONU“
poleg škofove palače v LJUBLJANI.

M. R.

KRŠKO

Ob koncu savske soteske zelo slikovitega Posavja stoji na desnem bregu Save prijazno mesto Krško.

Prvi sledovi o postanku Krškega segajo zelo daleč nazaj. Prvič se omenja Krško v zgodovini l. 895. po Kr. Je pa verjetno, da je bila tu

zaslediti tja do leta 895. Tega leta se prvič omenja Krško v zgodovini: nemški kralj Arnulf ga je podaril nekemu plemiču Valtunu, ki je tudi sezidal krški grad. Zgodovina nam nato zopet ne priča ničesar o Krškem do l. 1154., ko so bili lastniki krške grajščine grofje Bogen. Posestniki

Krško ob Savi

naselbina že za časa Rimljanov. Temu se ne smemo čuditi, ker vemo zanesljivo, da je sta'lo na sedanjem Drnovem, dobro uro od Krškega, staro rimsko mesto Municipium Flavicornum Noviodunum, kjer so našli bogate grobove, sledove razkošno opremljenih stavb, mozaike, mnogo zlatega in srebrnega denarja, orožja, nakita in slédove vodovoda, napeljanega s precej oddaljenih Gorjancev. Mnogo teh starin hranita še sedaj ljubljanski in dunajski muzej. Zanimivo je tudi, da so v rimskem Noviodunu umrli mučeniki sv. Pelagij, Heradij, Pavel in Akvilin. Tu je tudi vladal Konstanč, sin rimskega cesarja Konstantina, in bival nekaj časa Septimius Severius.

Ker je bilo Krško takrat najbrže pristanišče savskega ladijskega prometa in je skozi ta kraj vodila rimska cesta iz Novioduna v Radeče in naprej, je zelo verjetno, da je že takrat bila tu naselbina.

Kasnejših podatkov o Krškem ni mogoče

tega gradu pa so se večkrat menjavali. Za rodino Bogen so se vrstili saleburški škofje in za temi l. 1373. celjski grofje, med njimi Herman I. in grof Urh II., čigar žena Katarina, hčerka srbskega kneza Jurija Brankovića, je kot vdova preživela del svojega življenja na krškem gradu. Tudi slovita Veronika Deseniška je bivala tu nekaj časa.

S celjskimi grofi je prišlo Krško pod Avstrijo. Friderik III. je povzdignil kraj v mesto. Krško je dobilo razne pravice in je postalo samostojno, dočim je bila njegova usoda preje tesno združena z usodo gradu in njihovih lastnikov. Iz tega časa hranijo še lepo izdelano sodniško palico in srebrn pečat z mestnim grbom ter razne listine, privilegije, ki so meščanom med drugim nalagali tudi to, da so se morali sami braniti proti sovražniku, posebno proti Turkom, ki so v letih 1463., 1476. in 1477. povzročili v mestu in okolici silno škodo. Krvavi dnevi za Krčane so bili kmetski upori l. 1515. in

1573., ko se je »uboga gmajna« uprla grajskim mogotcem.

Reformacija je v XVI. stoletju močno vplivala na krški življenj. Mesto se je hitro navzelo protestantizma. Iz te dobe sta za nas najznamenitejša Jurij Dalmatin, roj. okrog 1550. v Krškem, ki je po izvirniku prevedel biblijo v slovenski jezik, pri čemer sta mu pomagala Ivan Ungnad in Adam Bohorič, pisec prve slovenske slovnice, ki je bil tudi rojen nekje v krški okolici.

Turška nadlega tudi v XVI. stoletju ni mirovala. Tako čitamo v zgodovini, da so Turki l. 1545. požgali več vasi v krškem okolišu. Poleg tega so prišle l. 1542. v te kraje kobilice, ki so pokončale vse poljske pridelke, tako da je nastala v Krškem silna lakota.

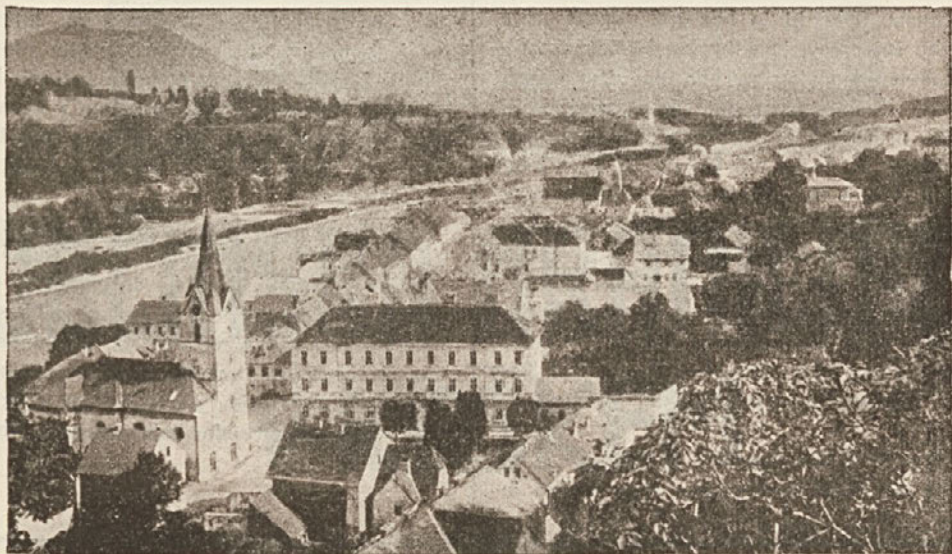
Krški grad je prešel po Celjanu Ulriku II. v cesarjevo lastnino in ga je uživala do smrti njegova žena Katarina. Po Juriju Turnskemu, znani osebnosti iz kmečkih uporov, sta bila kasnejša lastnika krškega gradu Janez Babtist Valvazor in njegov sorodnik baron Inocenc Maškon. Maškonovi so prodali graščino grofici Magdaleni Strassoldovi, le te sin pa grofom Turjačanom (Auerspergom), ki so jo združili s turnško graščino. Ti so bili najbrže zadnji lastniki krškega gradu. Bivanje v gradu so opustili že pred več kot 200 leti. Od tedaj je grad tako naglo razpadal, da so ostale od njega le še razvaline.

cerkev sv. Rozalije, stoječa na poti v Trško goro. L. 1639. je bil sezidan tukajšnji samostan, v katerem še danes delujejo kapucini.

Za to dobo je zlasti pomembno, da se je tu naselil baron Janez Valvazor (1641. do 1693.), nemško-latinski pisatelj in zgodovinar, ki je zaslovel z delom »Die Ehre des Herzogthums Krain« (1699.) v štirih ogromnih knjigah, kjer je popisal naše kraje, ljudi in je glede na to zapustil tudi nam Slovincem bogat zaklad virov o življenju našega ljudstva v XVII. stoletju. Ogromni stroški, ki jih je imel z izdajo tega dela, so ga prisilili, da je prodal vsa svoja posestva in si kupil v Krškem hišo, kjer je obubožan preživel zadnje dni svojega življenja. Na nekdanji njegovi hiši je vzdana spominska plošča, ki pravi, da je v tej hiši umrl slavnj zgodovinar 19. sept. 1693.

Valvazorjeva dela danes najbrže ne bi prenesla objektivne kritike, vendar to nikakor ne zmanjša njegove slave, kajti za tedanje dobo je kot historik ustvaril nekaj gigantskega.

V srednjem veku, posebno po 30 letni vojni, se je skoraj povsod v Evropi razširjala vera v vraže. Tudi v Krškem so nesrečne ženske, ki jih je ljudski glas označil kot čarovnice, ki so baje delale točo, povzročale bolezni živalim in ljudem itd., neusmiljeno preganjali in trpinčili. Mnoge so celo sežgali na grmadi. O tem nam poroča latinsko pisana kapucinska kronika

Pogled na Krško iz ptičje perspektive

Tudi XVII. stoletje ni prizaneslo Krčanom z elementarnimi katastrofami. Zgodovina omenja silne povodnji (l. 1629.) in lakoto ter kugo v letih 1626., 1634., 1646. Iz te dobe datira tudi

krškega samostana, ki se je ohranila do današnjega dne.

Že tedaj, ko je postalo Krško mesto (1477.), je dobilo pravico voliti svojega sodnika, ki je

bil nekako to, kar je danes župan. Seveda pa mu je v prvi vrsti pripadala funkcija sodnika, ki je smel obsojati celo na smrt. Vendar je obsodba veljala le tedaj, če jo je cesar potrdil. Kapucinska kronika navaja imena sodnikov od l. 1543.—1799.

O XVIII. stoletju, ki je prešlo brez posebnih dogodkov za Krško, zgodovina ne poroča mnogo. Najbrže so v tem času opustili mestno obzidje.

Nadaljnji pomembnejši zgodovinski dogodek je bila francoska okupacija našega ozemlja, ki je tvorilo nekdanjo Ilirijo. Dognano je, da je tedaj županoval neki Potočnik.

Leto 1848. ni bilo posebno viharo za Krško. Vemo, da je neki Gayer v okolici hujškal kmete zoper vlado in je bil potem zaprt. Vojaki, ki so prišli tedaj v Krško, so kmalu napravili konec uporom.

Veselejše dogodke je doživelo Krško, ko so l. 1863. otvorili železniško progo Zidani most—Zagreb. Kakor v vsem civiliziranem svetu, tako je tudi v našem mestu Krškem železnica vplivala blagodejno na razvoj napredka. S tem so bili upostavljeni prvi stiki s civilizacijo širšega sveta.

Posebno obležje v tem stoletju sta dala krškemu mestu velika mecena Martin Hočevnar in njegova žena Josipina. Prvi je namreč l. 1877. dal na lastne stroške (100.000 goldinarjev) sezidati dvonadstropno poslopje za ljudsko in meščansko šolo, ki je bila poleg postojnske meščanske šole prva in edina na bivšem Kranjskem. Zakonca Hočevnar sta bila tudi sicer velika dobrotnika, ki ju spoznavamo šele sedaj prav, ko ju, žal, ni več.

Zanimivo je, da so bili Krčani že od nekdaj ljubitelji glasbe. V Krškem je bila že okoli l. 1844. godba na pihala, broječa kakih 30 mož; vodil jo je neki Salmič. Pozneje sta bila kapelnika mestne godbe okrajni komisar Klein in Viktor Parma, popularni slovenski komponist. Danes ima Krško poleg dobre gasilske godbe na pihala (20 mož) še dober mešani zbor Glasbene Matice (30 članov) ter izvrsten salonski orkester Sokola (12 mož).

Kakšno je Krško danes?

Glede na svojo raztegnjeno lego (dolgo je

15 km) ob Savi se ni moglo posebno razmahniti. Kljub temu kaže na splošno prav čedno lice. Danes ima Krško okoli 1000 prebivalcev, ki so večinoma obrtniki in uradniki. Krško ima državno štirirazredno meščansko šolo s petrazredno ljudsko šolo in obrtno-nadaljevalno šolo, srezko načelstvo, sodišče, davčni urad itd. V Krškem imamo tudi občinsko hranilnico in okrajno posojilnico ter agilno delujočega Sokola, ki se s svojim dramskim odsekom uspešno uveljavlja s tem, da uprizarja prav dobro uspele drame, veselice in operete.

Najbolj tipično za Krško je njegovo vinogradništvo. Krčani imajo lepe vinograde v bližnji Trški gori, kjer poganja izvrstna trta. Žal, je zadnji čas prišlo tudi tukaj vinarstvo v stagnacijo radi ostre konkurence drugih vin.

Sredi mesta je urejeno lepo pokopališče s cerkvijo sv. Florjana in krasnim gotskim mavzolejem, kjer počivata velika krška mecena Martin in Josipina Hočevnar. Na tem pokopališču je pokopan tudi znani slovenski pisatelj dr. Janez Mencinger, ki je živel v Krškem kot odvetnik. V Krškem imamo pet cerkva, izmed katerih je v umetnostnem oziru izredno zanimiva baročna cerkev sv. Duha.

Tujski promet v našem mestu še ni tako razvit, kakor bi zaslužila krasna okolica z romantično savsko sotesko, ki ji ni enake v naši ožji domovini. Lepi sprehodi na Libno, Sremič, Trško goro, Turn in proti Rajhenburgu so očarali že marsikatero razvajenega tujca. Kdor hodi v Krško na letovišče, pride znova rad. Poleti je jako prijetno kopanje v Savi. Društvo za pospeševanje tujskega prometa v Krškem ima pod Starim gradom lepo urejeno kopališče, ki zlasti ob lepih solnčnih dnevih privabi mnogo obiskovalcev.

Krško sicer nima udobnosti svetovnih kopališč, vendar pa je bogato z izrednimi naravnimi lepotami. Vabimo torej tujce, da spoznajo tudi ta kotiček lepe Dolenjske! Vsakomur hočemo ljubeznjivo postreči, da pripomoremo do čim živahnjega razmaha tujskega prometa! Ali mora res Dolenjska zaostajati za drugimi pokrajinami, ko je vendar tako razsipno obdarsena z lepoto?

PAVEL OBID, Krško

urarna in mehanične delavnice.

Trgovina z urami, zlatnino in srebrnino, šivalnimi stroji, dvokolesi, motorji in optičnimi predmeti. Emajliramo z ognjem in niklamo.

OBČINSKA HRANILNICA v KRŠKEM

sprejema vloge na hranilne knjižice in tekoči račun
ter jih obrestuje po najvišji obrestni meri.
Daje posojila na hipoteke, poroštvo in zastave.
Izvršuje vse v denarno stroko spadajoče posle.

SKOZI ŽUŽEMBERK, DVOR IN SOTESKO

Skoraj tajinstveno se je prigrizla Krka tekom stoletij od izvira naprej in pustila kraj sebe skalovje kot glasen opomin, da izdolbe kaplja za kapljo tudi najtrši kamen. Že od daleč je čuti tu in tam globoko pod cesto glasno šumenje slapov. Da, slapovi! V tisoč biserov se razbijejo valovi, preden dosežejo gladino, kjer se poigra-

stolpne farne cerkve, ki stoji precej daleč. Kraljuje namreč onstran trga na 294 m visokem griču, odkoder se odpira mičen pogled na Žužemberk in po Krški dolini.

Dom gospodov Žužemberških v XIII. in XV. stoletju, zatem grofov Goriških in nato samih Habsburžanov, ki so ga izročili Turjačanom,

Pogled na Žužemberk

vajo postrvi, prelepi eksemplari — do štiri kg težke so že potegnili iz vode! V gostih vijugah si je izklesala Krka pot naprej. Ob njej stoje prijazne dolenjske hišice, ki so od daleč kakor vrtnice sredi zelenja, dvigajoče svoje rdeče cvetove, višje pa leže vinogradi in med njimi stopajo goloroki dolenjski možje in fantje, otipavajo zdaj to, zdaj ono trtico, ji pokažejo pot in, ko pride mrak, zapojejo in zavriskajo, da jih čujejo žene in dekleta doli do Krke v domačo vas.

V tem idilično-romantičnem kotu naše lepe Dolenjske stoji slikoviti trg Žužemberk, t. j. v Gorenji Krški dolini na meji Suhe Krajine. Sredi gričevja je razprostrt in Krka, ta tiha, temnozelená, skrivnostna reka, teče skozi njega. Deli ga na dva dela, tako da nahajamo glavni del na levem bregu, na desnem bregu pa le nekako predtržje, če se smemo tako izraziti. Tudi tu sredi trga, tik pod starim gradom Turjačanov, ki daje trgu zgodovinsko obeležje, ima Krka več slapov, katerih monotona pesem se čuje ob tihih večerih daleč čez skalnate pečine tja do dvo-

katerih last je še dandanes, stoji sredi ne baš malega Žužemberka. Žužemberški grad je mogočna stavba, vredna, da si jo vsak tujec pobliže ogleda. Šest stolpov ima. Nekoč je bila pod gradom fužina, katere ostanki se vidijo še danes.

Trg krasi poleg gradov še šolsko poslopje. Trg ima dvakrat, oziroma trikrat dnevno avtobusno zvezo s postaje Stična na progi Ljubljana—Karlovec. Promet v trgu je dokaj živahen. Sejmi se vrše enkrat, dvakrat v mesecu in so vedno dobro obiskani.

Tujci kakor tudi domačini prav radi uživajo dobrote toplih valov Krke. Pozimi nudi obilo užitka lov; mnogo je zlasti divjih rac, vendar tudi druge divjačine ne manjka. Kronika pripoveduje, da je l. 1575. zadavil medved v gradu samo Ano Turjaško.

Trg zelo povzdiguje njegova krasna okolica. Kamorkoli stopiš, povsod se moraš čuditi lepoti narave.

Kakor od Stične do Žužemberka je tudi od Žužemberka naprej vožnja nad vse romantična.

OSREDNJA VINARSKA ZADRUGA v LJUBLJANI.

Kupuje in prodaja vino svojih članov.

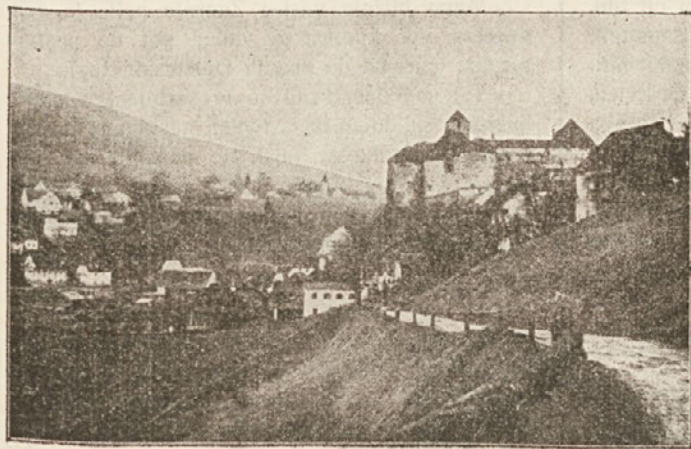
Pisarna: **Kongresni trg št. 2.**

436

Krka, v trgu še živalna, onstran njega utihne. Počasi, kakor da se ji ne mudi in noče proč iz tega kraja, teče naprej, a v njeni modrozeleni globini odsevajo ob večerih luči iz nezagrjenih okenj. Povsod je tiho — le iz čolna, ki se počasi ziblje na valovih, je od časa do časa čuti rahlo šepetanje in dve silhueti se sklanjata druga k drugi — to je hrepenenje v samotni utripajočih src, mlada ljubezen...

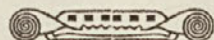
Uro hoda od Žužemberka stoji ob Krki Dvor, prva večja vas na cesti v Stražo. Krka jo je razdelila na dva dela, ki ju združuje most. Doli pod široko razmetano vasjo najdemo ostankе bivših fužin, na katerih se je razbohotila lesna industrija.

Cesta nas vodi naprej od Dvora ob dosti široki in lepi dolini Krke na eni strani z bregovi, posejanimi z vinogradi, na drugi pa pokriti z

Žužemberk z gradom

Vodilna konfekcijska trgovina

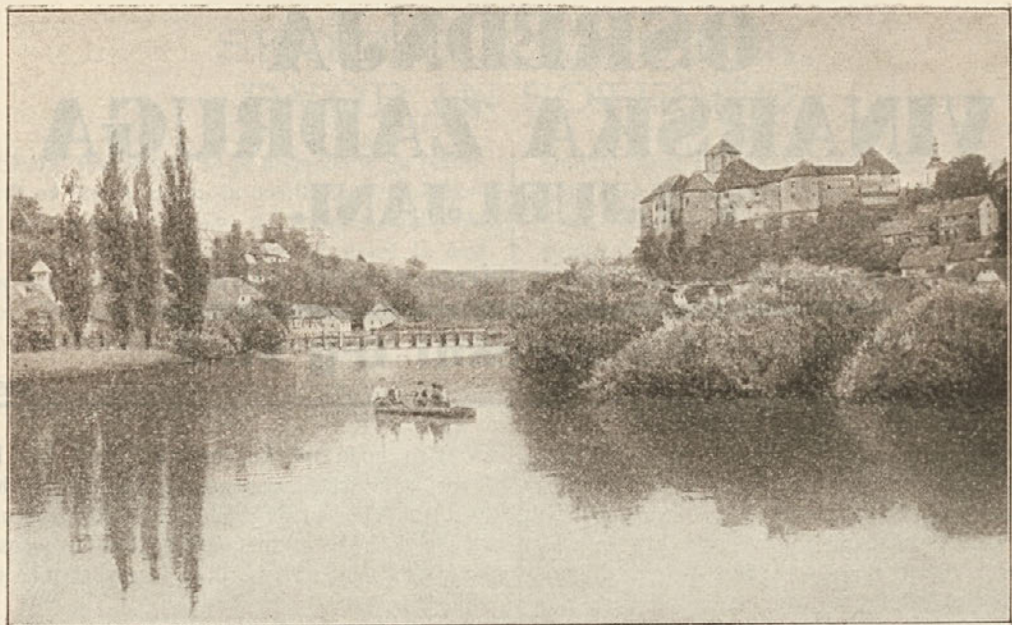
„ELITE“

LJUBLJANA, Prešernova ul. 7, 9
damska, moška in otroška konfekcija.

*Naročila po meri se
izvrše točno in solidno.*

*Velika izbira,
nizke cene.*

437

Motiv z žužemberškim gradom in Krko

gostimi gozdovi bukovja. Po kratki hoji ob tihi, žalujoči Krki in njenih stražarjih — samotnih vrbah, dospemo v dolgo Sotesko in kmalu nato v vasico Sotesko. Nad njo stoji cerkvena, tik ob Krki pa znameniti grad Soteska, ki ga je sezidal grof Jurij Žiga Gallemberg in je l. 1743. prešel v last Turjaških. Valvazor ga je, kakor znano, podrobno opisal in ga uvrstil med največje gradove, ki je v preteklosti uspešno odbijal turške napade.

Mimo bližnje vasice Zgornje polje je zelo prijetna več kilometrov dolga pot do postaje Straža, oziroma do znanih Dolenjskih toplic.

Vsi navedeni kraji so preskrbljeni z gostoljubnimi, solidnimi in ceneni gostilnami in prenočišči. Izletniki in tujci, ne pozabite na lepe kraje, ki vam nudijo obilo miru, razvedrila in uživanja naravnih krasot in so polni zanimivih zgodovinskih spomenikov.

Grad Soteska

PO MIRENSKI DOLINI

Prijazna vas Trebnje, oddaljena tri postaje od Novega mesta, je železniško izhodišče v Mirensko dolino. V Trebnjem se cepi od proge Ljubljana—Karlovac vicinalna železnica Trebnje—Št. Janž.

Prvi kraj ob tej progi je vas Mirna, prav prijazen kraj, kjer sta prav lepo razviti obrt in trgovina. Celo industrije ne manjka. V Mirni obratujeta znana tovarna pil in lesna industrija bratov Kolenc ter mizarska industrija Peček, dr. z o. z.

Vrh holma nad Mirno se dviga grad Mirna, katerega obzidje je še danes ohranjeno. V gradu imajo več zanimivih slik iz XVIII. stoletja. Grad je bil nekoč last oglejskih patrijarhov, nato mirenskih gospodov, celjskih grofov in končno rodbine pl. Festenek. Sedaj je last ge. Zofije Eisenbergove z Dunaja in Rike Erne iz Celja.

V bližini Mirne je širom Dolenjske znana in dobro obiskovana božja pot s 324 m nadmorske višine. Domnevajo, da je bilo prvotno na kraju sedanje cerkve staroslovensko grobišče. Cerkev je bila po Turkih razdejana in l. 1489. popravljena. L. 1723. so začeli z zidavo sedanje cerkve. Sezidati jo je dal novomeški prošt Marotti s podporo mnogih bogatih rodbin, ki so se proštovi prošnji radodarno odzvale. Goro so zategadelj prekrstili v Veselo goro. Cerkev je dvostolpna, ima štiri kupole ter ima značaj bazilike. Posvečena je sv. Frančišku. Freske v kupolah je naslikal slikar Anton Tušek l. 1760.

Pičle četrt ure od vasi Vesela gora je zelo star in slovit grad Škrlevo. Večja vas v Mirenski dolini je Št. Rupert. Mirensko dolino imenujejo v okolici Št. Ruperta tudi Št. Ruperska dolina. Je to kraj poln naravne lepote in divne romantike. Na severu zapira Št. Rupersko dolino Hom, 504 m visok, na zapadu okrog 521, na jugozahodu že preje omenjena Vesela gora, na jugu Debevc, na vzhodu pa dolga vrsta gričev, ki se vlečejo od Mokronoga do Tržišča. Dolino namaka potok Bistrica, stekajoč se v Mirno, ki priteka s skrajnega konca Št. Ruperske doline.

Podnebje v dolini je milo, zato se po solnčnih brdih prideluje izborna kapljica. Posebno severni in zapadni griči so gosto porasli z vinsko trto. Lepa rodovitna polja, plodonosni griči in blago podnebje že od nekdaj vabijo tujca tjakaj. Dolina mu nudi mir in zadovoljstvo.

V Št. Rupertu sta župnišče in občinski urad. Župnija je zelo obširna. Prosvečno izobrazbo daje mladini petrazredna ljudska šola. Okoli Št. Ruperta se na malih vzpetinah ponosno dvigajo gradovi, katerih preteklost je zelo zanimiva. Starost gradov dokazuje, da so tu pred davnimi stoletji gospodovali graščaki. Obsežna polja, širni gozdovi in rodovitne vinske gorice so še vedno last nominirane gospode. Če bi se to ozemlje porazdelilo med kmete, bi se ti zelo opomogli. Dolina bi postala domena trdnih kmetov, ki bi mogli živeti v zadovoljstvu. V Št. Ruperski, oziroma Mirenski dolini nahajamo še naslednje vasi: Rakovnik, Bistrico, Praproče, Škrlevo, Drago, Kamnje, Boštanje, Prelesje, Breg, Lavrico; na gričih zaselja Ravnik, Zabuškove, Žunovo, Okrog, Ravne, Češnevice, Hom, Hosko goro, Viher, Vel. Cirknik, Mali Cirknik, Hrastovico, Sv. Rok in Jesenice ter na prijaznem severnem griču zgodovinsko važno selišče Ukenberk.

Nastanek Št. Ruperske doline ni znan; premalo je še raziskana. Možno je, da je nekoč segalo do tod veliko panonsko morje. Razni ostanki, ki so jih našli, zelo nalikujejo ostankom, izkopanim na Ljubljanskem barju.

Mnoge najdbe iz hallstattske (Hallstatt — Avstrija) in latenske (La Tene — Švica) dobe pričajo, da so v Št. Ruperski dolini prebivali ljudje že pred Rimljani. Iz omenjenih dob ima ljubljanski muzej nekaj zelo zanimivih izkopnin iz Št. Ruperta. Dognano je, da so rimske legije za časa Avgusta korakale skozi to pokrajino. Zelo mnogo ostankov še izpred rimske dobe imajo v Ljubljani, toda tudi rimskih ne manjka, čeprav so ti redki v teh krajih. Rimske grob-

**Mirnski premogokop
Gorenja vas**

pošta in železniška postaja Mirna.

421

Gostilna, prenočišča, avtotaks,
avtogaraža

IVAN BULC, Mirna.

422

Pogled na Št. Rupert

nice v bližini Št. Ruperta pričajo, da so Rimljani zanesli sem politeizem in vero v posmrtnost.

Zgodovina Št. Ruperta samega in bližnjih gradov je zelo obširna in zanimiva.

Št. Rupert, središče nekdanje šentruperske veležupnije, obsegajoče današnjo župnijo: Polšnik, Dole, Svibno, Št. Janž, Boštanj, Sv. Trojico

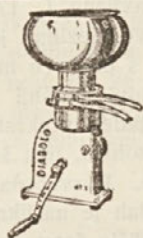
in Mokronog, je tudi sedaj še središče precej zmanjšane župnije. Kako veliko oblast in vpliv je imela v šentruperski veležupniji duhovščina, je soditi po raznih visokih cerkvenih dostojanstvenikih. Župnik Jurij Zlatkonja je n. pr. postal dunajski škof, grof Rajko Lanthieri novomeški prošt itd.

Za kateri separator se naj odločimo?

Ne najcenejšega, ampak najboljšega!

Kateri posnemalnik je najboljši?

Posnemalnik „DIABOLO“
Brzoparilnik „DIABOLO“

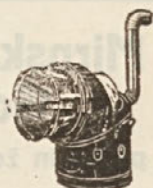
je, čeprav enostaven, jako duhovito konstruiran. Kupujte torej samo „Diabolo“ brzoparilnike!

„DIABOLO“ šivalni stroji

svetovnega slovesa so kot najpopolnejši šivalni stroji najbolj priljubljeni! Zato naj ne manjkajo v nobeni hiši!

DIABOLO SEPARATOR D. D.
Zagreb, podružnica Ljubljana
Poljanska cesta 12. Telefon 34-17.

Farno cerkev in podružnične cerkve so zgradili oglejski misijonarji. Farna cerkev, ki je bila sprva lesena, je stala že v osmem stoletju blizu Škrljevega. Pozneje so jo zgradili na sedanjem mestu. Cerkev je zidana v gotskem slogu. Nad glavnimi vrati je vklesana letnica 1497, ki pa gotovo ni letnica nastanka, ampak letnica prenovitve. Temelj stolpu, visokem 64 m, so dali celjski grofje (1393.—1456.), ki so postali cerkveni patroni. Sprva je gotovo bila cerkev za tabor proti Turkom; ohranjen je še zid »zvinger«.

Grad Rakovnik so zgradili Turjačani, znani po krutem izterjevanju desetine od podložnih kmetov.

bro obiskovana dolenjska božja pot Žalostna gora s 336 m nadmorske višine. Na vrhu gore stoji dvostolpna cerkev, posvečena Mariji sedem žalosti. Z gore se nudi krassen razgled po vsej Mirenski dolini tja do Zaplaza.

V trgu stojita tkz. Mokronoški grad in pa še iz turških časov izvirajoči Turen. V bližnji okolici so našli mnogo rimskih grobov. Izkopan je bil tudi Ionec, v katerem so našli 4000 rimskih novcev iz l. 250.—300. po Kr.

Končna postaja vicinalne proge je Št. Janž. Vasica Št. Janž je zelo prikupljiva. Okoli nje se razprostirajo rodovitna polja in vzpenjajo vinske gorice, katerih trta daje žlahtno kapljico. Na šentjanškem župnišču je vzdana spominska

Mokronog z Žalostno goro

Trg Mokronog je največje naselje v Mirenski (Št. Ruperski) dolini. V trgu sta dobro razviti trgovina in obrt. Mokronog ima osemrazredno ljudsko šolo in je središče okrajnega sodišča in nekaterih drugih uradov. Kolodvor, nekoliko stran od trga, ima pri vseh vlakih avtobusno zvezo. Kraj je tako idilično mirno zakotje, da je vreden vsega upoštevanja letoviščarjev, ki si žele poštenega oddiha.

Nad mičnim trgom se vzpenja znana in do-

plošča narodnemu heroju in buditelju dr. Jan. Ev. Kreku.

Blizu Št. Janža nahajamo šentjanški premogovnik z dobrim rjavim premogom. Premogovnik je moderno opremljen ter zaposluje na stotine delavcev.

Ta lepa Mirenska ali tudi Šentjanska dolina je cvet naših dolenjskih pokrajin. Krase jo cve-toča polja, sočni travniki, plodonosne gorice in široki senčni gozdovi. Zato je dobremu in pošte-nemu Dolenjcu v ponos in zadovoljstvo.

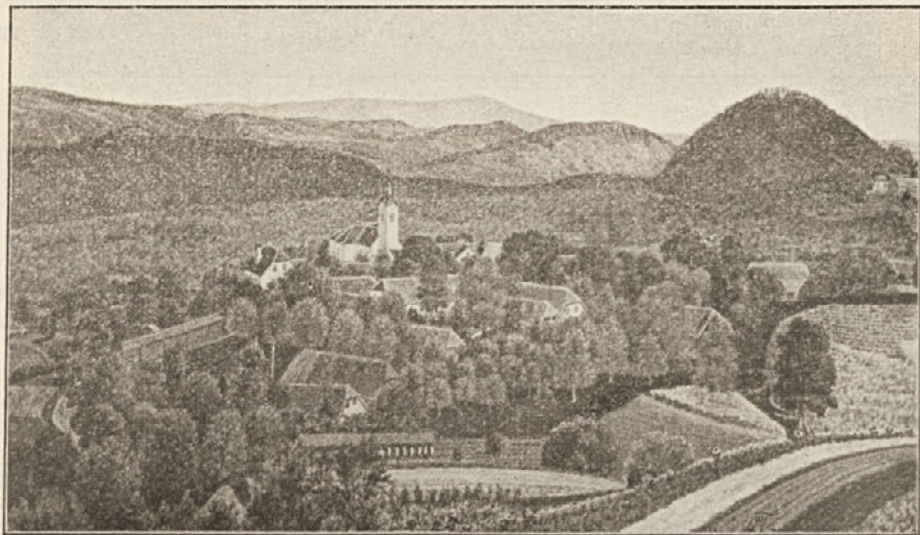
Za nakup vsakovrstne železnine, orodja in strojev za vsako obrt in poljedelstvo se Vam priporoča v največji izbiri najstarejša domača tvrtka:

SCHNEIDER & VEROVŠEK, trgovina z železnino in stroji
LJUBLJANA, Dunajska cesta 16.

SELA PRI ŠUMBERKU

Naša Dolenjska ima mnogo lepih in znamenitih krajev, ki so širši javnosti le malo znani. Ta kraj je tudi prijazna gorska vas Sela pri Šumberku, med dolenskim Št. Vidom in Žužemberkom. V ta kraj dosežeš iz Ljubljane od najbližje železniške postaje Št. Vid pri Stični v pičli poldrugi uri, iz Radohove vasi pa v 1¼ ure.

Kozjak pa je porušen do tal. Vidi se iznad grmovja le še groblje temeljnega kamena in pod gričem nekoliko obzidja. Bivanje v teh krajih je najprijetneje in razgled po njih najkрасnejši spomladi v maju, ko cvete sadno drevje in v mladem bukovju zopet kuka kukavica, v vrhovih visokih dreves glasno žvižgata kos in

Sela pri Šumberku

Vas stoji precej visoko med gozdnatimi griči in hribi. V ozadju na desni je lepo kopičast hrib z razvalinami gradu Šumberk, ki se je prvotno imenoval z nemškim imenom Schönberg (Lepi hrib), na levi na nižjem podolgovatem parobku pa je nizek grič z grobljo gradu Kozjak. Za Šumberkom se proti levi razteza velika vinska gora Lisec, nad Kozjakom bolj proti desni se vidita v daljavi slavni grad Hmeljnik in znamenita Trška gora pri Novem mestu, a zadnji hribi so Gorjanci z najvišjim vrhom.

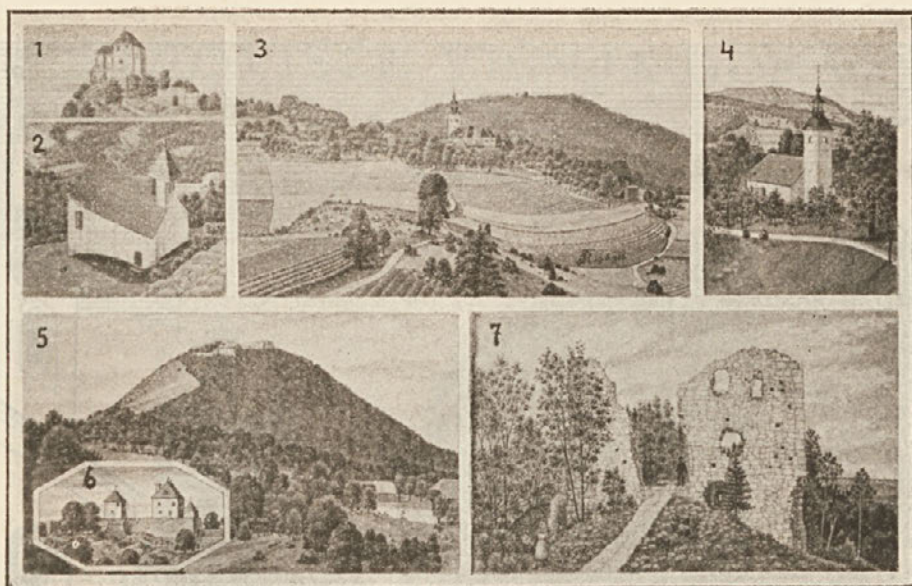
Na Šumberku se nudi posetnikom diven in daleč sežen razgled na vse strani. Ob jasnem vremenu se z daljnogledom vidijo tu celo Karavanke, Julijske Alpe s Triglavom in Ljubljanski grad. V rebri pod razvalinami gradu stoji še dobro ohranjena bivša grajska kapela, ki služi sedaj za podružnično cerkev. Ta ima v ploščatem zvoniku dva napol srebrna zvonova. Tudi razvaline gradu še mogočno štrle kvišku iznad preraščajočega grmovja in drevja. Grad

drozg, a po grmovju gostole penice, taščica in drugi drobni pevci. Lepo in prijetno pa je tukaj tudi jeseni, ko začne zoreti sadje in se rdečiti vrtno in gozdno drevje, da vsa pokrajina žari kakor začarana v najpestrejših živih barvah.

Pomembno in značilno je, da si je prvi najboljši slovenski pisatelj in dolenski rojak Josip Jurčič izbral prav ta kraj za glavno pozorišče svoji prvi, znameniti, daljši povesti »Jurij Kozjak«. To je dokaz, da je tudi njemu moral kraj izredno ugajati.

Cerkev na Šumberku je znamenita po svoji starosti in nenavadni zidavi za te kraje, ona v Arčevcah pa lična po svoji vnani zidavi. S Sel je jedva 20 minut hoda na Šumberk. Razgled, ki se nudi z vrha, bogato poplača obiskovalca.

Na Selih, tej lepi vasi je poskrbljeno tudi za dobro pitno vodo. V vasi je blizu cerkve velik in globok vodnjak. Vanj se steka voda s cerkvene strehe po več metrov dolgem podzemelj-

Motivi s Sel

1. Grad Kozjak nekoč. 2. Cerkev na Šumberku sedaj. 3. Sela pri Šumberku od jugovzhoda. 4. Podružnična cerkev v Arčevcah. 5. Hrib Šumberk. 6. Šumberški grad v Valvazorjevem času. 7. Razvaline šumberškega gradu od juga.

skem rovu, kjer se voda pretaka po kamenju in pesku in se nazadnje še preceedi skozi precejalnik, preden priteče v vodnjak. Voda je popolnoma čista in vedno hladna kot studenčnica.

V selski okolici teče reka Krka, ki ima mnogo močnih slapov. Ti gonijo številne mlane in žage. Krka je nekdaj slovela zaradi izredne množine rakov. Ponoči ob luči so jih običajno lovili med kamenjem po plitvinah na jezu ali pa

po tratih ob vodni strugi. Pred desetletji pa se je nenadoma pojavila kužna bolezen, ki je vse rake pokončala. Naša ljuba dolenska Krka je še danes brez njih.

Oglejte si sami Sela in Šumberk in prepričali se boste, da ste našli enega onih skritih, a tako prijetno zanimivih krajev v gozdnatih dolenskih predelih, ki napravijo na tujca že pri prvem obisku neizbrisen vtis.

Hranilnica in posojilnica SELA pri ŠUMBERKU

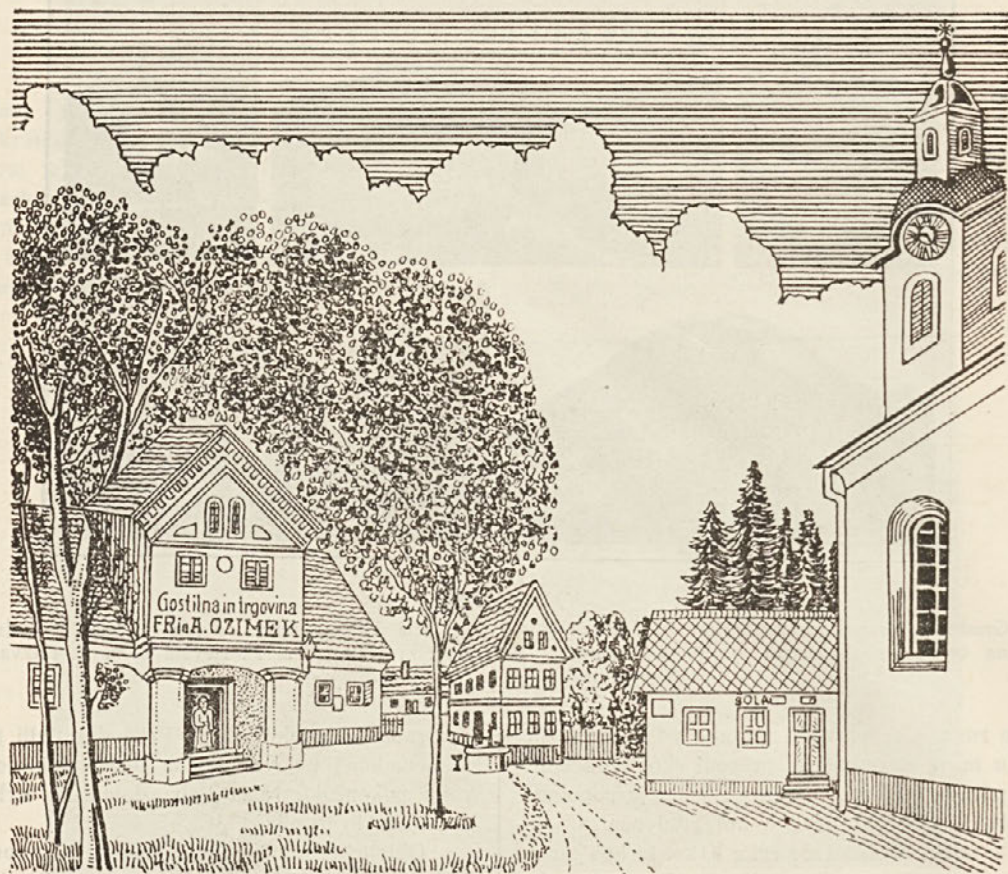
r. z. z n. z.

Ustanovljena 1. 1923.

Sprejema vloge na knjižice in tekoči račun ter jih obrestuje po $5\frac{1}{2}\%$, večje vloge pa po dogovoru.

Članom daje posojila proti poroštvu ali vknjižbi po 7% .

Uradne ure ob nedeljah in praznikih od 8.—12. ure dop.

Anton in Franc Ozimek

Sela — Šumberk

gostilna in trgovina

se toplo priporoča cenjenim gostom
izletnikom iz bližnje in daljne okolice.
Vedno na razpolago topla in mrzla
jedila. Točijo se dobra domača vina
in brezalkoholne pijače. Na razpolago
prenočišča.

Zmerne cene.

Prijazna in pazljiva postrežba.

LETOVIŠČE VIŠNJA GORA IN OKOLICA

Razvaline Starega gradu

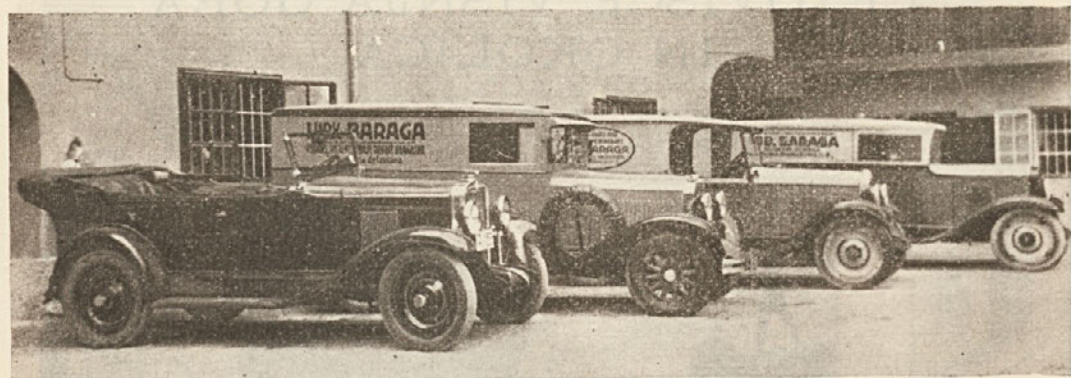
Majhno mesto, menda najmanjše med mesti, je Višnja gora. Baš ker je tako majhno, je tako ljubko in mično. Polno romantike je: stisnjeno je in kot gnezdo je posajeno vrh prijaznega griča.

Iz zgodovinskih virov je razvidno, da je bila Višnja gora sezidana že 552. l. pred Krist. in da je tu stalo rimsko mesto Magnanija. Cesar Friderik II., znan po svoji radodarnosti pravic, je z odlokom dne 9. julija l. 1478. dovolil, da se povzdigne trg Višnja gora v mesto. L. 1928. je Višnja gora na svečan način proslavila 450 letnico povišanja v mesto.

Do l. 1478. je bila Višnja gora trg, ki je stal ob pobočju višenjskega Starega gradu, nazvan Stari trg. Še danes se imenuje ta kraj Stari trg in šteje nekaj hiš: je nekako predmestje današnji, na holmcu stoječi Višnji gori. Nad njim pa na strmem, 508 metrov visokem hribu, se vi-

dijo razvaline nekdanj mogočne stavbe — višenjskega Starega gradu. Tam gori so v davnih časih gospodarili višnjegorski vitezi, ki so vsi podpirali znani stiški samostan. Ta slavni, v zgodovini tolikokrat omenjeni rod višnjegorskih vitezov je izumrl l. 1581. z zadnjima potomcema Karlom in Friderikom Višnjegorskim. Romantični Višenjski grad še dandanes kljubuje zobu časa in po visokih razvalinah, s približno 2 m debelim zidovjem, je sklepati na njega impozantno zgradbo in obširnost.

Slavni so bili vitezi Višenjski in hrabro so branili domovino pred krvoločnimi Turčini. Zgodovina pripoveduje, da je drznega Žigo Višenjskega l. 1528. imenoval cesar Ferdinand I. za svojega mirovnega posrednika. Odpotoval je skupaj z Janezom Hobardanskim v Carigrad in srečno tja prispel. Imel pa ni uspeha; že jeseni istega leta je prodrla turška vojska pred Dunaj

LUDV. BARAGA, LJUBLJANA

ŠELENBURGOVA UL. 6.

Telefon 29-80.

NAJSTAREJŠE DOMAČE PODJETJE!

V ZALOGI IMA:

Pisalne

Računske

Razmnoževalne

Šivalne stroje

Registrirne blagajne

Vse pisarniške

potrebščine

Posamezne dele

za vse stroje.

Lastna najmodernejša mehanična delavnica.

Točna postrežba strank na domu!

in ga oblegala. Po mnogih nesrečnih bojih na Ogrskem in Štajerskem so prihrumeli l. 1532. Turki pred Maribor. Mestu je poveljeval Žiga Višnjegorski, ki je nad vse hrabro odbil vse napade. Kakor Žiga je vodil obrambo hrvatskih in dalmatinskih krajev tudi vitez Friderik Višnjegorski, ki je l. 1575. s Herbertom Turjaškim padel v bojih pri Budačkih ob Radonji na Hrvatskem. Zgodovina pripoveduje, da carigradske ulice še niso videle sijajnejšega spreveda od onega na dan 9. decembra l. 1575., ko so tam nosili pred očmi Ferhad paše odsekani glavi Friderika Višnjegorskega in Herberta Turjaškega.

Danes je mesto zelo mično s svojim prostranim glavnim trgom, na koncu katerega stoji moderna petrazredna ljudska šola. V mestu so okrajna sodnija, notarijat in davčna uprava. Glede na malo število prebivalstva je lokalno društveno življenje zelo dobro razvito. Izmed društev je omeniti Prostovoljno gasilsko društvo, Sokola in agilno Tujsko-prometno in Olepševalno društvo.

Prebivalstvo je dobrodušno in prikupljivo. Po naravi je zadovoljnega značaja in polno zdra-

vega humorja. Gostoljubnost pa mu je, kot sploh vsemu dolenskem prebivalstvu, prirojena.

Kraj je preskrbljen z izredno dobro pitno vodo, tako da ga lahko zavida marsikatero drugo mesto. Razsvetljavo ima električno. V mestecu so snažne gostilne in prenočišča, tako da se da tujce kar najbolj zadovoljiti. Železniška postaja je tik mesta.

Obrt je v mestu že od nekdaj dobro razvita. Posebno so znani višnjegorski čevljarji, ki še danes obiskujejo vse sejme v bližnji in daljni okolici in slove po svojih solidnih izdelkih.

Marsikateri tujec, ki se vozi z »dolenjcem«, se rado vedel ozre proti hribčku s prijazno cerkvico, okoli katere je ozko pozidan kup hiš v kaj zanimivem slogu. To mirno, idilično mestece s svojo divno, ponekod divje romantično okolico, je kot nalašč pripravno za odmor in letovanje ljudem, ki so potrebni miru in oddiha. Blagodejno vpliva na živce ta slikovitost in tišina. Zdrav gorski zrak te poživí, izleti v krasno okolico obodre. Če si potreben miru in oddiha, ga najdeš v tem kraju, ki se ti bo tako priljubil, da se boš rad leto za letom vračal nazaj in ponovno odhajal zadovoljen in čil, poln nove

KAVO

pražim
v lastni električni pražarni
z vročim zrakom po 5 kg
naenkrat.

**Cene
najugodnejše!**

Za obratovalce (kavarne,
gostilne itd.)
znaten popust.

**DNEVNO SVEŽE
PRAŽENA:**

KOTOH KAVA

LJUBLJANA
-VODNIKOV TRG ST. 5.-

življenske energije. Opaža se, da so se tujci v zadnjem času začeli v precejšnji meri zanimati za letovišče Višnja goro. Kako tudi ne? Kraj je slikovit in nudi z vsem opisanim ves komfort, ki ga potrebuje bolan in zdrav človek.

Bilo bi nad vse priporočljivo, da odločilni činitelji vse store, da se pri tujcih vzbudi zanimanje za Višnja goro kot letovišče.

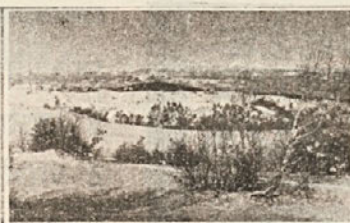
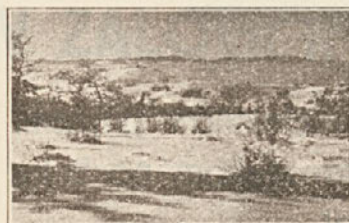
Višnjegorce: »Višnjani, kam ste d'jali svojega polža?« nimajo miru Višnjegorci pred svetom. Humoreska o polžu ima tole zgodovino: Bilo je, ko so se beneški Slovenci zapleli v boj z. Atilo. Priskočil jim je na pomoč kranjski vojvoda, ki je imel med svojimi vojščaki tudi Višnjegorčane pod vodstvom »gospoda« s Starega gradu.

Pogled na Višnja goro

Tudi za zimski šport in smučanje ima mesto s svojo hribovito okolico vse prednosti. Višnjegorski hribi nudijo smučarjem najzadovoljnejši teren. Naravna, po več kilometrov dolga sankališča, kakršnih ne najdemo zlepa, privabljajo čedalje več sportnikov in je Višnja gora tudi kot zimsko letovišče zelo priporočljivo.

Ko so se vračali iz vojne, so našli ob cesti smirtno ranjenega mladeniča, naložili ga na voz ter prepeljali na Višnjegorski grad. Z vso nežnostjo mu je stregla graščakova hčerka, tako da se mu je zdravje vidno boljšalo. Ko je nekoliko okreval, je izpovedal, da je sin vdovele grofice

Pogled z višnjegorskih hribov proti Kumu, Kamniškim planinam in na Julijske Alpe s Kuceljna.

Svetovnoznan je učenj višnjegorski polž. Menda je malo ljudi, ki ne bi še ničesar čuli o njem. Skoro vsako mesto ima svoj zgodovinski simbol; tako ima Višnja gora svojega polža. Odkar je naš veliki pesnik Prešeren vprašal

in da mu je oče umrl v boju s Huni. »Gospod« s Starega gradu je poslal sla v Benetke, kjer je živela ranjenčeva mati, s sporočilom, da njen sin še živi. Presrečna mati se je takoj podala na pot. S seboj pa je vzela najdragocenejšo

Ustanovljena 1895. l.

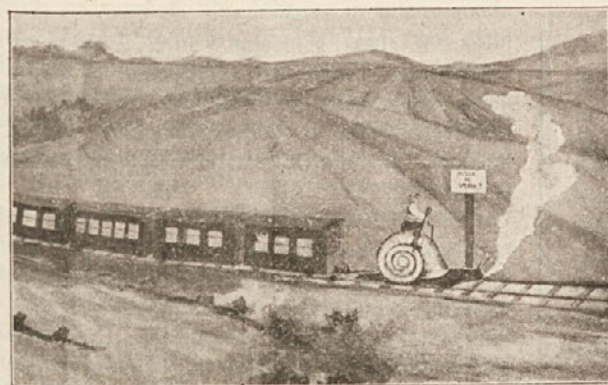
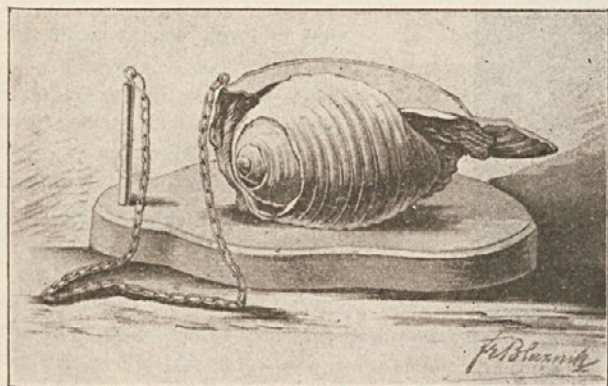
RUDOLF WARBINEK

tovarna, zaloga in izposojevalnica klavirjev prvovrstnih svetovnih trdk
LJUBLJANA, Gregorčičeva ulica 5.

Popravila se izgotavljajo točno in poceni tudi na obroke.

benečanske posode in druge dragocenosti, da jih podari »gospodu« s Starega gradu.

Med podarjenimi dragocenostmi je vzbujala veliko pozornost krasna polževa lupina, obrobljena z zlatom in posejana z dragocenimi kamni. To polževo lupino je pozneje podaril »gospod« s Starega gradu višnjegorski občini. Lupina je

držala pol bokala. Dragocena lupina pa je kmalu prešla v druge roke. Odnegli so jo tatovi — trdijo tudi, da se je izgubila. Nato je dalo mesto izdelati drugo lupino, ki jo na mestni občini še danes hranijo. Prav radi jo pokažejo, saj je polževa lupina časten simbol na velike čase. Kadar so mestni očetje zborovali ali izrekli sodbe, so smatrali za nekaj svečane, če so pred zborovanjem pili iz polževe lupine. Sedanja polževa lupina ne vsebuje več nego četrť bokala.

Poleg že omenjenega Starega gradu, ki je v razvalinah, nahajamo prav blizu Višnje gore še Turinški grad, ki je pa še danes dobro ohranjen. Valvazor pripoveduje o njem: »Stoji na lepem prijetnem kraju, v bližini se razprostira lep gozd, pod katerim je lep ribnik, zvezan s stiškim ribnikom pod zemljo. Če se namreč v

Polža so Višnjani že od nekdaj malone po božje častili...

Po neki verziji je polž pred davnimi leti neznanokam izginil. To je tako vplivalo na Višnjane, da so mnogi že pomirali od slabosti in žalosti: žene niso več rodile, višnjanskemu mestu je pretil klavern pogin. Polž ali pa nič drugega! je bila deviza. Življenje ali smrt...

Deset let je že ogrinjala višnjansko mesto črna žalost, ko se je iznenada pojavil »izgubljeni sin«, toliko objokovani polž. Srečni Višnjani so začeli rajati okoli njega kakor Izraelci okoli zlatega teleta. Ko se je poleglo prvo veselje, so polža na nasvet pretkanega Ribničana Kozmeka priklenili...

Slika zgoraj kaže polža priklenjenega na lesen stebriček, ki štrli iz istotako lesenega podstavka, slika spodaj pa, ko vozi vlak.

ta ribnik spusti nekaj rib, se prikažejo v stiškem ribniku in obratno; iz tega je razvidno, da sta ribnika zvezana z zemeljskim rovom. Okrog gradu nahajamo tudi sadna drevesa, ki rode »žlahtno« sadje. V gradu je grobnica, v njej pa krste s trupli umrlih Galov.

L. 1501. je postal grad last Viljema Braunschbergerja, a po njegovi smrti zopet Galov, od teh pa plemiča Feilberga. L. 1645. je prišel v roke Mihaela Tauffererja, obmejnega finančnika, ki je

Carinsko posredništvo

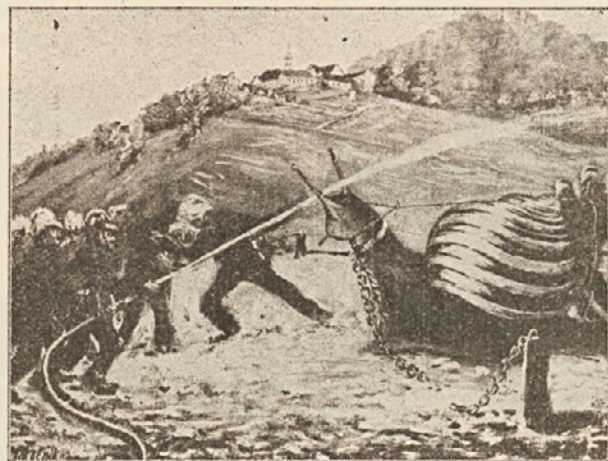
JUST PIŠČANEC, LJUBLJANA, Miklošičeva cesta 36.

Telefon 2723. — Poštni predal 196.

Carinjenje, reklamacije, reekspedicija, prizivi o carinsko-upravnih in kazenskih zadevah itd. Neposredno mednarodno poslovanje. — Vse informacije brezplačno.

prevzel grad od Magdalene Salome Freyin pl. Burgstall, roj. Feilberg. Po svoji smrti je Taufferer zapustil grad vdovi Mariji Elizabeti, roj. Gall-Freyin. L. 1689. je bil posestnik Jakob Taufferer. Sedanja lastnica je baronica Rozalija Codelli, roj. Taufferer.

med sadovnjake. Položna cesta popelje potnika na hribček do Jurčičevega doma, pred katerim še vedno raste ona hruška, v katere hladni senci je posedal Jurčič ter koval svoje romane in povesti. Hiše so raztresene po treh holmih, odkoder se nudi čaroben razgled na Litijsko hri-

Gasilci preganjajo steklega polža

Stična

Stična je prva postaja proti Novemu mestu. Iz Višnje gore je dobro uro hoda do tjakaj. Vas ima več dobrih gostiln, oziroma restavracij in trgovin ter vpliva na tujca zelo prikupljivo. Hiše so raztresene ob vznožju litijskih hribov. V Stični stoji sloviti stiški samostan, zgrajen l. 1136. Samostansko cerkev prištevajo med najvažnejše zgodovinske spomenike na Dolenjskem. Bila je prvotno romanska bazilika, naknadno pa pregrajena z baročnimi oboki. Oprava v notranjosti cerkve je vsa v slogu rokokoja in baroka. Poleg glavnega oltarja je v prezbiteriju vzdignjen nagrobni spomenik vojvodinje Viride, dalje najdemo v cerkvi tudi spomenike Pankracija Turjaškega z grbom Turjačanov kakor tudi številne nagrobne spomenike stiških opatov iz XVI. in XVII. stoletja. Stiški samostan so Turki večkrat oropali in zažgali. Še danes je videti utrdbe iz XVI. stoletja. Vsak obiskovalec najde v cerkvi in v samostanskih zgradbah nešteto važnih zgodovinskih znamenitosti. Komur dopuščajo prilike in čas, naj si ogleda stiško cerkev in samostan. Ne bo mu žal!

Muljava

Muljava je približno dve uri hoda oddaljena od Višnje gore ali pol ure od žel. postaje Stična. Rojstni kraj velikega slovenskega pisatelja in rodoljuba Josipa Jurčiča je, ki privabi vsako leto mnogo tujcev v to krasno zakotje. Ljubeznjivo pozdravljajo prišleca beli vaški domovi, posejani

bovje in stiški samostan. Jurčičev dom stoji skoraj izven vasi, bel in prijazen se ozira s hriba, viden osem že iz daljave. V steno poleg glavnega vhoda je vzdignjena spominska plošča z imenom, rojstnim in smrtnim letom velikega pisatelja.

Že od Stične naprej se sveti deviško bela izza malega gozdiča muljavska cerkevica. Stara je že nad 500 let in obdana s preprostim pokopališkim zidom kakor med mnogimi stoletji v dobi turških napadov. Cerkev je ona redkih cerkev, ki so še do danes ohranile svoje stare freske. Naslikal jih je l. 1443. slikarski mojster Ivan iz Beljaka. Celo v podstrešju so zgodovinske slike, ki kažejo prizore naših dedov s Turki; na te spominja tudi ožgano tramovje v zvoniku muljavske cerkve, ki so jo Turki hoteli

Josip Jurčič

dvakrat zažgati. Tudi ogromna lipa, ki je rastla na pokopališču, je bila priča grozodejstev divjih Azijatov; podrli so jo šele pred 30 leti. Njeno deblo je bilo tako debelo, da ga niti trije moške niso mogli obseči. Na njem je visela podoba Matere Božje, za katero so gnezдили sršeni. Ti so ob neki priliki pognali v beg veliko tropo Turkov, ki so hoteli vdreti v cerkev, kjer so bili zbrani otroci, starci in žene.

Muljavska cerkev je tlakovana s kamenitimi ploščami, ki so venomer mokre, kot bi jih polivali z vodo. Bajе je pod cerkvijo veliko jezero. Staro ustno izročilo omenja, da se je vas nekoč imenovala »Matj-božja na jezeru«, to pa radi ogromne količine vode, zgrinjajoče se na onem mestu, kjer stoji danes muljavska cerkev.

Od zahodne strani oklepajo Muljavo gozd-nate Vrtače. Preko njih je vodila pred davnimi stoletji rimska trgovska cesta. Pozna se še danes, kje je bila izpeljana; na njenem mestu je posestnik Lampret izkopal prastaro podkev zelo čudnih oblik. Z Vrtač je slikovit razgled na Muljavo, na ravnine, tihe dobrave in zelene gozdove, iz katerih dvigajo svoje glave dolenski hribi: ponosni Kozjak, strmi Šumberk, Lisec in drugi dolenski hribi. Pod Vrtačami teče v dolinici mal potoček, ki ponikuje. Dolino imenujejo »Bajerji«. Pred stoletji je bil ta ribnik last grofov Ravbarjev s Kravjeka. V ozadiju te romantične dolinice čepi v zakotju griča Obrhek, star neznatni mlin. V strmini nad mlinom štrli iz tal ogromna pečina, na kateri je bajе posedala zadnja lastnica gradu Kravjeka, čudna ženska, ki so jo radi njenih belih las nazivali »Sivka«. To je bila Jurčičeva Manica, ki jo opisuje v »Desetem bratu«.

Na vrhu Obrhka nahajamo še dokaj ohranjene razvaline gradu Roje in ljubko cerkvico sv. Jazea, kjer se vidi nagrobna plošča nekdanjih »gospodov s Kravjeka«.

Severozahodno od Muljave se razteza gozd Slemen. Ob gozdu nahajamo večjo globel, imenovano Kravji dol, kjer mnogokrat privre voda iz zemlje, kar potrjuje domnevo, da je pod vasjo jezero. Tik pod vasjo se pričinja dolinica Kačji dol, ki jo omenja Jurčič v povesti »Uboštvo in bogastvo«. Nedaleč od tu je zgodovinski Veliki travnik, raztezajoč se dokaj na dolgo in široko. Tu so l. 1475. Turki pomorili nad sedem tisoč kristjanov, ki so v procesiji stopali proti muljavski cerkvi. Po Velikem travniku se v serpentinah vije potok Višnjegorka.

Na južnem koncu Muljave stoji ob glavni cesti gostilna »pri Cirilu«, s krasno urejeno Jurčičevo sobo. Na njenih stenah so naslikani glavni junaki in junakinje iz Jurčičevih romanov, tako Krjavelj, deseti brat, Martinek, lepa Vida

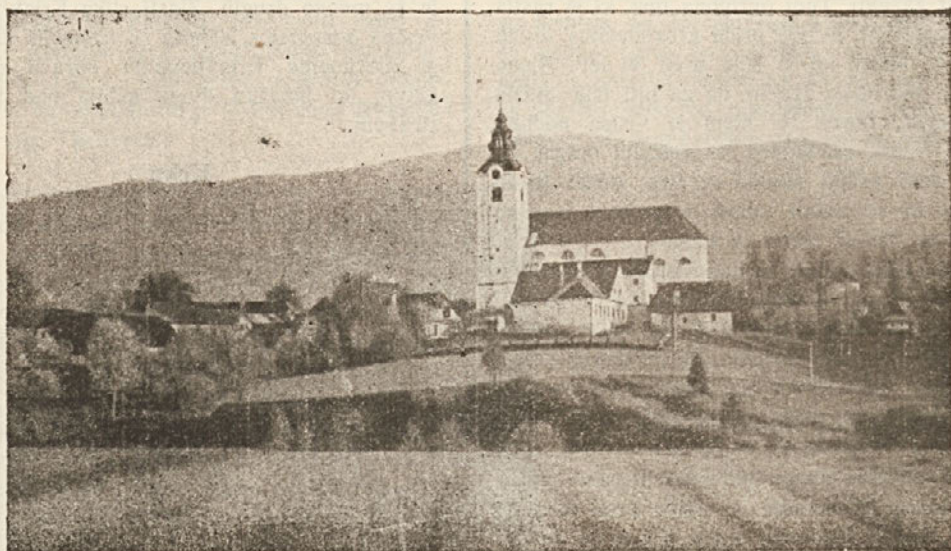
in še mnogo drugih. Zlasti slika Krjavlja je izvrstno posrečena. Nehote se nasmejiš naivnemu in značilnemu Krjavljevemu obrazu z debelo glavo, ko junaško dviga sabljo nad morskimi strahom.

Krka

Dobre pol ure vstran od Muljave, obkrožena od treh strani z gozdnatimi hribovjem, se razteza proti vzhodu idilično krasna Krška dolina z znamenito romarsko potjo, kamor roma leto za letom mnogo ljudstva iz bližnjih in daljnih krajev. Skozi dolino mimo belih vasi, cvetočih poljan in tihih dobrav se vije pohlevna, temnozelenka reka Krka, ob kateri stoji večja vas Videm, imenovana tudi Krka. Sredi vasi se na zelenem holmu dviga častitljiva romarska cerkev, vidna daleč naokoli po lepi dolini. Cerkev je posvečena svetima bratoma Kozmi in Damjanu, katerih slika visi v glavnem oltarju. Pod cerkvijo je grobnica, kamor so polagali zemeljske ostanke nekdanjih mogočnih grofov Zetscharjev, katerih rodni grad Karinje je videti še dandanes vrh mogočnega Karinskega hribovja.

Vas Krko oklepa veriga večjih in manjših hribov. Od juga veličastni, s smrekami zaraščeni Mačkov hrib, Laze, Javhe in Karinj z grajskimi razvalinami, od zahoda pa tkzv. Stene. Ta ogromna skalnata stena, padajoča strmo navzdol proti Krški dolini, se tukaj polagoma zožuje in konča ob vznožju gozdnate strme višine, nazvane Velika in Mala Prestrana. Obe skupaj sta globoki nad sto metrov. V ta gozdni prepad nikoli ne prodre solnčni žarki; divje grmovje raste v globini. Ob straneh se dvigajo ogromni skalnat skladi, tu pa tam je videti žrelo večje votline. Divje romantična okolica, pokrita z obširnimi gozdovi, napravi na potnika dokaj strahoten vtis.

Z vrta Prestran se odpre najlepši razgled po čarobni Krški dolini s tiho Krko, izvirajočo ob vznožju Velike Prestrane pri vasi Gradček. Tiho, skoraj neopaženo teče Krka iz osrčja zemlje, napolnjuje večjo kotlino in se mirno izliva v strugo. Nekoliko nad izvirom v strmini, nazvani Reber, opazimo temen vhod v skrivnostno Krško jamo, ki, žal, še dandanes ni popolnoma raziskana. Vhod v jamo je zelo nizek. Takoj spočetka je jama dokaj neznatna, a kmalu se pričinja mogočno raztezati. Številni hodniki vodijo na desno in levo, kdo ve kam. Krška jama je dolga nad 17 kilometrov in se razteza do Šmarja, oziroma, kot trdijo nekateri, celo do Ljubljane. Sredi jame je v kotlini večje jezero, ki ga loči od Krke tanka skalnata stena. Ljudje

Krka-Videm

zatrjujejo, da stoji v osrčju jame napol dozidana cerkev, ki so jo pričeli zidati baje v dobi turških napadov.

Le malokdo si upa v to tiho, skrivnostno podzemsko kraljestvo. Zamolklo šumenje Krke, ki teče pod veličastno mogočnim skalnatim obokom, skrivnostne kotanje in razpoke, divji labirint stranskih hodnikov — vse to napolnjuje

Grosuplje in Županova jama

Na Grosupljem obratuje splošno znana Tovarna motvoza in vrvarna, katere kakovostni izdelki so znani po vsej državi. V vasi je tudi stolarna, ki razpečava svoje solidne izdelke po vseh krajih naše domovine. Nemalo pa so na glasu izvrstne grosupeljske kranjske klobase,

Litija in Šmartno pri Litiji

V Litiji je, kakor znano, sedež okrajnega glavarstva, h kateremu spada Višnja gora

človeško srce z neko spoštljivo grozo. V jami kraljujejo večna tema in človeške ribice.

Z vrha skalnatih sten se prikazuje to romantično dolensko zakotje v posebno pestri, slikovitih podobi. Zlasti krasen je pogled na izvirek reke, na tiho pokojno površino Krke. Vse naokrog je okolica posuta z naravno krasoto, ki se je ne moreš nagledati.

o katerih je čuti toliko hvale. Dobro poldrugo uro hoda od Grosuplja je znameniti Šenturski tabor, v katerega neposredni bližini nahajamo dve podzemski jami, zelo priporočljivi ogledu. L'na teh je Županova jama; pred štirimi leti jo je odkril župan Ivan Perme iz bližnje Ponove vasi; jama obeta postati najbolj obiskano izletišče. To tudi po vsej pravici zasluži ta pod-

JOSIP ELSNER, Litija

trgovina z mešanim blagom
in lastnik
hotela „CHICAGO“.

z lepo opremljenimi tujskimi sobami, pripravnimi za letoviškarje.

Cene zmerne. Postrežba točna in solidna.

Izvrstna domača hrana. Točijo se pristna domača vina.

Zaloga piva „Union“.

412

zemska, s kapniki in stalagmiti tako bogata atrakcija iz čudežnega dolenskega podzemnega sveta. Poset obširne jame z mnogimi velikimi dvoranami je prezanimiv. Jama je oskrbljena z dobro razsvetljavo. Hoja skozi podzemne hodnike je prav udobna. Blizu te jame je še druga, Ledenica imenovana, ki je tudi polna zanimivosti in zelo prostorna.

Šenturski tabor, še dandanes živ spomenik junaških borb našega naroda s krvoločnimi Turki, ponazoruje obiskovalcu, kaj si je predstavljati pod besedo »tabor«.

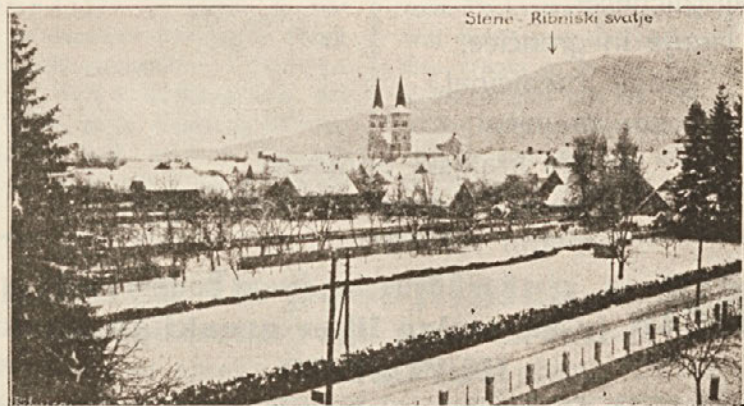
Kdor si izbere Višnjo goro kot letovišče, naj obišče vse opisane kraje in naj si ogleda številne zanimivosti v višnjegorski okolici.

A. SKUBIC, dekan

RIBNICA

Ako se pripelješ iz Ljubljane do postaje Ortnek in Žlebič, se ti kmalu odpre lepa ribniška dolina. Sredi nje stoji prastari trg z veličastno dvostolpno župnijsko in dekanijsko cerkvijo, kakršnih ni mnogo po deželi. Ribniška župnija je ena najstarejših na Dolenjskem. Nekateri zgodovinarji stavijo

njen početek v IX. stoletje, za gotovo pa je izpričana takoj po prvem tisočletju. V svetnem oziru so ji gospodarili plemiči Sovneški, za temi Turjačani, dokler ni prišla v XII. stoletju pod mogočne Ortenburžane. Po njih izumrtju so jo l. 1418. podedovali grofje Celjski, za njimi pa l. 1456. avstrijski cesarji. Od teh so kupili grad,

Ribnica pozimi s Stenami in Ribniškimi svati v ozadju

Zdravilni želodčni likér

SULIČAR

grenki ali sladki

je prístni rastlinski liker, je ljudsko domače in popolno zdravilo, ki

odpravi pokvare želodca

glavobol in onemoglost, ne slabi in ne omami, temveč daje moč in veselje do dela.

**S
U
L
I
Č
A
R**

Varuje proti prehladu, gripi, griži in nalezljivim boleznim.

Dobi se v vseh boljših gostilnah in restavracijah.

Zahtevajte poskusno steklenico!

Je postavno varovan.

Izdeluje rastlinska destilacija SULIČAR.

Tvornica konjaka in likerjev, veležganjarna

E. JERAS in Drug

LJUBLJANA, Dunajska cesta 33

nudi po najnižjih cenah prvovrstno domače žganje, najrazličnejše

likerje in grenčice,

konjak medicinal,

konjak jajčni,

prístni kranjski brinjevec,

vse vrste drugih domačih žganj,

vino vermut,

malinovec in druge sadne soke.

SULIČAR je zdravilen liker grenki ali sladki.

KUPUJEMO

438

po najvišjih dnevnih cenah sadje za žganjekuho.

Motiv s cerkvijo

ki je stal že v 11. stoletju, grofi Kizlji, potem grofje Trilek, od l. 1810. pa ga ima v lasti družina Rudežev.

V duhovnem oziru je bila Ribnica do l. 1751. podložna oglejskim patriarhom, do l. 1787. goriškim nadškofom, od takrat pa je pod ljubljansko škofijo. Do l. 1787. jo je vodil arhidijakon, od takrat pa je sedež dekanata, ki obsega 16 župnij in duhovnij. Arhidijakoni so že pred l. 1400. ustanovili v Ribnici sedem-razredno gimnazijo, s katere so pošiljali dijake tudi na dunajsko univerzo in druge — ki pa je pozneje prenehala. Tako je imela Ribnica prvo gimnazijo na Kranjskem. Vedno pa je ostala na dobrem glasu ribniška ljudska šola, ki jo je dve leti obiskoval tudi slovenski pesnik prvak dr. France

Prešeren; poslopje, kjer se je šolal, stoji še danes. Ribnica ima še danes lepo razvito šolstvo: 6 razredno deško in 6 razredno dekliško osnovno ter 4 razredno meščansko šolo in obrtno-nadaljevalno. Menda ga ni kraja, ki bi dal narodu toliko duhovske in svetne inteligence kot ribniška dolina.

V Ribnici so kot duhovniki službovali znameniti možje, kakor zgodovinar dr. Lukvik Schönleben, tržaška škofa Peter pl. Bonhomo in Maksimiljan Vaccani, pičeniški škof Jakob dell'Argento, poznejši škof v Ameriki Ign. Mrak, pesnika Valentin Vodnik in Žakelj-Ledinski, pisatelj Holzapfel, ustanovitelj gluhonemnice v Ljubljani, veliki organizator in voditelj slovenskega ljudstva dr. Janez Ev. Krek i. dr.

Ribnica stoji 491 m nad morjem in šteje 1200 prebivalcev. Je sedež župnijskega in dekanjskega urada, okrajnega sodišča in drugih uradov ter dveh denarnih zavodov. Celo dolino preseka po dolgem banovinska cesta prvega reda, ki se na Škofljici odcepi od državne dolenske ceste in vodi čez Turjak mimo zgodovinsko znamenitega Turjaškega gradu v Velike Lašče, Ribnico, Kočevje in Belo Krajino — Karlovec. Od Kočevja naprej pa je dolina zvezana s cesto čez Brod in Delnice tudi s Sušakom in morjem. Obenem pa dolino seka tudi železniška proga Grosuplje—Kočevje.

Velezanimiva je Ribnica kot izhodna točka za turiste, ki ljubijo lep razgled, pa ne naravnih pohodov. V dobri uri si pri Sv. Ani (996 m), odkoder imaš z Razgleda ali s Sten najdivnejši pogled na notranjske vrhove, Snežnik, Javornik, Slivnico, Ljubljano, na vse Julijske Alpe in Karavanke, Kum pri Zidanem mostu, na vso Dolenjsko do Gorjancev in tja do Kleka pri Ogulinu, kamor so včasih »pohajale coprnice«. Lep izlet je k Novi Štifti, dobro uro od Ribnice, kjer občuduješ prelepo romarsko cerkev, polno umetnih in lepih slik, s frančiškanskim samostanom. Po kratkem okrepčilu jo mahneš po strmi poti skozi gozd »po štrikih« v Veliko goro, katere vrhovi se dvigajo do 1255 m, k »Lenčku« v Travnji gori (923 m), kjer te sredi gozdov pozdravi restavracija z vso gostoljubnostjo in postrežbo; ima tudi več sob za prenočišča. Lovci, ki se hočejo naveseliti bogatega vsakovrstnega

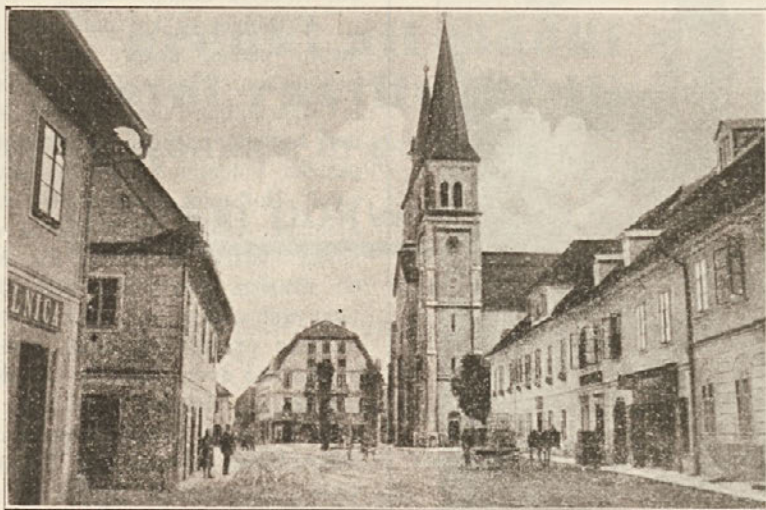
Hranilnica in posojilnica v Ribnici

registr. zadruga z neom. zavezo

obrestuje vloge in daje posojila po najugodnejših pogojih. Za vloge jamči nad 600 članov z vsem svojim imetjem, kar daje vlogam absolutno varnost.

lova, imajo tukaj najlepšo priliko. Tudi kosmatinec medved jih lahko pozdravi v primerni in dostojni razdalji. Pozimi pa nimajo smučarji lepšega terena, kot je tukaj, zato se od zime do zime ta lepa točka v večjem številu oživlja. Kdor jo je enkrat obiskal, jo gotovo poseti še

vsakovrstni leseni izdelki, rešeta, rete, žlice, kuhalnice, škafi, leseni krožniki do najfinejših vrst itd. Krošnjariji z njimi trgujejo širom sveta. Zato pa »ribniški Urban po cejem svejt je znan«. V Ribnici imamo tudi dobro idočo tovarno za žične mreže in podobne izdelke. Ako se pipe-

Glavni trg

drugič in tretjič. Tudi sankarji pridejo na svoj popoln račun. — Tudi »Ribniška ohcet«, ki se vidi z vseh gorenjskih in dolenskih turističnih točk, z visokimi skalnimi stenami (1129 m) v Veliki gori, je kaj vabljiva točka za izletnike, ki se hočejo naužiti razgleda, samo da morajo nesti okrepčilo seboj. Od Sv. Gregorja (2 uri pešpoti od Ribnice) pa imaš razgled čez polovico Dolenjske, v gostilni »pri Oblaku« pa vso zaželjeno postrežbo. Nihče si tudi spotoma ne pozabi ogledati ortneške razvaline na hribu z znamenito in staro cerkvico sv. Jurija, ki priča o moči nekdanjih Ortenburžanov. Nova Štifta in ortneška razvalina sta najpriljubljenejši točki za šolske poučne izlete, kamor prihaja na stotine šolske mladine iz vseh krajev.

Ribnica že od davna slovi po svoji lesni domači obrti. Izdelujejo se že od pamtiveka

lješ z vlakom na postajo Ribnica, se kar zavzameš nad velikanskimi skladi vsakovrstnega rezanega in obtesanega lesa — saj pokrivajo še vso pokrajino od Ribnice do Kolpe razsežni gozdovi, zlasti oni kneza Auersperga in ribniškega graščaka Rudeža. Ribniška opeka: stavbna in strešna, pa itak slovi po vsej banovini. Tudi ribniški fižol »ribničan« je povsod znan in cenjen, ker je posebno okusen. Ker tudi ostala trgovina v Ribnici zelo dobro cvete, je v Ribnici vedno polno najrazličnejših trgovcev in potnikov.

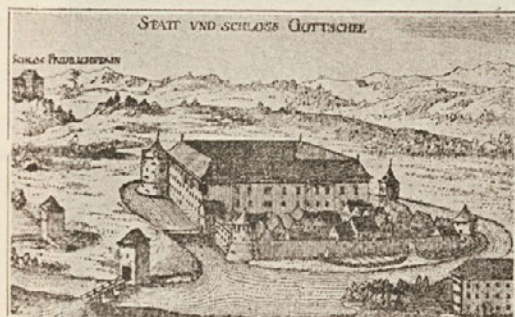
Ako omenim, da je med vsemi kraji ribniškega okoliša tudi avtomobilska zveza, kakor Ljubljana—Velike Lašče, Velike Lašče—Sodražica—Loški potok, Velike Lašče—Ribnica—Kočevje, lahko v nekaj urah prepotuješ vso lepo ribniško pokrajino.

Fotografiranje je otroško lahko!

Drogerija — Parfumerija — Fotomanufaktura
Drogerija Gregorič
 LJUBLJANA, Prešernova ul. 5.

KOČEVJE

Kočevje v Valvazorjevem času

Po številu prebivalstva drugo največje mesto na Dolenjskem je Kočevje. Šteje nad 3000 prebivalcev in stoji ob vznožju pogorja Friedrichstein, katerega najvišji istoimenski vrh je visok približno 1000 m.

Mesto Kočevje je središče kočevskega jezičkovnega otoka. Pred 600 leti so se v kočevski

kotlini naselili frankovski in turinški Nemci. Na prošnjo kranjskega stotnika grofa Otona Ortenburškega je poslal cesar Karol IV. sredi XIV. stoletja 300 upornih frankovskih in turinških družin na Kranjsko, da bi obdelovale grofovska posestva. Prisiljene so bile, da iztrebijo gozdove in si zgrade lesene kočee. Slovenci so jih nazivali kočarje; odtod je vsa okolica dobila svoje še dandanašnje ime.

Kočevje in njega okolica je izrazito kraška pokrajina. Pokrivajo jo kilometre dolgi in prostorni gozdovi, v katerih niso redki medvedi, merjasci in druga zverjad. V povojnih letih so se n. pr. zatekli v kočevske gozdove volkovi iz bližnje Hrvaške.

V Kočevju nahajamo poleg srezkega načelstva popolno realno gimnazijo, dekliško meščansko šolo in strokovno šolo kakor tudi vse srezke urade, kakor okrajno sodišče itd. Tu je tudi središče kočevske nemške inteligence, voditeljice kočevskih Nemcev, ki jih je nekaj nad deset tisoč

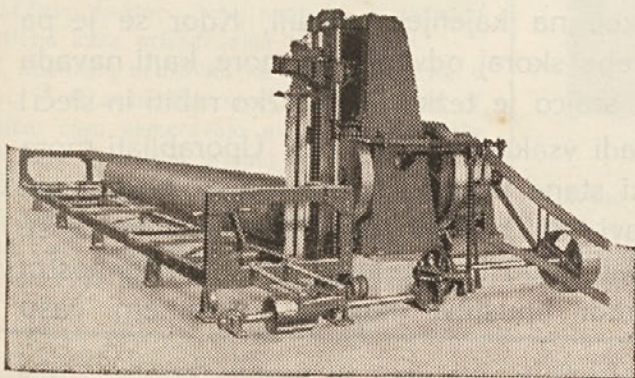

STROJNE TOVARNE IN LIVARNE d.d., Ljubljana.

Telefon 28-30. Centrala: DUNAJSKA CESTA 35. Brzjav: Stroj.

NUDIJO:

STROJE ZA OBDELOVANJE LESA.

Stranske jarmenike,
patent A. Tuschill.

Polnojarmenike

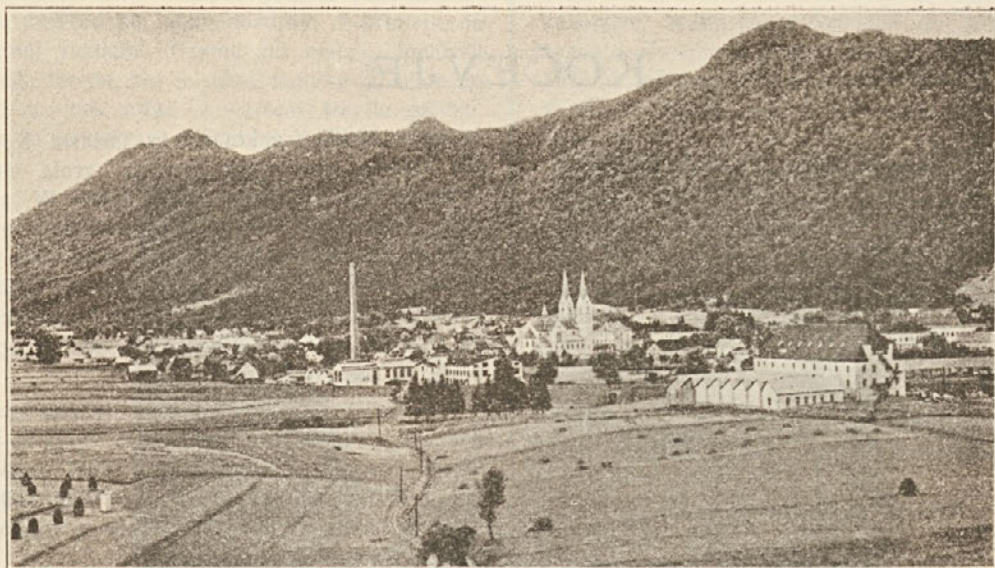
najmodernejše konstrukcije.

Venecijanske jarmenike.

Vse mizarske stroje na
pogon z jermenom ali
direktno elektromotorjem.

TURBINE, TRANSMISIJE. MLINE, ARMATURE. MOTORNE BRIZGALNE

od 17—50
konjskih sil.

Kočevje s Friedrichsteinom

posejanih v seliščih po vseh treh kočevskih kotlinah in daljni okolici tja doli do Črmošnjic in do obronkov semiških vinskih gor.

Trgovina v Kočevju je jako razvita. Industrijsko pa zavzema Kočevje prvo mesto med dolenskim kraji. Posebno je razvita lesna in-

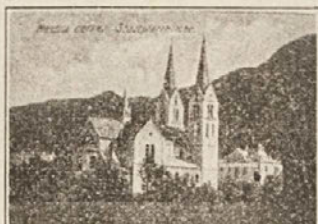
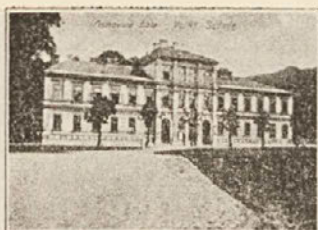
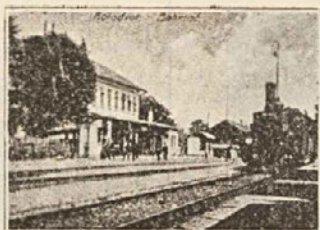
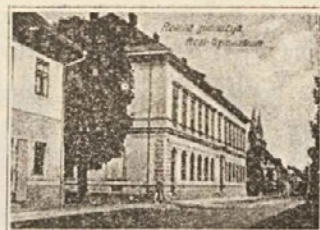
Čemu kadite?

Morda zato, da boste bolj zdravi ostali? Ne! Morda zato, da boste še več na ugledu pridobili? Ne! Morda zato, da boste še več denarja prihranili? Ne! Čemu torej kadite? Kadite zato, in sicer samo zato, ker ste se nekoč na kajenje navadili. Kdor se je pa enkrat navadil, se sam od sebe skoraj odvaditi ne more, kajti navada je železna srajca in železno srajco je težko, zelo težko rabiti in sleči!

In vendar se lahko odvadi vsakdo, ako le hoče. Uporabljati mora par dni „**Nikoprost**“, ki stane franko 76 Din, pa se bo kajenja takoj odvadil. Marsikdo pravi, da bi dal rad 1000 Din, ako bi se odvadil kajenja. Ni treba dati 1000 Din, temveč samo malenkostni znesek 76 Din, ki si ga radi opustitve kajenja v kratkem času prihraniš!

Kdor naroči 5 steklenic, plača samo 280 Din. Razpošilja po povzetju

JOSIP LINDIČ, LJUBLJANA, Komenskega 36 a.

Motivi iz Kočevja

Realna gimnazija, kolodvor, osnovna šola, glavni trg, strokovna šola in mestna cerkev

Spedicija.

HÖNIGMANN HEINRICH KOČEVJE

Prevozništvo.

se priporoča za selitve od kraja do kraja.

Tovorni avtomobil ter za izlete poseben izletni avtomobil.

Nizke cene.

Hitra in solidna postrežba.

289

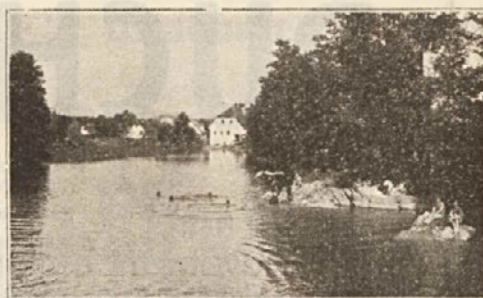
dustrija. Istotako je tekstilna zastopana z več tovarnami ne baš malega obsega. V neposredni bližini mesta kopljejo rjavi premog krasne kredne formacije. Premogokop je večjega obsega z veliko kapaciteto, last TPD.

Mesto se stalno širi in zato se tudi večja število prebivalstva. Kraj obeta postati izrazito industrijsko mesto — vsaj napredek v zadnjem desetletju kaže prizadevanja v tej smeri.

Z Ljubljano in Novim mestom je Kočevje v zvezi z državno železnico via Grosuplje. V zadnjem času nameravajo uvesti iz omenjenih dveh mest avtobusni promet.

Za tujca prezanjiv je kočevski jezik. Je to čuden dialekt nemškega jezika, ki se mu pozna vpliv slovenščine.

Kočevsko prebivalstvo je zelo bistrorno.

Motiv z Rindžo

Splošno znan je trgovski talent Kočevjarjev. Najdemo jih kot spretni krošnjari na vseh petih kontinentih. Sloviti so pa tudi po svoji precejšnji radovednosti, o kateri nikakor ne moremo trditi,

Priznana najboljše **oljnate in suhe barve, firnež, lake** kakor tudi ves ostali **ple-skarski in slikarski** material dobite le pri

„LUSTRA“ V. LAZNIK

LJUBLJANA, Gosposvetska cesta (poleg restavracije Novi svet).

440

Kočevska narodna noša

da je grda čednost. Lepa njih čednost pa je varčnost, ki prehaja ponekod že v skopost.

Tudi narodna noša se je pri Kočevjarjih močno ohranila. V glavnem je bela kot belokranjska.

Kadar dobita Kočevje in kočevska okolica toli željeno in pričakovano zvezo z morjem, za katero obstoji več načrtov, se bo kraj gospodarsko razmahnil in živahen promet bo blagodejno vplival na zaježitev prekomerne emigracije prebivalstva. Kočevska deželica je bogata z neizmernimi gozdovi, ki čakajo eksploatacije, ko zapiha železna kača tja proti modremu Jadranu. Brez železniške zveze z morjem pa so ti obširni gozdni kompleksi mrtev kapital. Trdno smo prepričani, da bodo odločilni činitelji čimprej sami uvideli važnost omenjene zveze in storili vse, da bo kmalu upostavljena.

Izletnikom in tujcem priporočamo, da si ogledajo zanimivo Kočevje in Kočevsko, tamonjnje šege in navade. Dogodi se, da srečate staro in prijazno starko, ki vam pripoveduje zanimive zgodbe, kakršnih ne slišite vsak dan. Zanimive so borne vasice v okolici s svojevrstnimi, večidel lesenimi stavbami. Kočevje samo je izhodišče za številne izlete v nad vse romantično okolico.

PUCH

„250“

Najmodernejši stroj.

Popolni dvotaktni motor.

Vprašanje sklopitve rešeno.

(Patent prijavljen.)

Nedosegljiva trpežnost in zanesljivost.

Miren tek. Velika zmogljivost.

Majhna uporaba goriva.

Preprosta strega.

Nadomestni deli poceni.

Najcenejše motorno kolo, ki ustreza vsem zahtevam.

Najcenejše motorno kolo svoje vrste. Ugodni plačilni pogoji.

Zastopstvo: VIKTOR BOHINEC, LJUBLJANA, Dunajska cesta 21.

Brzjav: Krispercoloniale Ljubljana.

Telefon šte. 2263.

Ant. Krisper Coloniale

Lastnik: Josip Verlič.

Veletgovina kolonialne robe.

Velepražarna kave.

Mlini za dišave.

Zaloga špirta, raznega žganja

in konjaka.

Mineralne vode.

Točna postrežba.

Ljubljana

Ceniki na razpolago.

Dunajska cesta 33.

Ustanovljeno leta 1840.

441

Za lovske obleke

in predpisani lovski kroj

pristen tirolski loden priporoča tvrdka

ANTON SCHUSTER, pri „Tončku“

LJUBLJANA, Mestni trg št. 25.

Istotam je vedno v zalogi tudi raznovrstno sukno
za športne obleke in drugo manufakturno blago
po izredno nizkih cenah.

442

**Opozarjamo vas na inserate v tej propagandni
brošuri!**

BREZALKOHOLNA INDUSTRIJA

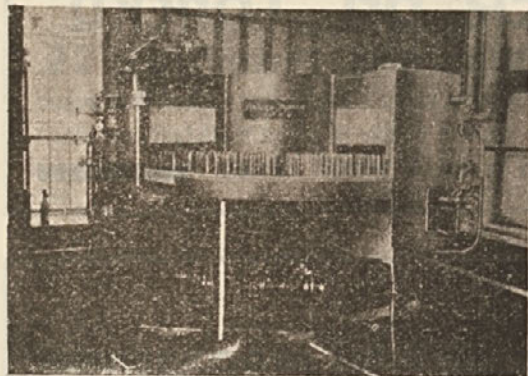
„CHABESO“

Tovarne „Chabeso“ v Zagrebu.

V zadnjem času se zelo širi pijača »Chabeso«, ki jo vozijo iz Zagreba v Novo mesto in v druge dolenske kraje. Ker se v kratkem otvori

Prvo mesto v industriji brezalkoholnih pijač v Jugoslaviji zavzema danes nedvomno »Chabeso« podjetje.

Najmodernejši stroj za pranje steklenic „Cerevisia Injektor“, edini v Jugoslaviji

podružnica v Novem mestu, podajamo na kratko pregled te industrije.

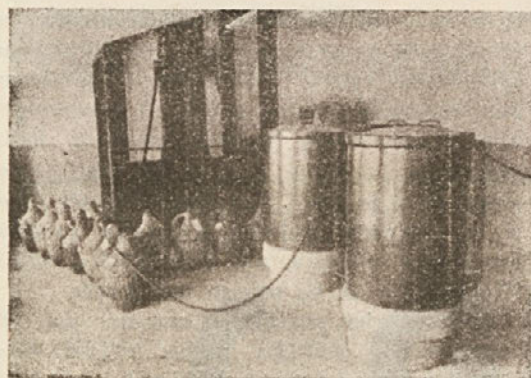

Stroj za polnilev „Chabeso“ pijače

Zadnja leta je bilo za produkcijo brezalkoholne pijače »Chabeso« ustanovljenih v

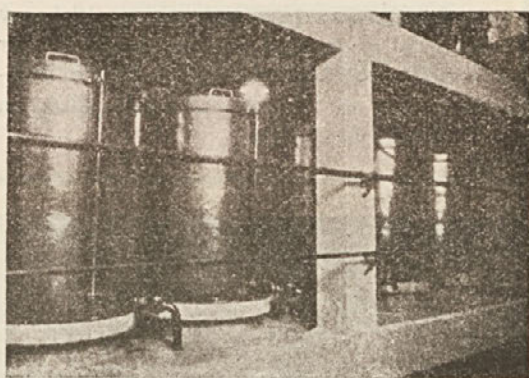
večjih mestih naše države 45 specialnih tovarn, katerih število že samo po sebi govori za priljubljenost te pijače v najširših krogih našega naroda. Jugoslovanska »Chabeso« centrala v Zagrebu bo v najkrajšem času otvorila tovarne »Chabeso« tudi v onih

promet mlečna kislina, ki se je do tedaj kot za ljudski užitek popolnoma neuporabna proizvajala v neki glasoviti kemični tovarni. Tako izgotovljena, posrečena nova pijača je dosegla povsod, tako v zdravniških kakor v vseh ostalih znanstvenih krogih, najboljšo priznanje.

IV. nadstropje v zgradbi, za izdelavo
»Chabeso« soka

krajih, kjer se »Chabeso« danes še ne proizvaja. Poudariti je treba na tem mestu, da v krajih izven mej predvojne Srbije ni danes vasi, v kateri se ne bi našla »Chabeso« pijača. »Chabeso« je danes svetovno podjetje, katerega delokrog zavzema 12 držav evropskega in ameriškega kontinenta.

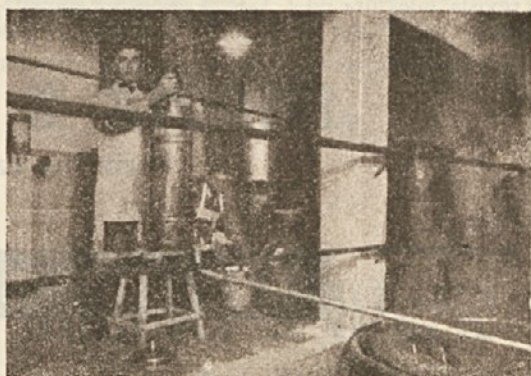
II. nadstropje v zgradbi za
izdelavo »Chabeso« soka.

Radi svojih posrečeno kombiniranih sestavin vpliva »Chabeso« pijača zelo blagodejno na prebavne organe človeškega organizma, tako da se po pravici pripisuje tej pijači poleg posebne blagodati tudi zdravilni učinek na človeško telo. »Chabeso« zelo pogosto predpisujejo zdravniki pri raznih boleznih, kakor pri nered-

III. nadstropje v zgradbi za
izdelavo »Chabeso« soka.

Svojo popularnost zahvaljuje »Chabeso« svoji nenadkriljivi kvaliteti, ki se dosega z uporabo čisto naravnih surovin in z brezhibnim higijskim načinom pripravljanja. Posebna vrednost te pijače temelji na čisto znanstveni podlagi. S »Chabeso« pijačo je prišla prvičrat v

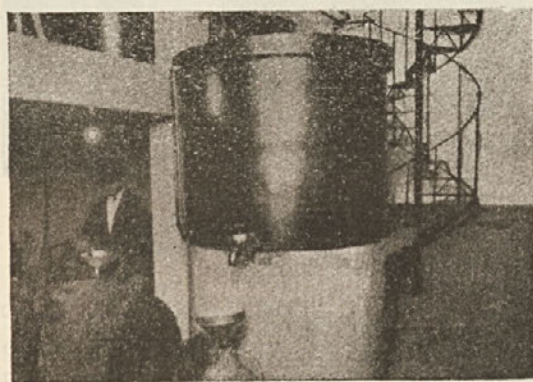
I. nadstropje v zgradbi za izdelavo
»Chabeso« soka.

ni prebavi, vročini ali pri nosečnosti, boleznih mehurja, obisti in sličnih boleznih. V dokaz služijo številna, uradno potrjena zdravniška spričevala.

Da se vedno lahko proizvaja izvrstna kvaliteta »Chabeso« pijače, se je osnovala posebna prodajna uprava in so se ustanovile specialne

tovarne »Chabeso« pijače, ki zopet proizvajajo pijačo na specialnih strojih za polnjenje posebne konstrukcije. Te tovarne so pod stalnim nadzorstvom izvrstnih kemikov in poedinih central v poedinih državah; centrale jamčijo za brezhiben higijski izdelek.

Kot vzor v vsakem oziru omenjamo Jugoslovansko »Chabeso«, centralo Franjo Hieber v Zagrebu, ki je zgradila posebno poslopje, kjer izdeluje sirovino (sok) za vse tovarne v Jugoslaviji in tudi za tovarno »Chabeso« pijače za mesto Zagreb in okolico.

Prillice v zgradbi za izdelavo »Chabeso« soka.

Posebne poudarka je vredna nabava najmodernejšega stroja za izpiranje steklenic »Cerevisia Injektor« od t. t. R. A. Knöllner, Magdeburg, ki je prvi te vrste v Jugoslaviji. Tak izpiralč izpere vsako steklenico 24 krat s tlakom

do 3 atmosfer, s toplo vodo do 70 stopinj in mrzlo vodo pri uporabi še posebnih desinfekcijskih sredstev znotraj in zunaj. Pri navedenem načinu izpiranja se lahko brezpogojno ugotovi, da so tako izprane steklenice absolutno brez kakih škodljivih klic.

Če vse to reasumiramo, se more uspeh »Chabeso« industrije pripisovati izvrstnemu okusu in nenadkriljivi kvaliteti te pijače, nje koristnemu zdravilnemu vplivu, dovršenemu higijskemu proizvodnji in posebni pažnji pri prvorazrednem in dovršenem izpiranju steklenic. Radi ogromnega konsuma je cena tej pijači tako nizka, da si jo lahko prav vsak privošči. Zato je »Chabeso« pijača postala prava narodna pijača za vse sloje prebivalstva in bo ona to tudi ostala.

Naj ne bo pozabljeno omeniti, da je »Chabeso« pijača zelo priporočljiva za mešanje s kislimi vrstami slovenskih vin. Konsumenti naj posebno pazijo, kadar zahtevajo »Chabeso« pijačo, da bodo postreženi res s pravo »Chabeso« pijačo. Dogaja se namreč, da nudijo razni nesolidni trgovci in gostilničarji svojim neorijentiranim odjemalcem razne pijače pod tem imenom, s čimer store kaznivo dejanje, ker sta ime »Chabeso« kakor tudi trak rdeče barve z napisom »Original Chabeso«, s katerim se vsaka steklenica zapira, z zakonom zaščitena.

Varujte se zloruporab in se v lastnem interesu vedno prepričajte, če ima steklenica rdeč trak z napisom »Original Chabeso«. Če bi vam bila podtaknjena kaka druga manjvredna pijača, zavrnite jo!

Pazite na varstveno znamko:

Original-Chabeso

Varujte se ponaredb!

M. Seidl nasl.

Ustanovljeno 1910.

JOSIP KOBE, Novo mesto

špecerijska, delikatesna in galanterijska trgovina.

Telefon interurban 14.

Glavno zastopstvo in skladišče amer. petroleja, bencina in avto olja
Vacuum Oil Comp. d. d.

89

89

C. GERM NOVO MESTO

**Prvi dolenjski umetni
mlin na valjčke.**

Trgovina z žitom.

47

FRANC PENCA

usnjarna
in trgovina z usnjem
Novo mesto
nudi blago po solidni ceni.

Velik promet — majhen dobiček.

67

Midofer & Blažič

galanterija — manufaktura

Novo mesto

se priporoča cenjenemu občinstvu.

V zalogi ima vse blago vedno po
najnižji ceni in po zadnjih vzorcih.

58

LJUDSKA POSOJILNICA V NOVEM MESTU

registr. zadruga z neomejeno zavezo

Trg Kraljeviča Petra 62.

najvarneje hrani vaš denar in ga najbolje obrestuje.

Posojila na vknjižbo, osebno poroštvo, zastavo, zaznambo na plačo. — Trgovski krediti. — **Ugodno odplačevanje!**

Nakup vrednostnih papirjev!

Zamenjava valut po dnevnem kurzu!

147

GRILC & KOMP.

industrija čevljev

NOVO MESTO.

Velika zaloga moških, ženskih in otroških čevljev, škornjev vseh vrst, popravila snežnih čevljev.

Prevzema naročila za večje dobave po izredno nizkih cenah. — Ceniki na zahtevo.

232

JOSIP PODGAJSKI, Novo mesto

Izdelovalnica — podružnica Metlika

Izdeluje vse vrste vrvarskih izdelkov. — Sprejema v izdelavo predivo. — V zalogi vedno vse v to stroko spadajoče blago lastnega izdelka po najnižji dnevni ceni. Vse delo se izdeluje precizno po zmernih cenah.

JOSIP GORUPIČ, tapetnik in lakirar

Novo mesto — Kandija

Sprejema vsakovrstno tapetniško delo ter lakiranje po najnovejšem sistemu z aparatom na električni pogon.

Cene nizke. — Postrežba solidna.

39

Stavbno podjetje

ANTON MEDVED, Novo mesto

Izvršuje vsa v to stroko spadajoča dela ter proračune in načrte. Na razpolago tudi kot izvedenec. -- Solidna izvršitev. -- Cene nizke.

Postrežba točna.

68

STAVBNO PODJETJE

69

VALENTIN VRHOVNIK, Novo mesto

Izvršuje vsa v stroko spadajoča dela ter proračune in načrte. Na razpolago tudi kot izvedenec. Solidna izvršitev.

Cene nizke.

Postrežba točna.

ALOJZ ŠKEDELJ

mehanik in avtotaks

Novo mesto

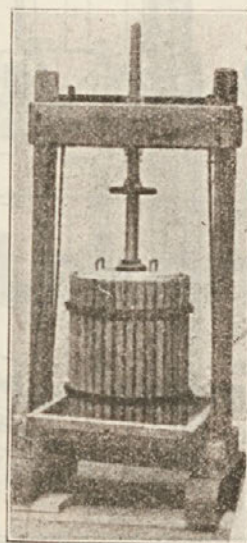
35

MODISTKA**MARIJA MEDVED**

Novo mesto

Ločenska cesta

33

Zahtevajte cenik!**Zahtevajte cenik!****BRATA UDOVIČ, Novo mesto****Strojno stavbno in pohištveno mizarstvo**

Stiskalnice so izdelane iz suhega hrastovega lesa. Stiskalnica je tako preprosta, da lahko vsak začetnik z njo obratuje. S srednjo veliko stiskalnico se brez posebnega truda izpreša dnevno 600 l. mošta.

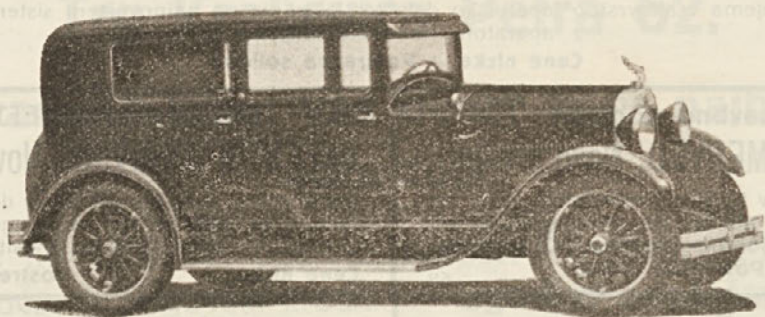
Stiskalnice
so jako priporočljive,

ker zavzamejo izredno malo prostora. Vsi naši odjemalci, ki so si nabavili pri nas stiskalnice, so z njimi prav zadovoljni, posebno radi tega, ker jim vino ne spremeni barve in ga radi tega veliko lažje prodajo.

139

AVTOTAKSA

MARTIN HOČEVAR - NOVO MESTO.

Limuzina in odprt voz na razpolago.

Telefon št. 18.

Se priporoča.

46

KERAMIKA

tovarna peči, štedilnikov, kamenine in šamotnih izdelkov

I. Klemenčič, d. z o. z. Novo mesto.

Brzjavi: Keramika, Novo mesto.

Poštno čekovni račun Ljubljana št. 12.821.

Velika zaloga sobnih peči iz prvovrstne šamotne beložgane gline, vseh barv in modernih fason. Vedno v zalogi krušne-kmečke peči, kompletni štedilniki, obloženi z domačimi, češkimi ali nemškimi emajliranimi ploščami, oblaganje kopalnic, sten itd. Prevzema kompletne stavbe in sploh vsa v keramično stroko spadajoča dela in popravila po najnižjih konkurenčnih cenah.

Garantira za blago in delo.

56

LJUBLJANSKA KREDITNA BANKA

ustanovljena
l. 1900.

Podružnica Novo mesto.

Centrala: Ljubljana, Dunajska cesta.

Delniška glavnica: Din 50.000.000.—.

Skupne razerve: cca Din 10.000.000.—.

Brzjavni naslov: Banka. — Telef. št. 2861, 2413, 2502, 2503.

Posestrine:

Brežice, Celje, Črnomelj, Kranj, Maribor, Metković, Novi Sad, Ptuj, Rakek,
Sarajevo, Slovenjgradec, Split, Šibenik, Zagreb.

Brzjavni naslov podružnic: Ljubljanska banka.

Se priporoča za vse bančne posle.

128

Prva novomeška slaščičarna

Ivan Sopper

Novo mesto.

36

DAROVIC MARIJA - modni atelje.

Po najmodernejših krojih točno
in solidno delo. - Cene zmerne.

KANDIJA · NOVO MESTO.

51

IGNAC MALI, čevljarstvo

NOVO MESTO, Ulica za šolami.

Čevlje po naročilu in popravila. Točna
in solidna postrežba.

164

Modno krojaštvo

JAKOB ŠTALCER

NOVO MESTO.

Postrežba točna.

Cene nizke.

25

OSOLNIK IVO, restavracija

na križišču cest kolodvor - Mirna peč - Novo mesto. (Najbolj
prometna točka.)

Balinišče - Vrt. - Radio. - Izborna kuhinja. - Toči pristna domača priznana trškogorska vina.
Restavracija je poleg gozda.

30

JOSIP KUMAR, Novo mesto

prodaja orožje, kolesa, otroške vozičke, šivalne stroje, gramofone,
emajlira v ognju dvokolesa, motorna kolesa itd. ter vrši vsa v
to stroko spadajoča popravila.

13

Lekarna „PRI KRONI“

Ustanovljena pred 1670. letom.

Mag. pharm. JOS. BERGMANN, Novo mesto.

Zaloga zavojnega materiala tu in inozemskih specialitet ter
mineralnih vodá. Izdelovanje malinovca po Ph. S.

Homeopatična zdravila.

Preiskovanje urina.

192

Vencelj Skedelj

izdelovatelj vsakovrstnih vozov

Novo mesto, Kandija št. 34.

3

Čevljarstvo M. COLNAR

NOVO MESTO - Kandija.

Postrežba točna in solidna. Cene nizke.

16

Modno krojaštvo za dame in gospode

RUDI BRUDAR

Novo mesto - Trg Kraljeviča Petra.

Izvršuje vsa dela po najnovejših krojih.

17

LEOPOLD KOPAČ

trgovina z manufakturo, klobuki, krojaškim blagom, perilom in dežniki. Izdeluje po meri, Prodaja po najnižjih cenah.

NOVO MESTO, Trg Kraljeviča Petra 63.

20

FRANC PELKO

trgovina — krojaštvo

NOVO MESTO

Nizke cene. Solidna postrežba.

21

Modna trgovina

LINA BARBORIČ

priporoča modno blago za dame in gospode. - Velika izbira. - Najnovejši vzorci. - Cene zmerne!

22

ILIJA GOLEŠ

trgovina manufakture, pekarija in mesnica

NOVO MESTO.

23

MILKA HLADNIK

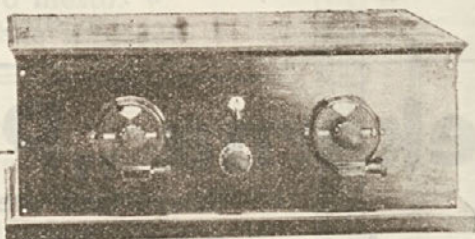
modistka

NOVO MESTO.

24

Kaj hočete poslušati?

London, Rim, Pariz, Dunaj, Varšavo, Alžir v Afriki, Bukarešto, Beograd, Budimpešto, Berlin in razne druge postaje si lahko vsak večer izberete. Vse postaje dobite takoj čisto in jasno v zvočniku. Izdelava aparatov je zelo enostavna in pregledna, brez vsakih komplikacij. Posebno priporočljiva za družinske večere. Radijski aparati lastnega izdelka Vam nudijo navedene prednosti, a cena jim je zelo nizka. Prodaja tudi na obroke.

Izdeluje in nudi vam

„RADIOZVOK“ Viljem Sedaj, Novo mesto.

Prodaja tudi razne radijske aparate najnovejšega sistema. V zalogi so ojačevalci, elektronke, anodni aparati kakor vsi ostali sestavni deli — Najnižje cene.

104

Ivan Klun in tovariša

(prej A. Peterlin in tovariši)

parna opekarna, žaga in elektrarna

Ribnica (Dolenjsko)

ustanovljena leta 1900.

Izdeluje se zidna strešna, ponajveč sloviti „**ribniški krampar**“.
Obrat goni Lanzova lokomobila s 170 Hp. Zaposluje dnevno
ob seziji 120 delavcev. Elektrarna oddaja obenem tok trgu
Ribnici.

294

— PAVEL TERDAN —

lesna trgovina

RIBNICA na Dolenjskem.

Nakupujem smrekov in jelov rezan les.

218

Trgovina z mešanim blagom
in železnino

FRANC PICEK, Ribnica.

220

Priporoča se

gostilna pri „Matijetu“

Franc Hočevan, Velike Lašče.

295

Franja Suher

gostilna in trgovina z mešanim
blagom

Ribnica na Dolenjskem.

293

J. ANDOLJŠEK

Velike Lašče - Rašica

Slovenija.

EXPORT:

Zobotrebci

Čačkalice - Чачкалице

Zahnstocher - Cure - Dents

Steccadenti.

292

Kupujte in naročajte

pri tvrdkah, ki oglašajo v naši knjigi!

Špecerija in železnina
J. Picek, Novo mesto

Težakovo olje, laneno olje, klajno apno, fini ameriški terpentini, umetna gnojila, prvovrstni Portland-cement, betonsko železo. Vsakovrstni kinč za krste in druge pogrebne potrebščine, voščene sveče, ob setvi zanesljiva semena. Suhe in oljate barve. Arborin. Prvovrstne tuzemske in inozemske kose, brusni kamni, vodne in gozdarske žage, ameriške in druge pile.

Velika izbira kuhinjske posode.
Točna postrežba. Zmerne cene.

70

NEŽIKA KUSSEL

nasl. F Hočevar
manufakturna trgovina
NOVO MESTO

priporoča bogato zalogo manufakture, galanterije, letnega in zimskega perila. Izgotavlja moške obleke po naročilu. Na obroke! Solidna postrežba! Cene nizke!

145

J. PAUČIČ -- Novo mesto

Trgovina z žitom, moko in deželnimi pridelki ter parna pekarna.

191

Marija Klemenčič

trgovina s čevlji, galanterijo in ročnimi deli

Novo mesto, Trg Kraljeviča Petra.

Sprejema vsa dela v mehanično vezenje. Tu se najceneje ažurira in entla. Zaloga vseh vrst pletenin.

93

ANT. TRAVIZAN

TRGOVINA Z MEŠANIM BLAGOM IN DEŽELNIMI PRIDELKI
BRŠLJIN — NOVO MESTO

Kupujem in prodajam koruzo, ajdo, pšenico, ječmen, rž, proso, fižol, oves, lan, krompir, ježice, suhe gobe, orehe, konoplje itd. — Plačujem najvišje cene.

116

TRGOVINA Z MEŠANIM BLAGOM

M. PRISTAVEC

BRŠLJIN pri NOVEM MESTU

115

Usnje.

Različno usnje domačega in tovarniškega izdelka kakor tudi čevljarske potrebščine, vse najboljše kakovosti in po najnižjih dnevnih cenah nudim na malo in veliko.

Se priporoča

FRANC ERJAVEC

usnjarna in trgovina z usnjem

NOVO MESTO

29

Zahtevajte cenik!

BENCIN!

AVTO OLJE!

FRANC KASTELIC

trgovina železnine in špecerijske robe
NOVO MESTO.

Priporoča svojo bogato zalogo cementa, traverz, betonskega železa, trstja, strešne
lepenke in vodovodnih cevi.

Orodje za vse obrte in okovje za cele stavbe in pohištva po najnižji ceni,
Istotako se priporoča za nakup špecerijskega blaga.

79

VESTA

šivalni stroji in kolesa po najnižjih cenah.
Dolgoletna garancija.
Na obročno odplačevanje.

Tovarniško skladišče:

LJUDEVIT ČOP
NOVO MESTO.

10

Manufaktura

JOS. KOŠIR, Novo mesto
Trg Kraljeviča Petra.

Velika izbira. — Najnižje cene.
Točna postrežba.

V zalogi vedno moško in damsko
blago v vseh kvalitetah in vzorcih po
zadnji novosti.

Oglejte si brez obveze nakupa!

88

Restavracija MARIJA KOŠIR

NOVO MESTO, Ločenska cesta št. 261.

— Vedno topla in mrzla jedila, pristna domača pijača. —

138

GOSTILNA

ALOJZ VINTAR

Gor. Straža pri Novem mestu.

Sobe za tujce. 123

Modna - galanterijska trgovina

IVAN PRIJATELJ

Novo mesto.

28

Trafika

MIHAEL LUKMAN
NOVO MESTO.

82

Koleki, znamke, razglednice in dr.

ŠTEFANIJA Podkrajšek-NOT

Novo mesto 106

trgovina z južnim in domačim sadjem
in zelenjavo na drobno in debelo.

Kupuje in razpošilja tovrstno blago.

Mesarija in prekajevalnica

FRANC DOLENC, Novo mesto

Stalno v zalogi vedno sveže meso ter vsakovrstni prekajeni izdelki. 1

Cene dnevne.

Solidna postrežba.

KMETIJSKA DRUŽBA

v Ljubljani

je najstarejša (iz l. 1767.), največja in najbolj razširjena kmetijska korporacija v Sloveniji, ki šteje nad 20.000 udov, vpisanih v 345 kmetijskih podružnicah. — Kmetijska družba za Slovenijo ima namen pospeševati vse panoge kmetijstva z zgledi, podporami, poukom in preskrbovanjem gospodarskih potrebščin. —

Njeno glasilo je ilustrovani GOSPODARSKI LIST

„KMETOVALEC“

ki izhaja dvakrat na mesec

::: prinaša poučne kmetijske spise in novice. :::

LJUBLJANA

Turjaški trg št. 3. — Novi trg.

349

Specialna mehanična delavnica za popravila tehnic vseh vrst, merilnih priprav in nova dela. **Popravi** blagajne vseh vrst in njihovo odpiranje. Naprava jeklenobetonskih tresorjev itd.

Ustanovljena 1855.

Ustanovljena 1855.

MAKS FERJAN, Ljubljana

Zvonarska ulica št. 7.

Poštno hranilnični čekovni račun št. 11.873

358

Semena

vseh vrst za vrt, travnik in polje na veliko in malo pri

JOSIP URBANČIČ, Ljubljana

Miklošičeva cesta št. 8

Čenik na razpologo.

327

1000 Din plačam

če Vaše kurje oči, bradavice, trde kože itd. ne odpravite v 3 dneh z Radio Balzomom.

„Hvala Vam za Vaš izborni Radio Balzam, s katerim sem odpravil zelo stare kurje oči. Spoštovanjem: Mihael Zevnik, župnik, Begunje pri Lescah - Bled“.

Rešite se tudi Vi teh nadlog! Lonček po Din 10— v predplačilu ali proti povzetju za Din 18— pošlje

R. COTIČ, Ljubljana VII - Kamniška ulica 10a

353

Ustanovljeno
1852

TEOD. KORN, Ljubljana

Poljanska cesta št. 8 (preje Henrik Korn)

Krovec, stavbni, galanterijski in okrasni klepar.

Instalacija vodovodov.

Naprava strelovodov. Kopališke in klosetne naprave ter centralne kurjave.

371

LEONARD TREPPO

združene opekarne

D. D. KARLOVAC

najboljše kakovosti po zmernih cenah

Zahtevajte cenik!

dobavlja iz svojih najmoderneje urejenih tovarn

**zidno in
strešno
opeko**

Zahtevajte cenik!

202

Suhe gobe plačuje najbolje
SEVER & KOMP.

LJUBLJANA, Gosposvetska c. 5

101

A. VOLK

veletrgovina žita in moke

Ljubljana

Resljeva cesta št. 4

Priporoča najfinejše banaške moke iz prvo-vrstnih mlinov. **Specijalna trgovina krmil za prašičjerejo.** Kupuje vsako količino domače pšenice, ajde in drugih poljskih pridelkov. **Lastni avtomatični valjčni mlin.**

Zahtevajte cenik!

66

Modroce, posteljne mreže, železne zlozljive postelje, otomane, divane in tapetniške izdelke nudi najceneje

Rudolf Radovan

tapetnik — Ljubljana, Mestni trg št. 13

65

Ugodni nakup morske trave, žime, cvilha za modroce in blaga za prevleke pohištva.

Industrija poslovnih knjig, šolskih zvezkov itd.

Črtnica in knjigoveznica

Ant. Janežič, Ljubljana, Florjanska ul. 14.

251

KLEMENC PAVEL

ČRNOMELJ

Trgovina z vsakovrstnim lesom.

267

IVAN MANDELČ

Splošno strojno kolarstvo in izdelovanje smučk in sportnih sančic.

Kočevje

Brzovav., nasl.: Mandelč, Kočevje
Št. ček. rač. 14.709

200

252

Parfumerija „Strmoli“, Ljubljana
pod Trančo 1

Strokovno izbrana zaloga: parfumov, kolinske vode, potrebščin za negovanje zob, kože, nohtov in las. Toaletne potrebščine, brivske potrebščine ter vse potrebščine za maskiranje.

M. MALOVIČ, Novo mesto

103

vljudno priporoča v obisk in naročilo svojega podjetja

KINO „METEOR“

Predstave:
ob petkih, sobotah,
nedeljah in praznikih.

STROJNO MIZARSTVO

za stavbna in pohištvena
dela po najnižjih cenah!

Konces. pogreb. zavod z vso
oskrbo in z mrljiškimi vozovi.

Krste vedno v zalogi!

Foto atelje „GVIDO“ Kandija - Novo mesto **zavod za umetno povečanje slik.**

Izvršuje vsa fotografska dela dovršeno po najmodernejših metodah
Lastni moderno urejeni atelje.

190

STROJNO PLETENJE

PAULA FRANA

Novo mesto, Dolga ul. št. 22

se priporoča za naročila. 107

DAMSKA MODNA KROJAČNICA

K. MRAZ, Novo mesto

Dolga ulica št. 22 105

se priporoča cenjenemu občinstvu.

JOSIP PIRNAR, sedlar in tapetnik **Kandija - Novo mesto.**

Priporoča sedlarska in tapetniška dela. — Izvršuje vsa v to stroko spadajoča
dela točno in solidno. 144

Zalogo nagrobnih spomenikov,
oklepov in mramornatih plošč :: po najnižjih cenah ::

priporoča **JOŽE LESJAK, kamnosek**
žabja vas pri Novem mestu. (Na križišču cest Zagreb-
Karlovec - Novo mesto.) 146

LOVRO PUŠ, čevljarstvo **posredovalnica in reklamno zastopstvo** **Novo mesto.**

162

ALOJZI LESJAK, sodarstvo

Novo mesto — Kandija 107.

Izdelovanje in popravila vsakovrstnih sodov in kadi
po najnižjih dnevnih cenah!

8

A. MIDOFER, modna krojačnica **Novo mesto.**

Najmodernejši kroj — Najsolidnejša izgotovitev
Cene konkurenčne.

167

LJUBLJANSKA GRADBENA

družba z o. z.

v LJUBLJANI, Slomškova ulica 19

gradbeno podjetje, ustanovljeno 1923. Spada med največja tovrstna **popolnoma domača** podjetja. Zida **vile, male in velike stanovanjske hiše** kakor tudi **šole, hotelska, gospodarska in ostala poslopja**.

Je prav posebno opremljena za gradnjo:

parnih - in hidro-central in enako **industrijskih poslopij, kurilnih naprav, skladišča** itd. ter ima mnogo prakse ter vso opremo za izvršbo **mostov, jezov, cest in železnic**. Prevzema v projektiranje in gradnjo vsa

betonska in železobetonska dela ter izvršuje vsa **tesarska dela** kakor tudi najtežavnejše strešne konstrukcije z velikimi razpetinami z uporabo **lesenih predalčnih nosilcev**.

184

JERNEJ PEČEK, Stari trg, pošta: Višnja gora.

Izdelovanje cementnih izdelkov: strešne opeke, dvorezne strešne opeke, cementnih cevi do dimenzije 30 cm, nagrobnih spomenikov (z dekoracijo in napisi), nagrobnih okvirjev in drugih nagrobnih olupšav, okvirjev za vrata (ročno delo), miz z železnimi podstavki, kavarniških miz, vrtnih betonskih klopi, vrtnih ograj do najfinejše izdelave.

SPECIJALITETE: obhajilne mize, teracni tlak v raznih vzorcih, kakor ostale tovrstne izdelke za opremo cerkva. — Mizice s šahovnico — Za ostale izdelke blagovolite zahtevati posebne ponudbe
Cene nizke, delo precizno in solidno. 233

Špacerijska in galanterijska trgovina. Na drobno in debelo.

ALFONZ OBLAK NOVO MESTO

Vedno sveža žgana kava. Velika zaloga najfinejšega ruma, čajnega peciva, kakao-a, čokolade in čokoladnih bonbonov.

Velika izbira čevljev, nogavic in razglednic.

14

Najboljše in najcenejše so
le usnjate

„TIGER“ vezalke.

Dobite jih v vsaki trgovini.

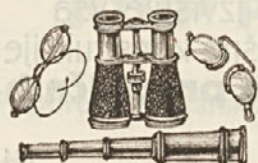
4

FERDO MIKOLIČ

KONFEKCIJA -- KROJAŠTVO

NOVO MESTO

27

A. REITZ

URARSTVO, ZLATNINA, OPTIKA

NOVO MESTO, Trg Kraljeviča Petra 85

Lastna strokovna delavnica

Priporoča svojo bogato zalogo vsakovrstnih švicarskih ur, zlatnine, srebrnine, jedilnega pribora, podstavkov. Berndorf in optični predmeti.

Točna postrežba.

Najnižje cene.

43

RADIJA „INGELEN“ so najboljša!

49

Elektrotehnično podjetje in radijske potrebščine

JOSIP OGRIZEK — NOVO MESTO

Zaloga: Elektroinstalacijskega materiala, žarnic, električnih aparatov, svetilk, lestencev itd.

Radijskih aparatov in sestavnih delov najboljših znamk.

Gramofonov in plošč — najnovejše vedno takoj v zalogi.

Izvršuje: Elektroinstalacijska dela vsake vrste.

Ponudbe in proračuni brezplačno!

49

ANTON KOŠIR, gostilna v Prečni pri Novem mestu

se toplo priporoča cenjenim gostom Novomeščanom in izletnikom iz bližnje in daljne okolice.

Vedno na razpolago razna topla in mrzla jedila. — Točijo se dobra domača vina ter brezalkoholne pijače. — Na razpolago prenočišča.

Zmerne cene.

Prijazna in pazljiva postrežba.

124

Restavracija in trgovina z mešanim blagom

KARLOVŠEK JANKO

Prenočišča.

ŠMARJETA pri Novem mestu.

Avto-garaže.

140

Trgovina z mešanim blagom — trafika KOCJAN IVAN
Šmarjeta pri Novem mestu.

Postrežba točna in solidna.

141

Gostilna pri „NACETU“ Gregorčiču
KRŽIŠČE pri Šmarjeških Toplicah.

Sobe tujcem na razpolago. - Topla in mrzla jedila vsak čas. - Toči najboljša pristna domača vina.

139

TRGOVINA Z MEŠANIM BLAGOM

MOLE JANKO

ŠMARJETA št. 21 pri Novem mestu.

142

LEO PAULIN

Parna žaga in lesna trgovina
Straža pri Novem mestu.

126

Kupuje in prodaja južno sadje,
zelenjavo na debelo in na drobno.

Se priporoča

FRANJA ROMELJ, Novo mesto.

2

ARBORIN priznано najboljšę sredstvo za zimsko
zatiranje sadnih zajedavcev,

SANEOLIN sredstvo za razkuřevanje řivine in hlevov pri nalezljivih
boleznih (n. pr. svinjski kugi, rdećici, slinovki, parkljevki itd.),

SANITOL za razkuřevanje pri nalezljivih
boleznih ćloveka,

SANOFORM prijetno dišeće razkuřevalno
sredstvo;

nadalje cepilna smola, mazavo milo, gosenićni lep in podobni izdelki se
dobe pri tvrdki

„CHEMOTECNA” druřba z o. z., Ljubljana, Mestni trg 10
(na dvoriřću veletrgovine A. & E. Skaberne)

388

Najboljšę in najcenejšę barve, firneř, lake in druge v to stroko
spadajoće predmete dobite le pri

DRAGO FRANZ, specijalna trgovina z barvami
Ljubljana, Stari trg 24

387

Nova zalořba

r. z. z o. z. v Ljubljani
na Kongresnem trgu 19

priporoća **knjigarno**: zaloga vseh slovenskih leposlovnih,
znanstvenih in drugih knjig, zlasti tudi jezikovni vodići,
zemljevidi, karte za avtomobiliste in turiste itd. Izbrana
dela nemške in francoske literature. Naroćanje knjig in
revij iz tu- in inozemstva. Dobava v najkrajšem ćasu.

Antikvarijat: nakup in prodaja ře rabljenih knjig po zmerni ceni. **Trgovina** s pisarniřskimi
potrebřćinami: zvezki, papir, risarska orodja in potrebřćine, nalivna peresa, razglednice i.dr.

385

Konfekcija - Frande Derenda

Ljubljana

384

A. GÖTZL ded.

podobarstvo, pozlatarstvo in izdelovanje okvirjev po najmodernejřih vzorcih.
Pozlaćenje stolpnih jabolk ter lesenih lestencev in popravila.

Ljubljana, Kolodvorska ulica 27
na dvoriřću — in Dunajska cesta 17.

383

„ORIENT”

druřba z o. z. Ljubljana

Tovarna oljnatih barv, firneřa, lakov
in steklarskega kleja.

380

386

Vid Aberřek

ponikljanje in splořno galvaniziranje raznih
delov. Bruřenje kovin in jekla.

Ljubljana, Karlovřka cesta 2

382

F. K. KAISER, LJUBLJANA, puřkar in trgovec z orořjem, Kongresni trg řt. 9

Priporoća svojo bogato
zalogo puřk, samokresov,
lovskih potrebřćin in
umetni ogenj.

Kr. zaloga smodnika.
Topiћ „Salut”. Popravila
se izvrřujejo toćno in po
najniřji ceni.

EDO IVANUŠ

KRŠKO

trgovina z mešanim blagom.

Eksport suhih gob.

391

Čitatelj

vpoštevaj

vedno

samo

trvdke

ki

oglašujejo

v tej knjigi!

391a

IVAN KAPELJ

LJUBLJANA VII (Šiška), Aljaževa cesta št. 4.

Izdeluje in popravlja bakrene predmete: za kemično industrijo, pivovarne, tovarne za špirit, tovarne klobukov in slamnikov, kanditov in bonbonov.

Izvršuje naprave: za tanin in ekstrakt, kompletne naprave za barvanje, destilacijske aparate, duplikat-kotle, sirne kotle za parno ali direktno ogrevanje, rezervarje, cevi, kurilne in hladilne kače, T in + kose, kolena, armature, vsakovrstne kotle za žganjekuho, kotle za kuho in pranje.

Poštni čekovni račun št. 14.504.

356

Kupujte domače proizvode!

Vanilin sladkor

in

Prašek

za

pecivo:

366

Kosmetika.

Krema „Zoraida“ je najbolj dovršen preparat sedanosti v dosego mladeniško cvetoče lepote. Vsaka dama naj jo uporablja tudi pred pudranjem. Lonček stane Din 12:50.

„Zoraida“ milo je za dame nežne in občutljive kože.

„Zoraida“ puder v vseh barvah kakor: beli, roza, naturel, ocre, rachel.

„Melitis“ krema t. j. pomada iz naravnega voska, čist proizvod iz rastlinskih sokov, ki se uporablja z odličnim uspehom proti lišajem, razpokanju kože in hrapavosti lica. Moški naj jo rabijo pred in po britju.

„Liljan“ krema po receptu znanega nizo-zemskega kosmetika dr. Broomea, Edino po kakovosti nedosegljivo sredstvo proti pegam. Lonček samo Din 12:50.

„Eau de Cologne Fleur d'Amour“, posebnost vsake modne dame, specijalna kolonjska voda v kvaliteti in nad vse bujni dišavi. Stekleničica od 100 gr Din 35.—.

Parfum „Opera“, diskretni in najmodernejši parum, svetovna znamka današnjosti. Stekleničica od 30 gr Din 40.—.

Razpošilja proti povzetju ali proti predplačilu.

URAN-PARFUMERIJA

LJUBLJANA, Mestni trg 11.

368

SPRINGER ALOJZ

gostilna in parna pekarna — Trebnje št. 24

nudi gostom najboljšo in najcenejšo postrežbo. Na razpolago prenočišča, vedno gorka in mrzla jedila ter prvovrstna dolenjska in štajerska vina.

60

Josip Zupančič

strojarna in
prodaja usnja

Trebnje
(Slovenija)

62

Stanko Jutraž

trgovec
Trebnje

Nakup in prodaja vseh
deželnih pridelkov.

61

Trgovina z mešanim blagom in deželnimi pridelki

Ivan A. Grosek, Trebnje

Zaloga sladkorja, soli, petroleja, bencina, železa, cementa in radenske kisle vode. — Najcenejši nakupni vir za vse vrste usnja in oblačilnega blaga. — Popolna oprema za ženine in neveste

63

Splošno kleparstvo Kmet Ferdinand Trebnje

Izdeluje vsa kleparska dela.
Cene nizke. Hitra postrežba.

175

Fran Strah, Mirna mlekarna in sirarna

priporoča svoje izdelke: sir in čajno maslo.
Ceniki na zahtevo.

134

BAN IVAN

lesna industrija in trgovina
parketna tovarna

Trebnje

137

Priporoča se
Martin Kolenc
gostilna, Mirna

135

GUTMAN IN VIDMAR

damsko in moško krojaštvo — TREBNJE št. 12

Priporoča svojo delavnico. Točna in solidna izdelava. Cene zmerne.

143

Vedno kupujte in naročajte samo pri trdkah, katerih **oglas** najdete v naši knjigi!

Obiskujte samo hotele, restavracije in gostilne, katere priporoča naša knjiga!

100a

100a

Restavracija Jos. Poula — Novo mesto

Trg Kraljeviča Petra (poleg magistrata)

se priporoča cenj. gostom in tujcem. — Staroznani renomirani lokal. Priznana najboljša kuhinja in izbrana domača vina. Toči najboljše pivo. Tujske sobe.

100

Na svoji vinogradni posesti Trška gora pri Novem mestu prideluje

A. SUSNIK, LJUBLJANA

trgovina z železnino

priznana, prvovrstna, zdrava, kvalitetna, na razstavah odlikovana vina najboljših vrst: portugalka, rizling, silvanec, veltlinec, traminec, neuburger itd.

404

A. ŽIBERT

trgovina s čevlji

Ljubljana

Prešernova ulica

Nudi cenjenemu občinstvu svojo veliko zalogo čevljev domačega in tujega izdelka najboljših svetovnih trdk.

Vedno velika izbira po najnižjih cenah.

405

Pletilne stroje tovarne Walter, Univerzalne rašer stroje, Popolni strokovni pouk v pletilstvu, Potrebščine za pletilne stroje, Volno in bombaž v največji izbiri

nudi po najnižjih cenah in znani solidni posrežbi od leta 1909 obstoječa trdka

F. KOS, Ljubljana

Židovska ulica 5

Telefon 22—93

403

„ECCLESIA“ LJUBLJANA, Prisojna ulica 5.

Izdeluje:

Zavod za cerkveno umetnost.

Popravlja:

mašne plašče, pluvijale, dalmatike, velume, cerkveno perilo, zastave, monštrance, kelihe, ciborije, svečnike, lestence, umetniške božje slike ter vse, za notranjo opremo cerkve potreb. predmete.

Lastna pasarska delavnica in delavnica za izdelovanje cerkvenih paramentov, zastav etc.

vsakovrstna cerkvena oblačila, zastave, slike itd. po najnižjih cenah. — Pozlateg in posrebitev ali poniklanje metalnih predmetov izvršimo najsolidneje z garancijo.

402

August Agnola

Ljubljana — Dunajska cesta šte. 10 — Telefon šte. 2478

Zaloga stekla in porcelana, zrcal, šip in svetiljk. — Kompletne opreme za hotele, kavarne, restavracije, gostilne ter gospodinjstvo sploh. Luksuzni predmeti. Stavbno in umetno steklarstvo.

401

POSJOJILNICA

r. z. z n. z.

V ČRNOMLJU.

Posojilnica je najstarejši denarni zavod v Črnomlju. Posluje v svoji lastni hiši. Posojuje denar po najnižji obrestni meri na vknjižbo in na osebni kredit. Posluje vsak dan, izvzemši nedelje in praznike od 9.—12. in od 14.—16. Sprejema denarne vloge in jih obrestuje po najvišji obrestni meri. **Rezervni fond 500.000 Din.**

260

Priporoča se

prvi belokranjski
umetni mlin na valjčke

„ZORA“ d. z o. z.

ČRNOMELJ.

Tel. inter. 4.

Lesna industrijska
družba in parna žaga

„ZORA“ d. z o. z.

ČRNOMELJ.

Tel. inter. 4.

Pekarija
KASTELIC IVAN

Slaščičarna
KASTELIC VIKTOR

priporoča

vsakovrsten kruh, priznано naj-finejše drobno pecivo, črn kruh iz pristne ržene moke.

mnogovrstno čajno pecivo, različne čokoladne bonbone, torte itd.

— **NOVO MESTO, Ljubljanska cesta št. 105.** —

86

Mesarija in prekajevalnica ANTON KONČIČ
Novo mesto (poleg rotovža)

priporoča vedno sveže in prekajeno meso ter vsakovrstne mesne izdelke, ki jih ima stalno v veliki izbiri. Lastne hladilne naprave.

Kupuje živino in prešiče, ki jih plačuje po vsakočasnih najvišjih dnevnih cenah.

Higijenični obrat.

Točna postrežba.

102

ČEVLJARSTVO
LEOPOLD CIGLER
NOVO MESTO, Tesarska ulica 166.
Izdeluje čevlje vseh vrst po meri. 95

F. STRAJNER
strojno pletenje
NOVO MESTO št. 47. 91

Gostilna pri „SEDLARJU“
Kandija.

Mrzla in gorka jedila, prvovrstna domača vina, vseh vrst likerji in žganje. Tujske sobe, avtogaraže, konjski hlevi, javna tehnična.

Solidna postrežba.

Cene zmerne. 92

ALOJZIJ MORE
Izdelovatelj soda vode in pokalic. American kola limonade. Prevoznitvo s tovornim avtom oseb in tovara.
NOVO MESTO. 99

Modistinja IDA ANDREJČIČ
NOVO MESTO
se priporoča cenj, damam za izvršitev vseh modistovskih del.
Stalno v zalogj moderni klobuki in slamniki. 98

Sobni slikar in pleskar ALOJZIJ VALANTIČ
NOVO MESTO.

Izvršuje vsa pleskarska, soboslikarska in slikarska dela po najmodernejših vzorcih, točno, strokovnjaški in solidno. — Cene po dogovoru **najnižje.**

97

HOTEL - RESTAVRACIJA
„UNION“, Novo mesto.
Komfortne tujske sobe.
Vsak čas topla in mrzla jedila.

11

KNAFLIČ & MIRTIC
ključavničarstvo
in vodovodne instalacije
Novo mesto - Kandija.

9

KONRAD GORUPIČ
stavbno, galanterijsko in ornamentno
kleparstvo
NOVO MESTO - KANDIJA.

6

PETER GORUPIČ
:: kovač in podkovski mojster ::
KANDIJA.
Izvršuje vsa v to stroko spadajoča dela po
solidnih cenah.

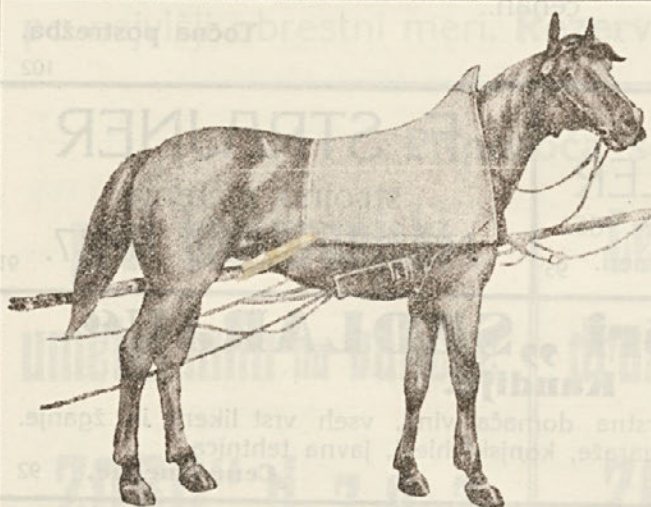
5

NOVOBOR, splošna industrijska d.d. **NOVO MESTO — LJUBLJANA.**

Dobava in montaža raznih industrijskih strojev vseh vrst.
Električna hidro-centrala v Luknji pri Novem mestu, parna žaga, instalacija hišne
razsvetljave, električnih hišnih zvoncev, telefonov, strelododov i. dr. elektrotehničnih
aparatorov vseh vrst.

————— **Zahtevajte prospekte, cenike in ponudbe!** —————

57

Alojzij Grilc

izdelovanje nepremočljivih
pokrival za konje, vozove
in sedlarski izdelki

Novo mesto
(Jugoslavija).

19

KAROL JEVŠČEK mizarska tovarna

Kandija — Novo mesto.

Izdeluje vsa stavbna in pohištvena dela kakor tudi portale.
Umetno mizarstvo z najsolidnejšo izdelavo.

50

SIMČIČ RAFAEL, avtobusno podjetje STIČNA.

Omnibusna jutranja in večerna zveza Stična-Žužemberk
in obratno.

Ob sredah in sobotah zveza tudi pri popoldanskih vlakih.

Taksometer:

4sedežni luksuzni avto za prevoz oseb in

tovorni 1½ tonski

za prevoz raznega blaga, pohištva itd.

vedno na razpolago.

**Za omnibus po oblasti določene cene. Za luksuzni
in tovorni avto skrajno kalkulirane cene ali po
dogovoru.**

== Naročila prosim na gornji naslov! ==

155

Trgovina z mešanim blagom

BREGAR FRANC

MULJAVA pri Krki.

150

Gostilna pri „BORŠTNIKU“
na KRKI (Videm).

Keglišče v najboljšem stanju. Topla
in mrzla jedila vsak čas. Cene nizke.

152

Gostilna pri „OBRŠČAKU“

MULJAVA pri Stični pri Jurčičevem domu.

Solidna postrežba.

Cene zmerne.

151

Mesarija in restavracija FAČINI OSVALD
STIČNA pri kolodvoru.

Sobe za tujce.

Vedno gorka in mrzla jedila na razpolago. Točijo se pristna domača dolenska vina.

Cena solidna.

Postrežba točna.

156

Sedlarski in tapetarski mojster IVAN ERŽEN
STIČNA pri kolodvoru.

**CENE
ZMERNE.**

Izdeluje vsa v to stroko spadajoča dela točno in solidno.

149

Lekarna Mr. Ph. Špiro Vranković, Črnomelj

Zaloga vedno svežih tuzemskih in inozemskih specialitet,
obvezil itd. — Zdravila za živino.

254

Anton Plut

trgovina

Črnomelj, Glavni trg 9.

Zaloga usnja in čevlj. potrebščin po
najnižji ceni. Galanterija in specerija.
Zastopstvo šivalnih strojev in posne-
malnikov za mleko znamke „Diabolo“.

Zavar. zastopnik
„Jadranske zav. družbe“. 256

Janko Papež

splošno kleparstvo

v Črnomlju

Sprejema vsa stavbna
dela.

Najsolidnejša izdelava.

255

Zurc Josip, Semič - Dvor — Krupa — Gradac

Lesna trgovina, eksport oglja, eksport sadja in brezalkoholnih sadnih sokov.
Opekarna, eksport hrastovih dožic. — Letovišče; Grad Krupa, Gostilna Dvor.
Trgovina z mešanim blagom in deželnimi pridelki v Semiču. 261

J. KNIFIC

Stražišče pri Kranju (Slovenija)

**tovarna
za žimo**

Brzjavni naslov: KNIFIC, STRAŽIŠČE. Telefon interurban štev 2.

Železniška postaja KRANJ.

Tekoči račun pri Podružnici Gospodarske Banke v Kranju.

Poštno čekovni račun 11.071, Ljubljana.

Priporoča svojo bogato zalogo spredene
žime za žimnice (Rosshaar) od preproste
do najfinejše vrste po najnižjih cenah.
Vzorke razpošiljam na zahtevo franko in
brezplačno.

90

HRANILNICA IN POSOJILNICA

v ŠT. RUPERTU pri Mokronogu r. z. z n. z.

Ustanovljena l. 1900.

Račun poštna hran. št. 15.115.

Zadruga sprejema vloge na knjižice in tekoči račun od vsakega, čeprav ni njen član, in jih obrestuje po 5%, večje vezane vloge po dogovoru. Rentni davek plačuje iz svojega.

Članom daje posojila na vknjižbo po 7%.

Uradne ure so ob nedeljah, praznikih in četrtnih od 8.—10. dop.

235

BAJC ALOJZ

pekarija

MIRNA.

131

Božidar Zajc

gostilna in zaloga piva

Bistrica - Mokronog.

132

IVAN MARIN

trgovina z mešanim blagom

MIRNA.

133

JOSIP M. ANDOLJŠEK

trgovina

z mešanim blagom in čevljarstvom

MIRNA.

129

Izvršuje trpežno, solidno, po najnižjih cenah.

**Tovarna pil
in parna žaga**

**Brata Kolenc
Mirna.**

136

**Strojno mizarstvo
FRANC PEČEK**

družba z o. z.

MIRNA.

Izdeluje vsa v stroko spadajoča dela.

Specijalist za lesene stopnice vseh

vrst.

Cene zmerne.

170

Trgovina z mešanim blagom,
manufakturo in železnino

FRANC KNEZ

ŠT. RUPERT na Dolenjskem.

236

DROGERIJA „KRKA“

NOVO MESTO.

Parfumerija. - Fotomanufaktura.

Nudi po najnižjih cenah droge, kemikalije, zanesljiva sredstva za čiščenje vina, žganja itd., gelatino, citronovo in vinsko kislino itd. Esenco za rum in likerje.

Razna preizkušena sredstva za pokončavanje miši in podgan.

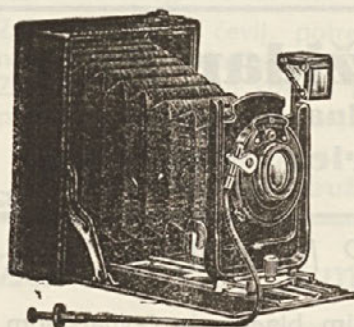
Sirišče za mleko in barvo za surovo maslo.

Redilni in krmilni prašek za govedo, konje, prašiče in drobnico.

Potrebščine za dojenčke, redilne moke, razkuževalna sredstva, vata in obvezila.

Razna toaletna mila in toaletne potrebščine, parfume itd.

Fotografske aparate, papirje in plošče vseh velikosti, najboljših svetovnih znamk in vse pripadajoče potrebščine.

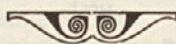

Velika zaloga gramofonov in plošč prvovrstnih znamk!

71

JOSIP TURK

trgovina z mešanim
blagom in žganjem
NOVO MESTO.

18

A. PAUSER

zaloga specerijskega blaga
in železnine
NOVO MESTO.

72

ANTON PETRIČ, Novo mesto.

Eksportna trgovina lesa.

Letni promet okoli 1400 vagonov drv, hlodov, oglja, pragov ter trdega rezanega lesa.

Vedno kupuje gozdove po najvišjih dnevnih cenah.

Bančna zveza: Ljubljanska kreditna banka, podružnica Novo mesto.

Čekovni račun: Ljubljana 13.989.

Brzjavi: Petrič Novo mesto.

Telefon števil. 20.

163

Moderni higijenski brivski damski saloni
IVAN SVETEC - Novo mesto
 Trg Kraljeviča Petra št. 94.

Brivska dvorana.

Damski saloni.

Specijalno striženje modernih frizur z električnimi stroji.
 Ondulacija. - Vodna ondulacija. - Manikiranje. - Umivanje glave.
 Masiranje. - Prvovrstna postrežba. - Parfumiranje.

32

12

O. W. BERNARD, eksport lesa in oglja, Novo mesto.
Nakup gozdov in vseh vrst lesa.
 Žiro konto: Ljubljanska Kreditna banka, podruž. Novo mesto.
 Pošt. hran. rač. Ljubljana št. 13.302.

Viktor Kozina
 Novo mesto.

Veleprodaja tobaka.

Galanterija.

148

JOŽE FERLIČ
 mehanik - avto delavnica
 NOVO MESTO.

Izvršuje vsa v to stroko spadajoča dela.
 Popravila točno in po najnižji ceni.

59

MATIJA WACHTER, urar
 NOVO MESTO

trgovina z zlatnino, srebrnino, optiko, gramofoni, radijskimi aparati.
 Izvršuje popravila točno. Velika izbira gramofonskih plošč.

7

Kolinska

TVORNICA CIKORIJE

Zahtevajte jo povsod!

321

„WAFFENRAD“ „SLOVENIJA“

Kolesa znamke dobrih
poznavalcev!

**Jugoslovanske
Steyer tovarne**

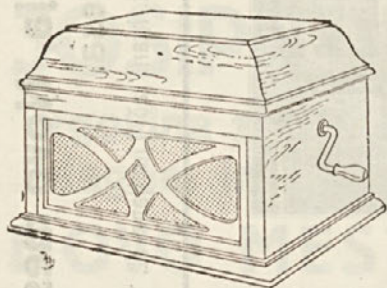
družba z o. z.

Ljubljana

Frankopanska 21.

Telefon 2181.

328

Vsem Dolenjcem v trajen spomin

se priporoča

centrala za splošno gramofonijo
na Miklošičevi cesti št. 34

blizu glavnega kolodvora.

GRAMOFON - A. RASBERGER - LJUBLJANA

Največja in najstarejša veletrgovina gramofonske stroke.

Vsak dan novosti! Krasni slovenski posnetki na ploščah!

Prvovrstni elektr. ojačevalci za prenos gramofonske godbe v
restavracijah, kavarnah, kinematografih itd.

Najfinejše igle, nadomestne dele, peresa itd. dobite pri nas.

Lastna delavnica za popravo in predelavo gramofonov.

Telefon 33-83.

Ceniki in sezname plošč zastoj.

319

ANDREJ AGNITSCH

kleparski mojster

(obs. drž. obrtne šole v Gradcu, stavb. odd. ter višje Nem. strok. šole za pločevinasta dela v Aue na Saškem)

Novo mesto

Vsa stavbno kleparska dela,

razna krovna dela, strokovnjaška naprava in oskrba strelovodov. (Tvrdba je doslej izvršila vsa večja ter veliko večino manjših stavbno kleparskih del v novomeškem okolišu.)

Izdelovanje pločevinastih predmetov iz vseh kovin, kovinotiskarska dela itd.

Stalno v zalogi: bakreni kotli za žganjekuho in za krmo (ali tudi izdelani po po želji), trtne škropilnice, črpaljke za gnojnico, točilnice za med, vseh vrst pločevina itd.

Zastopstvo in zaloga „ALFA“ brzoparilnikov in mlekarških pripomočkov.

Sodobno opremljene delavnice, električen pogon, stalno nad 10 zaposlenih, priznana solidno poslovanje.

Ustanovljeno leta 1884.

81

Vozni red avtobusne proge Novo mesto -- Krško

Velja od 20. maja 1930.

Dnevna vožnja	km	P O S T A J E		km	Dnevna vožnja
7	12:15	—	Novo mesto gl. trg in gostilna Ferlič	51	9 17:35
7:06	12:26	3	Mačkovec pri g. Kastelcu	48	8:56 17:29
7:12	12:32	6	Lešnica, križišče	45	8:51 17:22
7:16	12:37	7	Št. Peter pri pošti	44	8:45 17:18
7:20	12:40	8	Otočec pri mostu	43	8:41 17:15
7:25	12:46	11	Kronovo, gostilna Hasl	40	8:35 17:10
7:26	12:47		Družinska vas		8:32 17:08
7:30	12:51	13	Šmarješke toplice	38	8:30 17
7:40	13:03	16	Šmarjeta, gostilna Karlovšek	35	8:25 16:54
7:46	13:09	19	Zbure, križišče	32	8:17 16:37
7:58	13:23	23	Škocijan, na trgu in gost. Globevnik	28	8:05 16:25
8:05	13:30	26	Dobruška vas	25	7:57 16:02
8:10	13:35	28	Dobrava, križišče, za Št. Jernej	23	7:52 15:57
8:18	13:43	32	Zameško, križišče, za Kostanjevico	19	7:44 15:49
8:27	13:53	36	Smednik, križišče, za Rako	15	7:35 15:40
8:44	14:01	40	Rimš, križišče, za Rako	11	7:21 15:19
8:50	14:08	44	Velika vas, gostilna Urbanč	7	7:14 15:12
8:55	14:15	48	Leskovec	3	7:10 15:06
9	14:21	51	Krško, gostilna Vanič in pri pošti	—	7 15

Direktna vožnja Novo mesto — Krško 45 Din.

Odhod vlakov za zvezo z avtobusom:
iz Nov. mesta ob 18:06 proti Ljubljani
iz Krškega ob 9:16 » Zagrebu
» » » 10:15 » Zid. mostu
» » » 14:33 » Zagrebu

AVTOPODJETJE KOS

Novo mesto - Kandija
Sprejemajo se naročila
za avtobusne izlete.

Prihod vlakov za zvezo z avtobusom:
v Krško ob 6:10 iz Zidanega mosta
v » » 6:56 iz Zagreba
v » » 14:17 iz »
v » » 14:33 iz Zidanega mosta

1. VZDAJA

CENA 2 DIN

Ček račun: Lj
ljana št. 10.650 th
10.140 za inerate.
Sara jevo št. 7563.
Zagreb št. 39.011.
Praga-Duna 24.797

Uprava: Kopitar-
vab, telefon 2992

traj: razna
prazniku

Uprava, telefonski
jeva 6, razred
izhaja vsak dan zjutraj, razred
ponedeljka in točva po prazniku

V Ljubljani, v torek 8. julija 1950

LETO LVIII

o naš

LETO LVIII

V Ljubljani, v torek 8. julija 1950

STEVI. 153

SLOVENE

Z nedeljsko prilogo »Ilustrirani Slovenci«

Se čita pov

OVEN
z nedeljsko prilogo »Ilustrirani Slovenec«
Se čita

Se čita povsod!

Slovenčeve podružnice:

Maribor — Koroška cesta 1,
Celje — Ljudska posojilnica,
Ljubljana — Miklošičeva cesta,
Jesenice — Hotel Triglav,
Ptuj — Minoritski trg,
Novo mesto — Ljubljanska cesta.

Naslov: Uprava „Slovenca“ Ljubljana,
Jugoslovanska tiskarna.

Oglasi

v „Slovincu“ imajo vselej uspeh!

Naročila sprejemajo in dajejo vsa pojasnila:
Uprava „Slovenca“ v Ljubljani in vse njene podružnice.

H. F. PODLOGAR

trgovina z mešanim blagom

STIČNA PRI KOLODVORU

154

239

Andrej Bernik

Višnja gora

Izdelujem
in prodajam
klobuke in
čepice po
najnovejši
modi.

V zalogi
imam tudi
vse izdelke
iz
klobučevine,

kakor copate, čevlje itd.

Popravila točna, v estetskem duhu!

Cene nizke. Postrežba solidna.

Franc Zalar

izdelovatelj oblek in čepic po ugodnih cenah.
V zalogi blago, konfekcijski izdelki.
Izdeluje tudi po meri.

Višnja gora

240

Marija Groznik

trgovina z mešanim blagom

Višnja gora

242

Gostilna

Rebolj Franc

Krka (Gmajna)

Sobe za tujce vedno na
razpolago.

Cene nizke. Točna postrežba.

153

Prva najstarejša dolenska vrvarna **FUGEC IVAN** — Višnja gora 29.

Izdeluje do najfineše izdelave vrvi, štrange, mreže in sploh vse v to stroko spadajoče
izdelke. **Ročno delo. Najnižje cene.** Prevzema v izdelavo tudi vsako
količino prediva.

339

Gostilna in prenočišče **Ignac Nadrah** — Višnja gora

Tujske sobe. Dobra domača in štajerska vina. Topla in mrzla jedila.
Cene nizke. Postrežba solidna. Občuje se slovensko, nemško, italjan-
sko, češko in srbo-hrvaško.

241

J. Bašar

mlin, gostilna s prenočiščem, trgovina z mešanim blagom.

Občina Dedni dol pri Višnji gori, Slovenija.

338

Supetar na otoku Braču 45 časa daleko od Šplita. Dnevna veza. Veliko divno pješčano kupalište sa biser čistim morem. Moderno uređjeni hoteli i privatna konačišta sa umjerenim cijenama, zdravom pitkom vodom i električnim osvjetljenjem. Kupalište osobito prikladno za djecu. Kupanje samo 1 dinar. Liječenje grozdem kg Din 3.—. Krasni izleti morem po okolici. Informacije i prospekte šalje Kupališno povjerenstvo Supetar. 113

ŠPIRO KUZMANIĆ

SUŠAK

ODLIKOVANA VELETRGOVINA DALMATINSKIH VINA
GLAVNI DOBAVLJAČ JADRANSKE PLOVIDBE D. O. O.

Specijalni Tipovi Crnih i Bijelih Vina.

u buradima od 50 litara dalje

Tražite samo vino sa mojom oznakom na grlu flaše za zajamčenu prvovrtnu vrstu dalmatinskog vina.

HOTEL PENSION
Vila Ružica
Crikvenica

prvorazredni pension u
rajonu vila. Cijena soba i
penzije Din 85, 95, 105.

110

A. TURK

*gostilna, trgovina in
destilacija sadnega
žganja*

Višnja gora 243

109 **Pension, kavana
i restaurant**
RAB - GRADSKA LOŽA
vlasnik: Uroš Marčić

na obali sa izvršnom bečkom i
domaćom kuhinjom. Potpuni pension
dnevno u predsezoni i poslije sezone
Din 75, u glavnoj sezoni Din 85
(uračunajući kupal. taksa, posluga
itd.). Prospekte na zahtjev šaljem.

PARK HOTEL
SUŠAK

Prvorazredni obiteljski pension.
Nalazi se u najljepšem položaju Su-
šaka na samoj morskoj obali. U
sredini vrlo lijepog vlasitog parka.
Prekrasan izgled na cijeli Kvarnero.
Vlasito kupalište. — Prvorazredna
kuhinja. — Tražite prospekte.

114

**Fotografski
ateljé**

ERJAVEC JANKO

STIČNA pri kolodvoru

Izdeluje vse v fotografsko
stroko spadajoča dela.

Fotografira tudi na domu.

Cene solidne.

Točna postrežba.

158

Gostilna **RECELJ JANKO** **ŠT. JERNEJ.**

Vrt. Prenočišča. Avtogaraža. Topla in mrzla jedila vedno na razpolago. Točijo se pristna domača lastna vina.

Cene zmerne.
Kegljišče.

Točna
postrežba.

180

Gostilna SELAK IVAN, DOBRAVA, pošta Št. Jernej.

Prvovrstna gostilna, toči priznano dobra dolenjska vina. Postreže vsak čas s toplimi in mrzlimi jedili.

Ob cesti, ki veže Št. Jernej-Škocjan, (ob avtobusni progi Novo mesto-Krško) v neposredni bližini reke Krke z obalo, jako pripravnno za kopanje.

181

JOSIP ZAGORC

manufaktura, špecerija, galanterija, trafika

ŠT. JERNEJ, Dolenjsko.

Hitra in solidna postrežba. Velika izbira! Najnižje cene.

203

TRIUMPH-AVTO

družba z o. z.
LJUBLJANA

Zastopstvo **FIAT** konzorcija

Osební avtomobili vseh tip 4 in 6 sedežni

509A - 514 - 520 - 521C - 521N - 525N - 525S

Tovarni za vse vrste in obtežbe od 2 do 7 ton

621N - 621RL - SPA25 C 10 - SPA30 - 31 - 34

Skladišče vseh rezervnih delov in pisarna
DUNAJSKA CESTA št. 31 — Telefon 2187

Stalna razstava avtomobilov vseh tip
Medvedova cesta (zraven Gorenj. kolodvora)

Najmoderneje urejena specialna delavnica
za popraviljanje vseh vrst avtomobilov
in garaže

CELOVŠKA CESTA št. 38 Telefon 2663

Zastopstvo gume „Pirelli“

303

Mlinske stroje, mlinske kamne,
mlinske-tehnične potrebščine,
la gonilna jermena itd.

priporoča tvrdka

Čadež & Brear
Ljubljana

Kolodvorska ul. 35

314

Priporoča se novoustanovljena tvrdka

JOSIP ZALTA & Co., LJUBLJANA

Dunajska cesta 9

Za nakup nosilk, cementa, storja vsakovrstnega okovja, posode in vsega, kar spada
v našo stroko. — Najsolidnejša in najcenejša posrežba.

305

Šivalni stroji

332

Izborna konstrukcija in
elegančna izvršitev v lastni
tovarni. 15 letna garan-
cija. Vezanje se poučuje
pri nakupu brezplačno.

Pisalni stroji **Adler**

Kolesa iz prvih tovarn
Dürkopp, Styria, Kayser, Nero.

Pletilni stroji vedno v zalogi. Posamezni
deli koles in šivalnih strojev.

IVAN JAX in SIN, Ljubljana
Gospodarska cesta 2

Daje tudi na obroke! Ceniki franco in zastoj!

307a

Tea Import

d. z o. z. Ljubljana, Aškerčeva ul. 3

Splošno znane

„Buddha“

čajne mešanice

Gg. trgovci, zahtevajte cenike!

SLOVENIA -- TRANSPORT DRUŽBA Z O. Z.

Ljubljana, Miklošičeva cesta — Naslov brzojavkam: Sloveniatransport

Špedicija, Mednarodni transporti. Carinska špedicija, ocarinjenje uvozne in izvozne tranzitne
robe. Preselitve. Strojni transporti. Žel. carinski, revizijski in tarifni biro. Skladišča.

Reekspedicija Zbirni promet v tuzemstvo in inozemstvo.

322

223

Dežnike in solnčnike
v največji izbiri priporoča po nizkih cenah
L. MIKUŠ, Ljubljana
Mestni trg št. 15.

IVANKA ŠMALC

trgovina
z moškimi in damskimi klobuki
ter kožuhovino

LJUBLJANA
MARIJIN TRG 1.

297

Veletrgovina T. MENCINGER, Ljubljana **Sv. Petra cesta št. 43.**

Delikatese. Koloniale. Velepražarna za kavo in mlin za dišave.
Velika zaloga mineralne vode. Gostilna.

301

ANTON ŠKOF, Ljubljana Pred Škofijo 16.

Galanterija in blago za božja pota,
na debelo in drobno.

248

Restavracija in gostilna „Hotel Lloyd“

Ljubljana, Sv. Petra cesta 9
se priporoča potnikom iz Dolenjske.

300

Dvokolesa teža od 7 kg naprej

najlažjega in najmodernejšega
tipa najboljših svetovnih tovarn.
Otroški vozički od najpreprostejšega modela.
Izdelujejo se tudi po okusu naročnika. Šivalni
stroji, motorji, pnevmatika in posamezni deli.
Velika izbira, najnižje cene.

Prodaja na obroke. Ceniki franco.
„TRIBUNA“ F. B. L., tovarna dvokoles
in otroških vozičkov
LJUBLJANA, Karlovska cesta št. 4.

247

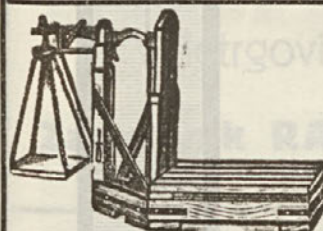
JAKŠA & Co., družba z o. z. LJUBLJANA VII., Celovška cesta 71.

Kovinska industrija: izdeluje rinčice in kljukice
za čevlje, pisemske spojke, vlasnice, krampone,
okovice, sponke, kovinaste gumbе, ploščice, podko-
vice, razne množinske predmete itd.

Kartonažna tovarna: izdeluje škattlje in zaklop-
nice vseh vrst in oblik: navadne in luksuzne, etikete,
signature, kapselne za praške, kuverte za recepte,
vrečice, komfete, mape, registratorje in splošno kar-
tonažno ambalažo za industrijo in trgovino.

Brzjavni naslov: **Tovarna Jakša, Ljubljana 7.**
Telefon: 3142.

298

KAROL USSAR, tovarna tehtnic **MARIBOR, Plinarniška ulica št. 17.**

Izdelovanje vseh vrst tehtnic. Prevzema vsa popravila,
ki spadajo v to stroko. Zahtevajte cenike!

48

„KVERTA“ d. z o. z., Ljubljana

Tovarna kuvert in konfekcija papirja

249

Vožarski pot 1.

Karlovska c. 2.

Velepražarna „**PROJA**“
družba z o. z.

LJUBLJANA

Aškerčeva 3, telef. 24-48.

Izdeluje prvovrstno **sladno kavo „PROJA“**.

Vedno sveže **pražena kava** po najnižjih
dnevni cenah.

Solidna postrežba zagotovljena!

Gg. trgovci, zahtevajte cenike!

307

„**MANA**“

Tovarna kandičtov in mlenje dišav in soli
družba z o. z.

LJUBLJANA.

306

ANTON ŠIMENC

izdelovanje čopičev in ščetk na drobno
in debelo.

LJUBLJANA

308

Gosposka ulica 10 (Resljeva cesta 2).

Srečko Potnik in drug

Ljubljana

Metelkova ulica 13.

Parna destilacija esenc,
eteričnih olj, sadnih sokov,
marmelad itd.

nudi

la malinovec

marelčno

la limonado

marmelado

la orangeado

nektar „

slivovo „

jabolčno „

melange „

Esence

za rum, likerje in žganje.

309

Veletrogovina

A. ŠARABON

LJUBLJANA.

Uvoz kolonijalne robe.

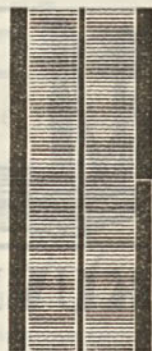
Veletrogovina z deželniimi pridelki.

Velepražarna za kavo.

Mlini za dišave.

Glavna zaloga rudninskih voda.

Ceniki na razpolago.

302

DAVORIN ONIČ - Ribnica.

Velika izbira manufakturnega blaga, lep sortiment klobukov, galanterije, vsakovrstnega steklenega blaga, vsakovrstnih šip, špecerije, železnine (posebno mizarskih potrebščin), usnja. Velika zaloga moke, ovsa, koruze in drugih poljskih pridelkov, ki jih kupuje direktno od kmetov iz Bačke in Banata.

Gostilna s prenočiščem, najlepša dvorana, izvrstna jedila in pijače.

228

F. NOVAK

trgovina

z mešanim blagom in železnino

RIBNICA.

227

Trgovina z usnjem

F. PETERLIN

RIBNICA.

226

MARIJA KLUN

trgovina z mešanim blagom

RIBNICA, Dolenjsko.

225

CIRIL PICEK, Ribnica

posreduje nakupovanje in prodajo okroglega, obdelanega in rezanega lesa od jelke, smreke, bukve, hrasta, belega javorja in ilpe.

Korespondenca: nemška, italijanska in francoska.

224

Trgovina z mešanim blagom in
deželnimi pridelki

FRANC PIRKOVIČ

RIBNICA, Dolenjsko.

Bogata zaloga manufakture, galanterije in špecerije ter žita in moke.

Solidna in točna postrežba. Konkurenčne cene.

221

Posojilnica v Ribnici

reg. zadruga z omejeno zavezo.

Ustanovljena 1888.

Uraduje za stranke vsak delavnik od 9.—12.
v lastni hiši v Ribnici št. 62.

Sprejema vloge od vsakogar na knjižice in
tekoči račun ter jih obrestuje po 5% na
leto. Rentni davek plačuje iz svojega

Posojila daje le zadružnikom proti vknjižbi
ali poroštvu.

Vlog nad 13 milijonov Din.

157

Veletrgovina z vinom FRANJO JAKOVAC

JASTREBARSKO.

Zastopnik RAJKO PICEK, RIBNICA (Dolenjska).

Vsakovrstna dolenjska in hrvaška vina po najnižjih cenah. Postrežba točna in solidna.

219

Josip Divjak, trgovina z mešanim blagom

Ribnica.

Velika izbira klobukov, čepic, kravat, čevljev, perila
in oblek.

Bogata zaloga špecerije, stekla, porcelana, železnine,
posode. - Manufakturno in galanterijsko blago.

222

Trgovina z mešanim blagom, špecerijo,
manufakturno i dr.

M. POKOVEC

223

RIBNICA, Dolenjsko.

Točna postrežba.

Nizke cene.

Trgovina z mešanim blagom

I. BRUDAR, Št. Jernej
se priporoča p. n. odjemalcem.

216

Priporoča se

Brivnica

TANČAK ŠTEFAN, ŠT. JERNEJ

poslovodja RECELJ ANTON.

204

ANTON LAMPE

pekarna in žganjetoč

ŠT. JERNEJ.

206

Trgovina z mešanim blagom

Hvastja & Škerbec

Št. Jernej.

205

Priporoča se

Gostilna

BUČAR-ČAMPA IVAN

ŠT. JERNEJ poleg dirkališča.

207

MLAKAR FRANC

gostilna

ŽUŽEMBERK.

Sobe za tujce, gorka in mrzla jedila.

195

FRANJO PIRC, trgovina z mešanim blagom
ŽUŽEMBERK.

194

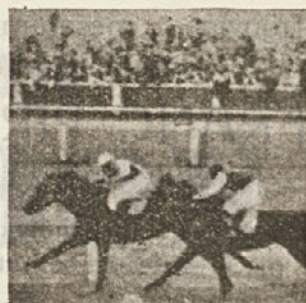

VSAKO LETO

29. 6.

na Petra in Pavla

stalno

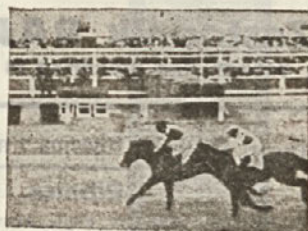
KONJSKA DIRKA

za vozače in jahače

v

Št. Jerneju

na Dolenjskem.

LJUBLJANA

313

Telef. internurb. 26-45. Telegr.: Slonhotel.
Sloviti prvovrstni hotel, moderno opremljen. Komfortne dobre postelje. Pozorna postrežba, snaga v načelu. Centralna kurjava. Dunajski restavrant. Elegantna kavarna. V poslopju parne, kadne kopeli in kopeli na vroč zrak, kakor tudi maser in frizer. V središču prometa nasproti glavne pošte. Postajališče cestne železnice, ki vozi s kolodvora na Glavni trg. V bližini opere in promenade. Avtotaksi, izvoščki, postrežki pri roki. Sestajališče trgovskih krogov, tujcev in letoviščarjev. Avtobus za vse glavne vlake. Cene solidne.

Lastnika: **Hedžet & Koritnik.**

HOTEL MIKLIČ

HOTEL MIKLIČ LJUBLJANA

nasproti glavnega kolodvora.

Novozgrajen, moderno urejen, 72 sob, tekoča voda, centralna kurjava, lift, kopalnice, priznana dobra kuhinja in pijača.

NIZKE CENE.

312

Največja izbira češkega in angleškega blaga.

A. & E. SKABERNE LJUBLJANA.

Velika kavarna in restavracija v Kočevju

Priznana dobra kuhinja. Mrzla in topla jedila vedno na razpolago. Lepi zračni prostori. Prvovrstna postrežba. Vsi časopisi vedno na razpolago.

288

Za obilen obisk se priporoča **Klemenčič Josipina**.

M. Kajfež, gostilna

Kočevje

Prvovrstna kuhinja. Dobra dolenska ter hrvaška vina in prenočišče. Cene zmerne. Postrežba solidna. 282

Jos. Hutter, brivec

Kočevje, Ljubljanska c.

Moderni salon za gospode. Amerik. brivski stoli. 284

Marincelj Peter

Kolodvorska restavracija, Kočevje

Vsak čas gorka in mrzla jedila. Pristna stajerska in dolenska vina. Solidne cene in najboljša postrežba.

Se priporoča **P. Marincelj**. 285

J. Macher

Trgovina z železnino, špecerijo in barvami v Kočevju

priporoča svojo zalogo po nizkih cenah in solidni postrežbi. 287

Izidor Pavlin

splošno mizarstvo in zaloga pohištva Grosuplje

Prevzema vsa mizarstva dela. 159

Fotografski atelje

Jos. Dornig

Kočevje 286

Trgovina z mešanim blagom, knjigarna, velika prodaja tobaka

Mat. Rom jun. 231

Kočevje, Trg Kralja Aleksandra 89., 92. Ustanovljena leta 1875

Jos. Rajšter, slaščičarna

Kočevje

priporoča cenj. občinstvu vsak dan sveže pecivo in slaščice kakor tudi naročila o slavnostnih prilikah. 283

Lesna industrija d. z o. z. -- parna žaga -- Kočevje

Brzjavlj: LESNA KOČEVJE — Tek. račun: Ljubljanska kreditna banka, Zadruga gospodarska banka podružnica Kočevje.

Rezani les: jelka, smreka, bukovina (parene in ne parene). Tesani les: trami vsake vrste. Razpošilja v Italijo, Grčijo. 161

Stolarna

Grosuplje

160

A. Butina

trgovina z mešanim blagom ter izdelava zidne opeke v Moravi

Kočevje

230

Franc Göderer, nasl.

F. HUBER, Kočevje

trgovina železnine, barv, smodnika in cementa ter vseh stavbnih potrebščin. 229

Gostilna pri „MOSTU“
Smerke Josip, Žužemberk.
Lep senčnat vrt ob Krki.

200

Gostilna pri „KLINCU“
JOŽE KOVAČ, Žužemberk.

Vrt. Kegljšče. Sobe za tujce. Hlev za živino. Solidna postrežba.

201

Trgovina z mešanim blagom
Franc Može
Dvor.

199

IVAN JAKLIČ, strojno mizarstvo
DVOR
pri Žužemberku, Dolenjska.

198

Gostilna **„PEHANI“, Žužemberk.**

Točijo se pristna dolenska in štajerska vina, gorka in mrzla jedila vedno na razpolago.

Tujske sobe, avto garaža.

Avtobus postaja zveze Žužemberk-Stična kolodvor. Cene nizke!

196

Trgovina z mešanim blagom
REMIC ADOLF
MIRNA PEČ.

187

Vsakovrstno blago nudim odjemalcem kot: galanterijo, manufakturno, špicerijo, železnino, steklenino in kuhinjsko posodo. Nakupujem vse vrste poljske pridelke, suhe gobe in drugo. Cene dnevne.

Gostilna FRELIH FRANC
ŠT. RUPERT na Dolenjskem.
Prenočišče.

— Topla, mrzla jedila vsak čas. —

238

Gostilna JUSTINA POTOČAR
MIRNA PEČ.

Tujske sobe. Topla in mrzla jedila ter pristna domača vina. Postrežba solidna.

189

Pekarija
JOSIP VOVK, Mirna peč

Vsak dan sveže pecivo in slaščice. Dostavi tudi na dom. Sprejme in izdeluje vsa v to stroko spadajoča naročila.

188

Karol Planinšek
usnjarna, strojarna in mlin
Mirna.

130

Vse deželne pridelke
kupuje

196a

Ciril Dular, Novo mesto.

Trgovina z mešanim blagom ALOJZIJ HUDE
Mirna peč.

Cene zmerne.

Postrežba solidna.

186

Gostilna ALBIN PRIJATELJ, Dobruška vas št. 2 (ob glavni cesti)

se priporoča turistom in izletnikom.

Tujske sobe. Vrt. Na razpolago vedno mrzla in topla jedila. Dobra kapljica.

210

Gostilna in mesarija „ZUPET“ ŠKOCJAN.

Tujske sobe,
v neposredni bližini
kopališča.

208

Priporoča se
FRANC NOVŠAK
(v rojstni hiši dr. Ign. Knobleharja)
Škocjan.
gostilna, pekarna in trgovina.

209

IVAN GLOBEVNIK ŠKOCJAN

**gostilna, mesarija in trgovina z mešanim
blagom.**

Nudi cenj. gostom topla in mrzla jedila, dobro urejene
tujske sobe, prostran vrt, prosta kopališča v potoku.
Na razpolago lastna avto garaža.

213

ANTON MARINČIČ gostilničar „pri cerkvi“ ŠKOCJAN pri Mokronogu

se priporoča

cenj. gostom za obilen poset.

Toči priznana pristna vina iz domačih
vinogradov.

Izborna kuhinja.

212

Kmetska hranilnica in posojilnica

r. z. z n. z.

Škocjan

uraduje:

vsak četrtek in nedeljo od 8.-11. ure dopoldan.
Hranilne vloge in vloge na tekoči račun spre-
jema od vsakogar in jih obrestuje po 6%
brez odbitka rentnega davka.
Posojila daje samo članom proti poroštvu.

214

Mihael Ban

trgovca in gostilničar

Maharove, pošta Št. Jernej

manufaktura, specerija, galanterija,
železnina, steklenina, porcelan,
la cement

gostilna: prvovrstna domača vina,
razna gorka in mrzla jedila vsak
čas na razpolago!

244

Hranilnica in posojilnica

r. z. z n. z. -- Škocjan pri Mokronogu

Obrestna mera 6%
Ustanovljena leta 1877

246

Jože Brulc

usnjarna, Št. Jernej

priporoča veliko zalogo
usnjarskih izdelkov in vseh
vrst usnja.

183

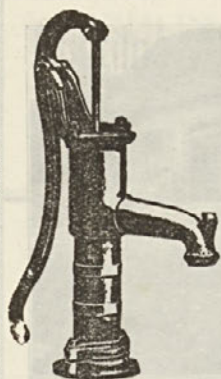
Staro-znana narodna
gostilna

„Bučar“

v Rostanjevici
ob Krki

Priznana kuhinja, izvrstna dolenjska vina, hotelske sobe, velik udoben
senčnat vrt, dvorana z odrom za prireditve. Lastni vinogradi, lastna
mesarija in zaloga vina za prodajo na debelo. Lastna električna raz-
svetljava. Lastnik: Lavoslav Bučar.

182

Monopolna zaloga razstreljiv!

Pri nakupu železnine, poljedelskih strojev, originalnih Lister motorjev, gradbenega materiala, kuhinjske posode itd. obiščite trgovino

FR. STUPICA

v Ljubljani, Gosposvetska c. 1.

Nakup starega železa in drugih kovin.

Ustanovljena leta 1893.

618

Kupuje

TRAME

Prodaja

**ŠKRBEČ & BARTOL, trgovina z lesom
LJUBLJANA.**

Pisarna: **Miklošičeva c. 6.**

Skladišče: **Dunajska c. 46.**

Brzjavke: **Les.**

Pisarna telefon štev.: **25-95.**

Skladišče telefon štev.: **28-20,**

336

MEDIĆ-ZANKL

tovarna olja, firneža, lakov in barv, družba
z o. z.

Centrala: **LJUBLJANA.**

Lastnik: **FRANJO MEDIĆ.**

Tovarne: **Ljubljana - Medvode - Domžale.**

Podružnice in skladišča: **Maribor - Novi Sad.**

Lastni domači proizvodi:

Laneno olje, firnež, emajlni laki,

vse vrste ostalih lakov,

oljnate in suhe barve,

steklarski kit itd. znamke „Meraki“.

Nizke cene! Točna in solidna postrežba!

320

Strojno podjetje
R. Willmann, Ljubljana
Slomškova ulica 3
Telefon 2055

Beneški jermeniki, cirkularke, nihalne žage najnovejše konstrukcije, brusilni stroji.

Železni deli k pogonu mlinskih kamnov, zatvornice.

Transmisijski deli, kakor osovine, ležišča, spojke, jermenice vseh vrst in velikosti.

Rebraste cevi iz kov. železa z ugodnim grelnim učinkom.

Elektro-tovarna in jamska dvigala, vitli in dvigalne ter transportne naprave.

Projektiranje in oprema žag in mlinov ter drugih industrijskih naprav.

Vsakovrstna popravila strojev.

Ponudbe brezplačno, na željo strokovnjaški obisk. 331

Za dobro ureditev **hotela, restavracij** in stanovanj so nujno potrebna

dobra ogledala,

brušene **steklene plošče**, ravne, upognjene, ledene ali matirane. **Vstaklenje v medi.** **Opločevanje zidov** s steklenimi ploščami raznih barv, novi red za sobe, dvorane, preddvorja, kopalnice, umivalnike, mize, pulte, vitrine, izložbe, vetrobrane, avtomobile itd.

dobavlja najpovoljnejše:

Spectrum d. d.

tovarna
ogledal

brusilnice
stekla

Zagreb

Samoborska cesta 11. Telefon 2683

Ljubljana

Celovška cesta 81.
Telefon 2343

Osijek

Desatičina 39
Telefon 4 - 03 329

ZEMELROK OTON
TOVARNA „PELIKAN“, LJUBLJANA VII. 325

GOLOR & Co.

Izdelovanje emajl. peči, splošno kleparstvo

LJUBLJANA

Puharjeva ulica 3 (za Figovcem)

326

„POSEST“

Realitetna pisarna, družba z. o. z.

LJUBLJANA

Miklošičeva c. 4 — Telefon 2182.

Posreduje najuspešneje pri nakupu, prodaji in zamenjavi nepremičnin, oddaji in preskrbi lokalov in stanovanj.

Ima stalno na prodaj vsakovrstna posestva, hiše, gostilne, v Ljubljani, na deželi, kmečka posestva, industrije, graščinska posestva, stavbišča v Ljubljani, predmestjih in na deželi po najugodnejših cenah, 333

Alojzij Pauschin

zaloga stekla, porcelana, zrcal, slik, svetiljk, kamenine in šip za ure

Wolfova ulica 6

Ljubljana

Wolfova ulica 6

315

Ideal

**Višek
konstrukcije!**

**Specijalni
materijal!**

Erika

THE REX Co.

Tel. int. 22-68 LJUBLJANA Gradišče 10.

**Najstarejša specijalna trgovina pisarničkih strojev
in potrebščin.**

Ustanovljena

leta 1906.

310

B. PAUER

DRUŽBA Z O. Z.

**LJUBLJANA
SV. PETRA CESTA.**

**Zahtevajte pri vsakem
Vašem trgovcu samo
izdelke naše tovarne:**

**kekse,
biskvite,
vafeljne,
itd. itd.**

317

VEKOSLAV POTRŽIN, KRŠKO JUGOSLAVIJA.

Takoj po vojni prvi in edini naipobudnejši in tezivno podjeten trgovec deželnih pridelkov v okraju z izredno razširjenimi trg. zvezami v tu- in inozemstvu. Bavi se zlasti z eksportom sadja, krompirja, suhih gob, orehov, fižola, vinskega kamena, lanenega semena itd.

Specijalni eksport po pošti (že od 5 kg) in po železnici v tu- in inozemstvo mleto španske in segedinske najfinejše paprike.

Najcenejši nakup raznega zanesljivo najsvežjšega manufakturnega češkega in angleškega blaga, specerije ter mešanega blaga.

Obst, Kartoffel, Nüsse, Steinpilze, Fisolen, Weinstein und Landesproduktenexport. - Spezieller Export von gemahlener edelsüßer und scharfer Segediner & spanischer Paprika, alles zu allbilligsten Preisen.

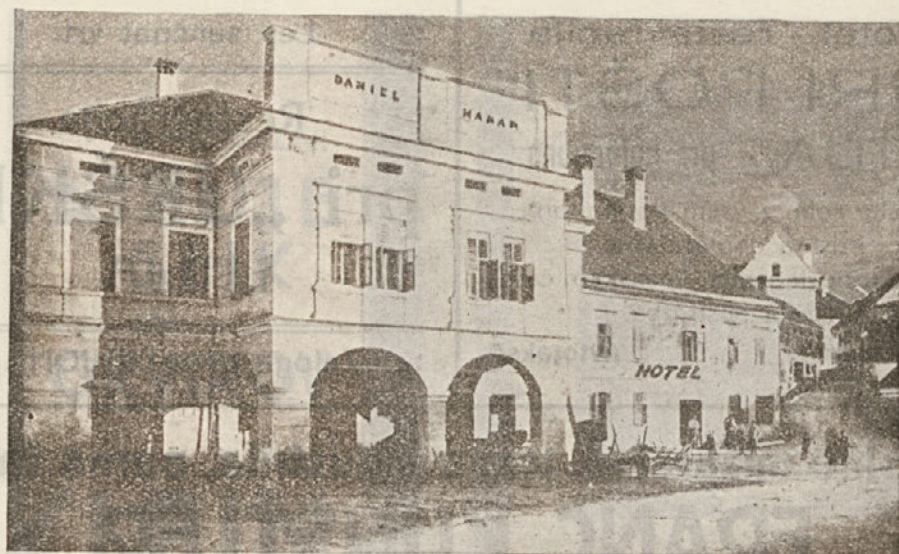
389

LJUBLJANA

SV. PETRA NASIP 23.

389b

DAKO MAKAR, hotel in restavracija, Metlika

velik vrt, avtogaraža, tujske sobe, hlevi.
Ob vsakem času na razpolago gorka in mrzla jedila.

346

M. Seidl nasl.

Ustanovljeno 1910.

JOSIP KOBE

NOVO MESTO

trgovina s špecerijo, galanterijo in delikatesa.

Zaloga mineralnih vodá. — Samoprodaja t. t. Julio Meinl d. d.

Glavno zastopstvo in skladišče amer. petroleja, bencina in avto olja
Vacuum Oil Comp. d. d.

EN GROS.

Telefon interurban 14.

EN DETAIL.

Uvoz čaja in kave.

413a

Gostilna in mesarija

IVAN MAČEK
ŠMARTNO pri Litiji.

410

Parna pekarna

Drčar Ernest
Šmartno pri Litiji.
Vsak dan sveže pecivo
in slaščice.

411

Hotel - restavracija
„PRI POŠTI“
LITIJA - pri kolodvoru.

Tujske sobe z vsem komfortom.
Pristna domača vina.
Topla in mrzla jedila ob vsakem času.
Točna postrežba.

Cene zmerne.

Avtotaksi.

409

::: Lep senčnat vrt. :::

Restavracija
pri „URŠKI“
LITIJA.

::: Zaloga piva „UNION“. :::

414

Strojno mizarstvo, lesna industrija, parna žaga
FRANC KUNSTLER
LITIJA.

Izdeluje vsa stavbna, pohištvena in strugarska dela v najmo-
dernejših oblikah. — Cene solidne.

413

KLİŠEJE

*vseh vrst po
fotografijah
ali risbah
izvršuje
najsolidnejše*

KLIŠARNA ST. DEU
LJUBLJANA-DALMATINOVA 13

423a

3krat tako dolgo

kot druge vrste trajajo

štrange, uzde, vrvi za seno, povodci
in drugo vrvarsko blago od

Tovarne motvoza in vrvarne d. d.
Grosuplje pri Ljubljani.

To blago se razlikuje od drugega po
tem, da ima privezano rdečo oznako,
kakor jo kaže tale slika (pajk v sredini
mreže z napisom **Grosuplje**).

Ta varstvena znamka

Prepričajte se in zahte-
vajte pri Vašem trgovcu
vse vrvarsko blago s
tako marko! Zadovoljni
boste in prihranili si
boste mnogo denarja.

To blago priporoča kmetovalcem
Kmetijska šola na Grmu.

garantira za najboljšo
kvaliteto. - Zahtevajte
vse vrvarske izdelke
samo s to znamko!

Štrange.....

64

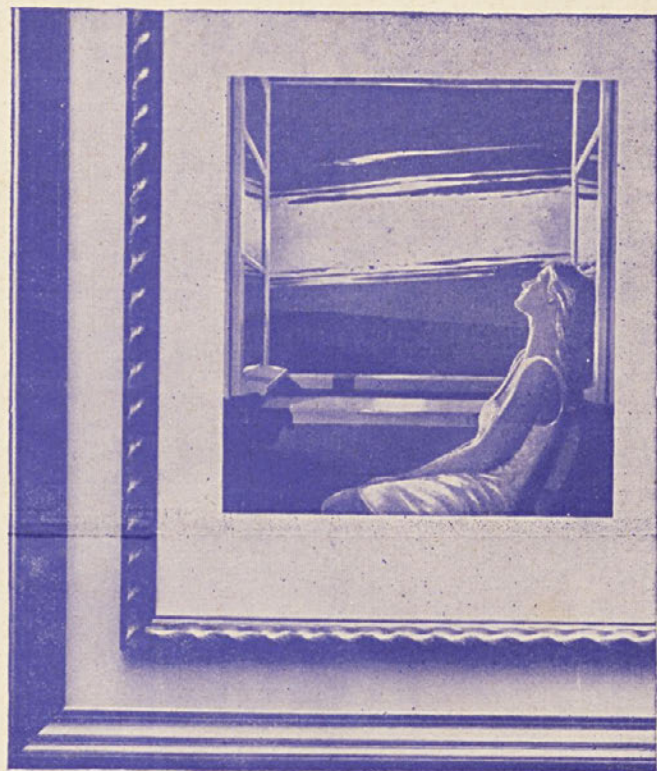
PRVI
SPECIALNI
ATELJE
SLIK
IN
OKVIROV

KLEIN

LJUBLJANA

WOLFOVA UL. 4.

TEL. 3380.

373

908(497.4-12)
DOLENJSKA

198

019473300

COBISS o